

NIBIO
NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

E18 Rugtvedt – Langangen

Forundersøkelser av vannkjemi og biologi i vassdrag 2016-2020

NIBIO RAPPORT | VOL. 7 | NR. 96 | 2021

Yvonne Rognan, Cilie T. Kristiansen, Charles H. Carr og Roger Roseth (NIBIO)
Ole Roer og Kristine Øritsland Våge (FAUN)

TITTEL/TITLE

E18 Rugtvedt - Langangen. Forundersøkelser av vannkjemi og biologi i vassdrag 2016-2020

FORFATTER(E)/AUTHOR(S) Yvonne Rognan, Cilie T. Kristiansen, Charles H. Carr og Roger Roseth (NIBIO).
Ole Roer og Kristine Øritsland Våge (FAUN).

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
07.06.2021	7/96/2021	Åpen	10868-401	21/00778
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02848-2	2464-1162	117	6	

OPPDRAAGSGIVER/EMPLOYER:

Nye Veier

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Espen Hoell/Hans Jacob Beck

STIKKORD/KEYWORDS:E18 Rugtvedt-Langangen Forundersøkelser
Vassdrag Biologiske kvalitetsparametere
Vannkjemi Økologisk og kjemisk tilstand
Road construction E18 Rugtvedt-Langangen
Pre-investigation of water bodies.**FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:**Forundersøkelser i vassdrag før veibygging
Preinvestigations in rivers and streams and lakes
prior to road construction.**SAMMENDRAG/SUMMARY:**

Etter oppdrag fra Nye Veier har NIBIO og Faun med samarbeidspartnere utført forundersøkelser av biologi og vannkjemi i vassdrag som kan påvirkes av bygging og drift av ny E18 Rugtvedt - Langangen. Undersøkelsene omfatter biologiske kvalitetsparametere, vannkjemi og automatiske målinger av vannkvalitet. Samlet omfatter undersøkelsene 30 stasjoner i bekker, elver og dammer. Undersøkelsene har blitt utført i perioden 2016-2020.

LAND/COUNTRY: Norge
FYLKE/COUNTY: Vestfold og Telemark
KOMMUNE/MUNICIPALITY: Porsgrunn
STED/LOKALITET: E18 Rugtvedt - Langangen

GODKJENT /APPROVED

ANJA CELINE WINGER

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

ROGER ROSETH

Forord

Det skal bygges ny E18 på strekningen Rugtvedt – Langangen. Etter oppdrag fra Nye Veier har NIBIO, Faun og Laboratorium for ferskvannøkologi og innlandsfiske (UiO-LFI) gjennomført forundersøkelser i vassdrag før oppstart av bygging av ny vei.

Feltundersøkelsene har blitt koordinert av Yvonne Rognan (NIBIO) og Roger Roseth (NIBIO).

Prøvetaking av vannkjemi og bunndyr i elver og bekker ble utført av Yvonne Rognan. Bunndyrene har blitt bestemt av Silje Hereid (FAUN) og Trond Bremnes (UiO-LFI).

Undersøkelse av begroingsalger ble utført av Kristine Våge (Faun) og Yvonne Rognan.

Fiskeundersøkelsene ble utført av Ole Roer (Faun) og Sigbjørn Rolandsen (Faun) og Yvonne Rognan . I tillegg Henning Pavels (UiO-LFI).

Installasjon av stasjoner for automatisk overvåking ble utført av Thor Endre Nytrø (NIBIO) og Yvonne Rognan. Utstyret ble klargjort og programmert av Øistein Johansen (NIBIO) og Thor Endre Nytrø. Vedlikehold av målestasjonene ble utført av Yvonne Rognan.

Analysen av vannprøver har blitt utført av Eurofins og ALS.

Bilder vist i rapporten er tatt av forfattere fra NIBIO og Faun.

Rapporten er kvalitetssikret av avdelingsleder Anja Celine Winger i henhold til rutiner for kvalitetssikring hos NIBIO.

Kontaktpersoner hos Nye Veier, samarbeidende firmaer, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, vannområdeledere og kontaktpersoner hos kommuner takkes for godt samarbeid.

Ås, 07.06.21

Yvonne Rognan

Innhold

Ordliste	8
1 Innledning	9
1.1 Veiutbygging og vannmiljø	10
1.2 Målet med forundersøkelsene	10
2 Stasjonsoversikt	12
2.1 E18 Rugtvedt – Kjørholt	14
2.1.1 Stokkevannet (STO-I)	14
2.1.2 Stokkevannsbekken (STO)	14
2.1.3 Rugtvedtmyra (RUM)	15
2.1.4 Dammane landskapsvernområde (DAM)	15
2.1.5 Kjørholt dyrefredningsområde (KJD)	16
2.1.6 Norcemdammen (NOR)	16
2.1.7 Hitterødbekken (HIT)	17
2.2 E18 Kjørholt – Preståsen	17
2.2.1 Heistadbekken (HEI 1-4)	17
2.2.2 Lundebekken (LUN)	19
2.2.3 Gravabekken (GRA)	20
2.2.4 Versvikbekken (VER)	21
2.2.5 Øvalsbekken (ØVA)	23
2.3 E18 Preståsen – Lanner	24
2.3.1 Herregårdsbekken (HER)	24
2.3.2 Haslerbekken (HAS)	26
2.3.3 Døvikbekken (DØV)	27
2.3.4 Rutua (RUT, LIL og LAN)	28
2.4 E18 Lanner – Langangen	31
2.4.1 Kokkersvollbekken (KOK)	31
2.4.2 Kjøyabekken (KJØ)	32
2.4.3 Hjerteviksbekken (HJE)	33
2.4.4 Langangundet (LAS)	34
2.4.5 Blåmyrbekken (BLÅ)	35
2.4.6 Gunnarsrødbekken (GUN)	35
2.4.7 Ønnabekken (ØNN)	36
3 Materiale og metoder	38
3.1 Nedbørfelt	38
3.2 Automatisk måleutstyr og database for resultater	38
3.3 Vannprøver	38
3.3.1 Metodikk, håndtering og analyser	38
3.3.2 Typifisering og klassifisering	39
3.4 Feltbefaringer, in-situ målinger og analyser	41
3.5 Bunndyrundersøkelser	41
3.5.1 Klassifisering	42

3.6	Fiskeundersøkelser	42
3.6.1	Bonitering	42
3.6.2	Fiskeundersøkelser	43
3.7	Begroingsalger og heterotrof begroing	44
3.7.1	Metodikk	44
4	Resultater Rugtvedt – Kjørholt	47
4.1	Stokkevannet (STO-I)	47
4.1.1	Vannkjemi	47
4.2	Stokkevannsbekken (STO)	48
4.2.1	Vannkjemi	48
4.3	Rugtvedtmyra (RUM)	49
4.3.1	Vannkjemi	49
4.4	Dammane (DAM)	50
4.4.1	Vannkjemi	51
4.4.2	Bunndyr	52
4.5	Norcemdammen (NOR)	52
4.5.1	Vannkjemi	52
4.6	Kjørholt dyrefredningsområde (KJD)	53
4.6.1	Vannkjemi	53
4.7	Hitterødbekken (HIT)	55
4.7.1	Vannkjemi	55
4.7.2	Bunndyr	56
4.7.3	Heterotrof begroing	57
5	Resultater Kjørholt – Preståsen	58
5.1	Heistadbekken (HEI1-HEI4)	58
5.1.1	Vannkjemi	58
5.1.2	Bunndyr	63
5.1.3	Begroingsalger og heterotrof begroing	64
5.1.4	Fisk	64
5.1.5	Automatiske målinger	65
5.2	Lundebekken (LUN)	67
5.2.1	Vannkjemi	67
5.3	Gravabekken (GRA)	68
5.3.1	Vannkjemi	68
5.4	Versvikbekken (VER1, VER2 og VER-F)	69
5.4.1	Vannkjemi	69
5.4.2	Bunndyr	73
5.4.3	Heterotrof begroing	74
5.4.4	Fisk	74
5.5	Øvalsbekken (ØVA)	74
5.5.1	Vannkjemi	74
5.5.2	Fisk	76
6	Resultater Preståsen – Lanner	77
6.1	Herregårdsbekken (HER)	77
6.1.1	Vannkjemi	77

6.1.2	Bunndyr.....	79
6.1.3	Begroingsalger.....	80
6.1.4	Fisk	81
6.1.5	Elvemusling	81
6.1.6	Automatiske målinger.....	81
6.2	Haslerbekken (HAS).....	83
6.2.1	Vannkjemi	83
6.2.2	Bunndyr.....	84
6.2.3	Heterotrof begroing	85
6.2.4	Fisk	86
6.3	Døvikbekken (DØV)	86
6.3.1	Vannkjemi	86
6.4	Lillegårdsbekken (LIL) i Rutua.....	87
6.4.1	Vannkjemi	87
6.4.2	Fisk	89
6.5	Utløpet av Lannerdammen (LAN) i Rutua.....	89
6.5.1	Vannkjemi	89
6.6	Rutua (RUT)	90
6.6.1	Vannkjemi	90
6.6.2	Bunndyr.....	92
6.6.3	Begroing	93
6.6.4	Fisk (RUT-F)	93
7	Resultater Lanner – Langangen	95
7.1	Kokkersvollbekken (KOK).....	95
7.1.1	Vannkjemi	95
7.1.2	Bunndyr.....	97
7.1.3	Heterotrof begroing	97
7.1.4	Fisk	98
7.2	Kjøyabekken (KJØ).....	98
7.2.1	Vannkjemi	98
7.2.2	Bunndyr.....	100
7.2.3	Heterotrof begroing	100
7.2.4	Fisk	100
7.3	Hjerteviksbekken (HJE).....	101
7.4	Blåmyrbekken (BLÅ)	101
7.5	Gunnarsrødbekken (GUN).....	101
7.5.1	Vannkjemi	101
7.5.2	Bunndyr.....	102
7.5.3	Fisk	103
7.6	Ønnabekken (ØNN)	103
7.6.1	Vannkjemi	103
7.6.2	Bunndyr.....	104
7.6.3	Fisk	105
8	Sammenfattende vurderinger	106
8.1	E18 Rugtvedt – Kjørholt.....	106
8.2	E18 Kjørholt – Preståsen.....	108

8.3 E18 Preståsen – Lanner	110
8.4 E18 Lanner – Langangen.....	113
9 Vedlegg	118
Vedlegg I - Detaljer prøvetakingsstasjoner.....	119
Vedlegg II - Bilder prøvetakingsstasjoner	120
Vedlegg III – Fagnotater og resultater bunndyr	126
Vedlegg IV – Fagnotater begroingsalger og heterotrof begroing.....	127
Vedlegg V – Fagnotater fiskeundersøkelser	128
Vedlegg VI – Oversikt over berggrunn i området	129

Ordliste

Alifater	Den største av de to hovedgruppene av hydrokarboner der karbonatomene er bundet sammen i åpne kjeder i motsetning til aromater der de er bundet sammen i ringer.
Allopatrisk	Betegnelse som brukes om en art eller bestand med geografisk adskilte leveområder. F.eks. stasjonær ørret som ikke lever sammen med laks.
Anadrom	Betegnelse som brukes om arter som gyter i ferskvann og som lever store deler av livet i saltvann. F.eks. laks og sjøørret.
Fosfor og fosfat	Totalfosfor (TP) omfatter alle fosforforbindelsene i vannmassene – både det som er bundet til partikler og det som finnes løst. Partikkelbundet fosfor er det fosforet som er bundet i biologisk materiale og til uorganiske partikler. Planteplanktonet har behov for en rekke næringsstoffer, men det er ofte fosfat (PO ₄) det er minst av og som derfor bestemmer veksten og mengden av planteplanktonet. Ortofosfat (orto-P) er den fosforfraksjonen som antas umiddelbart tilgjengelig for planteplanktonet.
Katadrom	Betegnelse som brukes om arter som gyter i saltvann og som lever store deler av livet i ferskvann. F.eks. ål.
Klorofyll-a	Et pigment som er spesifikt for fotosyntetiserende organismer og som brukes som et mål på mengden alger i vannmassene. Variasjonene i klorofyll-a følger i stor grad variasjonene i algevolumberegningene. Begge parametere er mål for planteplanktonets mengde, men de nærmer seg dette målet på to svært ulike måter. Det vil derfor være en viss variasjon i forholdet mellom klorofyll og algevolum avhengig av hvilke arter som dominerer planktonsamfunnet og av andre ytre forhold som for eksempel lystilgang.
KOF	Kjemisk oksygenforbruk. Et mål på mengde av organisk stoff i vann som er kjemisk nedbrytbart,
Nitrogen, nitrat og ammonium	Totalnitrogen (TN) omfatter alle nitrogenforbindelser i vannmassene. Nitrat (NO ₃) er et viktig næringsstoff for alger i ferskvann. Selv om det er fosfor som oftest er vekstbegrensende på årsbasis i de fleste innsjøer, er det ikke uvanlig at nitrat er vekstbegrensende i deler av vekstsesongen, spesielt i næringsrike systemer. Ammonium (NH ₄) kan imidlertid i slike perioder være kilde til nitrogen hvis konsentrasjonene er høye nok. I de tilfeller hvor nitrogen er vekstbegrensende næringsstoff kan dette medføre framvekst av nitrogenfikserende cyanobakterier, dvs. alger som kan utnytte atmosfærisk nitrogen.
PAH	Polysykliske aromatiske hydrokarboner.
Prioriterte stoffer	Tungmetaller og organiske miljøgifter som er identifisert som prioriterte av EU og er spesifisert på listen i vedlegg VIII A i vannforskriften. Gjelder metallene bly (Pb), kvikksølv (Hg), kadmium (Cd) og nikkel (Ni).
Suspendert stoff (STS eller SS)	Mål på partikulært materiale (uorganisk og organisk) i vannmassene. Suspendert materiale bestemmes ved at vannet filtreres gjennom et filter og veies. Ved bestemmelse av gløderest gløder man bort det organiske materialet. Gløderesten er et mål på det uorganiske materialet i vannmassene.
THC	Totale hydrokarboner. Organiske forbindelser som inneholder bare hydrogen og karbon. Deles inn i to hovedgrupper: alifater og aromater.
TOC	Total organisk karbon. Uttrykk for vannets totale innhold av partikulære og løste organiske forbindelser. Det er stort sett vannets humusinnhold og vannets innhold av alger og dødt organisk materiale som bestemmer konsentrasjonen av TOC. Sammen med vannets farge vil TOC være nyttig for å vurdere den mengden av organisk materiale som skyldes humusstoffer og den mengden som skyldes annet organisk materiale (alger og lignende).
Turbiditet	Turbiditet er et mål på uklarhet eller partikkelinnhold i vannet. Høy turbiditet kan forårsakes av leire eller andre partikler som gjør vannet uklart, blakket og lite gjennomskiktig.
Vannregionspesifikke stoffer	Kvantitativt betydelige miljøgifter som ikke regnes som prioriterte stoffer. Gjelder metallene kobber (Cu), sink (Zn), krom (Cr) og arsen (As).

1 Innledning

Ny 4-felts E18 fra Rugtvedt til Langangen er under planlegging og med forventet byggestart i 2021. Ny trasé er planlagt noe nord/øst for dagens vei på strekningen Langangen –Lanner - Kjørholt . Dette innebærer flere bruer og nye tunneler. Fra Kjørholt til Rugtvedt er nye løp for Kjørholt- og Bambletunnelen sprengt parallelt med eksisterende tunneler. Disse tunnelene skal ferdigstilles og en ny Grenlandsbru skal bygges. Franske EIFFAGE er signert som totalentreprenør for den nye veistrekningen, som samlet skal gi 17 km firefelts vei (figur 1.1).

Ny vei består av tre parseller; (1)Rugtvedt – Kjørholt, (2)Kjørholt – Preståsen og (3)Preståsen – Langangen. Første veistrekk som skal bygges er Lanner – Langangen innenfor parsell 3. Bekker og vassdrag som har blitt undersøkt ved forundersøkelsene har blitt gruppert under aktuelle parseller fra sør mot nord.

Figur 1.1. Veiprojektet E18 Rugtvedt – Langangen.

1.1 Veitbygging og vannmiljø

Bygging av vei vil normalt påvirke vannmiljø i berørte vannforekomster, både under utbygging og senere i drift.

Mulige påvirkning i vannmiljø under byggefasen kan være

- Økte konsentrasjoner av jord- og anleggspartikler
- Økte konsentrasjoner av nitrogen fra sprengstoff (1)
- Økt pH fra betongarbeider og fare for akutte utslipp av kjemikalier, olje og drivstoff.
- Større betongarbeider kan gi økte konsentrasjoner av giftig krom (2) (3) (4).
- Ved spesiell geologi, som sulfidholdig fjell, vil veifyllinger og steinmasser kunne gi sur og giftig avrenning med høy konsentrasjon av aluminium (5).
- Spredning av sykdommer og uønskede og fremmede arter med anleggsmaskiner

Biologiske kvalitetselement er gode målingsparametere, da de viser effekten av mulige påvirkninger i elve- og innsjøsystemer. Dersom forurensningsfølsomme organismer forsvinner, tyder det på at det finnes en forurensningskilde som er såpass betydelig at den «økologiske tilstanden» blir dårligere.

Undersøkte vassdrag langs ny veistrekning omfatter bekker og små elver samt to dammer med naturverdi. De fleste av bekkene er kalkrike og kan gi livsvilkår for sjeldne og krevende bunndyr, planter og alger. Mange av bekkene er sjørretførende og to av vassdragene tjener også som gyte- og oppvekstområde for laks. For noen bekker finnes det stasjonær ørret i øvre deler.

Det er ikke kjente forekomster av elvemusling i de undersøkte vassdragene. For undersøkte dammer har det blitt påvist stor salamander, sjeldne øyenstikkere samt andre sjeldne vannlevende organismer.

Flere av bekkene har nylig blitt påvirket av byggingen av nytt dobbeltspor på strekningen Farriseidet – Porsgrunn, og for disse foreligger det lengre tidsserier med overvåking av fisk, bunndyr og vannkjemi. Gjennomført overvåking har for en stor del tatt utgangspunkt i de samme stasjonene.

Rennende vann er dynamiske elementer, der midlertidige anleggseffekter som nedslamming av substrat eller påvirkning på vannkvalitet vil kunne restaureres under flommer eller etter vedvarende utvasking, slik som for nitrogenforbindelser fra fjellsprenning og deponert stein. Det er imidlertid eksempler på at sand kan gi en langvarig tetting av hulrom i substratet, med tilhørende forringelse av habitatforhold for årsyngel og bunndyr.

Driftsfasen vil kunne gi spredning og avrenning av vegsalt, mikroplast fra dekk, PAH og oljeforbindelser fra asfalt samt metaller fra bremses og korrosjon. Effekter av slike utslipp har blant annet blitt kartlagt i prosjektet «Vegnære sjøer» (6) (7).

Vassdragene langs ny E18 Rugtvedt - Langangen er preget av de grunnleggende forskjellene i geologi, med kalkstein på Eidangerhalvøya, større innslag av basalt og sandstein i Herregårdsbekken og larvikitt i hele området vest for Eidanger fram til Langangkrysset (se vedlegg VI). Mange av bekkene er dermed svært kalkrike, og disse naturgitte forholdene gir mulighet for utvikling av stort biologisk mangfold i vassdragene, og særlig i forbindelse med kalkfjellet på Eidangerhalvøya.

1.2 Målet med forundersøkelsene

Målet med forundersøkelsene har vært å avklare tilstand og verdi for berørte vassdrag før veibyggingen starter. Herunder skaffe tilstrekkelig informasjon om økologisk og kjemisk tilstand, verdifulle fiskebestander, andre naturverdier, vannkjemi og dynamisk variasjon i vannkvalitet. Kunnskapen kan brukes til å dokumentere hvilken tilstand som skal oppnås etter ferdig anlegg, og om

det er særlige verdier som fisk, verdifulle bunndyr eller andre arter eller naturelementer som krever spesiell beskyttelse.

Denne rapporten oppsummerer resultater fra vannkjemiske og biologiske undersøkelser fra 2016 til 2020 i bekker og elver langs planlagt E18 Rugtvedt – Langangen. Det har blitt gjort noen supplerende undersøkelser våren 2021.

Det har ikke blitt utført undersøkelser i brakkvanns- eller marine områder som potensielt kan påvirkes av anlegg og drift av ny E18. Det har heller ikke blitt utført undersøkelser i forhold til grunnvannskvalitet eller –forhold langs ny vei med tilhørende tunneler.

2 Stasjonsoversikt

Undersøkelsene har omfattet undersøkelser på 30 stasjoner i bekker, elver og dammer (figur 2.1). Undersøkelser som har blitt utført på de ulike stasjonene er oppsummert i tabell 2.1.

Nærmere informasjon om stasjonene samt bilder er gitt i vedlegg I og II.

Figur 2.1. Stasjoner med forundersøkelser for E18 Rugtvedt – Langangen i perioden 2016 – 2020.

Tabell 2.1. Oversikt over hvilke undersøkelser som har blitt utført for de ulike stasjonene. Koordinater UTM 33.

KODE	NAVN	KOORDINATER N/Ø	VANNKJEMI	AUT. MÅLER	BUNNDYR	FISK	BEGROING
E18 Rugtvedt - Kjørholt							
STO-I	Stokkevannet	6555860/195109	Ekstern				
STO	Stokkevannsbekken	6556770/194817	X				
RUM	Rugtvedtmyra	6556977/194572	X				
DAM	Dammene landskapsvernområde	6558620/194773	X		X		
NOR	Norcemdammen	6559089/195061	X				
KJD	Kjørholt dyrefredningsområde	6559696/194558	X				
HIT	Hitterødbekken	6560576/193528	X		X		(X)
E18 Kjørholt - Preståsen							
HEI1	Heistadbekken oppstrøms	6560548/194360	X		X		(X)
HEI2	Heistadbekken v/Bakkevegen	6560562/194990	X		X		
HEI3	Heistadbekken v/pumpestasjon	6560299/195567	X	X	X		(X)
HEI4	Heistadbekken nedstrøms	6560233/195742	X		X	X	X
LUN	Lundebekken	6561080/195882	X				
GRA	Gravabekken	6562069/193381	X				
VER1	Versviksbekken sideløp	6563234/194238	X				
VER2	Versviksbekken oppstrøms	6563651/194324	X		X		(X)
VER-F	Versviksbekken nederst, fiskestasjon	6563649/193966				X	
ØVA	Øvalsbekken	6564178/196643	X				
E18 Preståsen -Lanner							
HER	Herregårdsbekken	6564941/197506	X	X	X	X	X
HAS	Haslerbekken	6564362/197699	X		X		(X)
DØV	Døvikbekken	6563765/197863	X				
LIL	Lillegårdsbekken i Rutua	6563687/200020	X		X		
LAN	Utløpet fra Lannerdammen	6563990/199201	X				
RUT	Rutua ved Stulen	6563603/199079	X		X		X
RUT-F	Rutua nederst, fiskestasjon	6563405/197762	X			X	
E18 Lanner - Langangen							
KOK	Kokkersvollbekken	6562258/201265	X		X	X	(X)
KJØ	Kjøyabekken	6562071/202035	X		X	X	(X)
HJE	Hjerteviksbekken	6561416/202403	X		X		
LAS	Langangssundet	6562012/202519					
BLÅ	Blåmyrbekken	6563287/202121				X	
GUN	Gunnarsrødbekken	6563310/202991	X		X		
ØNN	Ønnabekken	6563717/202370	X		X		

2.1 E18 Rugtvedt – Kjørholt

2.1.1 Stokkevannet (STO-I)

I forbindelse med prosjektet «Overvåking av veinære innsjøer 2015 -2018» (6) (7) har Stokkevannet inngått som en av de undersøkte lokalitetene, med undersøkelser på stasjon STO-I som vist i figur 2.2. De limnologiske undersøkelsene i dette prosjektet har vært begrenset, særlig med hensyn til biologiske kvalitetsparametere og vurdering av økologisk tilstand. NIBIO og Faun vil derfor utføre nye oppfølgende undersøkelser av planteplankton, klorofyll og vannkvalitet vår og høst 2021 for en nærmere beskrivelse av Stokkevannets økologiske tilstand. Herunder inngår også en undersøkelse av zooplanktonsamfunnet i vannet og uttak av sedimentprøver.

Figur 2.2. Viser stasjonen STO-I i Stokkevannet undersøkt i «Overvåking av veinære innsjøer 2015 - 2018» (6) (7).

2.1.2 Stokkevannsbekken (STO)

Innløpsbekken til Stokkevannet fra nord (STO) er den sørligste primærresipienten for parsellen E18 Rugtvedt-Kjørholt (figur 2.3). Innløpsbekken har vært noe påvirket av rensset anleggsvann fra oppgradering av Bambletunnelen med to tunnellop og fire kjørefelt i perioden april 2017 til august 2018 (8). Senere har den mottatt rensset tunnelvaskevann fra samme tunnel. Begge deler har blitt fulgt opp med jevnlig uttak av vannprøver. Det har vært et eget prøvetakingsprogram for å dokumentere rensegrad for vaskevann gjennom en totrinns renseløsning med sedimentasjonstanker og etterfølgende rensfilter. Dokumentasjon av rensegrad for Bambletunnelen har blitt gjort som et samarbeid mellom AquateamCowi og NIBIO, og er foreløpig rapportert i et notat til Fylkesmannen i Vestfold og Telemark (9).

Figur 2.3. Viser stasjonen STO i den nordre innløpsbekken til Stokkevannet.

2.1.3 Rugtvedtmyra (RUM)

Rugtvedtmyra er et naturtypeområde som har blitt påvirket av bygging av ny Bamblettunnel og ny E18 Rugtvedt-Dørdal, og har blitt fulgt opp en del av miljøovervåkingsprogrammet for dette prosjektet (8). Stasjonen for uttak av vannprøver (RUM) er vist i figur 2.4

Figur 2.4. Viser stasjonen RUM på Rugtvedtmyra.

2.1.4 Dammane landskapsvernområde (DAM)

En stasjon (DAM) i Dammane landskapsvernområde (figur 2.5) ble besøkt og prøvetatt under bygging av ny Kjørholtunnel i perioden april 2017 til august 2018. Dette for å sikre at Dammane ikke ble påvirket av injeksjonsutslag eller stor vanninfiltrasjon inn i tunnelen. Kalkfjell kan være sterkt vannledende og med uforutsigbare sprekker og kanaler i oppløst kalkstein. Etter at Kjørholtunnelen var ferdig bygd har det ikke vært oppfølging av denne stasjonen.

Figur 2.5. Viser stasjonen DAM ved Dammane landskapsvernområde.

2.1.5 Kjørholt dyrefredningsområde (KJD)

Tilsvarende som beskrevet for Dammane ble Kjørholt dyrefredningsområde besøkt og prøvetatt både før og under bygging av Kjørholtunnelen. Prøvene ble tatt på stasjon KJD som vist på figur 2.6. Etter at Kjørholtunnelen ble ferdigstilt har det ikke blitt tatt ut prøver på denne stasjonen. Ved feltbesøk ble det dokumentert forekomst av stor salamander i prøvetakingsdammen (*Triturus cristatus*).

Figur 2.6. Viser stasjonen KJD ved Kjørholt dyrefredningsområde.

2.1.6 Norcemdammen (NOR)

Norcemdammen er ikke registrert som naturtypeområde eller med forekomst av verdifulle arter i Naturbase. Dammen har et begrenset nedbørfelt der Kjørholtunnelen går under den øvre delen av bekken som leder fram til dammen. Det ble tatt prøver på NOR (figur 2.7) før, under og etter driving av Kjørholtunnelen for å klarlegge opprinnelig kvalitet og avdekke evt. skadeeffekter dersom det skulle skje injeksjonsutslag eller stort vanntap til tunnelen i bekken oppstrøms. Prøvepunktet NOR har vannlokalitetskode 016-83539.

Figur 2.7. Viser stasjonen NOR i Norcemdammen.

2.1.7 Hitterødbekken (HIT)

Hitterødbekken har et lite nedbørfelt anslått til 0,2 km², som består av 73% skog, 8% dyrka mark og et større fyllingsareal. Bekken synes å være grunnvannsmatet, slik at den har stabil vannføring selv i tørkeperioder. Naturreservatet Hitterød ligger langs bekkeløpet nær utløpet av bekken og har verneformål edelløvsskog i bekkeløft. Det har blitt påvist sjeldne vårfluearter i denne bekken.

I henhold til nedbørfeltvurderingen, så vil Hitterødbekken ikke tilføres avrenning fra anleggsarbeid eller driftsfase for ny E18, men den ble vurdert som resipient for anleggsvann under driving av nytt løp i Kjørholtunnelen samt som mulig utslippspunkt for rensset tunnelvaskevann. Bekken har blitt fulgt opp under bygging av Kjørholtunnelen. Stasjon HIT for uttak av vann- og bunndyrprøver er vist i figur 2.8.

Figur 2.8. Viser stasjonen HIT i Hitterødbekken.

2.2 E18 Kjørholt – Preståsen

2.2.1 Heistadbekken (HEI 1-4)

Heistadbekken har et nedbørfelt på 2,4 km², bestående av 66% skog, 10% dyrket mark, 5% urbant og 20 % uklassifiserte areal. Nedbørfeltet strekker seg oppover Heistaddalen opp til områdene oppstrøms

for dagens E18 og nordre del av Kjørholttunnelen. Vannkvaliteten i Heistadbekken er påvirket av avrenning fra næringsområder, bebyggelse, avrenning fra E18 samt tidligere vaskevann fra Kjørholttunnelen. Bekken er sjørrettførende med en anadrom strekning på 660 m (10), og tidligere undersøkelser har vist god produksjon av sjørretunger.

Bekken ble fulgt opp spesielt før, under og etter oppgradering av Kjørholttunnelen i perioden april 2017 til august 2018, da eksisterende tunnellop ble oppgradert og det ble sprengt ut et nytt parallelt tunnellop. Tunneldriving og oppgradering av eksisterende løp ga større sprengnings- og støpearbeider, med avrenning av rensset og urensset vann fra anlegget til Heistadbekken. For best mulig kontroll med vannkvalitet og økologisk tilstand, så ble det etablert fire stasjoner i bekken (figur 2.9 og 2.10).

Bekken mottar avrenning av urensset overvann fra dagens E18, en strekning på rundt 1,3 km dagsone fra Steinbrekka fram til Kjørholttunnelen (figur 2.11 og 2.12). Dette inkluderer avrenning og tunnelvask fra Steinbrekkatunnelen (170 m). Ny E18 bygges i samme område som dagens vei, men vil ha rensing av overvann før påslipp til Heistadbekken. I anleggsfasen som gjenstår i dette området skal det drives et nytt løp i Steinbrekkatunnelen, og med sannsynlig oppgradering av det gamle tunnellopet.

Figur 2.9. Viser stasjonene HE11 – HE14 i Heistadbekken, samt vandringshinder for sjørret.

Figur 2.10. Oversikt over den nedre delen av Heistadbekken og stasjon HE14.

Figur 2.11. Illustrerer ny E18 i Heistadområdet før Kjørholt-tunnelen. I dette området er ny vei og Kjørholt-tunnel ferdigstilt.

2.2.2 Lundebecken (LUN)

Lundebecken vil motta avrenning fra dagens E18 på strekningen fra driftsbru over E18 ved Ås fram til Steinbrekkatunnelen, en strekning på 750 m (figur 2.12). Tilsvarende vil den motta avrenning fra anleggssonen i det samme området, samt renset overvann fra ny vei i driftsfasen.

Lundebecken har et nedbørfelt på 2,3 km², bestående av 38 % urbant areal, 33% skog, 10% dyrka mark og rundt 20% uklassifisert areal. I den nedre delen er bekken ført i kulvert ut til sjøen, og den er ikke registrert som sjørrettførende.

Det har blitt tatt en vannprøve i Lundebecken på stasjonen LUN (figur 2.13), men bekken har ikke hatt rutinemessig oppfølging av vannkvalitet eller andre undersøkelser.

Figur 2.12. Illustrerer ny E18 i området nord for Steinbrekkatunnelen, et område som har avrenning til Lundebecken.

Figur 2.13. Viser stasjonen LUN i Lundebecken.

2.2.3 Gravabekken (GRA)

Bekkeløpet til Gravabekken er anslagsvis rundt 1 km², og består av mye skog og noe jordbruksareal. Bekken mottar ikke avrenning fra dagens E18, og vil heller ikke motta avrenning under anlegg og drift av ny E18. Områder i nedbørfeltet til bekken ble tidligere vurdert å kunne være aktuelle for bruk til anleggsformål, eller utslipp av rensset anleggsvann eller tunnelvaskevann. Det har blitt tatt vannprøver ved utløpet av bekken på stasjon GRA som vist i figur 2.14 og 2.15.

Figur 2.14. Viser stasjonen GRA i Gravabekken.

Figur 2.15. Gir oversikt over utløpet av Gravabekken til Frierfjorden og plassering av stasjon GRA.

2.2.4 Versvikbekken (VER)

Versvikbekken har et nedbørfelt på 1,7 km², herav 65% skog, 12% jordbruksareal og 17% urbant areal med bebyggelse og næringsvirksomhet. Bekken er sjørrettførende med god produksjon på en anadrom strekning på 260 m (10). Et sideløp av bekken ligger innenfor Søndre Versvik naturreservat med verneformål å bevare en spesiell geologisk forekomst med fossiler og en bekkekløft med rik sumpskog og artsrik plante- og moseflora. Det har blitt utført undersøkelser av Versviksbekken på stasjon VER1, VER2 og VER-F, som vist i figur 2.16. Figur 2.17 viser utløpet av Versviksbekken til Frierfjorden.

Hovedløpet i bekken får avrenning fra næringsområdet på Ørstveitmyra, der det også ligger et eldre deponi med næringsavfall og slagg fra Eramet Porsgrunn.

Dagens E18 har en strekning på 1,4 km innenfor nedbørfeltet til Versviksbekken, inkludert Brattåstunnelen på 524 m. Brattåstunnelen har ingen renseløsning for vaskevann (11), og urensset vaskevann har avrenning til Versviksbekken.

I forbindelse med bygging av ny E18 har området ved utløpet av Versvikbekken blitt vurdert som aktuelt å tilrettelegge for utskipping av tunnelstein fra Preståstunnelen. Utløpet av Preståstunnelen er planlagt ved næringsområdet på Ørstveitmyra, fulgt av en kort dagsone gjennom næringsområdet, for deretter å fortsette sørover i et nytt tunneløp gjennom Brattåsen (figur 2.18). Ved utløpet av Brattåstunnelen har det vært planlagt et større kryssområde (Rødkrysset), men endelige løsninger i dette området er ikke avklart. Som vist blir kryssområdet liggende i et myrområde øverst i nedbørfeltet til sideløpet til Versviksbekken (figur 2.19). Kryssløsningen i dette området vil kreve større anleggsinngrep i form av masseutskifting og oppfylling av myrområdet og større arbeider i et område med marine avsetninger.

Samlet sett blir det stor anleggsaktivitet og betydelige inngrep i nedbørfeltet til Versviksbekken, med potensiale for at vannkvaliteten vil påvirkes gjennom anleggsfasen. Påvirkning gjennom driftsfasen vil avhenge av renseløsning og utslippspunkt for rensset tunnelvaskevann og overvann fra ny vei.

Figur 2.16. Viser stasjonene VER1, VER2 og VER-F i Versviksbekken, samt vandringshinder for sjørret.

Figur 2.17. Gir oversikt over Versviksbekken ved utløp til Frierfjorden og plassering av fiskestasjon VER-F.

Figur 2.18. Illustrasjon av ny E18 gjennom Skjelsvikdalen med Preståstunnelen, dagsone gjennom næringsområdet på Ørstveitmyra og Brattåstunnelen.

Figur 2.19. Illustrasjon av ny E18 ved Rødkrysset, der skissert løsning gir en større kryssløsning i et myrområde øverst i nedbørfeltet til sideløpet til Versviksbekken.

2.2.5 Øvalsbekken (ØVA)

Øvalsbekken har et nedbørfelt på 2 km², bestående av 32% skog, 23% dyrket mark, 29 % bebygd og urbant areal samt noe vei. Gjennom jordbruksarealet renner bekken på marine avsetninger, og den vil ha en del jordtransport både naturlig og som følge av jordbruksaktiviteten. Bekken er sjørrettførende i nedre delen og er beskrevet med en anadrom strekning på 235 m (10). Ved undersøkelsen i 2012 ble det registrert godt med sjørrettinger i bekken helt opp til vandringshinderet ved fossen oppstrøms Nystrandveien. Vannprøvene ble tatt på stasjonen ØVA som vist i figur 2.20 og 2.21.

Bekken mottar avrenning fra dagens E18 på strekningen fra Prestegårdsalleen til Åsen, en strekning på rundt 1 km. Ny E18 skal gå i tunnel gjennom dette området, og tilført trafikkskapt forurensning til Øvalsbekken vil avta. Under driving av Prestegårdstunnelen vil bekken kunne tilføres anleggsavrenning ved etablering av tverrslag eller andre anleggsaktiviteter innenfor nedbørfeltet til bekken. Det kan skje injeksjonsutslag samt hendelser knyttet til tunneldriving i svakhetssonen under Øvalsbekken.

Figur 2.20. Viser stasjonen ØVA i Øvalsbekken, samt vandringshinder for sjøørret.

Figur 2.21. Gir oversikt over den nedre delen av Øvalsbekken og plassering av stasjon for prøvetaking.

2.3 E18 Preståsen – Lanner

2.3.1 Herregårdsbekken (HER)

Herregårdsbekken er det største vassdraget langs ny vei, og har et nedbørfelt på 17,9 km². Nedbørfeltet består av 79% skog, 8 % dyrket mark, en del vei og bebyggelse samt noe myr og vann. Bekkeløpet har en samlet lengde på nesten 10 km innover Bjørkedalen og har tre små vann langs bekkestrengen. Herregårdsbekken er sjøørret- og lakseførende, og har en anadrom strekning på rundt 2 km (10). I en rapport av Bror Jonsson (12) oppgis det en anadrom strekning på 1,6 km og et samlet anadromt oppvekstareal på 6400 m². Det virker sannsynlig at sjøørreten kan vandre opp til fossen rett oppstrøms Ulverød i Bjørkedalen.

Herregårdsbekken har blitt undersøkt for elvemusling i flere omganger uten at det har blitt påvist i vassdraget (13).

Stasjonene som har blitt undersøkt ligger nederst i vassdraget, men ovenfor sonen som er påvirket av saltvann, og er vist i figur 2.22. Figur 2.23 viser ny E18 over Herregårdsbekken med tunneler.

Figur 2.22. Viser stasjonene HEI (vannprøver og automatiske målinger) og HEI-F (fisk og bunndyr) i Herregårdsbekken.

Figur 2.23. Dagsone for ny E18 over Herregårdsbekken, med Bjønnås- og Preståstunnelen

Herregårdsbekken mottar avrenning fra dagens E18 på strekningen fra Slevollen til Prestalleen, en strekning på rundt 1,5 km. Ny E18 vil ha en dagsone på snaue 300 m mellom Bjønnås- og Preståstunnelen, og trafikkskapt forurensning til Herregårdsbekken må forventes å avta. Vurderingen avhenger av at rensset vaskevann fra tunnelene blir ført til dyputslipp i Eidangerfjorden. Bekkens utløp til Eidangerfjorden er vist i figur 2.24.

Eventuell tunnelvask av jernbanetunnelene for dobbeltsporet Farriseidet – Porsgrunn vil kunne tilføre noe kobber og andre metaller fra slitasje av kjøreledning til vassdraget.

Figur 2.24. Herregårdsbekkens utløp til Eidangerfjorden.

2.3.2 Haslerbekken (HAS)

Haslerbekken har et nedbørfelt på 1,3 km², som består av 78% skog, 11% dyrket mark samt noe vei, bebyggd- og næringsareal. Bekken har utspring fra jordbruksarealene ved Ødegården og renner sørover fram til utløpet i Haslebukta. Stasjonen for uttak av vannprøver (HAS) ble lokalisert nær utløpet av bekken, som vist i figur 2.25 og 2.26. Bekken har utløp ved bryggeanleggene i Haslebukta.

Haslerbekken er sjørrettførende, og har en anadrom strekning anslått til 585 m (10). En fiskeundersøkelse utført i 2011 viste godt med sjørretunger i bekken, og særlig 1+ og 2+. Bekken viste godt gytesubstrat og oppveksthabitat, men hadde vanskelig oppvandring som følge av en gammel nåledam (10). Den ble vurdert å kunne ha jevnt godt potensial for produksjon av sjørret.

I dag antas at Haslerbekken mottar overvann fra dagens E18 og Langangsveien på strekningen fra Skredderrønningen til Slevollen, en strekning på rundt 1 km. I tillegg synes det som den kan motta urensset tunnelvaskevann fra den 270 m lange Telemarksporten.

Den nye Bjønnåstunnelen vil passere under Haslerbekken, og bekken må forventes å få reduserte tilførsler av veisalt og trafikkskapt forurensning når ny vei har blitt satt i drift. Det forventes liten påvirkning under anleggsfasen, med mindre det skjer injeksjonsutslag i bekken ved tunneldriving eller at det oppstår problemer med svakhetssonen langs bekken eller for liten fjelloverdekning.

Figur 2.25. Viser stasjonen HAS i Haslerbekken, samt antatt anadrom strekning.

Figur 2.26. Viser Haslerbekkens utløp til Haslebukta og lokalisering av stasjon for prøvetaking.

2.3.3 Døvikbekken (DØV)

Døvikbekken er en liten bekk som kommer fra områdene mellom Bjønnåsen, Geitåsen og Valåsen nordøst for utløpet til Eidangerfjorden. Utløpet er i Døvikbukta. Bekken har et nedbørfelt på 0,9 km², med 93% skog, 2 % jordbruk samt noe vei, myr og annet areal. Topografisk er det sannsynlig at bekken er grunnvannsmatet og med relativt stabil lavvannføring. I henhold til (10) er den nedre delen av bekken sjørrettførende på en strekning på 290 m. Undersøkelser har vist godt med yngel og ungfisk i bekken, og den har flere dype kulper som gir gode forutsetninger for overlevelse. Rapporten nevner at den kan være påvirket av kloakk fra spredt avløp.

Ved forundersøkelsene ble det tatt vannprøver i bekken i perioden 2016 – 2018 på stasjon DØV som vist i figur 2.27 og 2.28. Mest sannsynlig vil denne bekken ikke bli påvirket av utbygging av ny vei, siden den går i tunnel gjennom det aktuelle området. Bekken vil kunne bli påvirket dersom det etableres tverrslag, deponi eller utføres andre arbeider i nedbørfeltet. Den vil også kunne bli påvirket

dersom det skjer injeksjonsutslag fra tunnelen eller om utbyggingen påvirker mengde og kvalitet av grunnvann som tilføres bekken.

Figur 2.27. Viser stasjonen DØV i Døvikbekken, samt antatt vandringshinder for sjøørret.

Figur 2.28. Viser stasjonen DØV i Døvikbekken, nær utløpet til Døvika.

Ved utløpet av bekken i Døvika er det rekreasjonsinteresser i form av bade- og båtplasser. Bekken påvirkes veiavrenning fra dagens E18 og Langangsveien på strekningen Borås til Skotåsen, med veisalt og annen trafikkskapt forurensning.

2.3.4 Rutua (RUT, LIL og LAN)

Samlet har Rutua et nedbørfelt på 5,8 km², som består av 93% skog, 3,5% jordbruksareal samt mindre arealer med myr, vann, vei og bebyggelse. Nedbørfeltet til Rutua har to hovedgrener, en som kommer fra områdene oppstrøms Lannerdammen og en som kommer fra Lillegårdssættet. Disse samles til et felles løp rett oppstrøms dagens E18 ved Lander. Rutua renner videre over dyrket mark ved Stulen og ned den indre delen av Eidangerfjorden ved Rødtua og Kattøya.

Rutua er en viktig sjøørretbekk, men har også gitt forhold for gyting og oppvekst av laksunger. Rutua har en anadrom strekning på 425 m i henhold til tidligere undersøkelser. Det er stasjonær ørret og bekkerøye oppstrøms i vassdraget, som avdekket under forundersøkelsene.

Lillegårdsbekken (LIL)

Lillegårdsbekken er et sideløp som kommer fra Lillegårdssættet. Den har tidligere mottatt avrenning fra tverrslag og deponier i forbindelse med driving av Storberget-tunnelen for nytt dobbeltspor Farriseidet –Porsgrunn i perioden 2013 – 2016. Det var tidvis høye nitrogenkonsentrasjoner i bekkevannet i denne perioden. I forbindelse med feltarbeid har det blitt observert fisk i bekken, og det ble utført en enkel fiskeundersøkelse våren 2021. Prøvetakingsstasjonen LIL er plassert som vist i figur 2.29. Eidanger jeger og fisk har en skytebane for rifle og hagle ved Lillegårdssæter. Skytebanen ble gjort om og oppgradert i forbindelse med bygging av dobbeltspor i perioden 2012-2018.

Under bygging av ny E18 vil Lillegårdsbekken belastes med avrenning fra anleggsaktivitet på strekningen fra Lanner kontrollstasjon og fram til tunnelpåslaget for Bjønnåstunnelen. I tillegg vil det kunne bli avrenning fra evt. tverrslag eller deponier for tunnelstein på strekningen fram mot vannskillet ved Borås/Bjønnåsen. Lillegårdsbekken mottar i dag urensset overvann fra dagens E18, og er noe påvirket av veisalt og trafikkskapt forurensning. Driftsfase for ny vei antas å gi redusert påvirkning av trafikkskapt forurensning til Lillegårdsbekken og Rutua. Figur 2.30 viser påslag for Bjønnåstunnelen ved Lillegårdssættet, og gir oversikt over nedbørfeltet til Rutua. Figuren viser også områder for deponering og aktivitet i forbindelse med tidligere bygging av Storåstunnelen, dobbeltspor Farriseidet-Porsgrunn.

Figur 2.29. Viser stasjonen (LIL) i Lillegårdsbekken, i området rett nedstrøms påslag for ny Bjønnåstunnel for E18.

Figur 2.30. Viser stasjonen i Lillegårdsbekken, antatt påslag for Bjønnåstunnelen samt oversikt over Rutuas bekkeløp.

Rutua (RUT, RUT-F og LAN)

Sidebekkene som danner Rutua samles til et løp rett nedstrøms dagens E18 ved Lannerdammen, renner gjennom og forbi et jordbruksareal ved Stulen, og deretter relativt bratt ned mot utløpet til Eidangerfjorden, ved Rødtua. For denne bekkestrekningen har det blitt gjort forundersøkelser på to stasjoner, RUT-F nær utløpet og RUT oppstrøms ved Stulen (figur 2.31 og 2.32). I tillegg har det blitt tatt noen prøver ved utløpet av Lannerdammen (LAN), som ble avsluttet etter innledede prøvetaking (figur 2.33) Antatt vandringshinder for sjørret og laks er markert på figur 2.31, i henhold til informasjon fra undersøkelser av sjørretbekker langs Telemarkskysten (10).

Figur 2.31. Viser stasjonene RUT-F, RUT og RUT-L i Rutua, samt antatt vandringshinder for sjørret.

Figur 2.32. Oversiktbilder for stasjonene RUT-F og RUT i Rutua.

Innledningsvis i forundersøkelsene ble det tatt prøver i Rutua ved utløpet av Lannerdammen på stasjonen RUT-L. Det ble senere vurdert at vannkvaliteten i dette området mest sannsynlig ikke ville bli påvirket av anlegget. Det kan teoretisk skje injeksjonsutslag under arbeidet med Bjønnåstunnelen samt oppstå innlekkasje av vann til tunnelen.

Figur 2.33. Oversiktsbilde for stasjonen LAN

2.4 E18 Lanner – Langangen

2.4.1 Kokkersvollbekken (KOK)

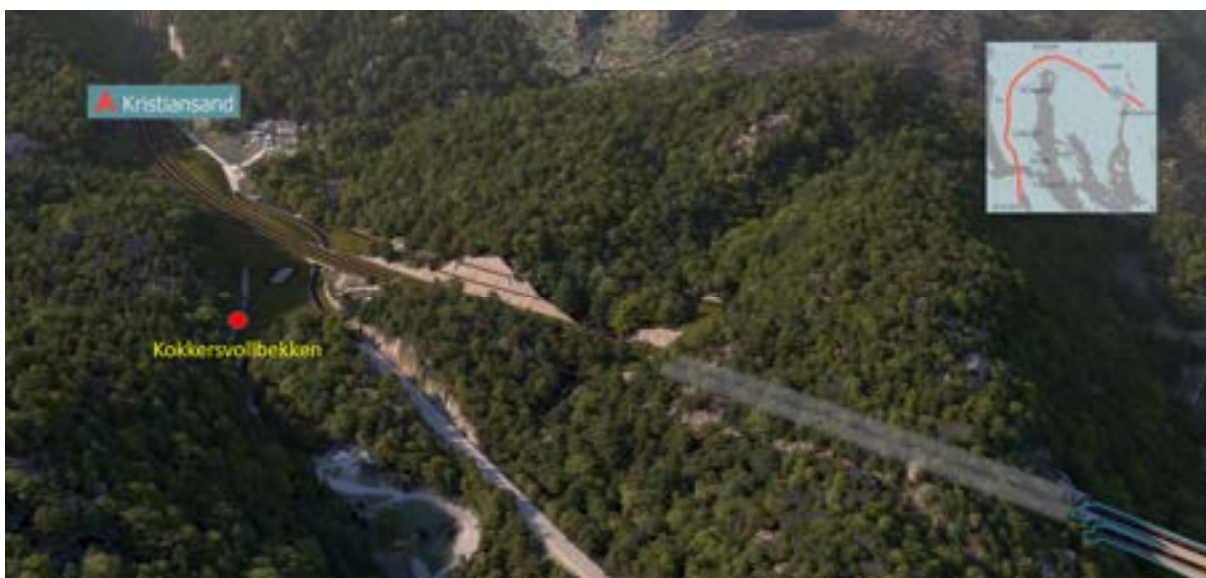
Kokkersvollbekken renner i daldraget ved Kokkersvoll langs Langangsveien og dagens E18 (figur 2.34). Nedbørfeltet er 1,9 km², og omfatter deler av høydedragene på begge sider opp til Lannerheia. Det består av 90% skog, rundt 9% vei og bebyggelse samt mindre innslag av myr og jordbruk. Bekken renner ut i Langangsfjorden ikke langt unna Langangen kirke. Bekken er ikke registrert som sjørrettførende i tidligere undersøkelser av sjørrettbekker langs Telemarkkysten (10). Undersøkelser utført i mai 2021 i regi av forundersøkelsene viste imidlertid at det var oppgang og gode

produksjonsforhold for sjørretet på en 50 m strekning nederst i bekken fram til et fossefall som var vandringshinder. Kokkersvollbekken tilføres trafikk- og veisaltforurensning fra dagens E18 samt fra Langangsveien.

Bygging av ny E18 vil skje i nærkontakt med bekkeløpet, med graving og fyllingsarbeider, delvis i marine avsetninger og delvis i morene. I driftsfasen vil bekken motta rensset og veisaltpåvirket overvann fra ny E18. Det er skissert en rensedam i dette området, som vist på figur 2.35.

Figur 2.34. Viser stasjonen (KOK) i Kokkersvollbekken langs Langangsveien. Dagens E18 krysser over i bru.

Figur 2.35. Illustrasjon av ny E18 ved Kokkersvoll opp til kontrollstasjonen ved Lannerheia. Stasjonen i bekken er vist.

2.4.2 Kjøyabekken (KJØ)

Kjøyabekken er en liten bekk mellom Sundsåsen og Blåfjell i Langangsfjorden. Nedbørfeltet er på 0,3 km², og består for en stor del av skog. Den nedre delen av bekken er påvirket av avrenning fra dagens E18 samt Langangsveien. Bekken har utløp til Kjøyabukta med lokale bade- og rekreasjonsinteresser. Bekken synes å ha helårlig vannføring gjennom grunnvannstilførsler fra omkringliggende høydedrag. Bekken har ikke blitt registrert som sjørretetførende i tidligere undersøkelse av bekker langs

Telemarkskysten (10), men det er begrensede oppgangsmuligheter nedstrøms Langangsveien. Stasjonen for uttak av vann- og bunndyrprøver ligger oppstrøms Langangsveien (figur 2.36). Ved bygging av ny E18 vil bekken kunne påvirkes av anleggsvirksomhet i forbindelse med tunnel- og bruarbeider (figur 2.37). Ved senere drift vil den kunne påvirkes av overvann fra ny E18 samt evt. rensset vaskevann fra den nye Blåfjelltunnelen, avhengig av VA-tekniske løsninger og utslippspunkter.

Figur 2.36. Nedre del av Kjøyabekken før utløp til Langangsfjorden. Viser lokalisering av stasjon for prøvetaking (KJØ).

Figur 2.37. Illustrasjon av ny E18 med bru over Kjøyabekken fra Sundsåsen til Blåfjelltunnelen.

2.4.3 Hjerteviksbekken (HJE)

Ved Langangen ser det ut til at avrenningen fra dagens rensedam langs E18 renner til «Hjerteviksbekken» med lukket utløp via kulvert til Hjertevika (figur 2.38). Bekken synes å ha et nedbørfelt på rundt 0,5 km². Arbeidene med fjellskjæring inn mot ny bru over Langangssundet, vil delvis drenere mot Hjerteviksbekken og delvis følge skjæring direkte mot Langangssundet. Skissert ny rensedam mellom dagens og ny E18 må antas å få avrenning mot Hjerteviksbekken (figur 2.39). Hjerteviksbekken har ikke blitt grundig undersøkt ved forundersøkelsene, men det har blitt utført en befarings med tanke på mulig oppvanding av sjørøret samt tatt ut en vannprøve og en bunndyrprøve

på stasjon HJE. Det kan se ut som bekken får begrenset belastning i anleggsfasen, og tilført avrenning fra ny rensedam antas å bli omtrent som fra dagens vei.

Figur 2.38. Utløpet av Hjerteviksbekken, der det har blitt tatt ut vann- og bunndyrprøve på stasjon HJE.

Figur 2.39. Skisse av ny vei ved Langangen, der rensedam antas å få avrenning mot Hjerteviksbekken.

2.4.4 Langangssundet (LAS)

Langangssundet er et brakkvannsområde inn mot Ønna, med to viktige sjørretbekker og brakkvannsmiljø (figur 2.40). Det har ikke blitt utført forundersøkelser i selve Langangssundet.

Figur 2.40. Langangssundet. Ny bru vil krysse over omtrent midt i bildet.

2.4.5 Blåmyrbekken (BLÅ)

Blåmyrbekken er en liten bekk som ligger i samme dalsøkk som Kjøyabekken, men på andre siden av vannskillet og med nordover mot Ønna. Her ble det blitt tatt en bunndyrprøve på stasjon BLÅ (figur 2.41).

Figur 2.41. Utløpet av Blåmyrbekken, der det ble tatt en bunndyrprøve på stasjon BLÅ.

2.4.6 Gunnarsrødbekken (GUN)

Gunnarsrødbekken er også kalt Bjørndalsbekken. Bekken er viktig for sjørret med en anadrom sone på 1000 m og et anslått oppvekstareal på 1500 m² (10). Bekken har godt gyteareal, og det har vært rikelig med yngel og ungfisk. Tettheten av ungfisk ble sist undersøkt under og etter arbeid med dobbeltspor Farriseidet – Porsgrunn i perioden 2013 – 2016, der nytt dobbeltspor krysser bekken på bru og med opplegging av deponi av tunnelstein i nedbørfeltet. Som en del av forundersøkelsene for ny

E18 Rugtvedt – Langangen ble det utført fisk- og bunndyrundersøkelser i denne bekken på stasjon GUN (figur 2.42). Bekken forventes ikke berørt av planlagt utbygging eller drift av ny vei.

Figur 2.42. Stasjon GUN i Gunnarsrødbekken, der det har blitt utført fiske- og bunndyrundersøkelser.

2.4.7 Ønnabekken (ØNN)

Ønnabekken er et viktig sjørretvassdrag med en anadrom lengde på 3 km og et anslått oppvekstareal på 6000 m² (10). Bekken har godt gytesubstrat, og det har blitt registrert mye yngel og ungfisk. Bekken ble undersøkt årlig i forbindelse med utbygging av dobbeltspor Farriseidet- Porsgrunn, med omfattende anleggsaktivitet samt større steindeponier i nedbørfeltet til bekken. Det ble utført innledende undersøkelser i Ønnabekken som en del av forundersøkelsene for E18 Rugtvedt – Langangen, men disse ble avsluttet da det ble vurdert som lite sannsynlig at anlegg og drift ville påvirke innvandring av sjørret til Ønna eller at det ville bli deponering i nedbørfeltet. Undersøkelsene ble utført på stasjon ØNN (figur 2.43).

Ønnabekken har et relativt stort nedbørfelt på 7,2 km² med 90% skog, 3 % dyrka mark, noe deponi og annet areal. Bekken blir også kalt Viersdalsbekken.

Figur 2.43. Stasjon ØNN i Ønnabekken, der det har blitt utført fiske- og bunndyrundersøkelser.

3 Materiale og metoder

3.1 Nedbørfelt

For å kunne vurdere avrenning fra anleggsområder tilknyttet vei og deponier, samt for å få en bedre oversikt over avrenning til de ulike bekkene genereres nedbørfelt i NEVINA (14), en tjeneste fra Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE). Nedbørfeltene genereres med grunnlag i data fra Elvenettverksdatabasen ELVIS. ELVIS er etablert av NVE for alle vassdrag i Norge. I enkelte tilfeller er ikke den aktuelle bekken registrert i ELVIS, og nedbørfeltet kan ikke genereres. I disse tilfellene er det ofte tilstrekkelig med data fra omkringliggende nedbørfelt til å vurdere nedbørfeltet til disse mindre bekkene. Det skjer også at NEVINA genererer nedbørfelt som ikke stemmer overens med de faktiske nedbørfeltene. I slike tilfeller har nedbørfeltene blitt manuelt korrigert med grunnlag i inntegnede bekker i Kartverkets N50-kart.

3.2 Automatisk måleutstyr og database for resultater

For automatisk måling av vannkvalitet ble det benyttet logger av typen SEBA LogCom-2 logger og multiparametersensor av typen SEBA MPS-D8 sonde (figur 3.1). MPS har sensorer for måling av vannhøyde, vanntemperatur, ledningsevne, pH og turbiditet. For turbiditet brukes det sensorer med måleområde 0-1000 NTU (Nephelometric Turbidity Unit). Turbiditetsmåling måler mengden av reflektert lys fra partikler som ikke er oppløst i vannfasen, og turbiditeten øker i takt med mengden lys som reflekteres tilbake. LogCom-2 er tilpasset frittstående plassering med strømforsyning fra enkel batteripakke. Loggerne programmeres for ønsket måleintervall, grenseverdier og telefonnummer for alarmer, tidspunkter for overføring og navn på stasjon. På stasjonene utføres det automatiske målinger med MPS hvert 30. minutt. Resultatene overføres to ganger daglig til en nettbasert passordbeskyttet database (SEBA Hydrocenter) for grafisk presentasjon og med mulighet for å laste ned måledata. Overføringen av resultater skjer via mobillink (GPRS). Rådata er tilgjengelig på overvåkingsiden: <http://bioweb08.bioforsk.no/seba/projects/login.php> (krever innlogging). Ukemiddelverdi for turbiditet samt døgnmiddel for pH beregnes automatisk og løpende basert på innsamlede måleresultater.

Figur 3.1. Multiparametersensor for automatisk overvåking av vannkvalitet.

3.3 Vannprøver

3.3.1 Metodikk, håndtering og analyser

Ved alle stasjoner for vannovervåking ble det tatt ut vannprøver hvert kvartal. Vannprøvene ble analysert for en rekke parametere inkludert pH, turbiditet, alkalitet (pH 4,5), fargetall, suspendert

stoff, total fosfor, total nitrogen, total organisk karbon, arsen, bly, kadmium, kvikksølv, krom, kobber, nikkel, sink, jern, mangan, totale hydrokarboner (THC) fordelt på fraksjoner, polyaromatiske hydrokarboner (PAH-16) samt illabilt, reaktivt og labilt aluminium. Metallene, med unntak av aluminiumsfraksjonene, ble analysert på filtrerte prøver (0,45 µm filter).

Vannprøvene ble tatt ut som manuelle prøver i henhold til NS-EN ISO 5667-14:2016. I bekker og elver ble prøvene, om mulig, tatt midt i strømningsverrsnittet med en rask senkning av prøveflaske ned til dyp 10 cm under overflaten. Vannprøvene ble tatt ut med prøvetakingsstang med forlenger (In Situ teleskopstang 208 cm med vinkelbart målebeger) eller manuelt for hånd. Vannprøvene ble lagret i kjøleboks eller kjøleskap fram til forsendelse laboratorium. Dette skjedde samme dag eller påfølgende morgen. Det ble levert prøver både på glass- og plastflasker for å tilfredsstille krav til emballasje for valgt analysepakke. Vannprøvene ble sendt med budbil for raskest mulig levering og de rekvirerte analysene er akkrediterte. I 2016 og våren 2017 ble analysene utført av ALS Laboratory Group Norway AS. Fra august 2017 har analysene blitt utført av Eurofins Norge AS.

3.3.2 Typifisering og klassifisering

Alle vannforekomster har blitt typifisert med grunnlag i informasjon fra Vann-nett (15) og Vannmiljø (16). Endelig typifisering omfatter en supplerende vurdering av innsamlede analysedata fra forundersøkelsene, i tillegg til vannkjemi fra oppfølging i forbindelse med nytt dobbeltspor Larvik – Porsgrunn. Det er kun et fåtall av de undersøkte bekkene som vurderes som upåvirkede ettersom de fleste bekkene mottar avrenning fra vei, landbruk, spredt avløp eller deponier. For en del stasjoner ble overvåkingen avsluttet i 2017 eller 2018. Dette var stasjoner som ble vurdert å ikke motta avrenning fra anlegg eller drift av ny E18, eller der byggeaktiviteten var avsluttet. Sistnevnte gjaldt blant annet stasjoner som ble undersøkt i forbindelse med bygging av Kjørholt- og Bambletunnelen, utført i perioden april 2017 til august 2018. Elvetyper og typifiseringsparametere er gjengitt i tabell 3.1.

Der det er mulig er klassifisering av de ulike kvalitetselementene gjengitt som nEQR, normalized ecological quality ratio. nEQR beregnes med bakgrunn i EQR for de ulike kvalitetselementene, og har like klassegrenser hvor 1 er best og 0 er dårligst. 1 - 0,8 er **svært god**, 0,8 – 0,6 er **god**, 0,6 – 0,4 er **moderat**, 0,4 – 0,2 er **dårlig** og 0,2 – 0 er **svært dårlig**.

Klassifisering av tilstand i elver og bekker basert på total fosfor og total nitrogen er gjengitt i tabell 3.2 og 3.3, og er hentet fra veileder 02:2018 (17).

Veileder M608 (revidert 2020) (18) har blitt benyttet til klassifisering av EU-spesifikke og vannregionspesifikke stoffer. Her inngår også flere metaller.

De prioriterte stoffene benyttes til å klassifisere kjemisk tilstand i vann og omfatter metallene bly, kadmium, kvikksølv og nikkel. Kjemisk tilstand vurderes med bakgrunn i EQS (environmental quality standard/miljøkvalitetsstandard) som angir grensen mellom «god» (AA-EQS, årlig gjennomsnittsverdi) og «dårlig» tilstand (MAC-EQS, maksimal verdi) og er bestemt ut fra et risikohensyn for miljø og helse i akvatiske økosystem. AA-EQS har til hensikt å beskytte for kronisk eksponering og MAQ-EQS har til hensikt å beskytte for akutt eksponering. For metallene arsen, kobber, krom og sink benyttes klassifisering etter de fem klassene fra «svært god» - «svært dårlig». Klassifiseringsgrunnlag for alle metallene er vist i tabell 3.4.

Jern og mangan klassifiseres ikke i noen av de nyere veilederne. Disse metallene er likevel viktige indikatorer under anleggsarbeid, og verdier for innhold av jern og mangan er tatt med i tabeller hvor prioriterte og regionspesifikke stoffer er klassifisert.

Tabell 3.1. Elvetyper i Norge med typekoder for klimasone "Lavland < 200 m" Svært kalkfattige elver er utelatt da disse typene ikke forekommer i de berørte områdene på strekningen E18 Rugtvedt – Langangen. Fra veileder 02-2018 (17)

	Norsk type	N GIG type	Kalsium mg/L	Alkalitet mekv/L	Humus mg Pt/L	TOC mg/L	Turbiditet	Susp tørrstoff
Kalkfattig, klar	R105	R-N2	1–4	0,05–0,2	10–0	2–5	< 5	< 10
Kalkfattig, humøs	R106	R-N3	1–4	0,05–0,2	30–90	5–15	< 5	< 10
Moderat kalkrik, klar	R107	R-N1, R-N4	4–20	0,2–1,0	< 30	<5	< 5	< 10
Moderat kalkrik, humøs	R108		4–20	0,2–1,0	30–90	5–15	< 5	< 10
Kalkrik, klar	R109		> 20	> 1	< 30	<5	< 5	< 10
Kalkrik, humøs	R110		> 20	> 1	30–90	5–15	< 5	< 10
Turbid (leirvassdrag	R111	n.a	> 4	> 0,2	alle	alle	> 5	> 10

Tabell 3.2. Klassifisering av tilstand i elver og bekker basert på målte verdier av Total Fosfor. Fra veileder 02:2018 (17).

N-GIG-type	Elvetype*	Beskrivelse	Total Fosfor (Tot-P) i elver (µg/ L)					
			Ref. verdi	Svært god	God	Moderat	Dårlig	Svært dårlig
R-N2	R104, R105, R207	Klar, kalkfattig i lavland (eller moderat kalkrik i skog)	6	1 - 11	11 - 17	17 - 30	30 - 60	>60
R-N3	R106, R208	Humøs, kalkfattig, lavland (eller moderat kalkrik i skog)	9	1 - 17	17 - 24	24 - 45	45 - 83	>83
R-N1, R-N4	R107 , R109	Klar, moderat kalkrik og kalkrik, lavland	9	1 - 15	15 - 25	25 - 38	38 - 65	>65
n.a.	R108 , R110	Humøs, moderat kalkrik og kalkrik, lavland	11	1 - 20	20 - 29	29 - 58	58 - 98	>98
R-N5, R-N6	R101, R102, R201, R202, R204, R205	Klar eller svært klar, svært kalkfattig eller kalkfattig i skog (eller svært kalkfattig i lavland)	5	1 - 8	8 - 15	15 - 25	25 - 55	>55

Tabell 3.3. Klassifisering av tilstand i elver og bekker basert på målte verdier av Total Nitrogen. Fra veileder 02:2018 (17).

Innsjøtype N-GIG	Innsjøtype (nr)*	Elvetype N-GIG	nnl	Total Nitrogen (Tot-N) i innsjøer og elver (µg/L)					
				Ref. verdi	Svært god	God	Moderat	Dårlig	Svært dårlig
L-N2a	L104, L105a, L207	R-N2	R104, R105, R207	200	1-325	325-475	475-775	775-1350	>1350
L-N2b	L105b	n.a.	R106, R208	175	1-200	200-400	400-650	650-1300	>1300
L-N3a	L106, L208	R-N3	R107 , R109	275	1-475	475-650	650-1075	1075-1775	>1775
L-N1	L107 , L109	R-N1, R-N4	R108 , R110	275	1-425	425-675	675-950	950-1425	>1425
L-N8a	L108 , L110	n.a.	R101, R102, R201, R202, R204, R205	325	1-550	550-775	775-1325	1325-2025	>2025
L-N5a	L101, L102, L201, L202, L204, L205	R-N5, R-N6	R103, R203, R206	150	1-250	250-425	425-675	675-1250	>1250

Tabell 3.4 Klassifisering av tilstand basert på mulige gifteffekter på vannlevende organismer. Fra veileder 02:2018 (17).

I Bakgrunn	II God	III Moderat	IV Dårlig	V Svært dårlig
Bakgrunnsnivå	Ingen toksiske effekter	Kroniske effekter ved langtids-eksponering	Akutt toksiske effekter ved korttids-eksponering	Omfattende toksiske effekter
Øvre grense: bakgrunn	Øvre grense: AA-Q5, PNEC	Øvre grense: MAC-Q5, PNECakutt	Øvre grense: PNEC _{akutt} * AF ¹⁾	

Klassifiseringssystem for vann og sediment. ¹⁾ AF: sikkerhetsfaktor

3.4 Feltbefaringer, in-situ målinger og analyser

I forbindelse med utbedring av den eksisterende Kjørholtunnelen og sprenging av løp til ny tunnel i august 2017 ble det igangsatt ekstra overvåking av Heistadbekken. I november og desember samme år ble det påvist høye konsentrasjoner av ammonium (NH₄⁺) i Heistadbekken. Hitterødbekken ble også inkludert i den utvidede overvåkingen. Frekvensen for overvåkingen varierte fra ukentlige til månedlige prøver, og var i hovedsak basert på manuelle og in-situ målinger av vannprøvene.

Manuelle målinger omfattet turbiditet (Hanna turbidimeter HI-98703), beregnet suspendert stoff (SS) samt pH, konduktivitet og vanntemperatur (Hanna HI-991301). Det ble også utført in-situ analyser av jerninnhold i vannet med kolorimeter etter filtrering (Hanna HI-721 Checker Iron med ferdiglagde reagenser HI-721-11). Total ammoniumnitrogen (TAN) ble målt med en testpakke tilpasset toksisitetstesting for fisk (Tetra-Test NH₃/NH₄⁺), der konsentrasjon av TAN framkommer som en fargereaksjon som kan tolkes i intervallet 0 – 5 mg TAN/l (0, 0.25, 1.5, 3 og 5 mg/l). Utvalgte prøver med høye konsentrasjoner ble sendt til Eurofins for mer nøyaktig bestemmelse av TAN.

3.5 Bunndyrundersøkelser

Bunndyrundersøkelser ble utført vår og høst, og første gang i mars 2017. Undersøkelser og artsbestemmelse i mars 2017 ble gjennomført av Trond Bremnes og Henning Pavels fra LFI

(Laboratorium for ferskvannøkologi og innlandsfiske, UiO). Yvonne Rognan og Jonas Reinemo (NIBIO) bisto ved undersøkelsene. Høsten 2017, våren 2018 og våren 2019 ble undersøkelsene gjennomført av Yvonne Rognan (NIBIO) og Sigbjørn Rolandsen (FAUN). Høsten 2018 ble undersøkelsene gjennomført av Yvonne Rognan (NIBIO) og Ole Roer (FAUN). Høsten 2019 ble undersøkelsene gjennomført av Sigbjørn Rolandsen og Helge Kiland (FAUN). Pr. 2019 omfattet undersøkelsene 10 stasjoner i 7 bekker langs den nye veilinja mellom Rugtvedt og Langangen. Bunnndyrundersøkelsen ble utført etter sparkemetoden, beskrevet i NS EN-ISO 10870:2012 og NS-EN 16150:2012. Metodikken ble tilpasset anbefalinger i veilederen for vanddirektivet med 9 delprøver fra hver stasjon. Hver delprøve representerte 1 m lengde av elvebunnen og ble samlet inn i løpet av 20 sekunder. Etter at 3 slike prøver ble samlet inn (samletid ca. 1 minutt) ble håven tømt for å hindre tetting av maskene og tilbakespyling. Samlet blir det da 3 prøver á 1 minutt. Alle prøvene ble tatt i strykpartier. Substratet på prøvestedene var i hovedsak grovkornet (grus og stein). Steiner ble i tillegg inspisert visuelt. Smågrener og andre større biter av organisk materiale uten bunndyr, samt det meste av vannet ble fjernet fra prøven. Resten ble konserverert i 96 % etanol for senere analyse. Artsbestemmelsen av bunndyrene f.o.m. høsten 2017 – vår 2019 ble utført av Trond Stabell, FAUN. Bunndyr fra prøver tatt f.o.m. høsten 2019 har blitt artsbestemt av Silje Hereid (FAUN).

3.5.1 Klassifisering

ASPT-indeksen ble benyttet for å vurdere påvirkning av eutrofiering og organisk belastning. I ASPT-indeksen som benyttes i denne undersøkelsen, får alle familier av bunndyr en indeksverdi fra 1 til 10. Følsomhet for organisk forurensning øker med økende indeksverdi. I en sterk forurenset elv vil vi i hovedsak forvente å finne familier som har lave indeksverdier. Ved å ta gjennomsnittet av indeksverdiene til de familiene som registreres på en stasjon finner vi ASPT (Average Score Per Taxon). I veilederen for klassifisering av miljøtilstand i vann (17), er det ASPT indeksen som benyttes for å vurdere grad av organisk belastning. De ulike klassegrensene er angitt i tabell 3.5

Tabell 3.5. Klassifisering ved bruk av bunndyr og ASPT. Verdier er hentet fra klassifiseringsveiledere 02:2018 (19)

KLASSE	I (Svært god)	II (God)	III (Moderat)	IV (Dårlig)	V (Svært dårlig)
Bunndyr-ASPT	> 6.8	6.8-6.0	6.0-5.2	5.2-4.4	<4.4

En vanlig tilnærming til biologisk mangfold i bekker og elver er en vurdering av forekomsten av ulike indikatortaxa i samfunnet av bunndyr. En mye brukt indeks her er det totale antall EPT- arter/taxa, som tar utgangspunkt i hvor mange arter av døgnfluer (Ephemeroptera), steinfluer (Plecoptera) og vårfluer (Trichoptera) som registreres på lokaliteten. En reduksjon i antall EPT taxa i forhold til det en ville forvente var naturtilstanden, danner grunnlaget for vurdering av påvirkning. Naturtilstanden hos bunndyrfaunaen i våre vannforekomster varierer mye, både etter vannforekomstens størrelse, biotopens utforming og beliggenhet (høyde over havet, nedbørfeltets geologi og geografisk beliggenhet), så systemet må brukes med forsiktighet. Antall EPT arter er anvendt til vurdering av biologiske mangfold ved sammenligning av vår- og høstprøvene.

3.6 Fiskeundersøkelser

3.6.1 Bonitering

Boniteringen er gjennomført med henblikk på å kartlegge fysisk habitat for å vurdere egnethet for gyting eller oppvekstområde for fisk. Boniteringen har tatt utgangspunkt i klassifiseringsveilederen (17) og Miljødirektoratets veileder 2013 (20). Dette inkluderer vurdering av bunnsubstrat

(partikkelstørrelse), fallgradient, dekningsgrad av moser og alger, hulrom, vannhastighet, vanddyp, gytemuligheter, oppvekstområder, skjul, kantvegetasjon samt menneskeskapte påvirkningsfaktorer. Boniteringen ble utført som en skjønnsmessig vurdering av samme strekning som ble overfisket, dvs. for et vanddekt areal på rundt 100 m² per stasjon. Resultatet av boniteringene ble fortløpende notert i en feltprotokoll.

3.6.2 Fiskeundersøkelser

Elfisket ble gjennomført med elfiskeapparat (Terik GeOmega FA 4) etter standard prosedyre (NS-EN 14011), med tre omgangers suksessivt overfiske med 30 minutter mellom hver omgang. Nødvendige parametere for å vurdere strømstyrke som ledningsevne og vanntemperatur ble målt med en YSI multiparametersonde. Feltarbeidet i 2016 ble utført Kamilla Skaalsveen og Jonas Reinemo, begge fra NIBIO. De resterende undersøkelsene ble gjennomført av Ole Roer fra FAUN og Jonas Reinemo fra NIBIO med unntak av 2019 da Yvonne Rognan (NIBIO) og Morten Meland (FAUN) bisto.

All fisk som ble fanget ble artsbestemt og lengdemålt (totallengde) fra snutespiss til enden av naturlig utfoldet halefinne. For ørret og laks ble det skilt mellom årsyngel (0+) og eldre fisk (>0+). De øvrige fiskeartene ble bare lengdemålt. Alt utstyr ble desinfisert ved forflytning mellom vassdragene. All fisk ble satt tilbake i elva etter avsluttet fiske.

Der resultatet gav grunnlag for det er tettheten (y) beregnet basert på avtagende fangst over 3 fiskeomganger, i henhold til Bohlin 1989 (21) og Zippin 1958 (22). Fangbarheten av årsyngel (0+) og eldre fisk (>0+) estimeres ut fra det totale antall fisk (T) og antall fisk fanget ved den x -gangen (C_x). Deretter kan tettheten for årsyngel og eldre fisk regnes ut etter følgende formel

$$y = \frac{T}{1 - \left(\frac{T - C_1}{T - C_3}\right)^3}$$

Ved kun ett overfiske er det ikke mulig å beregne fangbarhet. Det er da benyttet en antatt fangbarhet for årsyngel og eldre ungfisk på hhv. 0,45 og 0,62 for å angi et tetthetsestimert, iht Forseth og Forsgren 2008 (23). Nevnte fangbarheter ble også benyttet der avtagende fangst ikke ble oppnådd eller fisket resulterte i svært få fisk.

Økologisk tilstand for lokalitetene er satt ut ifra kriteriene gitt i klassifiseringsveileder O2:2018 (17) av miljøtilstand i vann (tabell 3.6). For laksefisk i rennende vann er tetthet av ungfisk (årsyngel og eldre ungfisk) eneste brukte parameter for å klassifisere økologisk tilstand.

Tabell 3.6. Klassegrenser for økologisk tilstand i bekker og små elver i lavlandet med laksefisk. Verdiene (antall ungfisk per 100 m²) etter «habitat ikke beskrevet» gjelder der habitatdata ikke er registrert. Habitatklasse 1 er «lite egnet», habitatklasse 2 er «egnet» og habitatklasse 3 er «velegnet». Nærvær av flere aldersgrupper (både 0+ og ≥1+ og voksenfisk) støtter en konklusjon om at bestanden er i god eller svært god tilstand. Fravær av en årsklasse man forventer å finne medfører nedklassifisering ett trinn dersom vurderingen ellers tilsier at dette skyldes menneskeskapt påvirkning. Der forventede tettheter er svært lave bør verdiene bare brukes til å skille mellom god og moderat. Etter Sandlund 2013 (20)

Artssamfunn	Svært god	God	Moderat	Dårlig	Svært dårlig
Anadrom, habitat ikke beskrevet	>70	69-53	52-35	34-18	<18
Anadrom, habitatklasse 2	>49	49-37	36-25	25-12	<12
Anadrom, habitatklasse 3	>81	81-61	60-41	40-20	<20
Anadrom sympatrisk, habitat ikke beskrevet	>19	18-15	14-10	9-5	<5
Anadrom sympatrisk, habitatklasse 2		≥5	≤4		
Anadrom sympatrisk, habitatklasse 3	>25	24-19	18-13	12-6	<6
Stasjonær allopatrisk, habitat ikke beskrevet	>58	58-44	43-29	28-15	<15
Stasjonær allopatrisk, habitatklasse 1	>34	34-26	25-17	16-9	<8
Stasjonær allopatrisk, habitatklasse 2	>55	55-41	40-28	27-14	<14
Stasjonær allopatrisk, habitatklasse 3	>67	67-50	50-34	33-17	<17
Stasjonær sympatrisk, habitat ikke beskrevet	>10	10-8	8-6	5-3	<3
Stasjonær sympatrisk, habitatklasse 2		≥2	<2		
Stasjonær sympatrisk, habitatklasse 3	>14	14-11	10-7	6-4	<4

3.7 Begroingsalger og heterotrof begroing

3.7.1 Metodikk

Feltarbeid tilknyttet undersøkelser av begroingsalger ble gjennomført i august 2018 og 2019 av Kristine Våge fra FAUN og Yvonne Rognan fra NIBIO. Været under feltarbeidet var lett overskyet med sol. De tre undersøkte stasjonene er Rutua, Herregårdsbekken og Heistadbekken. Prøvetaking ble gjennomført ved å benytte vannkikkert til en visuell undersøkelse av en 10 m lang strekning. Alle synlige makroskopiske, bentiske alger ble samlet inn og lagret på egne prøveglass (dramsglass). Under feltarbeidet ble dekningsgrad, tetthet og andre forhold som karakteriserte lokaliteten notert i en feltprotokoll. Til prøvetaking av mikroskopiske alger ble 10 steiner med diameter 10 – 20 cm samlet inn fra områder langs elvebunnen som lå dypere enn laveste vannstand. Et areal på 8 x 8 cm på oversiden av hver stein ble børstet og det innsamlede materialet ble blandet med 1 liter vann og overført til prøveglass. Alle prøver ble nøye merket og tilsatt konserveringsmiddel før de ble lagret mørkt og kjølig frem til analyse.

Vannforekomstens tilstand med hensyn til aktuell påvirkning ble vurdert etter fastsatte indekser angitt i veiledere 02:2018 (17). Ved klassifisering av analyseresultatene for begroingsalger beregnes PIT-indeksen (Periphyton Index of Trophic Status) mht. eutrofiering og AIP mht. forsuring. AIP beregnes kun dersom det observeres tre eller flere indikatortaxa. Tilstandsklassene for PIT og AIP har sin egen fargekode som vist i tabell 3.7 og 3.8.

Tabell 3.7. Inndeling for tilstandsvurdering av PIT i svært kalkfattige elver (Ca < 1 mg/L) og de øvrige elvetyperne (Ca > 1 mg/L) (17)

Elvetype	Kalsium	PIT					Svært dårlig
		Referanse verdi	Svært god	God	Moderat	Dårlig	
R101, R102, R103, R201, R202, R203, R301, R302, R303	<1 mg/l	4,85	<5,5	5,5-14,5	14,5-30	30-46	>46
R104, R105, R106, R107, R108, R109, R110, R204, R205, R206, R207, R208, R304, R305, R306	>1 mg/l	6,71	<9,5	9,5-16	16-31	31-46	>46

Tabell 3.8. Inndeling for tilstandsvurdering av AIP i svært kalkfattige (Ca < 1 mg/L), klare (TOC < 2 mg/L) eller humøse (TOC > 2 mg/L) elver, kalkfattige (Ca 1 – 4 mg/L) og øvrige elvetyper (Ca > 4 mg/L) (17)

Elvetype	Kalsium	TOC	AIP absoluttverdier					Svært dårlig
			Referanse-verdi	Svært god	God	Moderat	Dårlig	
R102, R103, R202, R203, R302, R303	< 1 mg/l	>2 mg/l	6,02	6,02 - 5,93	5,93 - 5,75	5,75 - 5,57	5,57 - 5,39	< 5,39
R101, R201, R301	< 1 mg/l	< 2 mg/l	6,53	6,53 - 6,31	6,31 - 5,87	5,87 - 5,43	< 5,43	ikke definert
R104, R105, R106, R204, R205, R206, R304, R305, R306	1-4 mg/l		6,86	6,86 - 6,77	6,77 - 6,59	6,59 - 6,41	6,41 - 6,23	< 6,23
R107, R108, R109, R110, R207, R208	> 4 mg/l		7,10	7,10 - 7,04	7,04 - 6,92	6,92 - 6,80	6,80 - 6,68	< 6,68

Organisk belastning i elver vurderes etter *Heterotrof begroingsindeks* (HIB2), beskrevet i veileder 02:2018 (17). Dette er en oppdatert metode og prøvetaking gjennomføres vår og høst, gjerne sammenfallende med bunndyrundersøkelser. I 2018 ble dette gjort iht. den opprinnelige metoden og gjennomført samtidig med undersøkelser av begroingsalger.

Ved tilførsel av lett nedbrytbart organisk materiale kan det utvikles samfunn av nedbrytere som sopp og bakterier. Indeksen er basert på forekomst av soppen *Leptomitius lacteus* og/eller bakterien som forårsaker såkalte «lammehaler», *Sphaerotilus natans*. Disse artene er stedbundne og reagerer raskt på endringer i vekstmiljøet, noe som gjør dem godt egnet som indikatorer for organisk belastning. For å beregne tilstanden for heterotrof begroing benyttes den estimerte dekningsgraden av denne typen begroing på den undersøkte strekningen av elva eller bekken. Videre beregnes tykkelsen på lagene med heterotrof begroing. Mikroskopiske eller tynne lag vektet med 1. Lag av middels tykkelse vektet 2 og tykke lag vektet 4. For å beregne HIB2 benyttes følgende formel:

$$HIB2 = (d_{\text{tynne+mikroskopiske}}) + (d_{\text{middels}} * 2) + (d_{\text{tykk}} * 4)$$

Her er d = dekningsgraden i % for de ulike lagene. Der det er mikroskopiske observasjoner estimeres dekningsgraden til 0,001 % for sjeldne observasjoner, 0,01 % for vanlige og 0,1 % for hyppig forekommende observasjoner.

Tilstandsklasse og referanseverdi for HIB2-indeksen er gjengitt i tabell 3.9.

Tabell 3.9. Tilstandsklasse og referanseverdi for HIB2-indeksen (17)

Elvetype	HIB2 absoluttverdier					
	Referanseverdi	Svært god	God	Moderat	Dårlig	Svært dårlig
Alle	0	0	>0-1	1-10	10-100	100-400

4 Resultater Rugtvedt – Kjørholt

4.1 Stokkevannet (STO-I)

4.1.1 Vannkjemi

Stokkevannet har blitt undersøkt i prosjektet «Overvåking av veinære innsjøer 2015 -2018» (6) (7) med hensyn til vannkjemi i overflate- og bunnvann. Resultatene for vannkjemiundersøkelsene av overflate- og bunnvann i november 2016 er vist i tabell 4.1 og 4.2. Undersøkelsene ble gjennomført rett etter at innsjøen hadde høstsirkulert, med identiske forhold i hele dybdeprofilen, som vist i profilmålingene (figur 4.1). Samlet konkluderte undersøkelsen med at Stokkevannet var moderat påvirket av veisalt, viste normal sirkulasjon og hadde lave og normale konsentrasjoner av trafikkskapt metall, som kobber og sink. Målte konsentrasjoner av veisalt i overflate- og bunnvann er vist i figur 4.2.

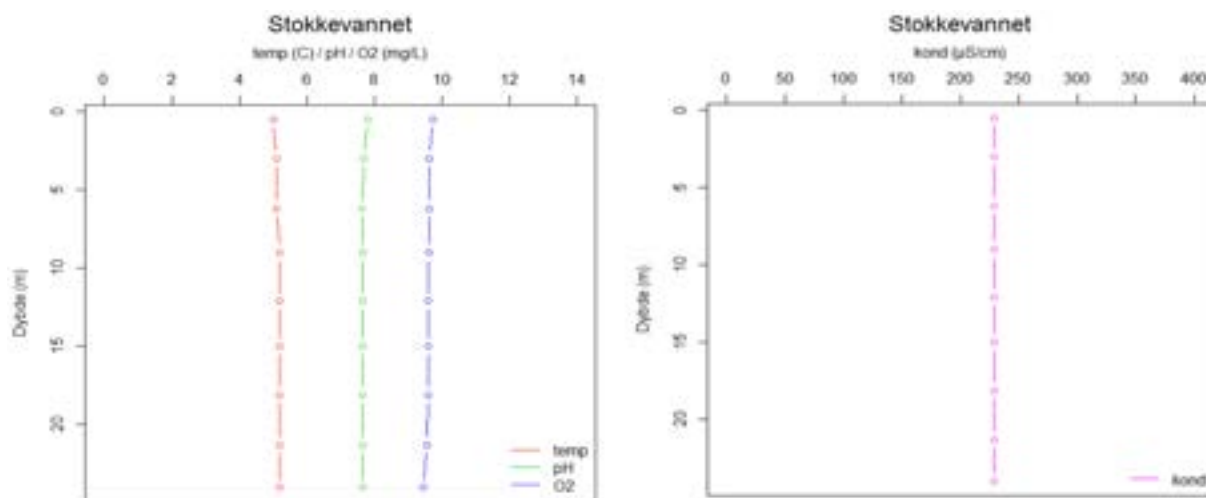
For Stokkevannet skal det utføres supplerende undersøkelser for undersøkelse av vannkvalitet og økologisk tilstand vår og sommer 2021.

Tabell 4.1. Analyseresultater for Cl, Na,Ca, Tot-P, TOC, Fe, Mn og turbiditet for topp (T) og bunnvannsprøver (B) fra Stokkevannet i november 2016. Tot-P er klassifisert iht. veileder 02:2013. Hentet fra (7).

Vannforekomst/enhet	Cl_T	Cl_B	Na_T	Na_B	Ca_T	Ca_B	Tot P_T	Tot P_B	TOC_T	TOC_B	Fe_T	Fe_B	Mn_T	Mn_B	Turb_T	Turb_B
	mg/l		mg/l		mg/l		µg/l		mg/l		µg/l		µg/l		NTU	
Stokkevann ²⁾	24	24	16	16	27	27	12	13	5,4	5,4	46	46	59	59	1,6	1,8

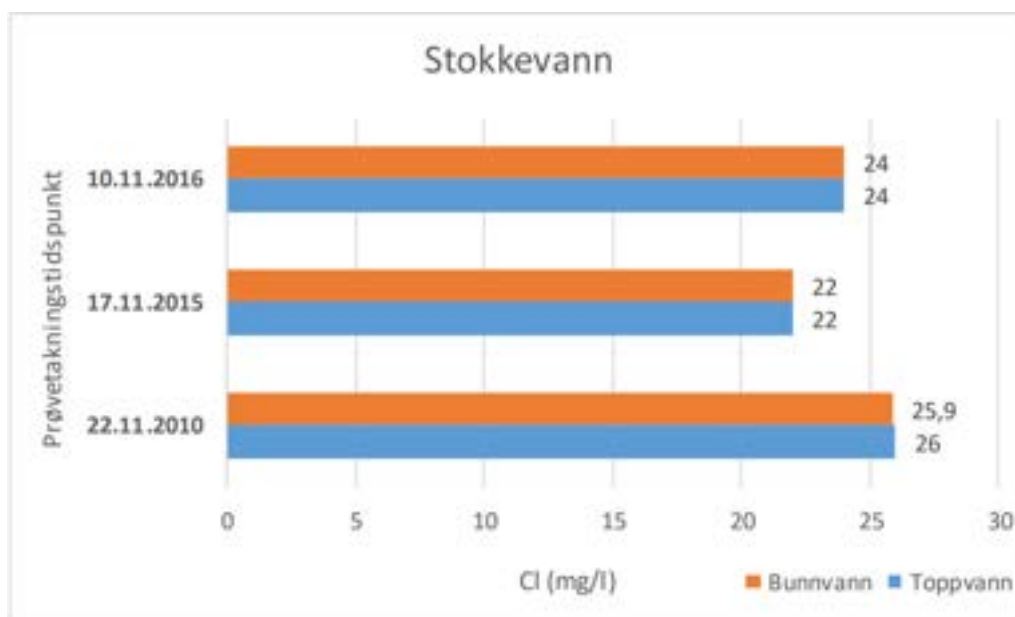
Tabell 4.2. Analyseresultat for Pb, Cd, Cu, Ni, Zn og Sb (µg/l) i topp (T)- og bunnvannprøver (B) for Stokkevannet i november 2016. Konsentrasjonene er målt i filtrerte prøver (0.45 µm) og resultatene er klassifisert iht. Veileder M-608 / 2016 (Grenseverdier for klassifisering av vann, sediment og biota). Hentet fra (7) .

Vannforekomst/enhet	Pb_T	Pb_B	Cd_T	Cd_B	Cu_T	Cu_B	Ni_T	Ni_B	Zn_T	Zn_B	Sb_T	Sb_B
	µg/l		µg/l		µg/l		µg/l		µg/l		µg/l	
Stokkevann ²⁾	0,02	0,02	0,0046	< 0,0040	1,1	0,6	0,71	0,72	1,8	1	0,13	0,14

Figur 4.1. Målinger av sprangsjikt ved registrering av oksygen (mg/l), pH, temperatur (°C) (t.v.) og konduktivitet (µS/cm) (t.h.) i Stokkevannet i Telemark, november 2016. Fra (6) (7).

Figur 4.2. Kloridkonsentrasjon i topp- og overflatevann i Stokkevannet i Telemark, 2010, 2015 og 2016. Fra (6).

4.2 Stokkevannsbekken (STO)

4.2.1 Vannkjemi

Innløpsbekken til Stokkevannet (STO) viste konsentrasjoner av fosfor tilsvarende «svært god», både i 2016 og 2017 (tabell 4.3). I 2018 og 2019 varierte konsentrasjonene mellom «svært god» og «svært dårlig» tilstand. I 2018 sammenfalt den høyeste konsentrasjonen av fosfor med høy turbiditet. Det var lave konsentrasjoner av fosfor i perioden med tørke. I 2019 ble den høyeste konsentrasjonen registrert i forbindelse med tunnelvask i den nye Bambletunnelen i mai.

Med unntak av en vannprøve fra før anleggsaktiviteten i Bambletunnelen i 2016 (240 µg N/l), viste nitrogen jevnt over «svært dårlig» tilstand under perioden med anleggsarbeid i 2017, 2018 og størsteparten av 2019.

Kjemisk tilstand var «god» i 2017, mens den var «dårlig» i 2018 og 2019 (tabell 4.4). For fysisk-kjemiske støtteparametere viste arsen jevnt over «moderat», med et gjennomsnitt på 3 µg As/l i 2019. De øvrige parameterne tilsvarte «god» tilstand frem til 2019 da det ble registrert økte konsentrasjoner av kobber og sink i forbindelse med tunnelvask i mai.

Tabell 4.3. Klassifisering av total fosfor (TP) og total nitrogen (TN) iht. klassifiseringsveileder 02:2018, samt fosfat (PO₄-P), nitrat (NO₃-N) og nitrat (NO₃-N) + nitritt (NO₂-N) for stasjonen STO. Fra (8).

	For.	2016	Parameter	Total fosfor (TP)	Fosfat (PO ₄)	Total nitrogen (TN)	Nitrat (NO ₃)	Nitrat/nitritt	Ammonium (NH ₄)
			Enhet	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l
STO	Anlegg	2017	n	1	<3	1	<7	1	4
			Snitt	14		7200		5100	1043
			Max	14		7200		5100	1800
			Min	14		7200		5100	120
		2018	n	4		4		4	9
			Snitt	50		4200		3900	187
			Max	180		4900		4900	450
			Min	3,5		3900		3300	5,8
		2019	n	7	5	7		7	7
			Snitt	51	6,6	3471		2743	35
			Max	170	9,7	6400		3900	100
			Min	14	4,5	1700		1300	15

Tabell 4.4 Klassifisering av kjemisk tilstand (EU-spesifikke stoffer): Bly (Pb), kadmium (Cd), kvikksølv (Hg) og nikkel (Ni), samt fysisk-kjemiske støtteparametere (regionspesifikke stoffer): Arsen (As), krom (Cr), kobber (Cu) og sink (Zn), samt jern (Fe) og mangan (Mn) i STO. Fra (8).

	For.	2016	Parameter	Pb	Cd	Hg	Ni	As	Cr	Cu	Zn	Fe	Mn	
			Enhet	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	
STO	Anlegg	2017	n	<0,01		<0,002	0,8	1,71	0,04	0,8	0,8	22,5	0,727	
			Snitt	0,02	0,026	0,005	2,7	1,3	0,33	1,3	2,6	180	140	
			Max	0,065	0,03	0,001	7,2	5,7	0,36	2,2	5	130	280	
			Min	0,005	0,009	0,001	3,9	1,5	0,17	0,89	2,6	8,7	51	
		2018	n	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
			Snitt	0,02	0,018	0,001	5,3	4	0,25	1,6	3,5	51	166	
			Max	0,065	0,03	0,001	7,2	5,7	0,36	2,2	5	130	280	
			Min	0,005	0,009	0,001	3,9	1,5	0,17	0,89	2,6	8,7	51	
		2019	n	2	7	2	6	7	7	7	7	7	7	7
			Snitt	0,02	0,012	0,001	5,4	3	0,79	26	105	120	17	
			Max	0,026	0,05	0,001	16	4	3,2	170	720	240	80	
			Min	0,013	0,002	0,001	2,3	2,4	0,27	0,025	0,89	38	1,8	

4.3 Rugtvedtmyra (RUM)

4.3.1 Vannkjemi

Tabell 4.5 viser klassifiserte verdier av fosfor og nitrogen for Rugtvedtmyra (RUM).

Forundersøkelsene viste at tilstanden ved Rugtvedtmyra var «svært dårlig» basert på fosfor. Gjennom anleggsperioden for Bambletunnelen i perioden 2017-2019 var tilstanden jevnt over «god». Forhøyede konsentrasjoner av fosfor falt sammen med episoder da vannet var blakket med leirpartikler, som er naturlig rike på fosfor.

Innholdet av nitrogen var jevnt over høyt gjennom hele anleggsperioden for Bambletunnelen. De høyeste konsentrasjonene i 2017, tilsvarte «svært dårlig» tilstand, og har sammenheng med nitrogen fra sprengstoff. Gjennom 2018 og første del av 2019 var tilstanden «dårlig». Mot slutten av 2019 avtok konsentrasjonen av nitrogen noe, med en prøve tilsvarende «moderat» tilstand.

I 2017 og 2019 ble det registrert konsentrasjoner av nikkel som tilsvarer «moderat» tilstand (tabell 4.6). Nikkel er blant metallene som finnes anrikt i alunskifer, og kan skyldes kontakt med alunskifer i Høgenhei.

For de øvrige metallene var tilstanden jevnt over «god». Unntaket var arsen som viste «moderat» tilstand. Den høyeste konsentrasjonen ble registrert i 2017.

For metallene jern og mangan viser prøvene stor variasjon, og høye verdier tilskrives perioder med lav vannføring og reduserende forhold hvor jern og mangan løses ut. Jernutfellinger har blitt observert ved alle prøvetakinger i form av et rødoransje belegg i bekkeløpet. De høyeste konsentrasjonene ble registrert i vannprøver tatt ved forundersøkelser og i forberedende fase.

Tabell 4.5. Klassifisering av fosfor og nitrogen iht. klassifiseringsveileder 02:2018, samt fosfat (PO₄-P), nitrat (NO₃-N) og nitrat (NO₃-N) + nitritt (NO₂-N) for stasjonen RUM. Fra (8).

			Parameter	Total fosfor (TP)	Fosfat (PO ₄)	Total nitrogen (TN)	Nitrat (NO ₃)	Nitrat/nitritt	Ammonium (NH ₄)
			Enhet	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l
	For.	2016		130	50	1500	7		960
RUM	Hogst/Forb.	2016/2017		63	25	820	44		290
				14	6	490	23	35	
	Anlegg	2017	n	2		2		2	7
			Snitt	25		4280		3510	429
			Max	36		7900		7000	1500
			Min	14		660		19,5	16
		2018	n	2		2		2	7
			Snitt	14,5		1700		1150	327
	Max		15		1800		1300	590	
	2019			18		1700		1500	19
				32		1300		1100	30

Tabell 4.6. Klassifisering av kjemisk tilstand (EU-spesifikke stoffer): Bly (Pb), kadmium (Cd), kvikksølv (Hg) og nikkel (Ni), samt fysisk-kjemiske støtteparametere (regionspesifikke stoffer): Arsen (As), krom (Cr), kobber (Cu) og sink (Zn), samt jern (Fe) og mangan (Mn) i RUM. Fra (8).

			Parameter	Pb	Cd	Hg	Ni	As	Cr	Cu	Zn	Fe	Mn
			Enhet	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l	µg/l
	For.	2016		0,07	0,001	0,001	2,2	3,1	0,35	0,87	0,85	427	2,3
RUM	Hogst/Forb.	2016/2017		0,16	0,001	0,001	2,4	3,8	0,35	1,14	1,1	1370	554
				0,07	0,025	0,001	0,85	1,8	1,6	1,6	1	181	2,3
		2017		0,027	0,002	0,001	3	2,6	0,5	1,2	1,4	270	13
				0,016	0,009	0,007	5,5	5,7	0,34	3,4	2,7	68	38
		2018		0,019	0,004	0,001	2,9	1,5	0,28	1,1	3,7	320	200
				0,12	0,015	0,001	2,5	1,2	0,52	2,1	7,3	390	140
		2019		0,016	0,005	<0,001	1,9	1,3	0,38	1,5	3,1	49	11
				0,049	< 0,0040	<0,002	33	1,4	6,4	1,9	2,1	94	10

4.4 Dammane (DAM)

Dammane (DAM) ble undersøkt før og under arbeidene med Kjørholtunnelen, og avsluttet i 2018. Undersøkelsene omfattet uttak av vannprøver samt en bunndyrprøve våren 2017.

4.4.1 Vannkjemi

Vannprøvene fra innløpsbekken til Dammane viste høye kalsiumkonsentrasjoner (tabell 4.7), høy pH og fargetall som indikerte noe humuspåvirkning (tabell 4.8). Fosfor tilsvarte «svært god» tilstand, mens nitrogen overraskende tilsvarte «dårlig» eller «svært dårlig» (tabell 4.9). I et nedbørfelt dominert av skog kan forhøyede konsentrasjoner av nitrogen skyldes avrenning fra sprengstein anvendt i nedbørfeltet. Metallene viste i hovedsak «god» eller «svært god» tilstand. Unntaket var arsen og nikkel som tidvis viste «moderat» tilstand (tabell 4.10). Det ble ikke påvist PAH-forbindelser i noen av vannprøvene.

Tabell 4.7. Basekationer- og anioner (mg/l) fra vannprøver tatt i ved innløpet til Dammane (DAM) i perioden 2016 - 2018. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=2, 2018 n=1).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
DAM	2016	Snitt		24,7	11,0	0,97	5,0	8,0
	2017	Snitt	1,3	24,0	7,4	1,0	4,6	10,4
		Max	1,4	26,0	8,1	1,1	5,1	13,0
		Min	1,1	22,0	6,7	0,9	4,0	7,8
	2018	Snitt	0,9	16,0	15	0,95	6,1	10,7

Tabell 4.8. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) fra vannprøver ved innløpet til Dammane (DAM) i perioden 2016- 201 (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=2, 2018 n=1).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
DAM	2016	Snitt	7,4		0,15	0,4	16,0	11,0	4,0	
	2017	Snitt	7,5	1,2	1,3	3,3	15,3	14,0	4,5	<30,0
		Max	7,7	1,3	1,8	4,6	15,8	17,0	5,1	<30,0
		Min	7,3	1,0	0,8	2,0	14,8	11,0	3,9	<30,0
	2018	Snitt	6,9	0,8	0,2	<2	14,3	22,0	6,5	<30,0

Tabell 4.9. Næringsstoffer (µg/l) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen fra vannprøver tatt ved innløpet til Dammane (DAM) i perioden 2016- 2018 (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=2, 2018 n=1).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
DAM	2016	Snitt	3,0	1,00	1900	0,15	< 3,0	1900	< 1,0
	2017	Snitt	3,4	1,00	1300	0,24	6	1165	
		Max	3,8	1,00	1800	0,20	6	1700	
		Min	3,0	1,00	800	0,49	< 5,0	630	
	2018	Snitt	6,6	1,00	1800	0,20	< 5,0	1500	

Tabell 4.10. Snittkonsentrasjon av metaller (µg/l) på stasjon DAM i perioden 2016-2018. Klassifisert etter (18).

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
DAM	2016	1	3,6	0,64	0,126	0,00662	0,00662	0,409	0,126	0,234	0,409	0,997
	2017	2	41,0	0,2	4,4	0,54	0,004	3,2	0,1	0,001	2,6	1,2
	2018	1	45,2	0,7	4,3	1,44	0,028	5,9	0,1	0,001	5,7	5,6

4.4.2 Bunndyr

Bunndyrprøven tatt i DAM våren 2017 viste «moderat» tilstand og det ble påvist 5 EPT-arter (tabell 4.11).

Tabell 4.11. Antall EPT-arter og beregnet nEQR for bunndyrindeksen ASPT for DAM våren 2017.

	DAM	
	EPT	ASPT
Vår 2017	5	0,53
Samlet 2017	Moderat	

4.5 Norcemdammen (NOR)

Innløpet til Norcemdammen (NOR) ble fulgt opp med befarings- og vannprøver i perioden 2016 – 2018, før under og etter bygging av ny Kjørholtunnel.

4.5.1 Vannkjemi

NOR viste høye kalsiumverdier (tabell 4.12), høy pH og noe humuspåvirket vannkvalitet (tabell 4.13). Fosfor viste «svært god» tilstand, mens nitrogen viste «svært dårlig» eller «dårlig» (tabell 4.14). Forhøyede konsentrasjoner av nitrogen kan skyldes sprengstofftilført nitrogen fra dagbruksområdet til Norcem. Metallene viste «svært god» eller «god» tilstand (tabell 4.15). Det ble ikke påvist PAH-forbindelser i noen av prøvene.

Tabell 4.12. Basekationer- og anioner (mg/l) fra vannprøver tatt i NOR i perioden 2016-2018. (Antall prøver 2016 n= 1, 2017 n= 2 og 2018 n= 3).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
NOR	2016	Snitt		24,9	9,0	1,1	4,5	9,0
		Snitt	1,2	24,0	6,7	1,1	4,3	6,9
	2017	Max	1,5	28,0	7,4	1,3	5,1	7,8
		Min	0,9	20,0	5,9	0,9	3,5	6,1
	2018	Snitt	1,4	31,3	10,8	1,2	5,4	10,1
		Max	1,6	38,0	13,0	1,3	5,7	14,1
		Min	1,3	24,0	7,4	1,1	4,7	7,6

Tabell 4.13. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) fra vannprøver tatt i NOR i perioden 2016- 2018 (Antall prøver 2016 n= 1, 2017 n= 2 og 2018 n= 3).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU/NTU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
NOR	2016	Snitt	7,8		0,2	0,8	16,0	16,0	5,2	
		Snitt	7,9	1,1	1,0	2,2	14,4	21,0	5,6	< 30,0
	2017	Max	7,9	1,3	1,1	2,3	15,7	25,0	6,3	< 30,0
		Min	7,8	1,0	0,8	2,0	13,1	17,0	4,8	< 30,0
	2018	Snitt	7,7	1,2	0,4	2,0	18,2	16,0	4,6	< 30,0
		Max	7,8	1,8	0,5	2,0	21,8	22,0	6,0	< 30,0
		Min	7,6	0,7	0,3	2,0	14,5	10,0	3,3	< 30,0

Tabell 4.14. Næringsstoffer (µg/l) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen fra vannprøver tatt i NOR i perioden 2016- 2018 (Antall prøver 2016 n= 1, 2017 n= 2 og 2018 n= 3).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
NOR	2016	Snitt	4,0	1,00	1500	0,19	25	1400	< 1,0
		Snitt	6,2	1,00	1060	0,34	6	835	
	2017	Max	9,3	1,00	1500	0,19	6	1300	
		Min	3,0	1,00	620	0,63	< 5,0	370	
	2018	Snitt	4,2	1,00	1867	0,16	16	1667	
		Max	5,2	1,00	2400	0,12	39	2200	
		Min	3,1	1,00	1200	0,28	< 5,0	1200	

Tabell 4.15. Snittkonsentrasjon av metaller (µg/l) på stasjon NOR i perioden 2016-2018. Klassifisert veileder M-608 (18).

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
NOR	2016	1	0,006	0,2	0,15	0,01	0,004	0,7	0,3	0,002	0,5	1,4
	2017	2	8,4	0,3	0,19	0,01	0,005	0,7	0,3	0,009	0,6	0,6
	2018	3	6,3	0,2	0,23	0,02	0,006	0,8	0,3	0,020	0,8	0,8

4.6 Kjørholt dyrefredningsområde (KJD)

Kjørholt dyrefredningsområde (KJD) ligger over Kjørholttunnelen og ble fulgt opp med vannprøver før, under og etter ferdigstilling av ny tunnel.

4.6.1 Vannkjemi

Vannprøvene fra KJD viste svært høyt kalsiuminnhold og naturlig forhøyet sulfat, og med de høyeste verdiene i tørkeåret 2018 (tabell 4.16). pH var høy og fargetallet indikerte moderat til lav humuspåvirkning (tabell 4.17). Fosfor viste «svært god» tilstand, mens nitrogen viste stor variasjon fra «svært god» til «dårlig» tilstand (tabell 4.18). Metallene viste i hovedsak «svært god» eller «god» tilstand, men arsen og nikkel viste tidvis «moderat» (tabell 4.19). Det ble ikke påvist PAH-forbindelser i noen av prøvene.

Tabell 4.16. Basekationer- og anioner (mg/l) fra vannprøver fra KJD i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=1, 2018 n=3 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO4)
KJD	2016	Snitt		70,3	5,0	1,6	3,2	23,0
		Snitt	1,5	53,0	3,4	1,3	2,1	19,2
	2017	Max	1,5	53,0	3,4	1,3	2,1	19,2
		Min	1,5	53,0	3,4	1,3	2,1	19,2
	2018	Snitt	1,6	76,0	9,0	1,9	5,5	67,4
		Max	1,7	82,0	12,0	2,2	6,8	122
		Min	1,4	71,0	3,0	1,7	4,1	8,1
	2019	Snitt	1,4	53,5	2,3	1,5	2,8	16,7
		Max	1,9	68,0	3,2	1,9	3,1	19,7
		Min	0,85	39,0	1,4	1,1	2,5	13,6

Tabell 4.17. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) for vannprøver fra KJD i perioden 2016- 2019 (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=1, 2018 n=3 og 2019 n=3).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
KJD	2016	Snitt	8,1		0,90	1,2	35,0	10,0	4,3	
		Snitt	7,7	2,4	0,72	2,0	25,5	13,0	3,9	30,0
	2017	Max	7,7	2,4	0,72	2,0	25,5	13,0	3,9	30,0
		Min	7,7	2,4	0,72	2,0	25,5	13,0	3,9	30,0
	2018	Snitt	7,9	2,9	1,12	5,0	37,3	10,7	3,5	30,0
		Max	8,1	3,8	2,80	11,0	41,3	16,0	4,8	30,0
		Min	7,7	2,1	0,18	2,0	34,3	6,0	2,4	30,0
	2019	Snitt	8,1	2,5	0,36	2,0	24,7	10,5	3,0	46,5
		Max	8,1	3,1	0,72	2,0	31,9	16,0	5,5	63,0
		Min	8,1	1,9	0,10	2,0	19,0	5,0	1,7	30,0

Tabell 4.18. Næringsstoffer (µg/l) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen for vannprøver fra KJD i perioden 2016- 2019 (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=1, 2018 n=3 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
KJD	2016	Snitt	3,0	1,00	1200	0,28	33	1100	< 1,0
		Snitt	8,7	1,00	310	0,94	25	50	
	2017	Max	8,7	1,00	310	0,94	25	50	
		Min	8,7	1,00	310	0,94	25	50	
	2018	Snitt	6,5	1,00	1043	0,35	27	639	
		Max	7,7	1,00	1600	0,18	63	1200	
		Min	5,4	1,00	430	0,79	< 5,0	6	
	2019	Snitt	14,7	0,81	807	0,48	11	588	
		Max	18,0	0,72	1200	0,28	17	1100	
		Min	10,0	1,00	410	0,81	< 5,0	< 5,0	

Tabell 4.19. Snittkonsentrasjon av metaller (µg/l) på KJD i perioden 2016-2019. Klassifisert veileder M-608 (18).

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
KJD	2016	1	0,028	8,2	5,7	1,34	0,017	2,4	0,3	0,002	4,3	2,7
	2017	1	41,0	0,2	4,4	0,54	0,004	3,2	0,1	0,001	2,6	1,2
	2018	3	45,2	0,7	4,3	1,44	0,028	5,9	0,1	0,001	5,7	5,6
	2019	3	1,6	0,3	3,1	0,12	0,009	3,1	0,2	0,002	2,5	2,9

4.7 Hitterødbekken (HIT)

Hitterødbekken ble fulgt opp med vannprøver og bunndyrundersøkelser før, under og etter arbeidene med Kjørholtunnelen og kryssområdet ved Heistad i perioden 2016 – 2019.

4.7.1 Vannkjemi

Resultatene for vannkjemi er vist i tabell 4.20 – 4.23. Hitterødbekken viste høye kalsiumkonsentrasjoner og naturlig forhøyede sulfatverdier. Lave kloridkonsentrasjoner indikerte at den ikke var påvirket av veisalt. Fosfor viste «svært god» og «god» tilstand, mens nitrogen viste «svært dårlig». Nitrogen blir tilført fra jordbruksarealene i nedbørfeltet, samt også fra sprengstein fylt i området før oppstart av arbeidene med Kjørholtunnelen. Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand, med unntak av arsen som viste «moderat». Det ble ikke påvist PAH-forbindelser i vannprøvene.

Tabell 4.20. Basekationer- og anioner (mg/l) i vannprøver fra HIT i perioden 2016- 2019 (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=3 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO4)
HIT	2016	Snitt		45,7	11,0	1,7	5,9	14,0
			2,7	46,5	11,0	1,6	6,0	12,6
	2017	Max	3,4	62,0	11,0	2,2	7,4	16,3
		Min	1,9	35,0	11,0	1,2	5,2	10,6
		Snitt	5,5	54,3	19,0	2,0	8,1	11,4
	2018	Max	11,0	63,0	21,0	2,1	12,0	13,1
		Min	2,1	46,0	18,0	1,8	2,8	8,2
		Snitt	2,6	50,5	7,9	1,8	7,4	12,0
	2019	Max	3,4	72,0	11,0	2,4	9,5	15,6
		Min	1,7	29,0	4,2	1,1	5,3	8,4

Tabell 4.21. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøver fra HIT i perioden 2016-2019 (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=3 og 2019 n=3).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
HIT	2016	Snitt	8,0		0,30	0,2	27,0	12,0	3,7	
	2017	Snitt	7,9	2,4	1,22	2,6	27,1	13,7	3,9	32,5
		Max	8,0	2,9	1,50	4,3	31,5	15,0	4,7	35,0
		Min	7,9	1,9	0,76	1,5	23,9	11,0	3,3	30,0
	2018	Snitt	7,7	2,3	0,33	2,0	32,4	8,7	2,9	30,0
		Max	8,0	2,7	0,38	2,0	36,8	11,0	3,6	30,0
		Min	7,5	2,1	0,25	2,0	28,3	7,0	2,6	30,0
	2019	Snitt	8,1	2,3	1,28	2,2	24,6	12,0	4,3	46,0
		Max	8,3	3,2	2,90	2,5	37,6	13,0	5,7	62,0
		Min	7,9	1,4	0,28	2,0	15,9	11,0	3,5	30,0

Tabell 4.22. Næringsstoffer (µg/l) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen i vannprøver fra HIT i perioden 2016-2019 (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=3 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
HIT	2016	Snitt	12,0	0,88	2100	0,14	15	1900	8,0
	2017	Snitt	14,9	0,80	1733	0,17	< 5,0	1533	10,0
		Max	22,0	0,64	2100	0,14	< 5,0	2000	10,0
		Min	7,8	1,00	1500	0,19	< 5,0	1100	10,0
	2018	Snitt	10,8	0,92	1767	0,16	< 5,0	1600	
		Max	12,0	0,88	2100	0,14	< 5,0	2000	
		Min	9,3	0,98	1200	0,28	< 5,0	1100	
	2019	Snitt	21,0	0,66	1700	0,17	< 5,0	1503	
		Max	24,0	0,61	2500	0,12	< 5,0	2400	
		Min	16,0	0,77	1100	0,32	< 5,0	810	

Tabell 4.23. Snittkonsentrasjon av metaller (µg/l) på stasjon HIT i perioden 2016-2019. Klassifisert veileder M-608 (18).

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
HIT	2016	1	0,0	1,4	0,8	0,01	0,003	1,3	0,2	0,002	1,7	2,6
	2017	3	10,3	1,0	0,9	0,07	0,020	1,0	0,3	0,003	1,6	1,5
	2018	3	10,7	0,8	0,7	0,01	0,004	0,8	0,1	0,001	1,3	1,0
	2019	3	21,0	0,6	1,3	0,01	0,005	1,3	0,3	0,002	1,7	0,7

4.7.2 Bunndyr

Bunndyrundersøkelsen i Hitterødbekken ble utført i perioden 2017 til 2019. ASPT-indeksen indikerte «moderat» tilstand i 2017 og 2018, mens tilstanden var «god» i 2019 (tabell 4.24). Antallet påviste EPT-arter varierte mellom 7 og 9. For 2017 og 2018 ble klassifiseringen kun basert på vårprøver, mens 2019 omfattet både vår- og høstprøver.

Ved tidligere undersøkelser har det blitt påvist kravfulle og sjeldne vårfluearter i Hitterødbekken, som den sterkt truede *Wormaldia occipitalis*. Den har også blitt påvist under forundersøkelsene, både i

2017 og i 2019. Se vedlegg III for Fauns fagnotater med beskrivelse av bunndyrundersøkelser og med tilhørende artslister.

Tabell 4.24. Antall EPT-arter og beregnet nEQR for bunndyrindeksen for organisk belastning (ASPT) på stasjonene VER 2 og HIT i perioden 2017- 2020.

	HIT	
	EPT	ASPT
Vår 2017	8	0,52
Samlet 2017	Moderat	
Vår 2018	8	0,58
Høst 2018	-	-
Samlet 2018	Moderat	
Vår 2019	7	0,74
Høst 2019	9	0,50
Samlet 2019	God	

4.7.3 Heterotrof begroing

Hitterødbekken ble undersøkt for heterotrof begroing i 2019, og det ble tatt prøver både vår og høst. Det ble ikke påvist makroskopiske eller mikroskopiske forekomster av heterotrof begroing, hverken i vår- eller høstprøvene. HBI2-indeksen settes derfor til «svært god», med nEQR verdi 1,00. Se vedlegg IV for utfyllende informasjon.

5 Resultater Kjørholt – Preståsen

5.1 Heistadbekken (HEI1-HEI4)

5.1.1 Vannkjemi

Resultatene for vannkjemi er oppsummert i tabell 5.1 -5.6. Heistadbekken er svært kalkrik og har naturlig forhøyede sulfatverdier. Bekken er preget av tilførsler av veisalt med forhøyede verdier av klorid og natrium. pH er naturlig høy. Bekken viste tidvis forhøyede verdier av SS og turbiditet, som antas tilført fra anleggsaktivitet, jordbruksarealer og avrenning fra vei og næringsområder. For 2017 viste stasjon HEI2 kortvarig en maksimal konsentrasjon på 1000 mg SS/l. Det ble ikke påvist tilsvarende høye konsentrasjoner av partikler på HEI1 oppstrøms eller HEI3 og 4 nedstrøms. For den nedre stasjonen (HEI4) i anadrom sone viste fosfor «god» tilstand i 2016 og 2017, og dårlig i 2018 og 2019. Endringen kan skyldes økt partikkeltransport som følge av anleggsvirksomhet. Nitrogen viste «svært dårlig» tilstand gjennom hele måleperioden, men konsentrasjonene ble vesentlig forhøyet i 2018 og 2019 som følge av tilførsler av sprengstoffbasert nitrogen under anlegg. Samtidig ble det målt høye ammoniumkonsentrasjoner i bekken, og maksimalt 1000 µg NH₄-N/l på HEI4. Kombinasjonen av ammonium, pH og temperatur ga likevel ikke konsentrasjoner av ammoniakk som var toksisk for ørret i bekken.

Metallene vist i hovedsak «god» eller «svært god» tilstand med unntak av arsen som viste «moderat» gjennom hele perioden, også før oppstart av anleggsarbeid i Kjørholtunnelen. Nikkel viste «moderat» tilstand på de øverste stasjonen i bekken, HEI1 og HEI2. Det ble påvist noen PAH-forbindelser på alle stasjoner, og særlig i 2018. I 2019 ble det ikke påvist PAH i prøvene fra bekken.

Tabell 5.1. Basekationer- og anioner (mg/l) fra vannprøver tatt fra 4 punkter i Heistadbekken, HEI1 ved Kjørholtvegen 2017 n=4, 2018 n=4 og 2019 n=3. HEI2 ved Bakkevegen 2017 n=4, 2018 n=4 og 2019 n=3. HEI3 ved Strandjordveien 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3. HEI4 ved Eiklund 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
HEI1	2017	Snitt	9,4	77,4	121,0	3,3	76,7	61,6
		Max	11,0	91,6	200	3,8	115	123
		Min	7,8	64,0	92,0	2,6	48,0	27,0
	2018	Snitt	53,8	89,8	135	4,5	60,0	93,1
		Max	120	94,0	220	5,5	130	166
		Min	11,0	77,0	100	3,6	9,1	50,3
	2019	Snitt	7,4	61,7	48,7	2,9	43,3	57,7
		Max	8,6	75,0	81,0	3,7	55,0	107
		Min	5,4	51,0	29,0	2,5	23,0	25,9
HEI2	2017	Snitt	5,3	62,1	76,8	2,9	45,2	43,0
		Max	5,5	70,5	140	3,2	71,6	63,7
		Min	5,1	56,0	43,0	2,4	28,0	31,0
	2018	Snitt	51,3	87,0	140	4,6	43,6	71,4
		Max	100	110	160	6,3	87,0	127
		Min	6,4	57,0	110	2,8	4,5	28,8
	2019	Snitt	4,5	64,0	45,3	2,8	34,3	45,0
		Max	6,3	87,0	60,0	4,2	52,0	84,5
		Min	3,2	45,0	22,0	2,0	17,0	18,7
HEI3	2017	Snitt	4,2	69,0	61,0	2,8	34,8	38,0
		Max	4,4	72,0	110	3,0	55,4	45,8
		Min	4,0	67,0	31,0	2,6	24,0	33,0
	2018	Snitt	40,5	87,3	105,5	4,2	28,8	52,5
		Max	76,0	110	120	5,9	58,0	93,1
		Min	4,6	63,0	82,0	2,9	3,8	29,2
	2019	Snitt	4,2	67,3	44,0	2,9	32,3	41,9
		Max	5,9	91,0	59,0	4,1	46,0	75,8
		Min	3,2	47,0	22,0	2,0	17,0	18,4
HEI4	2016	Snitt		76,6	38,0	2,8	23,5	32,0
		Max		76,6	38,0	2,8	23,5	32,0
		Min		76,6	38,0	2,8	23,5	32,0
	2017	Snitt	3,8	69,6	38,7	2,7	25,0	37,2
		Max	3,9	74,0	46,0	3,0	30,1	46,9
		Min	3,6	64,0	32,0	2,4	20,0	32,0
	2018	Snitt	38,7	90,3	96,0	4,2	27,6	50,8
		Max	74,0	110	110	5,8	55,0	89,9
		Min	4,6	64,0	74,0	2,9	3,6	27,9
	2019	Snitt	3,9	66,7	40,3	2,8	29,7	39,7
		Max	5,7	92,0	50,0	4,2	44,0	72,6
		Min	2,8	47,0	21,0	1,9	16,0	17,7

Tabell 5.2. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) fra vannprøver tatt fra 4 punkter i Heistadbekken, HEI1 ved Kjørholtvegen 2017 n=4, 2018 n=4 og 2019 n=3. HEI2 ved Bakkevegen 2017 n=4, 2018 n=4 og 2019 n=3. HEI3 ved Strandjordveien 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3. HEI4 ved Eiklund 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
				mmol/l	FNU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
HEI1	2017	Snitt	7,9	2,55	6,90	18,6	81,1	10,1	3,6	30,0
		Max	8,2	3,1	22,0	66,0	100,0	11,0	4,9	30,0
		Min	7,7	2,0	0,30	0,2	64,0	9,2	2,6	30,0
	2018	Snitt	8,0	2,63	3,11	5,9	96,8	10,0	4,1	30,0
		Max	8,1	2,9	7,80	12,0	115,0	14,0	6,0	30,0
		Min	7,9	2,4	0,83	2,0	76,2	7,0	3,0	30,0
	2019	Snitt	7,9	2,53	6,99	6,3	54,6	15,7	4,0	28,0
		Max	8,1	3,0	20,0	15,0	63,3	29,0	5,7	38,0
		Min	7,8	2,2	0,37	2,0	38,1	8,0	3,0	16,0
HEI2	2017	Snitt	8,0	2,35	16,6	252,0	57,8	13,3	4,0	70,0
		Max	8,1	2,6	61,0	1000,0	73,0	17,0	4,9	110,0
		Min	7,9	2,1	0,50	0,4	50,5	10,0	3,2	30,0
	2018	Snitt	8,0	2,5	6,35	7,9	89,1	12,5	4,4	30,0
		Max	8,2	3,1	21,0	25,0	103,0	17,0	6,2	30,0
		Min	7,8	1,7	1,30	2,0	77,3	10,0	3,3	30,0
	2019	Snitt	8,0	2,47	5,47	23,4	50,6	15,0	3,8	24,3
		Max	8,2	3,1	14,0	63,0	67,0	25,0	4,8	30,0
		Min	7,8	1,9	0,92	2,0	30,8	10,0	3,2	13,0
HEI3	2017	Snitt	8,1	2,85	2,17	3,9	53,6	11,7	3,6	30,0
		Max	8,1	2,9	3,70	5,4	66,0	15,0	4,7	30,0
		Min	8,1	2,8	0,80	1,2	45,6	8,0	2,8	30,0
	2018	Snitt	8,1	3,13	6,53	9,4	76,7	13,0	4,4	30,0
		Max	8,2	3,8	20,0	27,0	88,9	18,0	7,5	30,0
		Min	8,0	2,1	1,50	3,2	71,2	7,0	2,8	30,0
	2019	Snitt	8,1	2,93	9,30	50,0	50,8	13,0	4,0	25,0
		Max	8,3	3,6	24,0	140,0	66,5	19,0	5,1	30,0
		Min	8,0	2,5	1,80	3,2	31,3	9,0	3,2	15,0
HEI4	2016	Snitt	8,2		0,60	4,0	50,0	8,3	3,5	
		Max	8,2		0,60	4,0	50,0	8,3	3,5	
		Min	8,2		0,60	4,0	50,0	8,3	3,5	
	2017	Snitt	8,2	3,05	1,43	2,8	48,7	11,2	3,4	30,0
		Max	8,3	3,3	2,10	4,0	51,0	16,0	4,4	30,0
		Min	8,1	2,8	0,80	2,0	46,7	8,7	2,5	30,0
	2018	Snitt	8,1	3,23	5,80	8,4	74,5	13,5	4,1	30,0
		Max	8,2	4,0	18,0	26,0	87,3	20,0	5,7	30,0
		Min	8,0	2,2	1,40	2,0	69,7	7,0	2,9	30,0
	2019	Snitt	8,1	2,8	13,9	55,0	49,3	13,0	4,0	26,3
		Max	8,3	3,4	38,0	150,0	64,7	18,0	5,0	37,0
		Min	8,0	2,4	1,70	3,0	31,6	9,0	3,2	12,0

Tabell 5.3. Næringsstoffer ($\mu\text{g/l}$) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen fra vannprøver tatt fra 4 punkter i Heistadbekken, HEI1 ved Kjørholtvegen 2017 n=4, 2018 n=4 og 2019 n=3. HEI2 ved Bakkevegen 2017 n=4, 2018 n=4 og 2019 n=3. HEI3 ved Strandjordveien 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3. HEI4 ved Eiklund 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			$\mu\text{g/L}$	nEQR	$\mu\text{g/L}$	nEQR	$\mu\text{g/L}$	$\mu\text{g/L}$	$\mu\text{g/L}$
HEI1	2017	Snitt	53,3	0,30	11125	0,03	2191	9300	52,5
		Max	76,0	0,17	28000	0,01	8700	21000	62,0
		Min	11,0	0,91	2500	0,12	3,0	2400	43,0
	2018	Snitt	54,9	0,30	13525	0,02	553	12775	
		Max	110,0	0,12	18000	0,02	1900	16000	
		Min	6,6	1,00	6100	0,05	26	5100	
	2019	Snitt	98,3	0,13	4067	0,07	63	3900	
		Max	200,0	0,06	4700	0,06	150	4600	
		Min	38,0	0,35	2900	0,10	19	2600	
HEI2	2017	Snitt	181,0	0,07	5300	0,05	682	4525	33,0
		Max	620,0	0,02	12000	0,02	2700	9700	57,0
		Min	18,0	0,72	2200	0,13	6,0	2100	9,0
	2018	Snitt	28,0	0,40	7650	0,04	141	7150	
		Max	52,0	0,30	10000	0,03	320	8900	
		Min	18,0	0,72	3300	0,09	19	2500	
	2019	Snitt	49,3	0,31	3200	0,09	41	2933	
		Max	84,0	0,15	4100	0,07	56	4000	
		Min	31,0	0,38	2000	0,14	14	1700	
HEI3	2017	Snitt	21,0	0,66	4300	0,07	326	3900	31,0
		Max	34,0	0,37	7500	0,04	960	6600	31,0
		Min	12,0	0,93	2200	0,13	< 5,0	2100	31,0
	2018	Snitt	23,5	0,62	4225	0,07	51	3950	
		Max	40,0	0,35	5600	0,05	110	5500	
		Min	10,0	0,95	3200	0,09	10	2600	
	2019	Snitt	77,0	0,17	2967	0,10	27	2733	
		Max	170,0	0,08	4000	0,07	47	3900	
		Min	29,0	0,39	1900	0,15	9,5	1700	
HEI4	2016	Snitt	12,0	0,88	2700	0,11	51	3100	14,0
		Max	12,0	0,88	2700	0,11	51	3100	14,0
		Min	12,0	0,88	2700	0,11	51	3100	14,0
	2017	Snitt	11,7	0,89	4333	0,07	265	3733	5,0
		Max	18,0	0,72	6700	0,04	770	5500	5,0
		Min	6,0	1,00	2900	0,10	8,0	2700	5,0
	2018	Snitt	56,3	0,29	4275	0,07	317	3775	
		Max	150,0	0,09	5600	0,05	1000	5400	
		Min	12,0	0,88	3300	0,09	57	2700	
2019	Snitt	61,7	0,28	2833	0,10	28	2667		
	Max	120,0	0,11	3900	0,07	46	3800		
		Min	29,0	0,39	1900	0,15	11	1800	

Tabell 5.4. Snittkonsentrasjon av metaller ($\mu\text{g/l}$) på stasjon HEI 1, 2 og 3 i perioden 2017-2019. For HEI 4 i perioden 2016-2019. Klassifisert etter (18).

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
HEI1	2017	4	9,1	5,2	2,5	0,11	0,030	2,5	1,6	0,002	13,8	8,8
	2018	4	6,7	9,0	3,9	0,01	0,014	2,0	0,8	0,001	9,9	2,4
	2019	3	14,6	2,5	3,1	0,02	0,007	2,1	0,5	0,002	6,5	2,4
HEI2	2017	4	21,0	7,5	1,5	0,11	0,030	1,7	0,7	0,002	5,2	3,8
	2018	4	27,7	12,4	1,6	0,01	0,013	1,9	0,3	0,001	4,8	3,1
	2019	3	43,0	7,8	1,3	0,02	0,008	1,7	0,3	0,002	4,2	1,9
HEI3	2017	3	12,0	8,5	1,0	0,08	0,020	1,3	0,5	0,002	3,5	1,8
	2018	4	19,5	18,8	0,9	0,01	0,009	1,7	0,2	0,001	3,4	2,2
	2019	3	22,5	7,8	1,1	0,02	0,007	1,7	0,3	0,003	3,6	1,4
HEI4	2016	1	0,0	14,0	0,7	0,01	0,012	1,2	0,2	0,002	3,2	1,3
	2017	3	12,7	8,6	0,8	0,07	0,020	1,1	0,5	0,001	3,5	1,7
	2018	4	25,5	14,9	0,9	0,01	0,009	1,6	0,2	0,001	3,4	2,1
	2019	3	18,5	6,6	1,0	0,01	0,006	1,6	0,4	0,002	3,2	1,4

Tabell 5.5. Snittkonsentrasjon av PAH-forbindelser ($\mu\text{g/l}$) på stasjon HEI 1 og 2 i perioden 2017-2019.

Stasjon	HEI1			HEI2		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
År						
n	2	4	3	2	4	3
Acenaften	< 0,01	< 0,01	0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Acenaftylen	0,02	< 0,01	0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Antracen	< 0,01	< 0,01	0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Benzo[a]antracen	< 0,01	< 0,01	0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Benzo[a]pyren	< 0,01	< 0,01	0,01	< 0,01	0,02	< 0,01
Benzo[b]fluoranten	< 0,01	0,01	0,01	< 0,01	0,02	< 0,01
Benzo[ghi]perylene	< 0,002	0,004	0,003	0,002	0,012	0,002
Benzo[k]fluoranten	< 0,01	< 0,01	0,01	< 0,01	0,01	< 0,01
Dibenzo[a,h]antracen	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Fenantren	0,02	< 0,01	0,01	< 0,01	0,02	< 0,01
Fluoranten	< 0,01	0,01	0,01	0,01	0,03	< 0,01
Fluoren	0,03	< 0,01	0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Indeno[1,2,3-cd]pyren	< 0,002	0,004	0,003	< 0,002	0,011	< 0,002
Krysen/Trifenylene	< 0,01	< 0,01	0,01	< 0,01	0,02	< 0,01
Naftalen	0,15	< 0,01	0,01	0,02	< 0,01	< 0,01
Pyren	< 0,01	0,01	0,01	< 0,01	0,03	< 0,01

Tabell 5.6. Snittkonsentrasjon av PAH-forbindelser ($\mu\text{g/l}$) på stasjon HEI 3 og 4 i perioden 2017-2019.

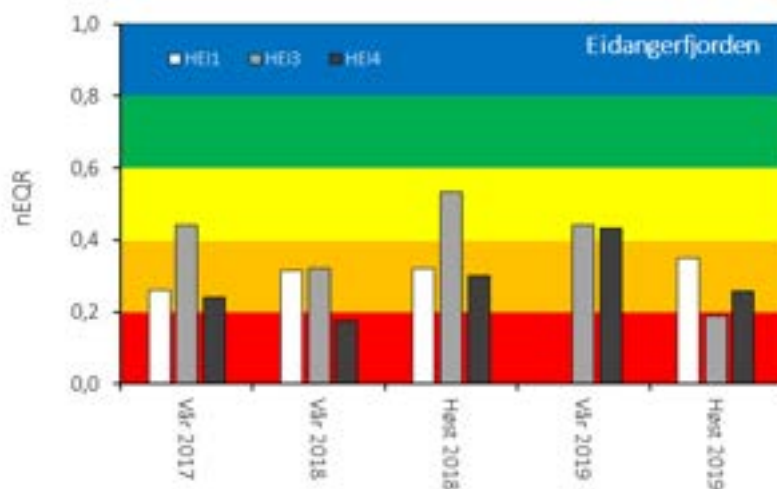
Stasjon	HEI3			HEI4		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
År						
<i>n</i>	2	4	3	2	4	3
Acenaften	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Acenaftylen	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Antracen	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Benzo[a]antracen	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	0,02	< 0,01
Benzo[a]pyren	< 0,01	0,01	< 0,01	< 0,01	0,01	< 0,01
Benzo[b]fluoranten	< 0,01	0,03	< 0,01	< 0,01	0,02	< 0,01
Benzo[ghi]perylen	0,002	0,014	0,003	< 0,002	0,010	0,003
Benzo[k]fluoranten	< 0,01	0,01	< 0,01	< 0,01	0,01	< 0,01
Dibenzo[a,h]antracen	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Fenantren	< 0,01	0,02	< 0,01	< 0,01	0,01	< 0,01
Fluoranten	< 0,01	0,03	< 0,01	< 0,01	0,02	< 0,01
Fluoren	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Indeno[1,2,3-cd]pyren	< 0,002	0,014	0,002	< 0,002	0,009	0,002
Krysen/Trifenylen	< 0,01	0,02	< 0,01	< 0,01	0,02	< 0,01
Naftalen	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Pyren	< 0,01	0,03	< 0,01	< 0,01	0,02	0,01

5.1.2 Bunndyr

Det ble utført bunndyrundersøkelser på tre stasjoner i Heistadbekken i perioden 2017- 2019. I henhold til ASPT-indeksen viste HEI1 «dårlig» tilstand alle år (tabell 5.7 og figur 5.1). Laveste antall EPT-arter (2) ble registrert i 2018, men tok seg opp i 2019 (6). HEI3 viste «moderat» tilstand i 2017 og 2018. Høsten 2019 oppnådde HEI3 en svært lav ASPT-verdi (0,19), som tilsvarer «svært dårlig» tilstand. Selv om det ble registrert «moderat» tilstand våren 2019, så blir samlet resultat for 2019 «dårlig». HEI4 viste «moderat» tilstand i 2017 og «dårlig» tilstand 2018 og 2019. Våren 2018 var tilstanden «svært dårlig». HEI3 viste gjennomgående det høyeste antallet EPT-arter, og maksimalt 10 arter. Detaljer om bunndyrundersøkelsene er gitt i vedlegg III.

Tabell 5.7. Antall EPT-arter og beregnet nEQR for bunndyrindeksen for organisk belastning (ASPT) på stasjonene HEI1, HEI3 og HEI4 i perioden 2017- 2019.

	HEI1		HEI3		HEI4	
	EPT	ASPT	EPT	ASPT	EPT	ASPT
Vår 2017	4	0,26	10	0,44	5	0,24
Samlet 2017	Dårlig		Moderat		Moderat	
Vår 2018	2	0,31	5	0,32	2	0,17
Høst 2018	2	0,32	7	0,53	5	0,30
Samlet 2018	Dårlig		Moderat		Dårlig	
Vår 2019	-	-	9	0,43	9	0,43
Høst 2019	6	0,35	5	0,19	6	0,26
Samlet 2019	Dårlig		Dårlig		Dårlig	

Figur 5.1. nEQR for bunnedyr og eutrofieringsindeksen ASPT på stasjonene HEI 1, HEI 3 og HEI 4 i perioden 2017-2019

5.1.3 Begroingsalger og heterotrof begroing

Begroingsalger og heterotrof begroing ble undersøkt på HEI4 i 2018 og 2019 (tabell 5.8).

Eutrofieringsindeksen PIT indikerte «moderat» tilstand i 2018 og «god» tilstand i 2019.

Forsuringsindeksen AIP kunne ikke beregnes for 2019, men viste «svært god» tilstand i 2019. Det ble ikke påvist heterotrof begroing for noen av årene og HIB2 indeksen viste følgelig «svært god» tilstand. Samlet vurdering baseres på «det verste styrer» prinsippet. En detaljert beskrivelse av undersøkelsene er gitt i fagnotater fra Faun i vedlegg IV.

Tabell 5.8. Beregnet nEQR for indeksene for begroingsalger (PIT og AIP) og heterotrof begroing (HIB2) på stasjon HEI4. For HIB2 er verdien basert på gjennomsnittet av to prøver.

Stasjon	PIT-indeks	AIP-indeks	HIB2	Samlet vurdering
HEI 4 - 2018	0,50	-	0,90	0,50
HEI 4 - 2019	0,60	1,00	1,00	0,60

5.1.4 Fisk

I 2018 var det samlet fangst av 45 ørret på HEI-F, hvorav 40 årsyngel (0+) med snittlengde 57 mm. Basert på vurdering av habitatklasse og en for lav tetthet av eldre ungfisk ble økologisk tilstand nedklassifisert fra «god» til «moderat». Beregnet tetthet var 81 fisk per 100 m² (tabell 5.9).

I 2019 ble det fanget 174 ørret, hvorav 124 årsyngel (0+) med snittlengde 67 mm. Beregnet tetthet var 177 fisk per 100 m². Fagnotater fra FAUN i vedlegg V gir en detaljert oversikt over fiskeundersøkelser og bonitering i 2018 og 2019.

Tabell 5.9. Heistadbekken (HEI-F) - Oversikt over fiskefangst, tetthet, estimert fangbarhet, samt økologisk tilstand basert på tetthet av sjørøret i 2018 og 2019. Avfisket strekning ble vurdert til habitatklasse 3.

Stasjon	Areal (m ²)	Fangst tot			Fangst ≥1+			Fangst 0+			Tetthet tot	Tetthet ≥1+	Tetthet 0+	P ≥1+	P 0+	Samlet tilstand
		1	2	3	1	2	3	1	2	3						
HEI-F 2018	90	20	15	10	3	1	1	17	14	9	81	7	74	0,47	0,26	Moderat*
HEI-F 2019	120	96	52	26	34	13	3	62	39	23	177	43	134	0,67	0,69	Svært god

* Økologisk tilstand nedklassifisert ett trinn pga. lavere tetthet av eldre ungfisk enn forventet

5.1.5 Automatiske målinger

Tabell 5.10 - 5.12 viser maksimum, minimum og gjennomsnitt av automatiske målinger for turbiditet, ledningsevne, pH, vannhøyde og vanntemperatur i Heistadbekken i 2017, 2018 og 2019. Sterkt varierende vannstand på målestasjonen ga vanskelige forhold for automatiske målinger, og sensorer for ledningsevne og pH var tidvis tørrlagt som følge av lav vannstand. I presenterte figurer kan disse periodene avdekkes ved målingene viser null for ledningsevne. Målinger av turbiditet viste tidvis for høye verdier som følge av tilslamming og begroing på sonden.

Ledningsevnen varierte mellom 0,05 og 2,28 mS/cm, og med snittverdier rundt 0,45. Ledningsevnen i bekken ble påvirket av veisalt, avrenning fra anleggsarbeidene med Kjørholtunnelen samt avrenning fra nærings- og landbruksaktivitet i Heistaddalen. Det siste omfatter blant annet E18 Truck senter med storbilvask og et hestesenter. Ellers påvirkes ledningsevnen av fordeling mellom nedbørs- og grunnvannstilført avrenning i et kalkrikt området. pH viste gjennomgående høye verdier. Turbiditeten viste stor variasjon, og med snittverdier på 17 og 23 NTU i hhv. 2017 og 2018.

Figur 5.2, 5.3 og 5.4 viser døgnmiddelverdier for ledningsevne, pH og vanntemperatur samt døgn og ukemiddel for turbiditet og vannhøyde for årene 2017, 2018 og 2019.

Tabell 5.10. Minimum, maksimum og gjennomsnitt av automatiske målinger i Heistadbekken i perioden 27.9-19.12.2017.

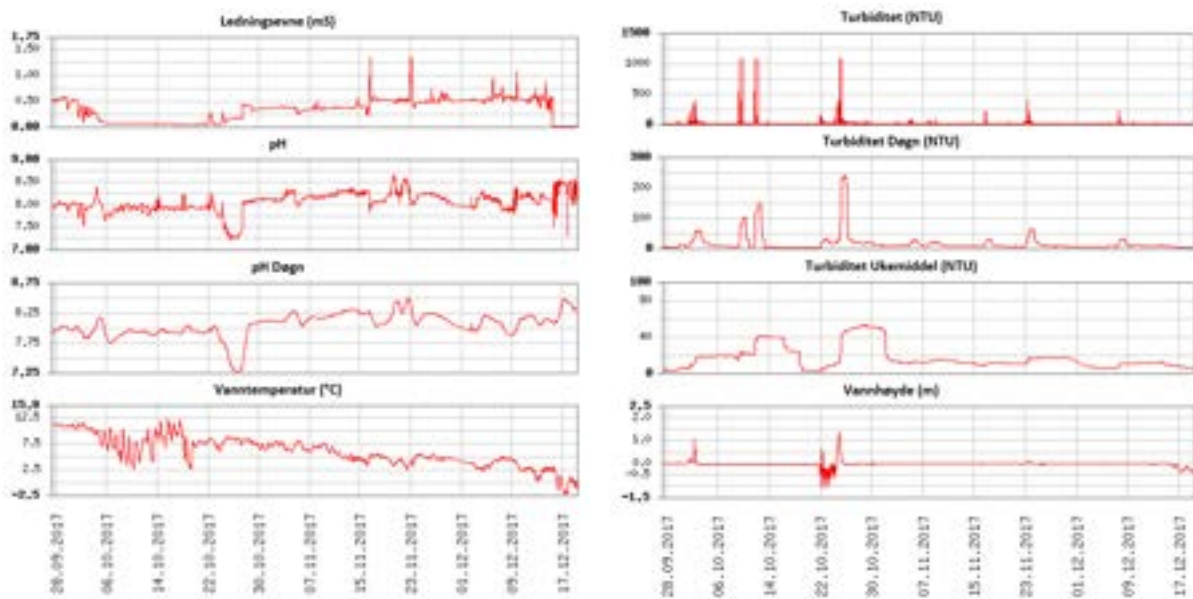
HEI 2017	Ledningsevne (mS/cm)	pH	Turbiditet (NTU)	Vannhøyde (m)	Temperatur (°C)
Min	0,05	7,5	2	-1,1	0
Maks	1,37	8,7	1070	1,4	12,1
Snitt	0,35	8,1	17	0,0	6,0

Tabell 5.11. Minimum, maksimum og gjennomsnitt av automatiske målinger i Heistadbekken i perioden 23.3-20.12.2018.

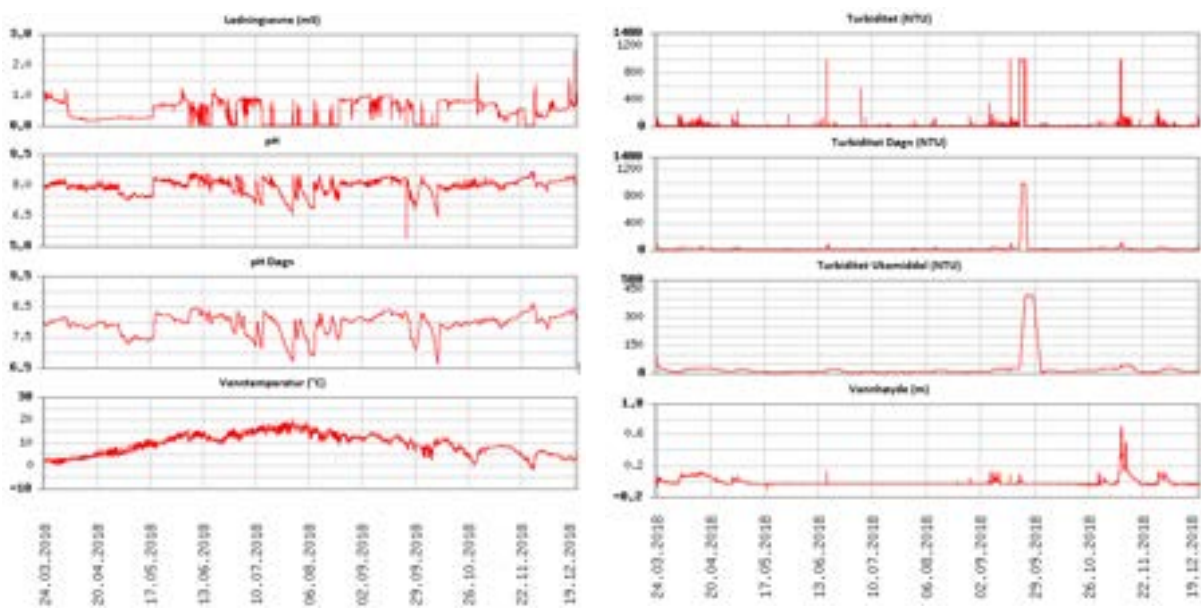
HEI 2017	Ledningsevne (mS/cm)	pH	Turbiditet (NTU)	Vannhøyde (m)	Temperatur (°C)
Min	0,05	5,4	1	-0,1	0
Maks	2,48	8,6	1000	0,7	20,3
Snitt	0,47	7,9	23	0,0	9,4

Tabell 5.12. Minimum, maksimum og gjennomsnitt av automatiske målinger i Heistadbekken i perioden 26.4-16.11.2019.

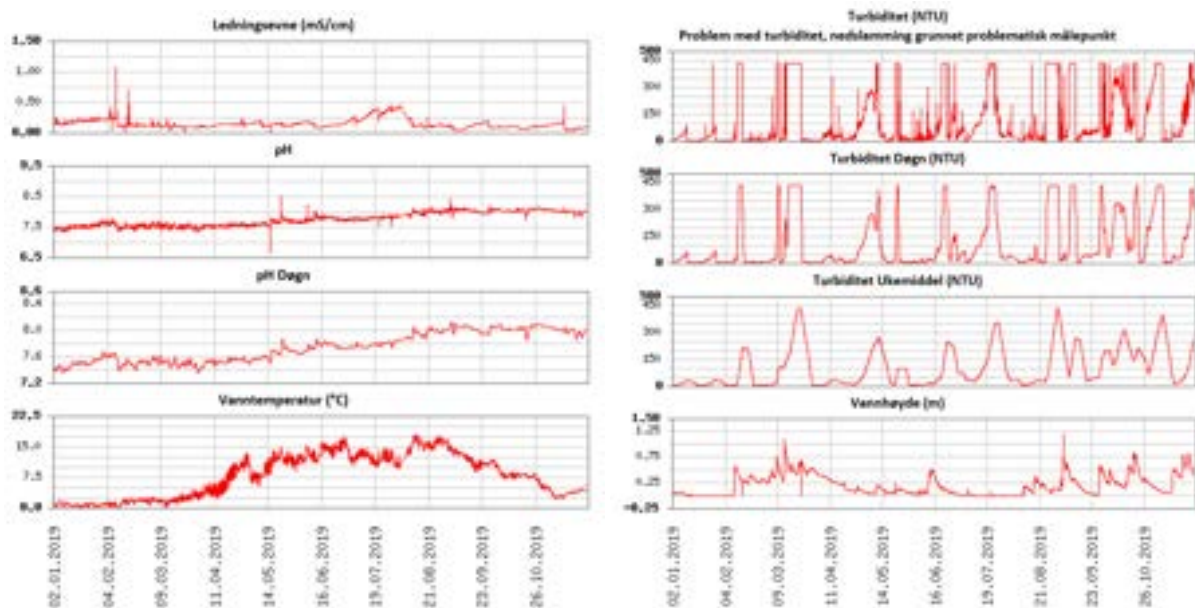
HEI 2019	Ledningsevne (mS/cm)	pH	Turbiditet (NTU)	Vannhøyde (m)	Temperatur (°C)
Min	0,05	7,0	2	0,0	3,1
Maks	1,12	8,5	1070	0,8	19,4
Snitt	0,48	8,1	128	0,1	9,8

Figur 5.2. Døgnmiddel for ledningsevne, pH og vanntemperatur (til venstre) samt døgn- og ukemiddel for turbiditet og vannhøyde (til høyre) for Heistadbekken i perioden 27.9-19.12.2017.

Figur 5.3. Døgnmiddel for ledningsevne, pH og vanntemperatur (til venstre) samt døgn- og ukemiddel for turbiditet og vannhøyde (til høyre) for Heistadbekken i perioden 23.3-20.12.2018.

Figur 5.4. Døgnmiddel for ledningsevne, pH og vanntemperatur (til venstre) samt døgn- og ukemiddel for turbiditet og vannhøyde (til høyre) for Heistadbekken i perioden 26.4-26.11.2019.

5.2 Lundebecken (LUN)

Det ble tatt en vannprøve i Lundebecken i 2016. Ytterligere oppfølging ble ikke prioritert da becken antas lite påvirket ved bygging av ny E18.

5.2.1 Vannkjemi

Resultatene for vannkjemi er vist i tabell 5.13 – 5.16. Vannprøven viste høyt kalsiuminnhold og naturlig forhøyet sulfat. Kloridkonsentrasjonen indikerte noe påvirkning av veisalt fra dagens E18. Fosfor tilsvarte «moderat» og nitrogen «svært dårlig» tilstand. Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand, med unntak av arsen som viste «moderat». Prøven ble ikke analysert for PAH16.

Tabell 5.13. Basekationer- og anioner (mg/l) i vannprøve fra LUN i 2016. (Antall prøver 2016 n=1).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)		Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO4)
LUN	2016	Snitt		93,4		26,0	3,3	17,0	56,0

Tabell 5.14. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøve fra LUN i 2016. (Antall prøver 2016 n=1).

Stasjon	År	Snitt	pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU/NTU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
LUN	2016	Snitt	8,2		1,2	1,6	55,0	8,0	3,5	

Tabell 5.15. Næringsstoffer ($\mu\text{g/l}$) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen i vannprøve fra LUN i 2016. (Antall prøver 2016 n=1).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			$\mu\text{g/L}$	nEQR	$\mu\text{g/L}$	nEQR	$\mu\text{g/L}$	$\mu\text{g/L}$	$\mu\text{g/L}$
LUN	2016	Snitt	26,0	0,41	3500	0,08	70	3800	22,0

Tabell 5.16. Snittkonsentrasjon av metaller ($\mu\text{g/l}$) på LUN i 2016. Klassifisert etter (18).

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
LUN	2016	1	0,02	29	0,65	0,01	0,012	0,8	0,4	0,002	3,1	2,4

5.3 Gravabekken (GRA)

I Gravabekken ble det tatt ut vannprøver i perioden 2016 – 2019.

5.3.1 Vannkjemi

Resultatene for vannprøvene er vist i tabell 5.17 – 5.20. Vannprøvene tatt i perioden 2016-2019 viste høyt kalsiuminnhold, noe naturlig forhøyet sulfat, normale og upåvirkede kloridkonsentrasjoner og tidvis noe partikler tilført fra jordbruksarealer. Fosfor viste «svært god» eller «god» tilstand mens nitrogen viste «dårlig» eller «svært dårlig» som følge av nitrogenavrenning fra jordbruksarealene. Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand, og det ble ikke påvist PAH-forbindelse i prøvene.

Tabell 5.17. Basekationer- og anioner (mg/l) i vannprøver fra GRA i perioden 2016-2019. (Antall prøver: 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=2 og 2019 n=2).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
GRA	2016	Snitt		28,2	8,0	1,3	4,7	11,0
		Snitt	1,8	26,8	7,1	1,3	4,3	8,7
	2017	Max	2,5	31,0	8,0	1,6	5,0	10,0
		Min	1,1	21,0	6,4	1,0	3,2	7,4
	2018	Snitt	1,3	25,0	9,9	1,3	4,7	10,1
		Max	1,4	26,0	12,0	1,3	5,1	13,8
		Min	1,2	24,0	7,7	1,2	4,3	6,5
	2019	Snitt	1,9	29,5	6,0	1,3	3,9	9,0
		Max	2,3	31,0	7,4	1,4	4,0	10,1
		Min	1,5	28,0	4,6	1,2	3,8	8,0

Tabell 5.18. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøver fra GRA i perioden 2016-2019. (Antall prøver: 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=2 og 2019 n=2).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
GRA	2016	Snitt	7,8		0,30	1,2	18,0	33,0	7,8	
	2017	Snitt	7,8	1,3	0,66	2,4	16,7	42,0	8,4	30,0
		Max	7,9	1,5	0,91	2,7	18,0	60,0	12,0	30,0
		Min	7,7	1,1	0,35	2,0	14,8	29,0	5,6	30,0
	2018	Snitt	7,5	0,94	0,43	2,0	15,5	25,0	6,0	30,0
		Max	7,7	1,1	0,59	2,0	15,8	27,0	6,6	30,0
		Min	7,3	0,78	0,26	2,0	15,1	23,0	5,3	30,0
	2019	Snitt	7,9	1,3	3,14	9,5	18,7	39,0	6,8	25,5
		Max	8,0	1,3	5,80	17,0	19,7	53,0	8,1	30,0
Min		7,9	1,2	0,47	2,0	17,6	25,0	5,5	21,0	

Tabell 5.19. Næringsstoffer (µg/l) og nEQR for total fosfor og total nitrogen i vannprøver fra GRA i perioden 2016-2019. (Antall prøver: 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=2 og 2019 n=2).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
GRA	2016	Snitt	3,0	1,00	2000	0,21	9,0	2000	< 1,0
	2017	Snitt	11,1	1,00	1547	0,31	19	1173	12,0
		Max	18,0	0,83	2500	0,16	43	2100	12,0
		Min	5,2	1,00	640	0,45	6,0	220	12,0
	2018	Snitt	7,2	1,00	1900	0,22	7,3	1600	
		Max	7,3	1,00	2100	0,19	9,6	1700	
		Min	7,0	1,00	1700	0,27	5,0	1500	
	2019	Snitt	22,0	0,74	3100	0,13	6,2	3000	
		Max	24,0	0,69	4000	0,10	7,4	3800	
Min		20,0	0,80	2200	0,18	5,0	2200		

Tabell 5.20. Snittkonsentrasjon (µg/l) av metaller på GRA i perioden 2016-2019. Klassifisert etter (18).

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
GRA	2016	1	0,0	0,7	0,3	0,04	0,009	1,0	0,5	0,002	1,5	1,4
	2017	3	21,7	0,7	0,4	0,09	0,021	1,0	0,4	0,005	1,6	1,1
	2018	2	16,5	0,5	0,2	0,03	0,005	1,0	0,3	0,002	1,3	1,9
	2019	2	41,5	1,3	0,2	0,05	0,010	1,0	0,4	0,002	1,4	1,4

5.4 Versvikbekken (VER1, VER2 og VER-F)

5.4.1 Vannkjemi

Resultatene for vannprøvene fra Versviksbekken er vist i tabell 5.21 – 5.25. Bekken er svært kalkrik, og viste noe økt kloridinnhold fra veisalt. Sulfat var naturlig forhøyet. Sideløpet fra Rød (VER1) har avrenning fra jordbruksområder og viste forhøyede nitrogenkonsentrasjoner tilsvarende «svært

dårlig» tilstand. Hovedløpet (VER2) viste noe lavere nitrogenkonsentrasjoner med snittverdier som varierte mellom «svært dårlig» og «dårlig», der tilførslene kan skyldes bruk av sprengsteinsmasser oppstrøms. Snittverdiene for fosfor varierer fra «god» til «svært dårlig» i VER1 og fra «god» til «moderat» for VER2. Metallene viste verdier tilsvarende «god» og «svært god» tilstand, med unntak for arsen, som viste «moderat» for alle år i VER2 og «moderat» i 2019 i VER1. Kvikksølv viste «moderat» i VER2 i 2018. For PAH ble det påvist to forbindelser, indeno[1,2,3-cd]pyren og pyren i VER2, begge i konsentrasjoner tilsvarende «dårlig» tilstand.

Tabell 5.21. Basekationer- og anioner (mg/l) fra vannprøver tatt fra 2 punkter i Versvikbekken, VER1 sideløp i Versvikbekken, 2017 n=2, 2018 n=4, 2019 n=3 og 2020 n=6). VER2, Versvikbekken oppstrøms, 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
VER1	2017	Snitt	4,2	81,4	59,5	3,6	33,1	49,7
		Max	4,2	91,7	81,0	4,3	50,2	67,0
		Min	4,2	71,0	38,0	2,9	16,0	32,4
	2018	Snitt	6,2	95,0	192	4,5	112	47,8
		Max	7,0	100	590	4,9	350	82,3
		Min	5,1	86,0	53,0	4,1	28,0	28,2
	2019	Snitt	6,4	73,7	43,3	3,5	25,3	35,9
		Max	8,0	99,0	63,0	4,5	33,0	59,0
		Min	4,7	52,0	23,0	2,9	15,0	17,8
	2020	Snitt		67,2	38,7		29,7	33,9
		Max		72,0	55,0		40,0	37,5
		Min		63,0	19,0		25,0	26,9
VER2	2016	Snitt		71,0	46,0	10,6	41,0	60,0
	2017	Snitt	35,0	60,3	48,7	8,0	34,0	44,4
		Max	44,0	68,0	78,0	9,4	47,0	48,8
		Min	26,0	54,0	33,0	7,0	22,0	41,5
	2018	Snitt	41,0	60,0	63,5	9,4	39,3	39,8
		Max	46,0	68,0	78,0	11,0	43,0	47,1
		Min	38,0	51,0	55,0	7,7	35,0	30,0
	2019	Snitt	35,3	68,3	68,3	9,9	43,3	44,5
		Max	49,0	73,0	110	11,0	52,0	55,4
Min		28,0	63,0	33,0	9,2	32,0	38,0	

Tabell 5.22. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) fra vannprøver tatt fra 2 punkter i Versvikbekken, VER1 sideløp i Versvikbekken, 2017 n=2, 2018 n=4, 2019 n=3 og 2020 n=6). VER2, Versvikbekken oppstrøms, 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
VER1	2017	Snitt	7,8	3,5	1,55	4,6	61,1	15,0	4,3	57,0
		Max	7,9	3,5	2,20	4,7	72,0	16,0	4,6	57,0
		Min	7,8	3,5	0,90	4,4	50,2	14,0	4,0	57,0
	2018	Snitt	7,8	3,375	2,04	13,3	100,5	12,5	4,0	30,0
		Max	8,1	3,8	4,00	37,0	219,0	16,0	4,8	30,0
		Min	7,6	3,0	0,76	2,0	58,5	10,0	3,5	30,0
	2019	Snitt	7,8	2,97	19,3	45,5	51,7	21,3	5,1	33,0
		Max	8,1	3,8	53,0	120,0	61,7	37,0	7,3	38,0
		Min	7,5	2,3	1,10	2,4	34,7	13,0	4,0	30,0
	2020	Snitt	8,3		0,99	3,4	54,4	11,0		
		Max	8,4		2,20	6,5	61,5	11,0		
		Min	8,2		0,14	2,0	50,0	11,0		
VER2	2016	Snitt	8,3		0,25	0,2	74,0	8,1	2,6	
		Max	8,3		0,25	0,2	74,0	8,1	2,6	
		Min	8,3		0,25	0,2	74,0	8,1	2,6	
	2017	Snitt	8,2	4,2	0,47	2,7	60,3	6,2	3,2	30,0
		Max	8,2	4,2	0,68	4,4	69,0	7,0	5,3	30,0
		Min	8,1	4,2	0,10	0,2	55,5	5,0	1,9	30,0
	2018	Snitt	8,2	3,58	0,26	2,0	63,3	5,5	2,3	30,0
		Max	8,2	4,0	0,37	2,0	70,5	6,0	2,5	30,0
		Min	8,1	3,3	0,12	2,0	59,5	5,0	2,0	30,0
	2019	Snitt	8,1	3,93	0,35	2,4	70,7	6,7	2,3	22,8
		Max	8,3	4,0	0,62	2,9	84,4	8,0	2,6	32,0
		Min	8,0	3,9	0,13	2,0	58,5	5,0	2,1	6,5

Tabell 5.23. Næringsstoffer ($\mu\text{g/l}$) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen fra 2 punkter i Versvikbekken, VER1 sideløp i Versvikbekken, 2017 n=2, 2018 n=4, 2019 n=3 og 2020 n=6). VER2, Versvikbekken oppstrøms, 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			$\mu\text{g/L}$	nEQR	$\mu\text{g/L}$	nEQR	$\mu\text{g/L}$	$\mu\text{g/L}$	$\mu\text{g/L}$
VER1	2017	Snitt	21,5	0,65	2800	0,10	85	2600	15,0
		Max	27,0	0,40	3000	0,10	120	2800	15,0
		Min	16,0	0,77	2600	0,11	49	2400	15,0
	2018	Snitt	29,3	0,39	3450	0,08	79	3050	
		Max	41,0	0,34	4500	0,06	110	4100	
		Min	18,0	0,72	3000	0,10	31,0	2600	
	2019	Snitt	125,0	0,10	4067	0,07	136	3667	
		Max	270,0	0,05	5200	0,06	290	5000	
		Min	39,0	0,35	3400	0,09	19	2700	
	2020	Snitt			1750	0,17	18	1483	
		Max			2400	0,12	40	2300	
		Min			1400	0,21	11	1100	
VER2	2016	Snitt	21,0	0,66	1700	0,17	29	1700	21,0
		Snitt	17,3	0,73	1180	0,29	15	1097	6,0
	2017	Max	24,0	0,61	1300	0,24	22	1300	6,0
		Min	9,0	1,00	940	0,40	7,0	890	6,0
	2018	Snitt	27,0	0,40	1225	0,27	23	1063	
		Max	35,0	0,36	1600	0,18	30	1400	
		Min	20,0	0,68	1000	0,37	16	890	
	2019	Snitt	27,7	0,40	1633	0,18	15	1540	
		Max	31,0	0,38	2200	0,13	31	2100	
		Min	21,0	0,66	1100	0,32	< 5,0	920	

Tabell 5.24. Snittkonsentrasjon ($\mu\text{g/l}$) metaller på stasjon VER1 i perioden 2017-2020 og VER 2 i perioden 2016-2019.

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
VER1	2017	2	35,0	85,9	0,5	0,11	0,027	1,1	0,4	0,001	3,7	1,4
	2018	4	34,3	68,0	0,4	0,01	0,008	0,8	0,3	0,001	2,9	1,6
	2019	3	40,5	13,0	0,6	0,03	0,007	1,6	0,4	0,002	2,8	1,2
	2020	6	25,2									
VER2	2016	1	0,0	4,5	5,7	0,01	0,016	0,4	1,9	0,002	0,3	2,9
	2017	3	13,3	3,7	4,4	0,08	0,022	0,6	0,9	0,001	0,3	4,6
	2018	4	19,8	6,5	4,8	0,02	0,009	0,3	0,9	0,016	0,2	2,4
	2019	3	14,5	2,9	4,2	0,02	0,013	0,7	1,5	0,002	0,4	4,7

Tabell 5.25. Snittkonsentrasjon av PAH-forbindelser ($\mu\text{g/l}$) på stasjon VER1 og 2 i perioden 2017-2019.

Stasjon	VER1			VER2		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
	<i>n</i>					
Acenaften	< 0,01	< 0,01	< 0,01	0,017	< 0,01	< 0,01
Acenaftylen	< 0,01	< 0,01	< 0,01	0,012	< 0,01	< 0,01
Antracen	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Benzo[a]antracen	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Benzo[a]pyren	< 0,01	< 0,01	< 0,01	0,02	0,04	0,01
Benzo[b]fluoranten	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	0,01	< 0,01
Benzo[ghi]perylen	< 0,002	< 0,002	0,003	0,005	0,005	0,003
Benzo[k]fluoranten	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Dibenzo[a,h]antracen	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Fenantren	< 0,01	< 0,01	< 0,01	0,02	< 0,01	< 0,01
Fluoranten	< 0,01	< 0,01	< 0,01	0,03	0,03	0,01
Fluoren	< 0,01	< 0,01	< 0,01	0,03	0,01	< 0,01
Indeno[1,2,3-cd]pyren	< 0,002	< 0,002	< 0,002	0,004	0,005	0,003
Krysen/Trifenylen	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	0,01	< 0,01
Naftalen	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Pyren	< 0,01	< 0,01	< 0,01	0,02	0,03	0,03

5.4.2 Bunndyr

Bunndyrundersøkelsen i Versvikbekken (VER) viste «moderat» tilstand i 2017 og 2018, «dårlig» i 2019 og «moderat» i 2020 (tabell 5.26). Antallet EPT-arter varierte mellom 5 og 12, med det laveste antallet høsten 2019 og det høyeste våren 2020. Fagnotater med detaljer for bunndyrundersøkelsene er gitt i vedlegg III.

Tabell 5.26. Antall EPT-arter og beregnet nEQR for bunndyrindeksen ASPT på stasjonene VER2 i perioden 2017- 2020.

	VER 2	
	EPT	ASPT
Vår 2017	8	0,51
Samlet 2017	Moderat	
Vår 2018	8	0,49
Høst 2018	8	0,52
Samlet 2018	Moderat	
Vår 2019	8	0,49
Høst 2019	5	0,29
Samlet 2019	Dårlig	
Vår 2020	12	0,58
Høst 2020	7	0,46
	Moderat	

5.4.3 Heterotrof begroing

I 2019 ble stasjonen VER2 undersøkt for heterotrof begroing, med vurdering og uttak av prøver både vår og høst. Det ble gjort mikroskopiske observasjoner av bakterien *Sphaerotilus natans* («lammehaler») i blandprøven fra oktober. Dekningsgraden vurderes til å være «sjelden» for prøven i oktober og settes derfor til 0,001 %. Siden det kun ble gjort mikroskopiske observasjoner av heterotrof begroing, så faller HBI2-verdien i tilstandsklasse «god» (tabell 5.27).

Tabell 5.27. HBI2-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for stasjonen VER2 i Versvikbekken i 2019.

HBI2	0,0005
EQR	0,99
nEQR	0,80

5.4.4 Fisk

Ved elfiske i Versvikbekken i 2020 ble det fanget til sammen 67 ørret, hvorav 50 årsyngel (0+) og 17 eldre ungfisk ($\geq 1+$). Årsyngelen var i gjennomsnitt 64 mm. Det ble beregnet en tetthet av ørret på 222 individer per 100 m², hvorav en tetthet på 168 årsyngel per 100 m² (tabell 5.28).

Fagnotater fra FAUN vist i vedlegg V gir en detaljert oversikt over fiskeundersøkelse og bonitering.

Tabell 5.28. Versvikbekken (VER-F) - Oversikt over fiskefangst, tetthet, estimert fangbarhet, samt økologisk tilstand basert på tetthet av sjøørret i 2018 og 2019. Avfisket strekning ble vurdert til habitatklasse 3.

Stasjon	Areal (m ²)	Fangst tot			Fangst $\geq 1+$			Fangst 0+			Tetthet tot	Tetthet $\geq 1+$	Tetthet 0+	P $\geq 1+$	P 0+	Samlet tilstand
		1	2	3	1	2	3	1	2	3						
VER-F 2019	32	46	13	8	13	3	1	33	10	7	222	54	168	0,74	0,58	Svært god

5.5 Øvalsbekken (ØVA)

5.5.1 Vannkjemi

Resultatene for vannkjemi er vist i tabell 5.29 – 5.32. Øvalsbekken viste høye konsentrasjoner av kalsium i intervallet 41 – 78 mg/l og midlere pH rundt 8,2. Nedbørfeltet ligger på rent kalkfjell og grenser til det store dagbruddet for kalkstein på Bjørntvedt. Det er ukjent om det kan forekomme pumping av overskuddsvann fra bruddet til Øvalsbekken. Bekken er noe påvirket av veisalt fra dagens E18 med forhøyede kloridkonsentrasjoner. Sulfatinnholdet var naturlig forhøyet. Bekken var tidvis noe påvirket av partikler fra jordbruks- og urbanområder oppstrøms. Alle undersøkte metaller viste «svært god» eller «god tilstand». Fosforkonsentrasjonen i bekken viste «svært god» eller «god» tilstand, med unntak av «moderat» i 2019. Nitrogen viste «svært dårlig» tilstand, men påviste konsentrasjoner er normale i jordbruksbekker. Bekken var lite humuspåvirket med lavt fargetall og lave og normale verdier av totalt organisk karbon. Det ble ikke påvist PAH-forbindelser i noen av prøvene.

Tabell 5.29. Basekationer- og anioner (mg/l) i vannprøver fra ØVA i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
ØVA	2016	Snitt		75,3	30,0	3,0	17,4	29,0
		Max		75,3	30,0	3,0	17,4	29,0
		Min		75,3	30,0	3,0	17,4	29,0
	2017	Snitt	2,4	58,6	39,0	2,7	21,8	22,0
		Max	2,8	61,7	78,0	3,1	42,3	22,7
		Min	1,9	57,0	17,0	2,4	10,0	21,4
	2018	Snitt	2,7	71,3	38,8	3,5	23,0	28,6
		Max	2,9	78,0	58,0	3,8	30,0	44,1
		Min	2,3	66,0	30,0	3,4	18,0	19,3
	2019	Snitt	2,4	56,3	29,0	2,7	18,7	20,1
		Max	2,9	73,0	43,0	3,6	24,0	26,7
		Min	2,0	41,0	14,0	2,1	11,0	12,9

Tabell 5.30. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøver fra ØVA i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
ØVA	2016	Snitt	8,2		0,90	1,6	47,0	10,0	3,5	
		Max	8,2		0,90	1,6	47,0	10,0	3,5	
		Min	8,2		0,90	1,6	47,0	10,0	3,5	
	2017	Snitt	8,2	2,9	2,18	3,6	41,2	16,0	4,1	30,0
		Max	8,3	3,0	3,20	4,1	53,0	23,0	5,2	30,0
		Min	8,1	2,7	0,95	2,8	32,8	11,0	3,4	30,0
	2018	Snitt	8,2	3,0	1,15	2,4	45,7	13,0	3,7	30,0
		Max	8,3	3,2	1,60	2,9	49,3	18,0	4,0	30,0
		Min	8,2	2,7	0,63	2,0	43,4	10,0	3,4	30,0
	2019	Snitt	8,2	2,6	9,95	40,4	38,3	16,7	4,2	34,3
		Max	8,4	3,0	27,0	110,0	44,6	24,0	5,4	56,0
		Min	8,0	2,3	0,85	2,1	25,7	11,0	3,5	17,0

Tabell 5.31. Næringsstoffer ($\mu\text{g/l}$) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen i vannprøver fra ØVA i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			$\mu\text{g/L}$	nEQR	$\mu\text{g/L}$	nEQR	$\mu\text{g/L}$	$\mu\text{g/L}$	$\mu\text{g/L}$
ØVA	2016	Snitt	11,0	0,91	2400	0,12	22	2400	6,0
		Max	11,0	0,91	2400	0,12	22	2400	6,0
		Min	11,0	0,91	2400	0,12	22	2400	6,0
	2017	Snitt	15,6	0,78	1900	0,15	30	1633	17,0
		Max	26,0	0,41	2100	0,14	74	1900	17,0
		Min	7,8	1,00	1600	0,18	< 5,0	1300	17,0
	2018	Snitt	14,8	0,81	2050	0,14	16	1725	
		Max	19,0	0,69	2500	0,12	33	2100	
		Min	9,0	1,00	1700	0,17	5,0	1500	
	2019	Snitt	48,0	0,32	2167	0,13	12	1967	
		Max	87,0	0,15	2900	0,10	20	2800	
		Min	24,0	0,43	1700	0,17	8,5	1500	

Tabell 5.32. Snittkonsentrasjon av metaller ($\mu\text{g/l}$) på ØVA i perioden 2016-2019.

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
ØVA	2016	1	0,0	14,2	0,2	0,01	0,011	0,9	0,1	0,002	0,6	0,9
	2017	3	36,4	7,8	0,3	0,07	0,019	1,0	0,2	0,002	0,5	1,1
	2018	4	55,3	10,1	0,2	0,01	0,005	0,9	0,1	0,016	0,5	0,6
	2019	3	48,5	7,7	0,2	0,02	0,004	1,3	0,1	0,002	0,5	1,1

5.5.2 Fisk

Det har ikke blitt utført undersøkelser av fisk i Øvalsbekken som en del av forundersøkelsene. Tidligere undersøkelser har vist at bekken er sjørrettførende, med en anadrom strekning på 235 m, med gode gyte og skjulforhold og med god produksjon av ørretunger.

6 Resultater Preståsen – Lanner

6.1 Herregårdsbekken (HER)

6.1.1 Vannkjemi

Resultatene for Herregårdsbekken er vist i tabell 6.1 – 6.4. Bekken viste moderat til høye konsentrasjoner av kalsium, var tidvis veisaltpåvirket med klorid og viste normale sulfatkonsentrasjoner.

pH varierte lite med snittverdier på 7,4 eller 7,5. Under flom og økende avrenning ble bekken tilført partikler fra jordbruksarealene oppstrøms, med økte verdier for turbiditet og SS. Fargetall og totalt organisk karbon indikerte en humuspåvirket vannkvalitet.

Verdiene for total fosfor varierte gjennom perioden 2016-20, med snittverdier fra «moderat» til «svært god». For nitrogen kan det synes som tilførselene var avtakende gjennom perioden, noe som kan henge sammen med avtakende nitrogenutvasking fra anleggsanvendte og deponerte steinmasser fra jernbaneutbyggingen. I 2020 tilsvarte snittverdien for nitrogen «moderat» tilstand. Ammonium og nitrat viste samme utvikling som totalnitrogen.

Metallene viste konsentrasjoner tilsvarende «god» tilstand, med unntak av arsen i 2018 som viste «moderat». Det ble ikke påvist PAH-forbindelser i noen av prøvene.

Tabell 6.1. Basekationer- og anioner (mg/l) i vannprøver fra HER i perioden 2016 - 2020. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4, 2019 n=3 og 2020 n=6).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
HER	2016	Snitt		12,8	11,0	1,6	7,3	9,0
	2017	Snitt	1,6	14,8	35,7	1,6	20,2	10,2
		Max	1,8	20,0	78,0	2,0	40,0	13,6
		Min	1,4	11,0	13,0	1,4	10,0	8,1
	2018	Snitt	1,9	25,0	21,8	2,4	15,5	15,2
		Max	2,8	48,0	35,0	3,6	26,0	26,4
		Min	1,4	14,0	12,0	1,7	8,9	9,6
	2019	Snitt	1,5	16,7	13,6	1,9	9,8	11,2
		Max	2,0	31,0	23,0	2,8	16,0	20,1
		Min	1,1	9,5	7,8	1,4	6,6	5,6
	2020	Snitt		18,3	18,2		12,0	10,7
		Max		31,0	28,0		19,0	18,0
		Min		12,0	11,0		7,7	6,6

Tabell 6.2. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøver fra HER i perioden 2016- 2020. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4, 2019 n=3 og 2020 n=6).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
HER	2016	Snitt	7,4		1,00	2,4	13,0	42,0	6,8	
		Max	7,4		1,00	2,4	13,0	42,0	6,8	
		Min	7,4		1,00	2,4	13,0	42,0	6,8	
	2017	Snitt	7,4	0,72	3,13	4,1	21,0	40,0	6,4	39,0
		Max	7,5	0,90	6,40	7,8	32,1	50,0	7,7	48,0
		Min	7,2	0,54	1,10	2,0	15,0	33,0	5,2	30,0
	2018	Snitt	7,5	1,1	1,03	3,5	21,4	24,0	5,1	30,0
		Max	7,8	2,3	1,20	8,0	38,2	30,0	5,7	30,0
		Min	7,4	0,55	0,93	2,0	11,2	10,0	4,4	30,0
	2019	Snitt	7,5	0,78	2,47	5,7	14,7	37,3	6,2	31,3
		Max	7,8	1,4	4,60	11,0	24,7	51,0	7,5	40,0
		Min	7,3	0,32	0,91	2,0	8,6	26,0	5,0	24,0
	2020	Snitt	7,4		1,63	2,8	16,1	38,0		
		Max	7,7		2,10	4,3	26,6	38,0		
		Min	7,3		1,10	2,0	10,7	38,0		

Tabell 6.3. Næringsstoffer (µg/l) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen i vannprøver fra HER i perioden 2016- 2020. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4, 2019 n=3 og 2020 n=6).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
HER	2016	Snitt	34,0	0,43	1900	0,18	410	1400	22,0
		Max	34,0	0,43	1900	0,18	410	1400	22,0
		Min	34,0	0,43	1900	0,18	410	1400	22,0
	2017	Snitt	36,0	0,42	1567	0,31	175	1100	25,0
		Max	48,0	0,38	1800	0,25	270	1300	25,0
		Min	27,0	0,63	1400	0,36	< 5,0	1000	25,0
	2018	Snitt	16,5	0,85	1393	0,36	62	1148	
		Max	25,0	0,67	2100	0,19	170	1600	
		Min	8,9	1,10	870	0,55	9,5	590	
	2019	Snitt	33,7	0,43	1533	0,32	70	1287	
		Max	49,0	0,38	2100	0,19	140	2000	
		Min	17,0	0,84	1200	0,42	15	890	
	2020	Snitt			1055	0,47	16,4	862	
		Max			1200	0,42	48	1000	
		Min			780	0,60	7,1	540	

Tabell 6.4. Snittkonsentrasjon av metaller ($\mu\text{g/l}$) på stasjon HER i perioden 2016-2020.

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
HER	2016	1	0,2	31,5	0,4	0,07	0,023	1,6	0,4	0,002	0,7	3,5
	2017	3	110,1	19,3	0,5	0,11	0,024	1,6	0,4	0,005	0,8	3,3
	2018	4	157,5	28,7	0,6	0,04	0,012	1,3	0,2	0,001	0,8	2,9
	2019	3	150,0	25,5	0,3	0,09	0,024	2,1	0,4	0,005	0,8	6,4
	2020	6	151,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-

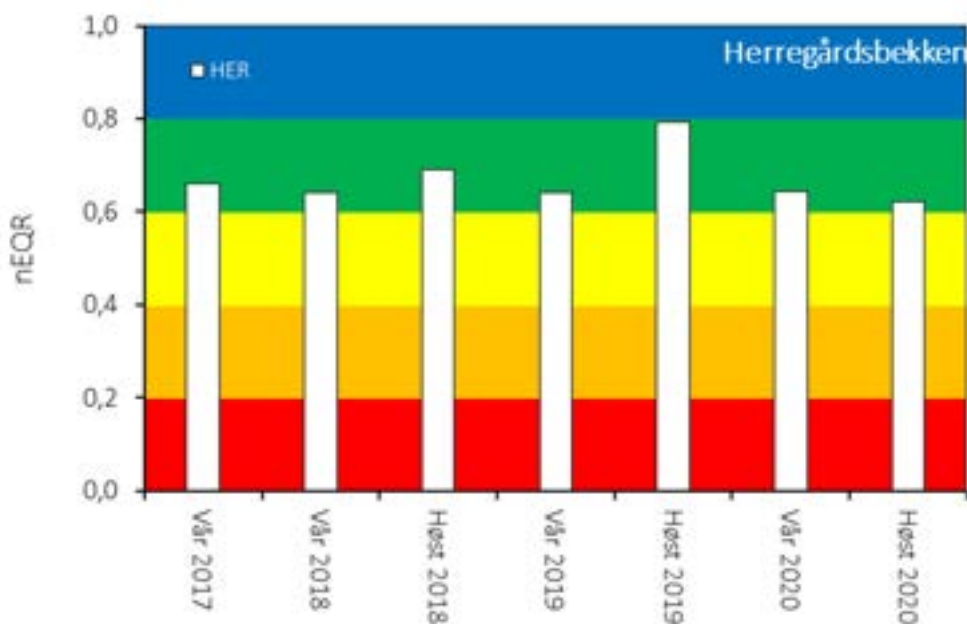
6.1.2 Bunndyr

Herregårdsbekken ble undersøkt for bunndyr i perioden 2017 - 2020, og ble vurdert til «god» tilstand alle år. Året med høyeste ASPT-verdi var høsten 2019, men bekken har vist stabile forhold og små variasjoner i ASPT-verdi. Antall EPT-arter varierte noe med laveste (4) våren 2018 og høyeste (12) høsten 2019 (tabell 6.5 og figur 6.1).

Mer detaljer om bunndyrundersøkelsene er gitt i vedlegg III.

Tabell 6.5. Antall EPT-arter og beregnet nEQR for bunndyrindeksen for organisk belastning (ASPT) på stasjonen HER i perioden 2017- 2020.

	HER	
	EPT	ASPT
Vår 2017	9	0,66
Samlet 2017	God	
Vår 2018	4	0,64
Høst 2018	10	0,69
Samlet 2018	God	
Vår 2019	9	0,60
Høst 2019	12	0,79
Samlet 2019	God	
Vår 2020	9	0,64
Høst 2020	7	0,62
Samlet 2020	God	

Figur 6.1. nEQR for bunndyr og indeksen ASPT på stasjonen HER i perioden 2017-2020.

6.1.3 Begroingsalger

Det ble utført undersøkelser av begroingsalger og heterotrof begroing i Herregårdsbekken både i 2018 og 2019.

I 2018 ble i alt registrert 10 indikatorarter ved stasjonen. Grønnalger var den dominerende gruppen. Det det var også forekomst av cyanobakterier fra slekten *Phormidium*, samt den svært vanlige rødalgen *Audouinella*. Flere av de registrerte algene har relativt høye indeksverdier og ved beregning av PIT havnet bekken i tilstandsklasse «moderat». Det ble ikke registrert heterotrof begroing.

I 2019 ble det registrert 9 indikatortaksa i PIT-indeksen ved stasjonen. Begroingsalgene bestod av et variert samfunn grønnalger som indikerte god tilstand. Den svært vanlige rødalgen *Audouinella* ble påvist. For 2019 havnet bekken i tilstandsklasse «god». For forsøringsindeksen AIP, så var økologisk tilstand «svært god». Det ble ikke registrert heterotrof begroing. HBI2-indeksen settes derfor til «svært god».

Samlet tilstand for begroing blir fastsatt ved å bruke «verste styrer prinsippet», og bekken får dermed «moderat» tilstand i 2018 og «god» tilstand i 2019 (tabell 6.6).

Tabell 6.6. Beregnet nEQR for indeksene for begroingsalger (PIT og AIP) og heterotrof begroing (HIB2) i Herregårdsbekken i 2018 og 2019.

Stasjon	PIT-indeks	AIP-indeks	HIB2	Samlet vurdering
HER 2018	0,54		0,90	Moderat
HER 2019	0,77	1,00	1,00	God

Fagnotater fra FAUN i vedlegg IV gir detaljert informasjon om undersøkelsene av begroingsalger i 2018 og 2019.

6.1.4 Fisk

Samlet tetthet for sjøørret- og laksunger på fiskestasjonen i Herregårdsbekken varierte mellom 109 og 323 fisk per 100 m² (tabell 6.7). Dette er høye tettheter tilsvarende «svært god» tilstand. Det var en god blanding av sjøørret- og laksunger på undersøkt stasjon. I 2020 viste laksungene en tetthet på 95 fisk/100 m², mens ørretungene viste 137 fisk/100 m². Ved alle undersøkelsene ble det fanget og påvist ål i vassdraget. I tillegg ble det påvist trepigget stingsild.

Med stor produksjon av både sjøørret- og laksunger og en anadrom strekning på nærmere 2 km er Herregårdsbekken et særlig viktig produksjonsvassdrag for laksefisk.

Fagnotater fra FAUN vist i vedlegg III gir en detaljert oversikt over fiskeundersøkelser og bonitering i Herregårdsbekken

Tabell 6.7. Herregårdsbekken (HER-F) - Oversikt over fiskefangst, tetthet, estimert fangbarhet, samt økologisk tilstand basert på samlet tetthet av sjøørret- og laksunger i 2018, 2019 og 2020. Avfisket strekning ble vurdert til habitatklasse 3.

Stasjon	Areal (m ²)	Fangst tot			Fangst ≥1+			Fangst 0+			Tetthet tot	Tetthet ≥1+	Tetthet 0+	P ≥1+	P 0+	Samlet tilstand
		1	2	3	1	2	3	1	2	3						
HER-F 2018	75	30	19	12	7	4	3	23	15	9	109	25	84	0,36	0,37	Svært god
HER-F 2019	70	117	49	38	16	6	14	101	43	24	323	54	268	0,62	0,53	Svært god
HER-F 2020	60	80	26	19	25	6	4	55	20	15	232	61	169	0,65	0,51	Svært god

6.1.5 Elvemusling

Tidligere undersøkelser har ikke vist forekomst av elvemusling i Herregårdsbekken (24). Under forundersøkelsene har det alltid blitt utført enkel visuell inspeksjon med tanke på å påvise evt. elvemusling under arbeid med undersøkelser av bunndyr, fisk og begroing.

6.1.6 Automatiske målinger

Tabell 6.8 og 6.9 viser maks, min og gjennomsnitt av automatiske målinger for turbiditet, ledningsevne, pH, vannhøyde og vanntemperatur i Herregårdsbekken i 2018 og 2019.

Tabell 6.8. Min, maks og gjennomsnitt for automatiske målinger i Herregårdsbekken i perioden 24.9-31.12.2018.

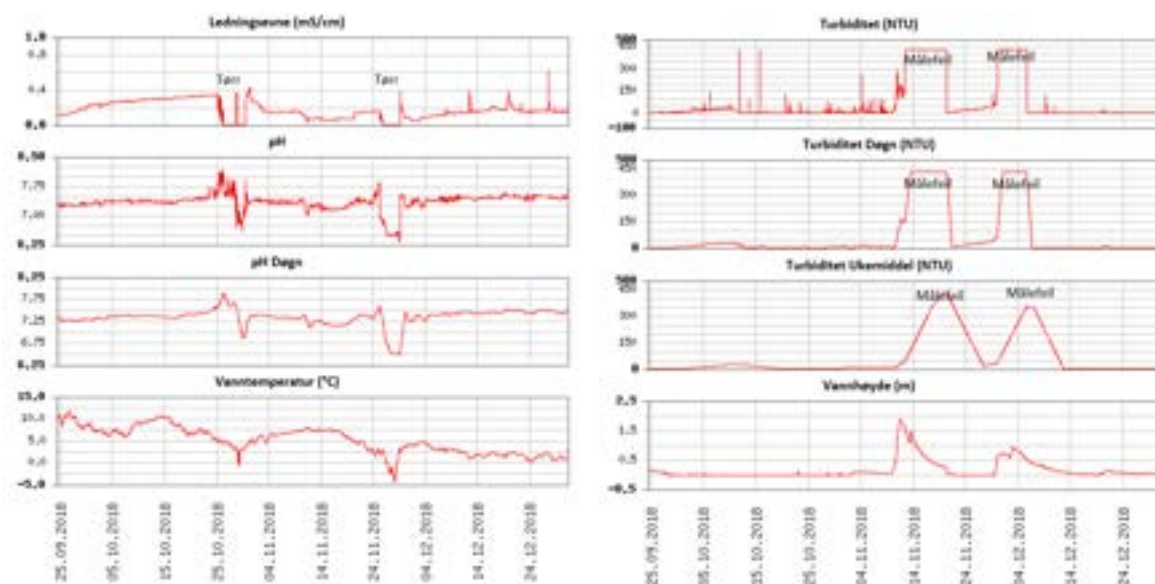
HER 2018	Ledningsevne (mS/cm)	pH	Turbiditet (NTU)	Vannhøyde (m)	Temperatur (°C)
Min	0,05	6,3	1	0,0	0
Maks	0,62	8,2	428	1,9	11,8
Snitt	0,17	7,3	71	0,2	5,1

Tabell 6.9. Min, maks og gjennomsnitt for automatiske målinger i Herregårdsbekken i perioden 1.1- 26.11.2019.

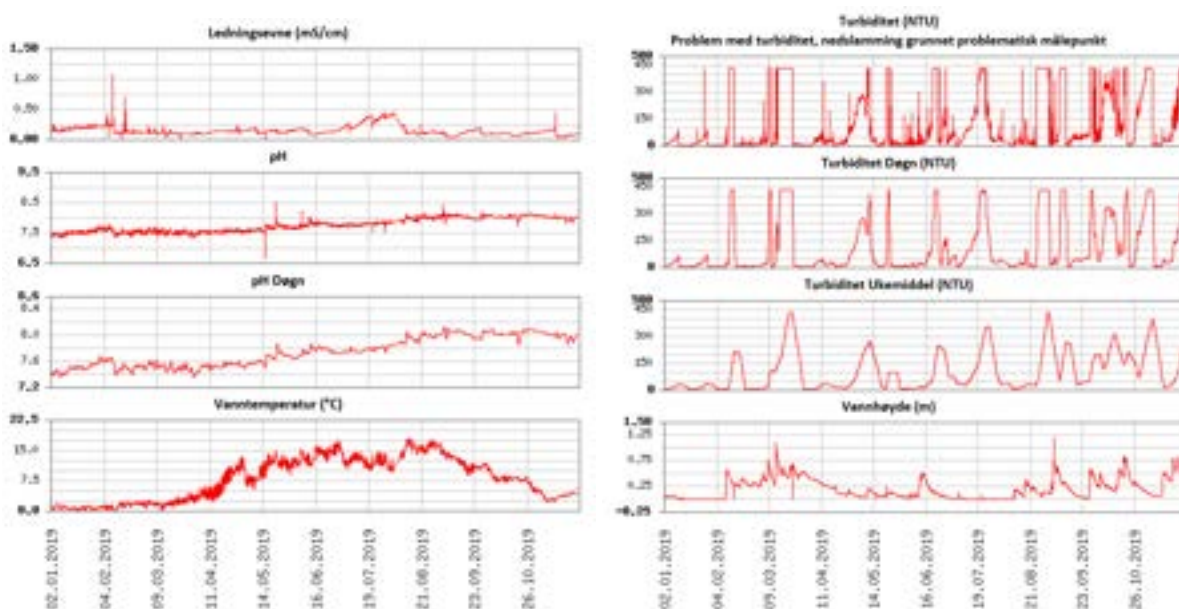
HER 2019	Ledningsevne (mS/cm)	pH	Turbiditet (NTU)	Vannhøyde (m)	Temperatur (°C)
Min	0,00	6,7	1	0,0	0,0
Maks	1,07	8,5	428	1,2	17,9
Snitt	0,14	7,7	109	0,2	7,8

Figur 6.2 og 6.3 viser resultatene for automatiske målinger i Herregårdsbekken i 2018 og 2019.

I 2018 var det to perioder med lav vannstand der sondene for ledningsevne og pH ikke stod i vann. For turbiditet var det to perioder med målefeil. I 2019 var det betydelige problemer med målingene, som følge av rask tilslamming og lengre verdier med feilmålinger. Turbiditetsmålingene i 2019 har begrenset verdi.

Figur 6.2. Døgnmiddelverdier for ledningsevne, pH og vanntemperatur (til venstre) samt døgn- og ukemiddel for turbiditet og vannhøyde (til høyre) for Herregårdsbekken i perioden 24.9-31.12.2018.

Figur 6.3. Døgnmiddelverdier for ledningsevne, pH og vanntemperatur (til venstre) samt døgn- og ukemiddel for turbiditet og vannhøyde (til høyre) for Herregårdsbekken i perioden 1.1-26.11.2019.

6.2 Haslerbekken (HAS)

6.2.1 Vannkjemi

Resultatene for vannkjemi fra Haslerbekken er vist i figur 6.10 – 6.13.

Haslerbekken viste moderate til høye konsentrasjoner av kalsium, forhøyede konsentrasjoner av klorid som følge av veisaltavrenning og mer normale konsentrasjoner av sulfat enn i nabovassdraget Rutua. Det er ikke deponier for tunnelstein fra dobbeltspor Farriseidet - Porsgrunn i nedbørfeltet til Haslerbekken.

pH i bekken var god, varierende fra 7 til 7,5. Prøvene av turbiditet og SS indikerte at bekken normalt er klar, med lite partikler, men at det tidvis kan tilføres partikler som vaskes ut fra jordbruksareal på leirjord øverst i nedbørfeltet, slik som påvist for en av kvartalsprøvene i 2019.

Tabell 6.10. Basekationer- og anioner (mg/l) i vannprøver fra HAS i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
HAS	2016	Snitt		16,9	30,0	1,7	19,7	9,0
			1,7	17,3	38,7	1,8	24,0	8,4
	2017	Max	2,0	21,0	68,0	2,1	40,1	9,4
		Min	1,3	13,0	23,0	1,3	13,0	6,9
	2018	Snitt	2,1	22,5	44,5	2,2	28,8	10,6
		Max	2,4	26,0	50,0	2,3	30,0	12,3
		Min	1,8	20,0	37,0	2,1	28,0	7,9
	2019	Snitt	1,5	15,0	27,7	1,5	19,7	8,0
		Max	2,1	22,0	33,0	2,1	23,0	11,6
		Min	1,2	11,0	19,0	1,2	15,0	5,4

Tabell 6.11. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøver fra HAS i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
HAS	2016	Snitt	7,5		0,35	2,4	21,0	9,6	3,2	
			7,2	0,86	0,75	1,4	23,3	14,0	3,4	30,0
	2017	Max	7,4	1,0	1,00	2,0	34,0	17,0	3,9	30,0
		Min	7,1	0,72	0,60	0,2	16,3	12,0	3,0	30,0
	2018	Snitt	7,1	0,98	0,33	2,0	27,0	5,0	2,1	30,0
		Max	7,2	1,1	0,50	2,0	30,1	7,0	2,5	30,0
		Min	7,0	0,84	0,22	2,0	24,5	3,0	1,7	30,0
	2019	Snitt	7,3	0,69	10,5	18,0	19,0	13,7	3,3	28,7
		Max	7,5	1,0	31,0	50,0	23,5	25,0	4,9	40,0
		Min	7,2	0,51	0,27	2,0	13,7	3,0	1,8	16,0

HAS viste i hovedsak lave konsentrasjoner av fosfor tilsvarende «svært god» tilstand, men under episoder med utvasking av jordpartikler fra jordbruksarealene økte fosforkonsentrasjonene, slik det skjedde i 2019. Konsentrasjonene av nitrogen var forhøyede, noe som har sammenheng med nitrogenavrenning fra jordbruksareal. Tørkeåret 2018 ga dårlig vekst og utnyttelse av tilført gjødsel på jordbruksareal, og følgelig økt utvasking av nitrogen. Det synes å være husdyr- og grasproduksjon i området, der spredning av husdyrgjødsel kan forklare enkelte høye ammoniumkonsentrasjoner.

Metallene viste konsentrasjoner tilsvarende «god» eller «svært god» tilstand, med unntak av en forhøyet verdi for kvikksølv i 2018, som gjenfinnes på mange omtalte stasjoner. Det ble ikke påvist PAH-forbindelser i noen av vannprøvene.

Tabell 6.12. Næringsstoffer (µg/l) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen fra vannprøver tatt i Haslerbekken (HAS) i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
HAS	2016	Snitt	5,0	1,00	920	0,46	22	970	4,0
		Max	5,0	1,00	920	0,46	22	970	4,0
		Min	5,0	1,00	920	0,46	22	970	4,0
	2017	Snitt	15,4	0,79	1200	0,28	135	950	9,0
		Max	26,0	0,41	1600	0,18	380	1100	9,0
		Min	7,1	1,00	1000	0,37	< 5,0	870	9,0
	2018	Snitt	5,4	1,00	1550	0,19	7,7	1325	
		Max	8,8	1,00	1700	0,17	11	1500	
		Min	3,6	1,00	1400	0,21	< 5,0	1200	
	2019	Snitt	38,4	0,36	1310	0,24	8,6	1153	
		Max	79,0	0,16	1600	0,18	15	1400	
		Min	8,1	1,00	930	0,41	5,3	760	

Tabell 6.13. Snittkonsentrasjon av metaller (µg/l) på stasjon HAS i perioden 2016-2019.

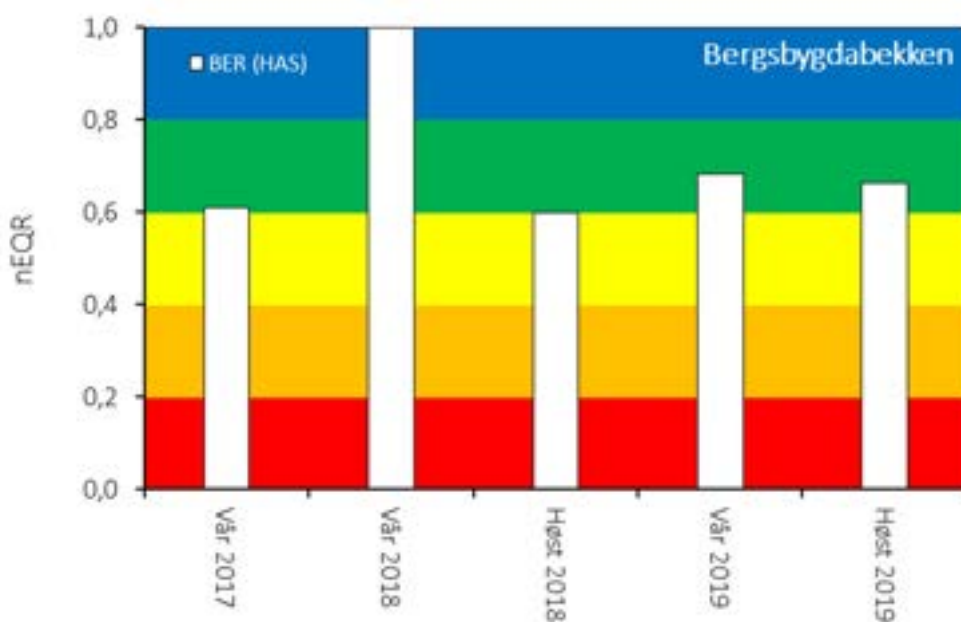
Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
HAS	2016	1	0,0	4,4	0,1	0,02	0,020	0,9	0,1	0,002	0,3	3,9
	2017	3	36,0	3,5	0,3	0,08	0,022	0,8	0,2	0,002	0,4	2,9
	2018	4	13,5	4,0	0,2	0,01	0,012	0,7	0,1	0,016	0,3	1,9
	2019	3	42,5	4,6	0,2	0,02	0,015	1,0	0,2	0,003	0,3	3,7

6.2.2 Bunndyr

Haslerbekken ble undersøkt for bunndyr i perioden 2017-2019 og tilstanden har alltid blitt vurdert som «god». Laveste antall EPT-arter ble påvist i 2018, og våren 2020 ble tilstanden vurdert til «svært god». Det har vært lite variasjon i artssamfunnet og tilstand (tabell 6.14 og figur 6.4).

Tabell 6.14. Antall EPT-arter og beregnet nEQR for bunndyrindeksen for organisk belastning (ASPT) på stasjonen HAS i perioden 2017- 2019.

	Haslerbekken	
	EPT	ASPT
Vår 2017	13	0,61
Samlet 2017	God	
Vår 2018	8	1,00
Høst 2018	8	0,60
Samlet 2018	God	
Vår 2019	12	0,68
Høst 2019	12	0,66
Samlet 2019	God	

Figur 6.4. nEQR for bunndyr og eutrofieringsindeksen ASPT på stasjonen HAS i perioden 2017-2019.

6.2.3 Heterotrof begroing

Haslerbekken ble undersøkt for heterotrof begroing i 2019, og det ble tatt prøver både vår og høst. Det ble gjort mikroskopiske observasjoner av bakterien *Sphaerotilus natans* («lammehaler») i blandprøven fra oktober. Dekningsgraden vurderes til å være «sjelden» for prøven i oktober og settes derfor til 0,001 %. Siden det kun er gjort mikroskopiske observasjoner av heterotrof begroing, kom HBI2-indeksen ut med tilstandsklasse «god» (tabell 6.15).

Tabell 6.15. HBI2-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for stasjonen HAS i Haslerbekken i 2019.

HBI2	0,0005
EQR	0,99
nEQR	0,79

6.2.4 Fisk

Haslerbekken er sjørretførende, og har en anadrom strekning anslått til 585 m (10). En fiskeundersøkelse utført i 2011 viste godt med sjørretunger i bekken, og særlig 1+ og 2+. Det ble ikke gjennomført fiskeundersøkelser i Haslerbekken som en del av forundersøkelsene, da den ikke forventes berørt av bygging og drift av ny E18.

6.3 Døvikbekken (DØV)

Bekken forventes ikke berørt av utbygging og drift av ny E18, men det ble tatt ut en vannprøve i 2016 og en i 2018. I henhold til rapporten «Kartlegging av anadrome bekker i Telemark (10) er den nedre delen av bekken sjørretførende på en strekning på 290 m. Tidligere undersøkelser har vist godt med yngel og ungfisk i bekken, og den har flere dype kulper som gir gode forutsetninger for overlevelse.

6.3.1 Vannkjemi

Resultatene for vannkjemi er vist i tabell 6.16 – 6.19.

Bekken viste moderat kalsiuminnhold og normale sulfatverdier. Kloridkonsentrasjonene indikerte påvirkning fra veisalt fra dagens E18. Fosfor viste «svært god» tilstand mens nitrogen viste hhv. «moderat» og «dårlig». Nitrogenet må antas tilført i den nedre og bebygde delen av nedbørfeltet. Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand. Det ble ikke påvist PAH-forbindelser i prøvene.

Tabell 6.16. Basekationer- og anioner (mg/l) i vannprøver fra DØV i 2016 og i 2018. (Antall prøver 2016 n=1 og 2018 n=1)

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
DØV	2016	Snitt		18,6	49,0	1,2	31,0	7,0
	2018	Snitt	0,9	16,0	30,0	1,4	23,0	8,9

Tabell 6.17. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøver fra DØV i 2016 og i 2018 (Antall 2016 n=1 og 2018 n=1)

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU/NTU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
DØV	2016	Snitt	7,4		1,5	0,2	27,0	27,0	5,5	
	2018	Snitt	7,7	0,6	0,4	2,0	18,3	17,0	4,7	< 30,0

Tabell 6.18. Næringsstoffer (µg/l) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen i vannprøver fra DØV i 2016 og i 2018 (Antall prøver 2016 n=1 og 2018 n=1)

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
DØV	2016	Snitt	3,0	1,00	690	0,58	35	540	< 1,0
	2018	Snitt	3,1	1,00	1300	0,24	< 5,0	1200	

Tabell 6.19. Snittkonsentrasjon av metaller (µg/l) på stasjon DØV i 2016 og i 2018.

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
DØV	2016	1	0,3	77	0,23	0,03	0,017	0,8	0,2	0,002	0,3	1,8
	2018	1	29	1,4	0,16	0,01	0,005	0,7	0,1	0,001	0,2	0,5

6.4 Lillegårdsbekken (LIL) i Rutua

6.4.1 Vannkjemi

Resultatene for vannkjemi er vist i tabell 6.20-6.23.

Lillegårdsbekken viste høye kalsiumkonsentrasjoner for området, med snittverdier mellom 17 og 32 mg/l (tabell 6.18). Påviste kloridkonsentrasjoner var høyere enn normalt og indikerte påvirkning fra bruk av veisalt. Sulfatkonsentrasjonene var vesentlig forhøyet sammenlignet med omkringliggende bekker, med snittkonsentrasjoner mellom 39 og 69 mg/l.

Det er naturlig å anta at lokalt forhøyede konsentrasjoner av kalsium og sulfat kan ha sammenheng med to større deponier med tunnelstein oppstrøms Lillegårdseter. Steinen er fra Storberget-tunnelen (4680 m) tatt ut fra tverrslaget i dette området. Tunnelen ble bygget i perioden 2013 – 2015, som en del av nytt dobbeltspor på strekningen Farriseidet – Porsgrunn.

Som de andre bekkene i området viste Lillegårdsbekken høy pH, gjennomgående relativt lavt partikkelinnhold målt som turbiditet og SS, noe forhøyet konduktivitet og en humuspåvirket vannkvalitet med høyt fargetall og noe forhøyede verdier for TOC.

Tabell 6.20. Basekationer- og anioner (mg/l) i vannprøver fra LIL i perioden 2016-2019. (Antall prøver 2016 n=2, 2017 n=3, 2018 n=3 og 2019 n=2).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
LIL	2016	Snitt		16,7	16,0	1,4	25,9	39,3
		Max		31,3	26,0	2,4	47,7	78,0
		Min		2,1	6,0	0,4	4,1	0,5
	2017	Snitt	1,8	24,3	28,7	1,8	35,0	43,7
		Max	2,5	34,0	53,0	2,6	46,0	69,4
		Min	1,1	17,0	13,0	1,2	20,0	28,7
	2018	Snitt	1,9	32,3	28,3	2,4	37,0	61,0
		Max	2,0	34,0	40,0	2,6	43,0	66,2
		Min	1,8	30,0	18,0	2,3	29,0	52,5
	2019	Snitt	1,6	27,0	15,5	2,0	28,0	41,0
		Max	2,2	38,0	18,0	2,7	39,0	63,1
		Min	1,0	16,0	13,0	1,2	17,0	18,8

Tabell 6.21. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøver fra LIL i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=2, 2017 n=3, 2018 n=3 og 2019 n=2).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
LIL	2016	Snitt	6,7		0,63	0,3	23,1	59,5	9,3	
		Max	7,5		0,85	0,4	42,0	67,0	9,6	
		Min	6,4		0,40	0,2	4,1	52,0	9,0	
	2017	Snitt	7,5	1,3	4,73	4,8	31,2	48,3	9,1	33,5
		Max	7,6	1,7	11,0	11,0	36,0	52,0	11,0	35,0
		Min	7,4	0,91	1,50	1,2	21,9	45,0	7,2	32,0
	2018	Snitt	7,5	1,4	1,33	2,2	36,1	41,3	8,3	31,7
		Max	7,6	1,8	1,50	2,5	43,7	48,0	9,0	35,0
		Min	7,4	1,1	1,20	2,0	27,3	35,0	7,2	30,0
	2019	Snitt	7,5	1,3	1,90	2,1	26,3	56,0	9,8	32,0
		Max	7,7	1,9	2,60	2,1	37,0	59,0	9,9	43,0
		Min	7,4	0,65	1,20	2,0	15,5	53,0	9,6	21,0

Bekken viste i all hovedsak konsentrasjoner av total fosfor tilsvarende «svært god» tilstand. Totalnitrogen viste avtakende konsentrasjoner fra 2016 til 2019, med tilsvarende bedring i tilstand fra «svært dårlig», via «dårlig» til «moderat» i 2019. Dette antas å ha sammenheng med gradvis avtakende utvasking av sprengstoffnitrogen fra nevnte deponier med tunnelstein ferdigstilt i 2015/16.

Metallene viste konsentrasjoner tilsvarende «god» tilstand, med unntak av nikkell som viste «svært god». Uklassifisert jern og mangan viste normale konsentrasjoner.

Det ble ikke påvist PAH-forbindelser i noen prøver fra Lillegårdsbekken. Det kan imidlertid hende at benzo (a)pyren kunne blitt påvist over grenseverdi for «god» ved bruk av metode med lav deteksjonsgrense, siden bekken er noe trafikkpåvirket.

Tabell 6.22. Næringsstoffer (µg/l) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen i vannprøver fra LIL i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=2, 2017 n=3, 2018 n=3 og 2019 n=2).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH4-N	NO3-N	PO4-P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
LIL	2016	Snitt	4,0	1,00	2975	0,14	20	3145	< 1,0
		Max	5,0	1,00	5600	0,07	26	6200	< 1,0
		Min	3,0	1,00	350	0,97	13	90	< 1,0
	2017	Snitt	11,4	0,98	2200	0,18	45	1967	< 1,0
		Max	18,0	0,83	2700	0,15	53	2400	< 1,0
		Min	6,3	1,00	1400	0,36	34	1100	< 1,0
	2018	Snitt	8,0	1,00	1400	0,36	50	1097	
		Max	8,5	1,00	1600	0,30	81	1300	
		Min	7,1	1,00	1200	0,45	16	990	
	2019	Snitt	18,2	0,82	1300	0,40	44	600	
		Max	27,0	0,63	1400	0,36	69	750	
		Min	9,4	1,00	1200	0,45	19	450	

Avrenning fra skytebanen på Lillegårdseter synes ikke å påvirke vannkvaliteten i bekken, da alle metaller faller i tilstandsklasse «god» eller «svært god». Skytefeltmetallene kobber og bly var ikke forhøyet utover nivåer som påvist for andre bekker i området. Det er usikkert hvor lenge det har vært skytebane i området, men den var bygd i 2002 og den var ikke der i 1965 (iht. historiske flyfoto).

Tabell 6.23. Snittkonsentrasjon (µg/l) av metaller på stasjon LIL i perioden 2016-2019.

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
LIL	2016	2	0,3	42,7	0,4	0,32	0,133	0,9	0,3	0,002	0,4	4,9
	2017	3	186,7	79,9	0,4	0,22	0,044	1,5	0,3	0,002	0,5	2,3
	2018	3	430,0	112,3	0,4	0,20	0,027	1,4	0,2	0,001	0,4	1,6
	2019	2	280,0	41,0	0,4	0,29	0,024	1,3	0,3	0,002	0,4	2,3

6.4.2 Fisk

Under vannprøvetaking ble det observert fisk i bekken, som ble antatt å være ørret. Våren 2021 (01.05.21) ble det gjennomført en enkel fiskeundersøkelse i Lillegårdsbekken. Undersøkelsen avdekket at det var både bekkerøye og ørret i bekken. Et utvalg av fisk i en større kulp ble tatt opp for lengdemåling, herunder 7 bekkerøyer og 3 ørret. Se vedlegg V for mer informasjon om undersøkelsen.

6.5 Utløpet av Lannerdammen (LAN) i Rutua

Utløpet av Lannerdammen (LAN) ble prøvetatt bare i 2016 og 2017. Dette delnedbørfeltet i Rutua antas ikke påvirket av bygging og drift av ny E18.

6.5.1 Vannkjemi

Resultatene for vannkjemi er vist i tabell 6.24-6.27. Til forskjell fra Lillegårdsbekken viste utløpet fra Lannerdammen lave til moderate kalsiumverdier og lave sulfatverdier. I 2017 var pH 6,6.

Vannprøvene viste fargetall som indikerte en humuspåvirket vannkvalitet. Fosfor viste «svært god» tilstand, mens nitrogen viste «dårlig» i 2016 og «svært god» i 2018. Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand. Det ble ikke påvist PAH-forbindelser.

Tabell 6.24. Basekationer- og anioner (mg/l) i vannprøver fra LAN i perioden 2016-2018. (Antall prøver 2016 n=1 og 2017 n=2).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO4)
LAN	2016	Snitt		24,7	11,0	1,0	5,0	8,0
		Snitt	0,1	2,3	5,5	0,5	4,2	1,2
	2017	Max	0,1	2,5	7,0	0,5	4,8	2,0
		Min	0,1	2,1	3,9	0,4	3,7	0,5

Tabell 6.25. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøver fra LAN i perioden 2016- 2017 (Antall prøver 2016 n=1 og 2017 n=2).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU/NTU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
LAN	2016	Snitt	7,4		0,2	0,4	16,0	11,0	4,0	
		Snitt	6,6	0,1	0,9	1,1	3,8	70,0	6,3	36,0
	2017	Max	6,6	0,1	1,3	2,0	4,6	88,0	12,0	36,0
		Min	6,6	0,1	0,5	0,2	3,0	52,0	0,7	36,0

Tabell 6.26. Næringsstoffer ($\mu\text{g/l}$) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen i vannprøver fra LAN i perioden 2016- 2017. (Antall prøver 2016 n=1 og 2017 n=2).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			$\mu\text{g/L}$	nEQR	$\mu\text{g/L}$	nEQR	$\mu\text{g/L}$	$\mu\text{g/L}$	$\mu\text{g/L}$
LAN	2016	Snitt	3,0	1,00	1900	0,22	3000	1900	< 1,0
		Snitt	7,2	1,00	475	0,85	40	8120	< 1,0
	2017	Max	8,3	1,00	490	0,84	64	16000	< 1,0
		Min	6,0	1,00	460	0,86	16	240	< 1,0

Tabell 6.27. S nittkonsentrasjon av metaller ($\mu\text{g/l}$) på LAN i perioden 2016-2017.

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
LAN	2016	1	3,6	0,6	0,13	0,01	0,007	0,6	0,2	0,002	0,4	1,0
	2017	2	150	53	0,43	0,26	0,041	0,8	0,4	0,001	0,4	6,2

6.6 Rutua (RUT)

6.6.1 Vannkjemi

Resultatene for vannkjemi er vist i tabell 6.28-6.31.

Stasjonen RUT, et stykke oppstrøms utløpet av Rutua viste moderate til høye kalsiumverdier, men lavere enn i Lillegårdsbekken. Tørkeåret 2018, da bekken var mer dominert av grunnvannstilførsel, var det uvanlig høye verdier av kalsium, men også høyere verdier andre kationer og anioner som vist i tabell 6.23. Kloridkonsentrasjonene i bekken var høyere enn normalt, og indikerte påvirkning av veisalt. Sulfatkonsentrasjonene vurderes som høye for området, noe som antas å kunne ha sammenheng med avrenning fra nevnte deponiene med tunnelstein oppstrøms i nedbørfeltet. Med unntak av tørkeåret 2018, synes det som sulfatkonsentrasjonen har vært avtakende.

Tabell 6.28. Basekationer- og anioner (mg/l) i vannprøver fra RUT i perioden 2016- 2020. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=3, 2019 n=3 og 2020 n=6).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
RUT	2016	Snitt		15,2	21,0	1,3	25,0	29,0
		Snitt	0,91	10,6	15,0	0,93	15,1	15,7
	2017	Max	1,3	16,0	20,0	1,4	21,0	30,4
		Min	0,51	7,8	10,0	0,66	10,0	6,0
		Snitt	1,4	22,7	28,3	1,8	28,3	33,0
	2018	Max	2,2	37,0	48,0	2,6	46,0	50,3
		Min	0,90	14,0	16,0	1,4	19,0	22,3
		Snitt	0,94	15,3	21,3	1,2	21,7	18,4
	2019	Max	1,6	29,0	29,0	2,1	33,0	37,0
		Min	0,59	7,8	12,0	0,73	11,0	6,8
		Snitt		10,8	18,3		14,7	10,0
	2020	Max		15,0	32,0		23,0	13,0
		Min		7,9	11,0		9,9	7,6

Rutua viste stabilt høy pH, i intervallet 7,1 til 7,8 og tilhørende god bufferkapasitet. Verdiene for turbiditet og SS viste lave konsentrasjoner av partikler. Konduktiviteten var normal, eller svakt forhøyet. Fargetall og TOC viste humuspåvirkning.

Tabell 6.29. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøver fra RUT i perioden 2016- 2020. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=3, 2019 n=3 og 2020 n=6).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
RUT	2016	Snitt	7,3		0,80	1,6	22,0	65,0	9,3	
		Max	7,2	0,565	2,03	2,8	17,7	69,0	9,7	34,0
	2017	Max	7,4	0,76	2,60	4,6	22,0	80,0	12,0	36,0
		Min	7,1	0,37	1,20	1,7	13,0	63,0	7,7	32,0
	2018	Snitt	7,5	0,93	1,70	3,4	26,0	41,0	8,2	30,0
		Max	7,8	1,7	2,50	4,8	43,4	42,0	9,6	30,0
		Min	7,3	0,46	1,00	2,0	16,8	40,0	6,8	30,0
	2019	Snitt	7,3	0,72	2,25	4,1	18,6	63,7	9,6	31,0
		Max	7,8	1,5	3,10	6,3	29,6	84,0	11,0	40,0
		Min	7,1	0,32	0,76	2,3	9,2	52,0	8,4	23,0
	2020	Snitt	7,5		1,87	2,4	13,3	63,0		
		Max	7,7		2,40	4,1	19,7	63,0		
		Min	7,2		1,50	2,0	10,6	63,0		

RUT viste lave konsentrasjoner av total fosfor tilsvarende «svært god» tilstand. Konsentrasjonene av total nitrogen ble gradvis lavere gjennom måleperioden, fra «svært dårlig» i 2016, via «moderat» i 2017 og 2018 og til «god» i 2019. Dette antas å være en effekt av gradvis avtakende utvasking av sprengstoffnitrogen fra nevnte tunnelsteindeponier etablert i perioden 2013 – 2015/16.

Tabell 6.30. Næringsstoffer (µg/l) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen i vannprøver fra RUT i perioden 2016- 2020. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=3, 2018 n=3, 2019 n=3 og 2020 n=6).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
RUT	2016	Snitt	7,0	1,00	2300	0,18	24	2300	< 1,0
		Max	11,2	0,99	963	0,50	16	680	2,0
	2017	Max	14,0	0,90	1400	0,36	23	1100	2,0
		Min	7,7	1,00	720	0,64	< 5,0	400	2,0
	2018	Snitt	10,1	1,00	1063	0,47	24	793	
		Max	11,0	1,00	1400	0,36	35	1100	
		Min	9,4	1,00	790	0,59	7,9	570	
	2019	Snitt	17,3	0,84	773	0,60	28	517	
		Max	23,0	0,72	910	0,53	39	630	
		Min	13,0	0,93	630	0,71	19	380	
	2020	Snitt			618	0,72	18	453	
		Max			810	0,42	69	660	
		Min			550	0,80	< 5,0	350	

Metallene viste i hovedsak «god» tilstand, med unntak av nikkell som viste «svært god» (tabell 20). For kvikksølv var det «moderat» tilstand i 2018, men «god» eller «svært god» de andre årene. Det ble ikke påvist PAH-forbindelser i noen av prøvene.

Tabell 6.31. Snittkonsentrasjon av metaller (µg/l) på stasjon RUT i perioden 2016-2019.

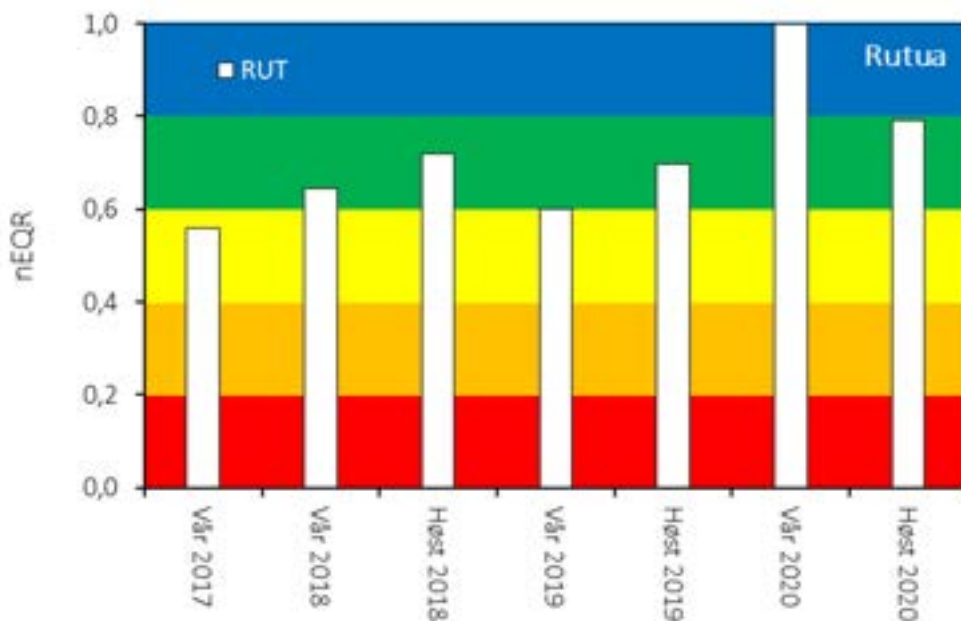
Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
RUT	2016	1	0,3	40,2	0,3	0,27	0,103	0,9	0,3	0,003	0,4	4,3
	2017	3	193,4	30,7	0,4	0,23	0,037	1,1	0,3	0,001	0,4	4,8
	2018	3	283,3	17,2	0,3	0,15	0,027	1,0	0,2	0,023	0,4	2,8
	2019	3	230,0	27,5	0,3	0,27	0,035	1,0	0,2	0,002	0,4	4,6
	2020	6	258,3									

6.6.2 Bunndyr

Rutua (RUT) ble undersøkt for bunndyr i perioden 2017-2020 (tabell 6.32 og figur 6.5). I 2017 ble tilstanden vurdert til «moderat» mens den i perioden 2018 til 2020 ble vurdert til «god». Fra 2018 til 2020 har antall EPT-arter i bekken økt, og høsten 2020 ble det registrert hele 21 EPT-arter. Vedlegg III gir mer informasjon om bunndyrundersøkelsene.

Tabell 6.32. Antall EPT-arter og beregnet nEQR for bunndyrindeksen for organisk belastning (ASPT) på stasjonen RUT i perioden 2017- 2020.

	RUT	
	EPT	ASPT
Vår 2017	14	0,56
Samlet 2017	Moderat	
Vår 2018	7	0,65
Høst 2018	12	0,72
Samlet 2018	God	
Vår 2019	11	0,57
Høst 2019	16	0,70
Samlet 2019	God	
Vår 2020	17	1,00
Høst 2020	21	0,79
Samlet 2020	God	

Figur 6.5. nEQR for bunndyr og indeksen ASPT på stasjonen RUT i perioden 2017-2020.

6.6.3 Begroing

I 2018 ble det registrert 5 indikatortaksa ved stasjonen. De fleste artene hadde relativt lave PIT indeksverdier. RUT ble derfor plassert i tilstandsklasse «god» (tabell 6.33). Det ble ikke registrert heterotrof begroing.

I 2019 ble det registrert 8 indikatortaksa for PIT-indeksen, et variert samfunn av grønnalger med lave PIT-verdier. Det ble registrert to rødalger, *Audouinella* og *Batrachospermum*. Gjennomsnittlig PIT-verdi holdt seg lav og stasjonen havnet i tilstandsklasse «svært god». Det ble kun registrert to indikatorer for AIP og det var dermed ikke grunnlag til å regne ut AIP-indeksen.

Det ble gjort mikroskopiske observasjon av bakterien *Sphaerotilus natans* («lammehaler») i blandprøven fra april. Dekningsgraden vurderes til å være «vanlig» og settes derfor til 0,01 %. Siden det ble funnet heterotrof begroing på våren, kommer HBI2-indeks ut med «god» tilstand.

I klassifiseringssystemet benyttes prinsippet om at «verste styrer». Dette gjør at stasjonen totalt plasseres i tilstandsklasse «god» både i 2018 og 2019.

Tabell 6.33. Beregnet nEQR for begroingsalger (PIT og AIP) og heterotrof begroing (HIB2) i RUT, 2018 og 2019.

Stasjon	PIT-indeks	AIP-indeks	HIB2	Samlet vurdering
RUT 2018	0,77		0,90	God
RUT 2019	0,91	1,00	0,79	God

Fagnotater fra FAUN i vedlegg IV gir mer informasjon om undersøkelsene i 2018 og 2019.

6.6.4 Fisk (RUT-F)

Samlet tetthet for sjørret- og laksunger på fiskestasjonen i anadrom sone nederst i Rutua varierte mellom 209 og 381 fisk per 100 m² (tabell 6.34). Dette er høye tettheter tilsvarende «svært god»

tilstand. Det var mest sjøørretunger i bekken. Laksungene utgjorde 20% av totalantallet ved undersøkelsen i 2020. Det ble ikke påvist andre arter enn ørret og laks.

Fagnotater fra FAUN i vedlegg V gir oversikt over fiskeundersøkelser og bonitering i Rutua (RUT-F).

Tabell 6.34. Rutua (RUT-F) - Oversikt over fiskefangst, tetthet, estimert fangbarhet, samt økologisk tilstand basert på samlet tetthet av sjøørret- og laksunger i 2018, 2019 og 2020. Avfisket strekning ble vurdert til habitatklasse 3.

Stasjon	Areal (m ²)	Fangst tot			Fangst ≥1+			Fangst 0+			Tetthet tot	Tetthet ≥1+	Tetthet 0+	P ≥1+	P 0+	Samlet tilstand
		1	2	3	1	2	3	1	2	3						
RUT-F 2018	40	27	19	9	16	6	3	11	13	6	209	67	141	0,58	0,22	Svært god
RUT-F 2019	50	64	31	14	20	10	4	44	21	10	244	75	168	0,54	0,52	Svært god
RUT-F 2020	25	46	27	8	30	11	2	16	16	6	381	177	216	0,70	0,33	Svært god

7 Resultater Lanner – Langangen

7.1 Kokkersvollbekken (KOK)

7.1.1 Vannkjemi

Resultatene for vannkjemi er vist i tabell 7.1-7.5.

Kokkersvollbekken er kalkrik og viste snittverdier for kalsium mellom 16 og 31 mg/l. Bekken var tydelig påvirket av veisalt fra dagens E18 med snitt for klorid mellom 46 og 92 mg/l. Tilsvarende var det forhøyede verdier av natrium. Sulfatverdiene varierte mellom 5 og 16 mg/l.

Bekken viste gjennomgående høy pH i intervallet fra 7,1 til 7,9. Turbiditet og SS viste lave verdier tilsvarende relativt klart vann. Veisaltpåvirkning ga noe forhøyet konduktivitet, med snittverdier mellom 25 og 43 mS/m. Fargetall og TOC viste noe humuspåvirkning.

Tabell 7.1. Basekationer- og anioner (mg/l) i vannprøver fra KOK i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=4, 2018 n=3 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
KOK	2016	Snitt		15,9	46,0	1,2	30,3	8,0
	2017	Snitt	1,0	18,2	65,0	1,3	38,2	7,7
		Max	1,4	21,8	94,0	1,4	55,6	10,8
		Min	0,69	14,0	26,0	1,0	22,0	5,0
	2018	Snitt	1,6	31,0	92,7	2,2	56,0	12,5
		Max	2,5	46,0	160	3,1	86,0	15,9
		Min	1,1	22,0	55,0	1,7	36,0	9,6
	2019	Snitt	0,95	19,0	59,7	1,4	39,3	8,0
		Max	1,4	30,0	86,0	2,2	51,0	12,2
		Min	0,61	11,0	26,0	0,77	17,0	4,5

Tabell 7.2. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøver fra KOK i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=4, 2018 n=3 og 2019 n=3).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
KOK	2016	Snitt	7,7		0,45	0,2	25,0	28,0	5,8	
	2017	Snitt	7,4	0,91	0,90	1,4	30,6	34,8	6,3	30,0
		Max	7,6	1,1	1,30	2,0	41,0	46,0	8,6	30,0
		Min	7,1	0,71	0,55	0,2	20,2	23,0	4,4	30,0
	2018	Snitt	7,6	1,1	1,11	2,2	43,7	28,0	6,0	30,0
		Max	7,8	1,6	1,40	2,5	70,0	31,0	6,5	30,0
		Min	7,4	0,73	0,83	2,0	28,6	26,0	5,4	30,0
	2019	Snitt	7,4	0,93	1,12	2,0	30,6	40,7	7,4	31,3
		Max	7,9	1,5	2,00	2,0	39,0	52,0	8,5	43,0
		Min	7,2	0,49	0,58	2,0	14,7	34,0	6,6	21,0

Konsentrasjonene av total fosfor tilsvarte «svært god» tilstand, med unntak av en maksverdi for en prøve med forhøyet partikkeltransport i bekken. I kalkrike bekker vil fosfat raskt kunne bindes som kalsiumfosfater. Konsentrasjonen av total nitrogen viste «god» eller «moderat» tilstand. Noe økte nitrogenkonsentrasjoner sammenlignet med bakgrunn må antas å ha sammenheng med avrenning fra jordbruksarealene langs bekken.

Tabell 7.3. Næringsstoffer (µg/l) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen i vannprøver fra KOK i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=4, 2018 n=3 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
KOK	2016	Snitt	9,0	1,00	790	0,59	41	670	2,0
		Max	14,0	0,90	740	0,62	180	510	4,0
	2017	Snitt	8,6	1,00	688	0,66	85	448	3,0
		Min	5,0	1,00	660	0,69	24	410	2,0
	2018	Snitt	11,7	0,97	850	0,41	44	600	
		Max	13,0	0,93	990	0,49	100	700	
		Min	11,0	1,00	720	0,64	14	450	
	2019	Snitt	19,3	0,81	710	0,64	31	477	
		Max	23,0	0,72	830	0,42	50	630	
		Min	14,0	0,90	620	0,72	9,7	370	

Metallene viste tilstand tilsvarende «god» eller «svært god». Uklassifisert jern og mangan viste normale snittkonsentrasjoner.

For PAH-forbindelsene var det en påvisning av indeno (1,2,3-cd)pyren tilsvarende «moderat» tilstand i 2018.

Tabell 7.4. Snittkonsentrasjon av metaller (µg/l) på stasjon KOK i perioden 2016-2019.

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
KOK	2016	1	0,1	11,2	0,2	0,05	0,025	0,8	0,1	0,002	0,3	4,0
	2017	4	62,6	45,5	0,4	0,12	0,034	1,1	0,3	0,003	0,4	6,1
	2018	3	67,0	9,9	0,3	0,03	0,020	1,2	0,1	0,002	0,4	3,3
	2019	3	119,5	28,5	0,2	0,07	0,029	1,0	0,2	0,002	0,3	4,3

Tabell 7.5. Snittkonsentrasjon av PAH-forbindelser ($\mu\text{g/l}$) på stasjon KOK i perioden 2017-2019.

Stasjon	KOK		
	2017	2018	2019
År			
<i>n</i>	2	3	3
Acenaften	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Acenaftylen	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Antracen	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Benzo[a]antracen	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Benzo[a]pyren	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Benzo[b]fluoranten	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Benzo[ghi]perylene	< 0,002	0,003	< 0,002
Benzo[k]fluoranten	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Dibenzo[a,h]antracen	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Fenantren	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Fluoranten	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Fluoren	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Indeno[1,2,3-cd]pyren	< 0,002	0,003	< 0,002
Krysen/Trifenylene	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Naftalen	< 0,01	< 0,01	< 0,01
Pyren	< 0,01	< 0,01	< 0,01

7.1.2 Bunndyr

Bunndyrundersøkelsene i Kokkersvollbekken utført i perioden 2017-2019 viste alle «god» tilstand for ASPT-indeksen (tabell 7.6). Bekken viste i hovedsak et høyt antall EPT-arter med en variasjon mellom 8 og 15 arter, og synes å ha hatt stabile forhold gjennom perioden med forundersøkelser. Mer detaljert informasjon om bunndyrundersøkelsene er gitt i vedlegg III.

Tabell 7.6. Antall EPT-arter og nEQ for ASPT-indeksen på stasjonen KOK for perioden 2017- 2019.

	KOK	
	EPT	ASPT
Vår 2017	14	0,71
Samlet 2017	God	
Vår 2018	8	0,73
Høst 2018	12	0,66
Samlet 2018	God	
Vår 2019	14	0,76
Høst 2019	15	0,71
Samlet 2019	God	

7.1.3 Heterotrof begroing

Heterotrof begroing ble undersøkt på stasjonen KOK vår og høst 2019. Det ble ikke påvist makroskopiske eller mikroskopiske forekomster av heterotrof begroing i noen av prøvene, og HBI2-indeksen blir dermed «svært god» (tabell 7.7).

Tabell 7.7. HB12-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for stasjonen KOK i 2019.

HB12	0
EQR	1,00
nEQR	1,00

7.1.4 Fisk

Tidligere undersøkelser av sjøørretbekker langs Telemarkskysten (10) har ikke omfattet Kokkersvollbekken, noe som sannsynligvis har sammenheng med at den har blitt vurdert som fisketom eller har så kort anadrom strekning at den uansett vil gi begrenset produksjon av sjøørret.

For å avklare om bekken kunne være fiskeførende, evt. lengde på anadrom strekning samt produksjonsforhold, så ble det gjennomført en befaring samt enkelt elfiske i bekken 01.05.21 (vedlegg V). Undersøkelsen viste at bekken hadde en anadrom strekning på 50 m opp til en foss som var vandringshinder. På de første 10 m av bekken ble det fanget 6 ørretunger, 4 ettårige og 2 toårige som var i ferd med å smoltifisere. Bekkestrekningen ble vurdert å gi gode produksjonsforhold for sjøørret. I tillegg ble det fanget en ål og en trepigget stingsild. Det ble ikke påvist fisk i bekken oppstrøms vandringshinderet. Bekken har ingen tjern i nedbørfeltet, med unntak av en liten gjengrodd dam ved Kokkersvoll. Det er ikke viktige leveområder for ål oppstrøms i nedbørfeltet.

7.2 Kjøyabekken (KJØ)

7.2.1 Vannkjemi

Resultatene for vannkjemi er vist i tabell 7.8-7.11.

Kjøyabekken er moderat kalkrik og viste kalsiumkonsentrasjoner mellom 6 og 16 mg/l. Klorid varierte mellom 6 og 19 mg/l. Bekken tilføres lite veisalt med overvann fra vei. Sulfat varierte mellom 4 og 16 mg/l. pH var høy med en snittverdi på 7,6 (tabell 7.9). Turbiditet og SS viste gjennomgående lave verdier. Ledningsevne, fargetall og TOC viste normal verdier.

Kjøyabekken ble typifisert som vanntype R108. Tilstand (normalisert EQR) for total fosfor viste i hovedsak snittverdier tilsvarende «svært god» tilstand, men med innslag av «god» tilstand.

Konsentrasjonene av ammonium, nitrat og fosfat var lave og normale som forventet i et lite og upåvirket nedbørfelt. Metallene viste i hovedsak «god» eller «svært god» tilstand, med unntak av en verdi for kvikksølv som tilsvarte «moderat». Det ble ikke påvist noen PAH-forbindelser i prøvene analysert som EPA-PAH.

Tabell 7.8. Basekationer og anioner (mg/l) i vannprøver fra KJØ i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=4, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
KJØ	2016	Snitt		11,9	12,0	1,1	9,6	6,0
	2017	Snitt	1,1	12,3	12,8	1,2	9,8	4,7
		Max	1,6	15,8	19,0	1,5	13,1	6,0
		Min	0,51	8,0	8,2	0,83	7,2	4,0
	2018	Snitt	0,81	13,5	11,5	1,3	10,7	7,6
		Max	0,84	15,0	12,0	1,4	11,0	15,9
		Min	0,7	12,0	10,0	1,3	9,8	3,9
	2019	Snitt	0,7	10,5	8,1	1,0	9,2	4,7
		Max	1,1	18,0	10,0	1,6	14,0	6,0
		Min	0,49	6,0	6,0	0,68	6,2	3,8

Tabell 7.9. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøver fra KJØ i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=4, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
KJØ	2016	Snitt	7,6		0,25	0,2	12,0	14,0	3,7	
	2017	Snitt	7,5	0,70	1,10	2,4	12,3	18,3	4,1	30,0
		Max	7,7	0,94	2,40	3,7	16,0	28,0	5,5	30,0
		Min	7,4	0,46	0,40	0,4	9,0	12,0	2,9	30,0
	2018	Snitt	7,6	0,69	0,39	2,0	12,5	13,8	3,2	30,0
		Max	7,7	0,90	0,62	2,0	13,0	16,0	3,7	30,0
		Min	7,5	0,50	0,29	2,0	12,0	11,0	2,8	30,0
	2019	Snitt	7,4	0,57	0,69	6,0	10,1	22,0	4,5	24,7
		Max	7,8	0,96	1,40	14,0	15,0	30,0	5,7	30,0
		Min	7,2	0,36	0,17	2,0	7,2	17,0	3,6	14,0

Tabell 7.10. Næringsstoffer (µg/l) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen fra vannprøver tatt i Kjøybekken (KJØ) i perioden 2016- 2019. (Antall prøver 2016 n=1, 2017 n=4, 2018 n=4 og 2019 n=3).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
KJØ	2016	Snitt	3,0	1,00	410	0,81	11	320	< 1,0
	2017	Snitt	6,0	1,00	438	0,77	18	273	< 1,0
		Max	10,0	0,95	590	0,64	59	400	< 1,0
		Min	3,0	1,00	330	0,90	3,0	180	< 1,0
	2018	Snitt	5,3	1,00	423	0,80	5,6	288	
		Max	7,5	1,00	650	0,61	6,9	440	
		Min	3,0	1,00	290	0,97	< 5,0	210	
	2019	Snitt	16,0	0,77	420	0,80	7,3	273	
		Max	19,0	0,69	430	0,78	12	300	
		Min	12,0	0,88	400	0,82	5,0	260	

Tabell 7.11. Snittkonsentrasjon av metaller ($\mu\text{g/l}$) på stasjon KJØ i perioden 2016-2019.

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
KJØ	2016	1	0,0	2,4	0,1	0,02	0,014	0,5	0,2	0,002	0,1	1,8
	2017	4	31,3	2,3	0,3	0,11	0,029	0,9	0,3	0,001	0,3	1,8
	2018	4	22,8	1,0	0,2	0,02	0,007	0,6	0,1	0,015	0,1	1,3
	2019	3	43,0	3,8	0,2	0,05	0,009	0,8	0,1	0,002	0,2	1,0

7.2.2 Bunndyr

Det ble utført bunndyrundersøkelser i Kjøøyabekken (KJØ) i perioden 2017 – 2019. I henhold til ASPT-indeksen viste bekken «god» tilstand i 2017 og 2018 og «svært god» i 2019 (tabell 7.12). Antallet EPT-arter varierte fra 8 til 16, der det høyeste artsantallet ble påvist i 2019. Vårfluen *Wormaldia occipitalis* som er sterkt truet ble påvist i stort antall i 2019.

Tabell 7.12. Antall EPT-arter og beregnet nEQR for indeksen ASPT på KJØ i perioden 2017- 2019.

	KJØ	
	EPT	ASPT
Vår 2017	15	0,78
Samlet 2017	God	
Vår 2018	11	0,73
Høst 2018	-	-
Samlet 2018	God	
Vår 2019	14	0,98
Høst 2019	16	1,00
Samlet 2019	Svært god	

7.2.3 Heterotrof begroing

Det ble ikke påvist heterotrof begroing i Kjøøyabekken ved undersøkelser vår og høst i 2019. HBI2-indeksen indikerte dermed «svært god» tilstand (tabell 7.13).

Tabell 7.13. HBI2-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for stasjonen KJØ i Kjøøyabekken i 2019.

HBI2	0
EQR	1,00
nEQR	1,00

7.2.4 Fisk

Det ble utført en enkel elfiskeundersøkelse og befaring for å avdekke om Kjøøyabekken var fiskeførende og kunne gi livsvilkår for produksjon av sjørret 01.05.21 (vedlegg V). Befaringen viste at bekken hadde lite egnet gytesubstrat og grunne forhold med lite skjul og små vannmengder. Omtrent 40 m opp fra sjøen så var storparten av vannføringen i bekken ført i rør. Oppstrøms røret var det ikke forhold for fisk. Det ble fanget en ørret i bekken, helt ned mot sjøen. Bekken ble vurdert å ha liten verdi for sjørret, basert på mangel på kulper, skjul og gyteforhold samt tidvis svært liten vannføring.

7.3 Hjerteviksbekken (HJE)

Bekken har ikke inngått i forundersøkelsene som ble gjennomført i perioden 2017-2020, men det ble utført en befaring ved bekkens utløp til Hjertevika 21.05.21. I henhold til lokal informasjon hadde det vært sjørørret i den nedre delen av bekken tidligere, men denne forsvant da vannkvaliteten i bekken ble kraftig forringet etter at Langangen stadion ble etablert på barkfylling med avrenning til bekken. Det bør vurderes om det skal tas ut en vannprøve samt utføre bunndyrundersøkelse i den nedre delen av bekkeløpet.

7.4 Blåmyrbekken (BLÅ)

For Blåmyrbekken (BLÅ) ble det kun tatt ut en bunndyrprøve i 2017. Prøven viste «god» tilstand og det ble påvist 19 EPT-arter (tabell 7.14).

Tabell 7.14. Antall EPT-arter og beregnet nEQR for ASPT-indeksen på BLÅ våren 2017.

	BLÅ	
	EPT	ASPT
Vår 2017	19	0,72
Samlet 2017	God	

7.5 Gunnarsrødbekken (GUN)

I 2016 var det usikkerhet om Gunnarsrødbekken ville kunne berøres av anlegg eller deponi i forbindelse med ny E18, og det ble utført innledende forundersøkelser i bekken med uttak av vannprøver og undersøkelse av bunndyr.

7.5.1 Vannkjemi

Resultatene for vannkjemi er vist i tabell 7.15- 7.18.

Vannprøvene fra GUN i 2017 og 2018 viste mer moderate konsentrasjoner av kalsium og sulfat enn bekkene på kalkfjell, men bekken viste god pH med snittverdier rundt 7,5. Fosfor viste «svært god» tilstand, mens nitrogen viste «god». Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand med unntak av en forhøyet verdi for sink. Det ble ikke påvist PAH-forbindelser.

Tabell 7.15. Basekationer- og anioner (mg/l) i vannprøver fra GUN i perioden 2017-2018. (Antall prøver 2017 n=3 og 2018 n=3).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO4)
GUN	2017	Snitt	0,7	5,3	6,4	1,0	6,8	4,8
		Max	0,9	6,5	7,0	1,2	8,0	6,5
		Min	0,5	4,5	5,5	0,8	5,1	4,0
	2018	Snitt	1,6	10,8	10,3	2,0	16,3	9,9
		Max	2,9	17,0	13,0	2,9	29,0	14,0
		Min	0,9	6,5	8,8	1,4	10,0	4,5

Tabell 7.16. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøver fra GUN i perioden 2017- 2018 (Antall prøver 2017 n=3 og 2018 n=3).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU/NTU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
GUN	2017	Snitt	7,4	0,4	0,8	1,6	7,3	44,7	6,7	< 30,0
		Max	7,5	0,4	1,4	2,0	8,0	57,0	8,3	< 30,0
		Min	7,3	0,3	0,3	0,7	6,2	34,0	5,1	< 30,0
	2018	Snitt	7,8	0,9	0,4	2,0	14,1	20,3	4,0	< 30,0
		Max	8,2	1,8	0,5	2,0	23,7	25,0	5,0	33,0
		Min	7,6	0,5	0,3	2,0	9,2	12,0	2,9	< 30,0

Tabell 7.17. Næringsstoffer (µg/l) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen i vannprøver fra GUN i perioden 2017- 2018 (Antall prøver 2017 n=3 og 2018 n=3).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
GUN	2017	Snitt	5,7	1,00	590	0,75	10	410	2,0
		Max	8,9	1,00	670	0,68	16	470	2,0
		Min	3,0	1,00	510	0,82	< 5,0	290	2,0
	2018	Snitt	3,8	1,00	623	0,72	7	540	
		Max	3,9	1,00	870	0,55	12	690	
		Min	3,8	1,00	470	0,85	< 5,0	420	

Tabell 7.18. Snittkonsentrasjon av metaller (µg/l) på GUN i perioden 2017-2018.

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
GUN	2017	3	103	22	0,31	0,11	0,028	0,8	0,3	0,001	0,3	15,3
	2018	3	57	8,0	0,30	0,02	0,011	0,7	0,2	0,001	0,2	6,1

7.5.2 Bunndyr

I regi av forundersøkelsene ble det utført bunndyrundersøkelser i GUN i 2017 og 2018. Tidligere har det etter oppdrag fra Bane NOR blitt utført bunndyrundersøkelser på samme lokalitet før, under og etter bygging av dobbeltspor Farriseidet – Porsgrunn (25). Alle resultatene i perioden 2011 til 2018 i form av ASPT-verdier og antall EPT arter er vist i tabell 7.19. De høyeste ASPT-verdiene ble påvist i 2017 og 2018. Flest antall EPT-arter ble påvist i 2014 og 2015. Påvirkning som følge av utbygging av dobbeltspor kan synes å ha redusert antallet EPT-arter men gitt en forbedret ASPT-verdi.

Den sterkt truede vårfluearten *Wormaldia occipitalis* ble påvist i Gunnarsrødbekken i 2016.

Tabell 7.19. ASPT-verdier og antall EPT-arter for undersøkelser av bunndyr på GUN i perioden 2011-2018.

	GUN					
	2011	2014	2015	2016	2017	2018
ASPT	6,58	6,50	6,25	6,10	6,69	6,70
EPT	24	26	26	19	19	16

7.5.3 Fisk

Resultatene fra fiskeundersøkelsene i GUN i perioden 2011-2016 utført etter oppdrag fra Bane NOR er vist i tabell 7.20 (25). Undersøkelsene viste en økende tetthet av sjørretunger i Gunnarsrødbekken gjennom undersøkelsesperioden. Høyeste tetthet påvist i 2016 var 240 ørretunger per 100 m², noe som tilsvarte «svært god tilstand».

Tabell 7.20. Tetthet av sjørretunger i GUN i perioden 2011-2016, fra (25).

	GUN (ant. fisk per 100 m ²)					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tetthet	16	11	-	181	159	240

7.6 Ønnabekken (ØNN)

I 2016 var det usikkerhet om Ønnabekken ville kunne berøres av anlegg eller deponi i forbindelse med ny E18, og det ble utført innledende forundersøkelser i bekken med uttak av vannprøver og undersøkelse av bunndyr.

7.6.1 Vannkjemi

Resultatene for vannkjemi i Ønnabekken er vist i tabell 7.21-7.24.

Vannprøvene tatt i Ønnabekken i 2017 og 2018 viste mer moderate kalsium- og sulfatverdier enn bekkene på kalkfjell. Konsentrasjonene av klorid var på bakgrunnsnivå. Bekken førte tidvis med seg mindre mengder partikler fra jordbruksområder og kanskje resttilførsler fra avsluttede deponier. Fosfor viste «god» tilstand og nitrogen «god» eller «moderat». Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand, og det ble ikke påvist PAH-forbindelser i noen prøver.

Tabell 7.21. Basekationer- og anioner (mg/l) i vannprøver fra ØNN i perioden 2017-2018. (Antall prøver 2017 n=3 og 2018 n=3).

Stasjon	År		Kalium (K)	Kalsium (Ca)	Klorid (Cl)	Magnesium (Mg)	Natrium (Na)	Sulfat (SO ₄)
ØNN	2017	Snitt	1,5	4,7	6,0	0,9	4,7	3,1
		Max	2,1	7,4	6,0	1,3	5,7	5,4
		Min	0,8	3,3	5,9	0,7	3,7	0,9
	2018	Snitt	2,1	7,2	8,9	1,4	6,5	5,8
		Max	3,3	11,0	10,0	1,8	8,5	7,3
		Min	1,4	5,2	8,1	1,1	5,5	3,3

Tabell 7.22. pH, alkalitet, turbiditet, suspendert stoff (SS), konduktivitet (kond.), fargetall, total organisk karbon (TOC) og kjemisk oksygenforbruk (KOF) i vannprøver fra ØNN i perioden 2017- 2018 (Antall prøver 2017 n=3 og 2018 n=3).

Stasjon	År		pH	Alkalitet	Turbid.	SS	Kond.	Fargetall	TOC	KOF
			pH	mmol/l	FNU/NTU	mg/l	mS/m	mg Pt/l	mg C/l	mg/l
ØNN	2017	Snitt	7,0	0,3	0,9	2,4	6,0	52,3	7,1	< 30,0
		Max	7,2	0,4	1,3	4,5	7,3	57,0	8,0	< 30,0
		Min	6,8	0,2	0,4	0,7	4,9	48,0	6,0	< 30,0
	2018	Snitt	7,2	0,4	1,2	2,0	8,3	32,0	5,2	< 30,0
		Max	7,4	0,8	1,6	2,0	11,9	36,0	6,3	< 30,0
		Min	7,0	0,1	1,0	2,0	6,2	28,0	4,5	< 30,0

Tabell 7.23. Næringsstoffer (µg/l) og normalisert EQR for total fosfor og total nitrogen i vannprøver fra ØNN i perioden 2017- 2018 (Antall prøver 2017 n=3 og 2018 n=3).

Stasjon	År		Total fosfor		Total Nitrogen		NH ₄ -N	NO ₃ -N	PO ₄ -P
			µg/L	nEQR	µg/L	nEQR	µg/L	µg/L	µg/L
ØNN	2017	Snitt	21,3	0,76	670	0,68	43	403	30,0
		Max	28,0	0,62	720	0,64	66	470	30,0
		Min	10,0	1,00	590	0,75	24	350	30,0
	2018	Snitt	26,7	0,64	867	0,55	59	563	
		Max	35,0	0,43	1100	0,45	96	700	
		Min	20,0	0,80	650	0,69	40	460	

Tabell 7.24. Snittkonsentrasjon av metaller (µg/l) på ØNN i perioden 2017-2018.

Stasjon	År	n	Fe	Mn	As	Pb	Cd	Cu	Cr	Hg	Ni	Zn
ØNN	2017	3	120	19	0,33	0,14	0,030	0,8	0,3	0,003	0,5	4,7
	2018	3	175	34	0,18	0,05	0,020	0,6	0,2	0,001	0,3	3,4

7.6.2 Bunndyr

Bunndyrundersøkelsene fra både 2017 og 2018 viste «god» tilstand med hhv. 15 og 9 påviste EPT-arter (tabell 7.25). En undersøkelse fra 2011 viste også «god» tilstand og 17 EPT-arter (25).

Tabell 7.25. Antall EPT-arter og beregnet nEQR for bunndyrindeksen for organisk belastning (ASPT) på ØNN våren 2017 og 2018.

	ØNN	
	EPT	ASPT
Vår 2017	15	0,72
Samlet 2017	God	
Vår 2018	9	0,73
Samlet 2018	God	

7.6.3 Fisk

Resultatene fra fiskeundersøkelsene i ØNN i perioden 2011-2016 utført etter oppdrag fra Bane NOR er vist i tabell 7.26 (25). Undersøkelsene viste en økende tetthet av sjørretunger i Ønnabekken gjennom undersøkelsesperioden. Høyeste tetthet påvist i 2016 var 265 ørretunger per 100 m², noe som tilsvarte «svært god tilstand».

Tabell 7.26. Tetthet av sjørretunger i ØNN i perioden 2011-2016, fra (25).

	ØNN (ant. fisk per 100 m ²)					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tetthet	20		161	231	260	265

8 Sammenfattende vurderinger

Bygging av ny E18 Rugtvedt – Langangen omfatter parsellene; (1) Rugtvedt – Kjørholt, (2) Kjørholt – Preståsen og (3) Preståsen – Lanner. Ved utbygging er den siste parsellen delt opp i strekningene Preståsen – Lanner og Lanner – Langangen.

Parsellen Preståsen – Lanner bygges først og omfatter Herregårdsbekken bru, Bjønnåstunnelen (2,3 km), Lannerkrysset med dagsone til Blåfjelltunnelen (350 m) samt Langangen bru (til sammen 600 m) fram til Langangkrysset. Parsellen vil kunne berøre følgende bekker og vannforekomster: Herregårdsbekken, Haslerbekken, Rutua med Lillegårdsbekken, Kokkersvollbekken, Kjøyabekken og Hjerteviksbekken. I tillegg vil det kunne skje påvirkning av lokale grunnvannsforhold og marine områder, men det har ikke inngått i forundersøkelsene omtalt i denne rapporten.

Vassdragene langs ny E18 Rugtvedt - Langangen er preget av de grunnleggende forskjellene i geologi, med kalkstein på Eidangerhalvøya, større innslag av basalt og sandstein i Herregårdsbekken og larvikitt i hele området vest for Eidanger fram til Langangkrysset. Hitterødbekken, Heistadbekken, Gravastrandbekken, Versviksbekken og Øvalsbekken er svært kalkrike, har uvanlig høy pH og med potensiale for å være levested for særlig kravfulle og kalkkrevende ferskvannarter. Herregårdsbekken og bekkene øst for Eidanger er moderat kalkrike, med gode pH-verdier. De naturgitte forholdene tilrettelegger dermed for stort biologisk mangfold i disse vassdragene, og særlig i forbindelse med kalkfjellet på Eidangerhalvøya. Preståstunnelen blir drevet i kalkfjell, med økte utfordringer i forhold til innlekkasje og påvirkning av grunnvannsforhold. Endrede grunnvannsforhold kan påvirke de fuktkrevende naturtypeområdene med kalkedelskog i Kromsdalen og kalklindeskog i Nyhusdalen. Ved større innlekkasjer kan vannføringen i Øvalsbekken påvirkes.

I det følgende er det gitt sammenfattende vurderinger av bekker og vannforekomster fordelt på aktuelle parseller.

8.1 E18 Rugtvedt – Kjørholt

Stokkevannet

Stokkevannet har blitt lite undersøkt ved gjennomførte forundersøkelser. Men det har blitt utført undersøkelser i vannet som en del av prosjektet «Overvåking av veinære innsjøer 2015-2018» (6) (7). Undersøkelsene viste at Stokkevannet ikke var kritisk påvirket av veisalt fra dagens E18 og målte konsentrasjoner av fosfor indikerte «god» eller «svært god tilstand». Stokkevannet skal undersøkes nøyere våren og høsten 2021 for vannkvalitet og biologiske kvalitetsparametere for en forbedret beskrivelse av økologisk og kjemisk tilstand. Stokkevannet ligger rett sør for Bambletunnelen, der anleggsarbeidene i all hovedsak er ferdige. Stokkevannet mottar renset tunnelvaskevann fra Bambletunnelen via Stokkevannsbekken.

Stokkevannsbekken og Rugtvedtmyra

Stokkevannsbekken er en liten bekk med et begrenset nedbørfelt fra Rugtvedtmyra. Før, under og etter arbeid med driving og oppgradering av ny Bambletunnel, så ble det tatt prøver både ved Rugtvedtmyra og i Stokkevannsbekken. Senere har Stokkevannsbekken blitt prøvetatt i forbindelse med utslipp av renset tunnelvaskevann fra tottrinns renseløsning fra utløpet av Bambletunnelen.

I 2016, før oppstart av anleggsarbeidene med ny Bambletunnel, så viste Stokkevannsbekken konsentrasjoner av fosfor og nitrogen tilsvarende «svært god» tilstand. Etter oppstart av anleggsaktivitet i 2017, 2018 og 2019 viste bekkene høye konsentrasjoner av nitrogen tilsvarende «Svært dårlig» tilstand, som følge av tilførsel av sprengstoffnitrogen fra tunnelarbeider og avrenning

fra sprengstein. I forbindelse med undersøkelser av utslipp av rensed tunnelvaskevann i 2019, ble det påvist forhøyede konsentrasjoner av trafikkskapt kobber og sink i bekken.

Stasjonen på Rugtvedtmyra ble også påvirket av økte tilførsler av sprengstoffskapt nitrogen under anleggsarbeid i forbindelse med Bambletunnelen.

Dammene landskapsvernområde

Dammene er et viktig tur- og badeområde, og de oppdemte dammene tjente tidligere som drikkevannsforsyning for Brevik. Området ligger i umiddelbar nærhet til naturreservatet Frierflogene, og er beskyttet som landskapsvernområde. Det ble oppdaget signalkreps i Dammane i 2006, og denne ble bekjempet og fjernet i 2007 for å forebygge spredning av krepsepest. Det har senere blitt satt ut edelkreps i vassdraget. Vannkvaliteten i Dammane ble fulgt opp med uttak av prøver i 2016, 2017 og 2018, før og under driving og utbedring av ny Kjørholtunnel. Undersøkelsene skulle bidra til kunnskap om vannkjemi før oppstart av tunneldriving, samt om vannkvalitet og vannstand i Dammane ble endret som følge av injeksjonsutslag eller vanninfiltrasjon til tunnelen. Hverken vannprøver eller befaringer indikerte at det forekom slike effekter. Vannprøvene fra Dammane viste overraskende høye konsentrasjoner av nitrogen, tilsvarende «svært dårlig» eller «moderat» tilstand, og dette var tilfelle også før anleggsarbeidene i Kjørholtunnelen startet.

Norcemdammen

Norcemdammen ligger som en del av industriområdet til Norcem på Brevik. Ny Kjørholtunnel går under bekken som fører til dammen. Det ble tatt prøver ved innløpet til dammen før og under driving av ny Kjørholtunnel for å klarlegge effekter av evt. injeksjonsutslag i bekken eller stor vanninfiltrasjon ned i tunnelen. Typisk for området viste vannprøvene tatt i perioden 2016-2018 høye verdier for kalsium og sulfat og høy pH. Fosfor viste «svært god» tilstand, mens nitrogen viste forhøyede konsentrasjoner tilsvarende «dårlig» eller «svært dårlig» tilstand. Nitrogenet antas å være sprengstoffbasert og tilført fra omliggende bruddområder på Norcem. Metallene viste «god» eller svært god tilstand, og det ble ikke påvist PAH-forbindelser i noen av prøvene.

Kjørholt dyrefredningsområde

Kjørholt dyrefredningsområde (4,5 daa) ble vernet i 2006 for å ta vare på et viktig livsmiljø for stor og liten salamander i næringsfattige grunne dammer i et tidligere kalkbruddområde. Stor salamander ble påvist under vannprøvetaking i området. Vannprøvene tatt i perioden 2016-2019 viste høye kalsiumkonsentrasjoner og naturlig forhøyede konsentrasjoner av sulfat. Vannprøvene viste lave konsentrasjoner av fosfor tilsvarende «svært god» tilstand, mens konsentrasjonene av nitrogen tidvis var noe forhøyet og stort sett tilsvarte «moderat» tilstand. Dette var tilfelle også i 2016 før oppstart av arbeidene med Kjørholtunnelen. Vannprøvene gir ingen indikasjon på anleggspåvirkning under arbeid med ny Kjørholtunnel i perioden april 2017 til august 2018. I 2016 og 2017 ble det tatt ut bare en vannprøve per år. I 2018 og 2019 ble det tatt ut tre vannprøver årlig.

Hitterødbekken

Hitterødbekken har et lite nedbørfelt på 0,2 km², hovedsakelig skog, noe landbruksareal og et større fyllingsareal. Naturreservatet Hitterød med edelløvsskog ligger langs utløpet av bekken, ned mot Frierfjorden. Ved tidligere undersøkelser har det blitt påvist sjeldne og kalkkrevende vårfluearter i bekken, herunder den sterkt truede vårfluearten *Wormaldia occipitalis*. Denne har også blitt påvist under forundersøkelsene. Bunndyrundersøkelsene i bekken viste «moderat» tilstand i 2017 og 2018, og «god» tilstand i 2019. Antallet EPT arter varierte fra 7 til 9.

Vannprøvene tatt i perioden 2016-2019 viste at bekken var kalkrik med høye kalsiumkonsentrasjoner og med naturlig forhøyede konsentrasjoner av sulfat. Bekken viste høy pH. Påviste konsentrasjoner av fosfor indikerte «god» eller «svært god» tilstand, og nitrogen var forhøyet tilsvarende «svært dårlig»

tilstand, også før oppstart av anleggsarbeidene med Kjørholtunnelen. Dette antas å ha sammenheng med nitrogen tilført fra jordbruksområder samt nitrogenholdig sprengstein tilført området før 2016.

Hitterødbekken ble vurdert som et mulig utslippspunkt for rensset anleggsvann fra Kjørholtunnelen, men det ble valgt å føre utslippet i rør direkte til Frierfjorden. Hitterødbekken ble ikke påvirket av anleggsaktiviteten i forbindelse med Kjørholtunnelen, og forventes heller ikke berørt av framtidig anleggsaktivitet i området.

8.2 E18 Kjørholt – Preståsen

Heistadbekken

Heistadbekken har et nedbørfelt på 2,4 km², med mye skog, noe jordbruksareal og en god del bolig-, vei og næringsareal. Vannkvaliteten i Heistadbekken har vært påvirket av avrenning fra nevnte arealer. Tidligere har den blitt tilført urensset tunnelvaskevann fra Kjørholtunnelen (11). Ved bygging og oppgradering av Kjørholtunnelene ble det etablert renseløsning for vaskevannet.

Heistadbekken er en viktig sjørretbekk, men en anadrom strekning på 660 m, og gode forutsetninger for produksjon av sjørret. Bekken mottar urensset overvann fra rundt 1,3 km av dagens E18 samt urensset tunnelvaskevann fra den korte Steinbrekkatunnelen. Ny E18 gjennom området vil ha rensing av både overvann og vaskevann før avrenning mot bekken.

Undersøkelsene av vannkjemi i perioden 2016 – 2019 viste at bekken var svært kalkrik og med naturlig forhøyede sulfatverdier. Bekken var tydelig preget av tilførsler av veisalt med forhøyede konsentrasjoner av klorid og natrium. pH var høy. Bekken viste tidvis forhøyede verdier for SS og turbiditet, delvis fra anleggsaktiviteten med bygging av ny Kjørholtunnel, og delvis fra jordbruks- og næringsarealer i nedbørfeltet.

Nederste stasjon i bekken, HEI4, som ligger i anadrom sone, viste «god» tilstand for fosfor både i 2016 og 2017 og «dårlig» i 2018 og 2019. Endringen antas å være anleggsskapt som følge av økte tilførsler av jordpartikler gjennom erosjon og utvasking fra anleggsområdene. Nitrogen viste «svært dårlig» tilstand gjennom hele måleperioden, men ble vesentlig forhøyet i 2018 og 2019. Øverst i bekken, rett nedstrøms anleggsområdet, ble det målt en maksimal nitrogenkonsentrasjon på 28 mg N/l i 2017 og 18 mg N/l i 2018. Det ble målt høye ammoniumkonsentrasjoner i bekken, maksimalt 1000 µg/l på den nederste fiskeførende stasjonen HEI4. Kombinasjonen av ammonium, pH og temperatur ga likevel ikke toksiske konsentrasjoner av ammoniakk i bekken.

Metallene vist i hovedsak «god» eller «svært god» tilstand, med unntak av arsen som viste «moderat». Nikkel viste «moderat» tilstand på de øverste stasjonen i bekken, HEI1 og HEI2. Det ble påvist noen PAH-forbindelser på alle stasjoner, og særlig i 2018. I 2019 ble det ikke påvist PAH-forbindelser i bekken.

Bunndyrundersøkelsene ble utført på tre stasjoner, HEI1, HEI3 og HEI4 i perioden 2017-2019. Resultatene varierte mellom «dårlig» og «moderat» tilstand, og i 2019 viste alle stasjonene «dårlig». Antallet EPT-arter varierte fra 2 til 10. I gjennomsnitt for alle tre stasjoner ble det påvist flere EPT-arter i 2019 enn i 2017. Siden Heistadbekken er svært kalkrik, så har den potensiale for en rik bunndyrfauna, men denne har blitt forringet av eksisterende forurensning i nedbørfeltet samt en midlertidig påvirkning fra gjennomført anleggsaktivitet.

Begroingsalger og heterotrof begroing på HEI4 viste «moderat» tilstand i 2018 og «god» i 2019.

Fiskeundersøkelsene i den anadrome delen av bekken viste «moderat» tilstand i 2018 og «svært god» tilstand i 2019. Beregnede tettheter var henholdsvis 81 og 177 fisk per 100 m². I 2018 var det lav tetthet av eldre ungfisk, noe som kan skyldes den ekstreme tørkesommeren eller anleggspåvirkning.

De automatiske målingene viste forhøyet ledningsevne i bekken ved økt anleggspåvirkning i 2017 og 2018. pH tidvis noe høyere enn 8. I 2019, etter ferdig anlegg, stabiliserte ledningsevne og pH seg på et normalt nivå.

Lundebekken

Lundebekken forventes å få begrenset påvirkning som følge av bygging og drift av ny E18. I dag mottar den urensset overvann fra omtrent 750 m fra dagens E18. Den vil motta rensset overvann fra samme veilengde for ny E18. Bekken har et nedbørfelt på 2,3 km² med en relativt stor andel urbant areal samt noe jordbruksareal, i tillegg til skog. Det ble tatt en vannprøve i Lundebekken i 2016. Den viste høyt kalkinnhold og naturlig forhøyede sulfatverdier. Kloridkonsentrasjonen indikerte påvirkning fra veisalt. Fosfor tilsvarte «moderat» og nitrogen «svært dårlig» tilstand. Bekken blir ført i kulvert under bebygde arealer ut i Lundebukta, og det antas at den ikke er sjørrettførende, men det har ikke blitt undersøkt.

Gravabekken

Gravabekken har et begrenset nedbørfelt på anslagsvis 1 km², med mye skog og noe jordbruksareal. Bekken mottar ikke avrenning fra dagens E18 og forventes heller ikke å motta avrenning fra anlegg eller drift av ny E18. Det ble tatt vannprøver i bekken under forundersøkelsene som følge av at områder i nedbørfeltet ble vurdert til anleggsformål, men det ser ikke ut til å bli realisert.

Vannprøvene fra perioden 2016-2019 viste høyt kalsiuminnhold, naturlig forhøyet sulfat, normale og upåvirkede kloridkonsentrasjoner og tidvis partikler tilført fra jordbruksarealer. Fosfor viste «svært god» eller «god» tilstand mens nitrogen viste «dårlig» eller «svært dårlig» som følge av nitrogentilførsler fra jordbruksarealene. Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand, og det ble ikke påvist PAH-forbindelse i noen av prøvene. Bekken ble ikke prioritert for bunndyr-, alge- eller fiskeundersøkelser.

Versvikbekken

Versvikbekken har et nedbørfelt på 1,7 km², er svært kalkrik og viste noe økte kloridkonsentrasjoner fra veisalt. Bekken viste naturlig forhøyede sulfatkonsentrasjoner. Det ligger en gammel slaggfylling (fra Eramet) under næringsområdet på Ørstveitmyra som kan gi avrenning mot bekken. Et større sideløp til bekken (VER1) går gjennom Versvika naturreservat. Sideløpet fra Rød har avrenning fra jordbruksområder og nitrogenkonsentrasjoner tilsvarende «svært dårlig» tilstand. Hovedløpet (VER2) har lavere nitrogenkonsentrasjoner med snittverdier som varierte mellom «svært dårlig» og «dårlig». Her kan økte nitrogenkonsentrasjoner ha sammenheng med tidligere bruk av sprengsteinsmasser oppstrøms i nedbørfeltet. Snittverdiene for fosfor varierte fra «god» til «svært dårlig» i VER1 og fra «god» til «moderat» for VER2. Metallene viste verdier tilsvarende «god» og «svært god tilstand», med unntak av arsen, som viste «moderat» for alle år i VER2 og «moderat» i 2019 i VER1. Kvikksølv viste «moderat» i VER2 i 2018. For PAH ble det påvist to forbindelser, indeno[1,2,3-cd]pyren og pyren i VER2, begge i konsentrasjoner tilsvarende «dårlig» tilstand.

Bunndyrprøvene fra VER2 viste i snitt «moderat» tilstand i perioden 2017 til 2020. Høyeste og laveste antall EPT-arter var 12 og 7, begge påvist i 2020, henholdsvis vår og høst. Fiskeundersøkelsen i anadrom sone viste en samlet tetthet av ørretunger på 222,4 fisk per 100 m² bekk, tilsvarende «svært god tilstand». Bekken har en sjørrettførende strekning på 260 m (10).

I dag tilføres Versvikbekken diffus eller overvannsbasert avrenning fra rundt 1,4 km av dagens E18. I tillegg tilføres den urensset vaskevann fra Brattåstunnelen (11). Ved bygging av ny vei vil det lages renseløsninger for overvann og vaskevann. Etablering av Rødkrysset på myrområde med marine avsetninger med graving og masseutskifting kan gi økt avrenning av partikler og nitrogen til VER1. I forbindelse med bygging av Preståstunnelen, så har det blitt vurdert å tilrettelegge for utskipping av

tunnelstein fra Versvika. Anleggsinngrep for etablering av vei og havn, samt påvirkning under transport av tunnelstein vil kunne påvirke vannkvalitet og evt. fysiske forhold ved utløpet av bekken.

Øvalsbekken

Øvalsbekken har et nedbørfelt på 2 km², der mye av arealet er dyrka mark (23 %) og bebygde tettstedsarealer (29%). Bekken er svært kalkrik, sjørrettførende i 235 m og tidligere undersøkelser har vist god produksjon av ørretunger (10). Bekken antas ikke påvirket av bygging av ny E18, men det har likevel blitt tatt vannprøver i bekken i 2016-2019. Det kan skje injeksjonsutslag når Preståstunnelen drives gjennom svakhetssonen under bekkeløpet, og det kan oppstå innlekkasje av bekkevann til tunnelen. Dersom det skal etableres av tverrslag eller annen større anleggsaktivitet i nedbørfeltet til Øvalsbekken, så bør forundersøkelsene vurderes supplert med bunndyr- og fiskeundersøkelser. Kvartalsprøvene viste høye kalsiumverdier, noe påvirkning av veisalt, naturlig forhøyet sulfat og en midlere pH rundt 8,2. Bekken var tidvis påvirket av partikler vasket ut fra jordbruks- og urbanområder oppstrøms. Alle undersøkte metaller viste «svært god» eller «god tilstand». Fosforkonsentrasjonen i bekken viste «svært god» eller «god» tilstand, med unntak av 2019 som viste «moderat». Nitrogen viste «svært dårlig» tilstand, men påviste konsentrasjoner vurderes som normale i jordbruksbekker.

Bekken mottar idag diffus og overvannstilført avrenning fra rundt 1 km av dagens E18. Ved ny E18-tunnel gjennom området vil mengden trafikkskapt forurensning til bekken avta. Håndtering og utslipp av rensset tunnelvaskevann fra Preståstunnelen er ikke avklart.

8.3 E18 Preståsen – Lanner

Herregårdsbekken

Herregårdsbekken er det største og kanskje viktigste vassdraget langs parsellen, med en sjørret- og lakseførende strekning på 2 km, gode gyte- og oppvekstforhold og høy tetthet av ungfisk. Nedbørfeltet er 17,9 km² og domineres av skog, men har 8% jordbruksareal. Berggrunnen i nedbørfeltet er en blanding av basalt, sandstein, kalkstein og larvikitt. Bekken viste moderat til høye kalsiumverdier, stabil pH rundt 7,5, noe økte kloridverdier fra veisalt og svakt forhøyet sulfat. Bekken viste tidvis partikkeltransport tilført fra jordbruksarealer og annen aktivitet. Fargetallet viste at vannkvaliteten var noe humuspåvirket. Fosfor varierte fra «moderat» til «svært god» avhengig av partikkelpåvirkning i kvartalsprøvene som utgjorde snittverdien for året. Nitrogenkonsentrasjonene varierte fra «svært dårlig» i 2016 til «moderat» 2020, og viste en avtagende tendens, mest sannsynlig som følge av reduserte tilførsler av sprengstoffbasert nitrogen fra jernbaneanlegget utført i perioden 2013-2016. Metallene viste i all hovedsak «god tilstand». Det ble ikke påvist PAH-forbindelser i vannprøvene.

Fiskeundersøkelser i perioden 2018 til 2020 viste høye tettheter av ungfisk (109 – 323 ungfisk/100 m²). Den laveste tettheten ble påvist i tørkeåret 2018, med liten vannføring og vanskelige oppvekstforhold. I 2020 fordelte tettheten av ungfisk seg på 94,5 laksunger og 137 ørretunger per 100 m² bekk. Undersøkt stasjon hadde gode gyte- og oppvekstforhold, tilsvarende habitatklasse 3. Bekken var åleførende, med årlig fangst av ål under fiskeundersøkelsene. Elvemusling har ikke blitt påvist i vassdraget (13). Bunndyrprøvene fra perioden 2017 – 2020 har vist «god» tilstand, og antallet EPT-arter har variert fra 4 til 12.

Herrgårdsbekken mottar diffus avrenning fra rundt 1,5 km av dagens E18, fra Slevollen til Prestalleen. Med planlagte tunneler (Bjønnsås og Prestegård) så antas tilførslene av trafikkskapt avrenning til Herregårdsbekken å avta, avhengig av håndtering og utslipp av tunnelvaskevann. Under anleggsfasen blir det større arbeider og mye aktivitet i forbindelse med tunneler og brukryssing, med fare for midlertidig påvirkning av vannkvalitet, økologiske og fysiske forhold nedstrøms i Herregårdsbekken.

Haslerbekken

Haslerbekken har et nedbørfelt på 1,3 km² med mye skog (78%), en del dyrket mark (11%) og noe vei og andre arealer. Jordbruksarealene ligger på marine avsetninger og berggrunnen er larvikitt. Bekken renner ut i Eidangerfjorden ved Haslebukta, og har en sjørretførende strekning på 585 m (10). Tidligere fiskeundersøkelser har vist god tetthet av sjørret, og bekken har gode gyte- og oppvekstforhold. En gammel nåledam vanskeliggjør oppvandring av gytefisk. Den nye Bjønnåstunnelen vil passere under Haslerbekken, og bekken forventes ikke å påvirkes av anleggsarbeidene med mindre det skjer injeksjonsutslag i bekken. Dagens E18 gir diffuse tilførsler av trafikkpåvirket overvann fra rundt 1 km vei, fra Skredderrønningen til Slevollen. I tillegg antas bekken å motta urensset tunnelvaskevann fra den 270 m lange Telemarksporten (11).

Bekken viste moderat til høye kalsiumverdier, en midlere pH rundt 7,2, noe kloridpåvirkning fra veisalt og tidvis partikkeltransport fra jordbruksarealene oppstrøms i nedbørfeltet. Fosforkonsentrasjonene tilsvarte i hovedsak «svært god» tilstand, med unntak av 2019 da snittverdien tilsvarte «moderat». Nitrogen viste variasjon fra «moderat» til «svært dårlig» tilstand, noe som antas å ha sammenheng med nitrogenutvasking fra jordbruksområdene oppstrøms. Enkelte høye ammoniumverdier kan skyldes husdyrgjødsel eller spredt avløp. Metallene viste i all hovedsak «god» eller «svært god» tilstand. Det ble ikke påvist PAH-forbindelser i prøvene.

Bunndyrprøvene viste «god» tilstand for alle år 2017 – 2019, og antallet EPT-arter varierte mellom 8 og 13. Det har ikke blitt utført nye fiskeundersøkelser i bekken, men dette bør vurderes dersom anleggsinngrepene endres i forhold til hva som var lagt til grunn ved gjennomføring av forundersøkelsene. Ny vei forventes å redusere mengden trafikkskapt forurensning til Haslerbekken.

Døvikbekken

Døvikbekken er en liten bekk med utløp til Døviksbukta i Eidangerfjorden. Bekken har et nedbørfelt på 0,9 km² med mye skog (93%), noe jordbruk (2%), vei og annet areal. Nedbørfeltet er brattlendt, og bekken antas for en del å være grunnvannsmatet, noe som gir stabil vannføring ved tørke. Bekken forventes ikke å påvirkes av planlagt utbygging, med mindre det etableres tverrslag eller anleggsaktivitet i forbindelse med Bjønnåstunnelen i nedbørfeltet. Det har blitt tatt vannprøver i bekken på stasjonen DØV i perioden 2016 – 2018. Resultatene viste et moderat kalsiuminnhold og normale sulfatverdier. Kloridkonsentrasjonene indikerte påvirkning fra veisalt tilført fra dagens E18. Fosfor viste «svært god» tilstand, mens nitrogen viste hhv. «moderat» og «dårlig». Nitrogenet må antas tilført i den nedre og bebygde delen av nedbørfeltet. Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand. Det ble ikke påvist PAH-forbindelser.

Døvikbekken er sjørretførende på en strekning på 290 m, og tidligere undersøkelser har vist godt med yngel og ungfisk samt gode oppvekstforhold (10). Det har ikke blitt utført undersøkelser av fisk eller bunndyr i denne bekken i regi av forundersøkelsene. Bekken tilføres noe veisalt og trafikkskapt avrenning fra dagens E18 på strekningen Borås til Skotåsen, men med ny vei antas disse tilførselene av trafikkskapt forurensning å bli redusert.

Rutua

Rutua har et nedbørfelt på 5,8 km², med 93% skog, 3,5% jordbruksareal samt mindre arealer med myr, vann, vei og bebyggelse. Bekken har to hovedstrenger, Lillegårdbekken og Lannerbekken, som renner sammen til Rutua nedstrøms Lannerdammen og dagens E18. Rutua renner ut i Eidangerfjorden ved Rødtua og Kattøya, og har en sjørret- og lakseførende strekning på 425 m (10). Det er fisk oppstrøms i vassdraget, både i Lillegårdsbekken og Lannerbekken. Enkelt elfiske i Lillegårdsbekken utført i mai 2021, avdekket stasjonære bestander av både ørret og bekkerøye (se vedlegg V).

Lillegårdbekken kommer fra området oppstrøms Lillegårdssættet, med drenering av større steindeponier lagt opp i forbindelse med tunneldriving av Storbergettunnelen for jernbane Farriseidet

– Porsgrunn i perioden 2013-2016. Ved bygging av ny E18 vil Lillegårdsbekken belastes med avrenning fra anleggsaktivitet på strekningen Lanner kontrollstasjon tom tunnelpåslaget for Bjønnåstunnelen. Eventuelle tverrslag, deponier eller annen anleggsaktivitet videre vestover mot vannskillet Borås/Bjønnåsen vil kunne påvirke bekken. Det er en skytebane i nedbørfeltet. Det har blitt tatt vannprøver i bekken på stasjonen LIL i perioden 2016 – 2020.

LIL viste høye kalsiumkonsentrasjoner og forhøyede sulfatkonsentrasjoner sammenlignet med Herregårdsbekken og Haslerbekken. Det antas at dette har sammenheng med avrenning fra nevnte deponier med godt nedknust tunnelstein fra jernbaneprosjektet. Effektene kan skyldes nedknusing eller at tunnelsteinen fra Storbergettunnelen delvis er kalkstein siden tunnelen er drevet dypere nede i den geologiske lagpakka. Kloridkonsentrasjonene indikerer at bekken er påvirket av veisalt. Bekken har en pH på rundt 7,5, tidvis noe partikler og fargetallet viser at den er humuspåvirket. Fosforkonsentrasjonen tilsvarer «svært god tilstand». Nitrogenkonsentrasjonen har gradvis blitt lavere fra 2016 til 2019, fra «svært dårlig» til «moderat», noe som har sammenheng med redusert avrenning av sprengstoffnitrogen fra nevnte deponier. Metallene viste i hovedsak «god» tilstand, og ingen tydelig forhøyede verdier av skytebanemetallene kobber og bly. Det ble ikke påvist PAH-forbindelser i noen av vannprøvene. Men analysemetoden EPA-PAH gir ikke lav nok deteksjon til å klassifisere forbindelsene med lavest grenseverdi, som benzo(a)pyren.

Det har også blitt tatt ut vannprøver ved utløpet av Lannerdammen (LAN), som fanger opp det andre delnedbørfeltet som danner Rutua. Til sammen tre vannprøver i løpet av 2016 og 2017. Disse prøvene viste vesentlig lavere kalsium- og sulfatkonsentrasjoner enn fra Lillegårdsbekken, og lavere og mer normal pH med en snittverdi på 6,6 i 2017. Det var normale bakgrunnskonsentrasjoner for klorid. Fosfor og nitrogen viste lave konsentrasjoner tilsvarende «svært god» tilstand for prøvene tatt i 2017. Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand.

Stasjonen nederst i Rutua (RUT) viste lavere konsentrasjoner av kalsium og sulfat, omtrent som forventet basert på fortynningen fra Lannerbekken. pH var stabil rundt 7,2 og fargetall og TOC viste at bekken var humuspåvirket. Det var tidvis noe partikler i bekken, som nok tilføres fra dyrket mark ved Stulen. Det var lave konsentrasjoner av fosfor tilsvarende «svært god» tilstand. Som beskrevet for LIL avtok nitrogenkonsentrasjonene gjennom måleperioden fra «svært dårlig» i 2016 til «god» i 2020. Metallene viste i hovedsak «god» tilstand og det ble ikke påvist PAH-forbindelser.

Samlet sett mottar Rutua veisalt og trafikkforurensning fra dagens E18 på strekningen mellom Lanner kontrollstasjon og fram til vannskillet mellom Borås og Bjønnåsen, en strekning på nærmere 2 km. Med ny tunnel vil mengden trafikkskapt forurensning til Rutua reduseres.

Fiskeundersøkelsene utført på RUT i perioden 2018 – 2020 viste høy tetthet av sjøørret og laksunger, fra 209 til 381 fisk per 100 m², der den høyeste tettheten ble påvist i 2020 og den laveste i tørkeåret 2018. I 2020 ble det målt tettheter på 299,6 ørretunger og 81,7 laksunger per 100 m² i Rutua. Undersøkt stasjon viste gode gyte- og oppvekstforhold, tilsvarende habitatklasse 3. Tettheten av ørret- og laksunger tilsvarte «svært god» tilstand. Det ble fisket på samme stasjon som brukt ved forundersøkelser og oppfølging av utbygging av dobbeltspor Farriseide-Porsgrunn, slik at resultatene for hele perioden 2011-2020 kan sammenlignes. Tettheten har variert fra 68 til 381 fisk per 100 m², der de høyeste tetthetene ble registrert i perioden 2018 – 2020 og de laveste i 2011 og 2012.

Bunndyrundersøkelsene synes å ha vist en gradvis forbedret tilstand på RUT fra 2017 til 2020, fra «moderat» i 2017 til «god» i 2018, 2019 og 2020. For prøven tatt våren 2020 var tilstanden «svært god». Antallet EPT arter har variert fra 7 til 21, med det høyest antallet for undersøkelsene vår og høst 2020. Også for bunndyr foreligger det data for hele perioden 2011 – 2020.

8.4 E18 Lanner – Langangen

Kokkersvollbekken

Kokkersvollbekken har et nedbørfelt på 1,9 km², hvorav 90% er skog, og resten er vei, myr, bebyggelse og jordbruk. Bekken er ikke registrert som sjørrettførende i tidligere undersøkelser av sjørretbekker langs Telemarkkysten, men en fiskeundersøkelse gjennomført i mai 2021 viste god forekomst av sjørretunger på en anadrom strekning på 50 m nederst i bekken. En foss utgjør vandringshinder, og det ble ikke påvist fisk oppstrøms fossen. Bekken har utløp til Langangsfjorden rett nedstrøms Langangen kirke. Bygging av ny E18 vil skje i nærkontakt med bekkeløpet, med graving og fyllingsarbeider, delvis i marine avsetninger og delvis i morene. Bekken mottar i dag urensede tilførsler av veisalt og trafikkskapt forurensning fra dagens E18, mens ny E18 vil etablere renseløsninger for overvann før påslipp til bekken. Veistrekningen som drenerer til Kokkersvollbekken vil bli kortere som følge av endret trase med fall inn i Blåfjelltunnelen.

Kokkersvollbekken har vist moderat til høye konsentrasjoner av kalsium og normale konsentrasjoner av sulfat, begge vesentlig lavere enn målt i Lillegårdsbekken. Bekken er påvirket av veisalt med forhøyede kloridkonsentrasjoner. pH ligger stabilt rundt 7,6 og det er tidvis noe partikler i bekken. Fargetall og TOC viste en humuspåvirket vannkvalitet. Fosforkonsentrasjonene tilsvarte «svært god» tilstand, mens nitrogen tilsvarte noe mellom «god» og «moderat». Det tilføres antagelig nitrogen fra jordbruksarealene langs bekken. Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand. For PAH ble det påvist indeno[1,2,3-cd]pyren i 2018, tilsvarende «moderat» tilstand.

Bunndyrprøvene fra Kokkersvollbekken har vist god tilstand for ASPT-indeksen for de årlige undersøkelsene utført i perioden 2017-2019, og antallet EPT-arter registrert varierte fra 8 til 15.

Kjøyabekken

Kjøyabekken er en liten bekk med et nedbørfelt på 0,3 km², for en stor del skog. Bekken er tilnærmet upåvirket av menneskelig aktivitet fram til den krysser Langangsveien og dagens E18. Bekken antas for en del å være grunnvannsmatet, noe som gir sikkerhet mot uttørking, selv om nedbørfeltet er lite. Bekken har ikke blitt registrert som sjørrettførende ved tidligere undersøkelser, men det ble påvist en sjørretunge nederst i bekken ved elfiske i mai 2021. Det er kun en kort strekning som kan være aktuell for oppgang av sjørret, og det er dårlige gyte- og oppvekstforhold. Bekken munner ut i Langangsfjorden ved Kjøyabukta. Ved bygging av ny E18 vil bekken kunne påvirkes av anleggsvirksomhet i forbindelse med tunnel- og bruarbeider. Ved senere drift vil den kunne påvirkes av overvann fra ny E18 samt evt. rensset vaskevann fra den nye Blåfjelltunnelen, avhengig av VA-tekniske løsninger og utslippspunkter. Vannprøver og bunndyrundersøkelser har blitt utført på stasjonen KJØ oppstrøms Langangsveien.

Kjøyabekken viste moderate kalsiumkonsentrasjoner samt lave og normale konsentrasjoner av sulfat. pH var stabil rundt 7,5, og det var lite partikler i bekkvannet. Kloridkonsentrasjonene viste bakgrunnsverdier tilsvarende forventning i et sjøsaltpåvirket område, med en snittverdi rundt 10 mg/l. Konsentrasjonene av fosfor og nitrogen tilsvarte i all hovedsak «svært god» tilstand. Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand, og det ble ikke påvist noen PAH-forbindelser gjennom prøvetakingsperioden. Bunndyrundersøkelsene viste en rik bunndyrfauna med et antall EPT arter som varierte fra 11 til 16, og ASPT indeksen viste «god» tilstand i 2017 og 2018 og «svært god» i 2020. Den sterkt truede vårfluearten *Wormaldia occipitalis* ble påvist i bekken.

Hjerteviksbekken

Hjerteviksbekken er en mindre bekk med et nedbørfelt på anslagsvis 0,5 km². I dag mottar den avrenning av overvann fra dagens E18 i skjæringa fra vannskillet ved undergang driftsvei Nøklegård og fram til rensedammen øverst i Kopleдалen. Utslipet av rensset overvann fra rensedammen danner

begynnelsen av Hjerteviksbekken, som renner nedover Kopleddalen og følger deretter langs Langangssveien ned til utløpet i Hjertevika. Bekken forventes å få omtrent samme tilførsler av overvann når ny E18 ferdigstilles i området. Det er skissert bygging av ny rensedam omtrent på samme sted. Under anleggsfasen skal det sprenges ut en større fjellskjæring for å tilrettelegge ny trase inn mot ny bru over Langangssundet. Dette vil kunne øke tilførslene av nitrogen og partikler til Hjerteviksbekken under anleggsfasen.

Deler av bekken ligger i kulvert, og dette gjelder også den siste delen av bekken før utløpet til Hjertevika. Evt. oppgang av sjørret til den nedre delen av bekken via kulverten på ca. 75 m er ikke avklart. Det har blitt tatt ut en bunndyrprøve og en vannprøve i bekken i mai 2021, og bekken har blitt vurdert nærmere mht. muligheter for oppgang av sjørret.

Langangssundet

I brakkvannssonen gjennom Langangssundet inn til Ønna har det ikke blitt utført noen undersøkelser.

Blåmyrbekken

Blåmyrbekken er en liten bekk i samme dalsøkk som Kjøyabekken, men på andre siden av vannskillet og med avrenning inn mot Ønna. I 2016/17 var det usikkert om denne bekken kunne bli berørt av anleggsaktiviteten i form av massedeponi, og det ble tatt en bunndyrprøve i bekken våren 2017. Som for Kjøyabekken viste den et høyt antall EPT-arter (19) og «god» tilstand. Det synes som denne bekken ikke vil bli påvirket av anlegg og drift av ny E18.

Gunnarsrødbekken

Gunnarsrødbekken renner ut i Ønna nær gårdsbruket Langangen. Bekken kalles også Bjørndalsbekken eller Langangsbekken. Det er en viktig sjørretbekk med en anadrom strekning på rundt 1 km og en anslått oppvekstareal på 1500 m². Bekken har gode gyte- og oppvekstforhold og det er dokumentert god tetthet av sjørret ved gjentatte fiskeundersøkelser. I 2016 og 2017 var det usikkerhet om bekken ville kunne berøres av anleggsaktivitet i forbindelse med bygging av ny E18, og den ble derfor fulgt opp med uttak av vannprøver samt undersøkelse av bunndyr i 2017 og 2018. Iht. dagens plan for ny E18 vil denne bekken ikke bli berørt av hverken utbygging eller drift av ny vei. Vannkvaliteten i bekken ble imidlertid påvirket av utbygging av dobbeltspor Farriseidet – Porsgrunn i perioden 2012-2018.

Vannprøvene fra bekken i 2017 og 2018 viste mer moderate konsentrasjoner av kalsium og sulfat enn bekkene på kalkfjell, men bekken viste god pH med snittverdier rundt 7,5. Fosfor viste «svært god» tilstand mens nitrogen viste «god». Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand med unntak av en forhøyet verdi for sink. Det ble ikke påvist PAH-forbindelser.

Bunndyrundersøkelsene i 2017 og 2018 viste «god» tilstand og antallet EPT-arter var hhv. 19 og 16. I henhold til data fra bunndyrundersøkelser utført i 2011, 2014, 2015 og 2016 som før- og underveisundersøkelser i forbindelse med dobbeltsporet, så har ASPT hele tiden tilsvart «god» tilstand og ved undersøkelsene i 2014 og 2015 ble det påvist hele 26 EPT-arter. Den sterkt truede vårfluen *Wormaldia occipitalis* ble påvist i bekken ved undersøkelsene i 2016.

Fiskeundersøkelsene utført for dobbeltsporet i perioden 2011 til 2016 viste tettheter fra 11 til 240 fisk per 100 m², der de høyeste tetthetene på hhv. 159 og 240 ble påvist i 2015 og 2016.

Ønnabekken

Ønnabekken er et viktig sjørretvassdrag med en anadrom lengde på 3 km og et anslått oppvekstareal på 6000 m². Bekken har et nedbørfelt på 7,2 km med mye skog, noe dyrka mark og noe steindeponier etablert i forbindelse med bygging av nytt dobbeltspor. Bekken blir også kalt Viersdalsbekken. Bekken ble innledningsvis vurdert å kunne bli berørt av anleggsaktivitet i forbindelse med ny E18. I henhold til nyere planer vil den ikke bli berørt, og undersøkelsene i bekken ble avsluttet i 2018.

Vannprøvene tatt i 2017 og 2018 viste mer moderate kalsium- og sulfatverdier enn bekkene på kalkfjell. Konsentrasjonene av klorid var på bakgrunnsnivå. Bekken førte tidvis med seg mindre mengder partikler fra jordbruksområder og kanskje resttilførsler fra avsluttede deponier. Fosfor viste «god» tilstand og nitrogen «god» eller «moderat». Metallene viste «god» eller «svært god» tilstand, og det ble ikke påvist PAH-forbindelser i noen prøver.

Bunndyrundersøkelsene fra både 2017 og 2018 viste «god» tilstand og med hhv. 15 og 9 påviste EPT-arter. En bunndyrundersøkelse fra 2011 viste også «god» tilstand og 17 EPT-arter.

Fiskeundersøkelsene utført i før og under arbeid med dobbeltsporet viste en tetthet på mellom 20 og 265 fisk per 100 m², der de høyeste tetthetene ble registrert i 2015 og 2016, hhv. 260 og 265.

Litteratur

1. Vikan, H. 2013. Avrenning av ammoniumnitrat fra uomsatt sprengstoff til vann - Giftvirkninger i resipient og renseløsninger. Vann. 03:2013.
2. Eckbo, C. 2018. Utlekking av treverdig og seksverdig krom fra betong. NGI Teknisk notat 20180207-TN. 2018-10-3.
3. Jensen, J.G.B. 2018. Not_013_20180914_Bane NOR_201802800 - Temanotat-Krom 6. Dato14.09.18. Rambøll Sweco ANS.
4. Eliassen, T. 2018. Utfordringer knyttet til seksverdig krom. Foredrag 31.01.2018, Oslo. http://www.byggemiljo.no/wp-content/uploads/2018/02/Dag1_04_1115_Tollef-Eliassen.pdf.
5. Pabst, T., Hindar, A., Hale, S., Garmo, Ø., Endre, E., Petersen, K., Bækken, T. og Baardvik, G. 2015. Bergarters potensielle effekter på vannmiljøet ved anleggsvirksomhet. Statens Vegvesens rapporter Nr. 389. 96 s.
6. Saunes, H., Jørgensen, N. E., Værøy, N., Konierczny, R. M. og Åstebøl, S. O. 2019. Sluttrapport - Undersøkelse av veinære innsjøer 2015-2018. Vannkvalitet og statistiske analyser av data for 2005-2018. Statens Vegvesens Rapporter Nr. 217. 72 s.
7. Saunes, H. og Værøy, N. 2017. Undersøkelser av vegnære innsjøer i Norge. Vannkjemiske og biologiske undersøkelser. Statens vegvesen, rapportnummer 565.
8. Rognan, Y., Roseth, R., Skrutvold, J., Våge, K., Roer, O., Meland, M. og Rolandsen, S. 2020. E18 Rugtvedt-Dørdal. Miljøovervåking anleggsperioden 2016-2019. Sammenfattende rapport. NIBIO Rapport 6(115)2020.
9. Rognan, Y. og Roseth, R. 2021. E18 Bambletunnelen - utslipp fra renselanlegg for vaskevann. NIBIO-notat 26.03.21.
10. Krogstad, L. og Lauritzen, B. E. 2014. Kartlegging av anadrome bekker i Telemark. NJF-rapport høsten 2014.
11. Porsmo, T. H. og Stamland, M. 2016. Forurensning og miljøproblemer tilknyttet tunnelvask. En undersøkelse av 17 vegtunneler for Statens vegvesen, Region sør. Mastergradsoppgave Høgskolen i Sørøst-Norge.
12. Jonsson, B. og Jonsson, N. 2011. Påvirket Full City-forliset en nærliggende sjørretbestand: NINA-Rapport 2011. .
13. Sandaas, K. og Enerud, J. Kartlegging av elvemusling, Margitifera margitifera. Telemark 2014. Rapport.
14. NVE. NEVINA. [Internett] <http://nevina.nve.no/>.
15. Vann-Nett.
16. Vannmiljø.
17. Direktoratgruppen. Veileder 02:2018. Klassifisering av miljøtilstand i vann. Økologisk og kjemisk klassifiseringssystem for kystvann, grunnvann, innsjøer og elver. 2018.
18. Miljødirektoratet. 2020. Grenseverdier for klassifisering av vann, sediment og biota - revidert 30.10.2020. Veileder M-608. 2016.
19. Sandlund et al. 2013 (rev. 2015). Veileder 02:2013. Klassifisering av miljøtilstand i vann. Økologisk og kjemisk klassifiseringssystem for kystvann, grunnvann, innsjøer og elver. Trondheim 11.10.2013.

20. Sandlund, O.T (Red.), Bergan, M.A., Brabrand, Å., Diserud, O.H., Fjeldstad, H.P., Gausen; D., Halleraker, J.H., Haugen, T, Hegge, O., Helland, I.P., Hesthagen, T., Nøst, T., Pulg, U., Rustadbakken, A. og Sandøy, S. 2013. Vannforskriften og fisk – forslag . s.l. : til klassifiseringssystem. Miljødirektoratet, rapport M22-2013. 60 s.
21. Bohlin, T., Hamrin, S., Heggberget, T. G., Rasmussen, G. og Saltveit, S. J. 1989. Electrofishing - Theory and practice with special emphasis on salmonids. *Hydrobiologia* 173: 9-43.
22. Zippin, C. 1958. The removal method and population estimation. *Journal of wildlife management* 22:82-90.
23. Forseth, T. & Forsgren, E. (red.) 2008. El-fiskemetodikk. Gamle problemer og nye utfordringer. NINA Rapport 488. 74 s.
24. Sandaas, K. og Enerud, J. 2012. Kartlegging av elvemusling (*Margaritifera margaritifera*) i Telemark 2012. .
25. Hveding, Ø. P. 2016. UVB Vestfoldbanen. Parsell 12 Farriseidet-Porsgrunn. Bekkeundersøkelser 2011-2016. Statusrapport Jernbaneverket/Sweco UVB-22-A-39181. 31 s.

9 Vedlegg

- Vedlegg I Detaljer prøvetakingsstasjoner
- Vedlegg II Bilder av stasjoner
- Vedlegg III Fagnotater og resultater bunndyr
- Vedlegg IV Fagnotater begroingsalger og heterotrof begroing
- Vedlegg V Fagnotater fiskeundersøkelser
- Vedlegg VI Oversikt over berggrunn i området

Vedlegg I - Detaljer prøvetakingsstasjoner

KODE	NAVN	KOORDINATER N/Ø	VANNKJEMI	AUT. MÅLER	BUNNDYR	FISK	BEGROING
E18 Rugtvedt - Kjørholt							
STO-I	Stokkevannet	6555860/195109	Ekstern				
STO	Stokkevannsbekken	6556770/194817	X				
RUM	Rugtvedtmyra	6556977/194572	X				
DAM	Dammane landskapsvernområde	6558620/194773	X		X		
NOR	Norcemdammen	6559089/195061	X				
KJD	Kjørholt dyrefredningsområde	6559696/194558	X				
HIT	Hitterødbekken	6560576/193528	X		X		(X)
E18 Kjørholt - Preståsen							
HEI1	Heistadbekken oppstrøms	6560548/194360	X		X		(X)
HEI2	Heistadbekken v/Bakkevegen	6560562/194990	X		X		
HEI3	Heistadbekken v/pumpestasjon	6560299/195567	X	X	X		(X)
HEI4	Heistadbekken nedstrøms	6560233/195742	X		X	X	X
LUN	Lundebekken	6561080/195882	X				
GRA	Gravabekken	6562069/193381	X				
VER1	Versviksbekken sideløp	6563234/194238	X				
VER2	Versviksbekken oppstrøms	6563651/194324	X		X		(X)
VER-F	Versviksbekken nederst, fiskestasjon	6563649/193966				X	
ØVA	Øvalsbekken	6564178/196643	X				
E18 Preståsen - Lanner							
HER	Herregårdsbekken	6564941/197506	X	X	X	X	X
HAS	Haslerbekken	6564362/197699	X		X		(X)
DØV	Døvikbekken	6563765/197863	X				
LIL	Lillegårdsbekken i Rutua	6563687/200020	X		X		
LAN	Utløpet fra Lannerdammen	6563990/199201	X				
RUT	Rutua ved Stulen	6563603/199079	X		X		X
RUT-F	Rutua nederst, fiskestasjon	6563405/197762	X			X	
E18 Lanner - Langangen							
KOK	Kokkersvollbekken	6562258/201265	X		X	X	(X)
KJØ	Kjøyabekken	6562071/202035	X		X	X	(X)
HJE	Hjerteviksbekken	6561416/202403	X		X		
LAS	Langangssundet	6562012/202519					
BLÅ	Blåmyrbekken	6563287/202121				X	
GUN	Gunnarsrødbekken	6563310/202991	X		X		
ØNN	Ønnabekken	6563717/202370	X		X		

Vedlegg II - Bilder prøvetakingsstasjoner

HEI2

Heistadbekken (HEI3)

Utløpet av Gravastrandbekken

Vedlegg III – Fagnotater og resultater bunndyr

E 18 Telemark, mars 2017	21.mar.17				28.mar.17				
	Versvikbk.	Bergsbygdabk.	Herregårdsbk.	Dammane, innløp	Kokkersvollbk	Kjøgabk.	Ønnabk.	Rutua	Gunnarsrødbk.
TURBELLARIA (Flatmark)	-	1	-	-	-	-	-	-	-
NEMATODA (Rundormer)	-	4	-	44	4	-	-	-	-
OLIGOCHAETA (Fåberstemark)									
<i>Eiseniella tetraedra</i>	4	8	-	-	8	1	-	-	-
Lumbricidae ubest.	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Enchytraeidae ubest.	-	4	4	-	-	-	-	-	-
Ubestemte	4	40	-	152	20	8	8	24	-
Ubestemte små (Naididae, Enchytraeidae)	32	160	16	80	16	12	48	4	-
Ubestemte kokonger	12	1	-	8	1	1	1	12	8
HIRUDINEA (Iglær)									
<i>Erpobdella</i> sp.	-	-	-	-	1	-	-	-	-
<i>Glossophonia complanata</i>	-	-	-	-	-	-	-	4	-
POLYCHAETA ubest.	-	-	-	-	-	-	2	-	-
GASTROPODA (Snegl)									
<i>Radix baltica</i>	-	-	-	-	-	-	-	2	-
BIVALVIA (Muslinger)									
<i>Pisidium</i> spp.	56	8	-	4	-	-	-	44	-
CRUSTACEA (Krepsdyr)									
<i>Bosmina</i> sp.	-	-	-	-	-	-	36	4	-
Copepoda, Calanoida ubest.	-	-	4	-	-	-	12	-	-
Copepoda, Cyclopoida ubest.	-	-	212	-	-	4	4	1	-
<i>Daphnia</i> sp.	-	-	144	-	-	-	-	-	-
Ostracoda ubest.	4	-	-	-	-	4	12	4	-
HYDRACARINA (Vannmidd)	52	68	8	4	40	16	16	5	8
COLLEMBOLA (Sprotthaler)	4	-	-	12	4	4	4	-	3
EPHEMEROPTERA (Døgnfluer)									
<i>Alainites muticus</i>	-	68	-	-	8	60	-	-	-
<i>Baëtis rhodani</i>	172	256	20	-	368	-	80	40	32
<i>Centroptilum luteolum</i>	-	-	-	-	-	8	8	24	-
Heptageniidae ubest. (små)	-	-	-	-	-	-	4	-	-
<i>Leptophlebia marginata</i>	-	-	-	-	12	8	-	4	-
<i>Nigrobaëtis niger</i>	-	-	-	-	-	8	8	60	-
<i>Siphonurus lacustris</i>	-	-	-	-	-	4	-	-	-
PLECOPTERA (Steinfluer)									
<i>Amphinemura sulcicollis</i>	92	252	8	24	308	5	24	32	9
<i>Amphinemura</i> sp. (små)	48	124	-	-	8	-	16	-	7
<i>Brachyptera risi</i>	12	280	24	8	4	1	4	-	7
<i>Capnia bifrons</i>	-	-	4	-	-	-	-	-	-
<i>Capnopsis schilleri</i>	-	-	-	-	-	-	4	1	-
<i>Isoperla grammatica</i>	-	-	-	-	20	-	-	1	4
<i>Leuctra hippopus</i>	-	68	-	-	4	8	-	8	4
<i>Leuctra nigra</i>	-	4	-	-	-	12	-	-	-
<i>Leuctra</i> sp. (små)	-	40	12	-	-	64	-	4	44
<i>Nemoura avicularis</i>	4	-	-	-	-	-	1	-	-
<i>Nemoura cinerea</i>	-	-	-	376	4	-	-	-	-
Nemouridae ubest. (små)	4	12	-	-	20	2	-	4	-
<i>Nemurella pictetii</i>	4	-	-	-	-	44	-	-	-
<i>Protonemura meyeri</i>	-	-	-	-	12	1	-	-	-
<i>Siphonoperla bumeisteri</i>	-	-	-	-	-	4	1	-	14
TRICHOPTERA (Vårfluer)									
<i>Agapetus ochripes</i>	-	4	-	-	-	-	-	-	-
<i>Beraeodes minutus</i>	-	-	-	-	-	-	-	1	-
<i>Crunocia irrorata</i>	-	-	-	4	4	-	-	-	-
<i>Halesus digitatus</i>	-	-	-	-	-	-	4	-	-
<i>Halesus radiatus</i>	-	-	-	-	4	-	1	-	-
<i>Halesus</i> sp.	-	-	-	-	-	-	-	4	-
Limnephilidae ubest. (små)	-	16	1	-	36	-	28	16	4
<i>Plectrocnemia conspersa</i>	-	12	-	-	4	16	-	-	-
<i>Polycentropus flavomaculatus</i>	-	-	-	-	-	-	8	1	12
Polycentropodidae ubest. (små)	-	-	1	-	-	-	-	4	-
<i>Potamophylax nigricornis</i>	-	-	-	-	-	-	1	-	-
<i>Rhyacophila fasciata</i>	4	6	1	-	20	-	-	-	-
<i>Rhyacophila nubila</i>	-	-	4	-	-	-	4	-	4
<i>Rhyacophila</i> sp. (små)	-	8	2	-	-	-	-	-	-
<i>Sericostoma personatum</i>	16	3	-	4	20	-	-	4	-
<i>Silo pallipes</i>	4	20	-	-	-	-	8	-	-
<i>Wormaldia subnigra</i>	-	-	-	-	-	1	-	-	-
LEPIDOPTERA (Sommerfugler)									
Pyralidae ubest. (små)	-	-	1	-	-	-	-	-	-
MEGALOPTERA (Mudderfluer)									
<i>Sialis fuliginosa</i>	-	-	-	-	-	-	4	16	-
COLEOPTERA (Biller)									
Dytiscidae ubest. (larver)	-	-	-	-	4	1	-	-	-
Dytiscidae ubest. (voksne)	-	-	-	1	-	-	-	-	-
<i>Elmis aenea</i> (larver)	24	-	-	-	328	-	1	-	-
<i>Elmis aenea</i> (voksne)	-	-	-	-	24	-	-	-	-
<i>Elodes</i> sp. (larver)	16	24	-	4	-	28	-	-	1
<i>Hydraena gracilis</i> (voksne)	40	5	4	16	20	-	-	1	-
Hydrophilidae indet. (larver)	-	-	-	-	1	-	4	-	-
Hydrophilidae indet. (voksne)	-	-	-	1	-	4	-	-	-
<i>Limnebius</i> sp. (voksne)	-	-	-	4	-	-	-	-	-
<i>Oulimnius tuberculatus</i> (larver)	-	-	-	-	-	-	8	-	-
DIPTERA (Tovinger)									
CHIRONOMIDAE (Fjærmugg)	870	1280	240	116	260	560	1550	760	34
CERATOPOGONIDAE (Svikkott)	24	48	4	68	12	12	8	16	2
SIMULIIDAE (Knott)	204	444	20	248	240	20	12	1	5
EMPIDIDAE (Dansefluer)	12	56	4	-	4	2	4	8	1
EPHYDRIDAE (Vannfluer)	-	-	-	8	-	-	-	-	-
PSYCHODIDAE (Sommerfuglmugg)									
<i>Percnema</i> sp.	12	-	-	-	56	4	4	-	-
<i>Berdeniella</i> sp.	20	108	1	-	-	16	-	-	-
LIMONIIDAE (Småstankelbein)									
<i>Dicranomyia</i> sp.	-	1	-	-	-	-	-	-	-
<i>Eloeophila</i> sp.	1	4	-	-	-	1	-	8	-
<i>Rhypholophus</i> sp.	-	-	-	2	-	-	-	-	-
<i>Scleroprocta</i> sp.	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Ubestemte	-	-	-	1	-	-	-	-	-
PEDICIIDAE (Småstankelbein)									
<i>Dicranota</i> sp.	44	44	4	-	1	32	-	7	7
RHAGIONIDAE (Snappelfluer)									
<i>Chrysopilus auratus</i>	-	-	-	4	-	-	-	-	-
TABANIDAE (Klegg)	-	-	-	-	-	-	8	-	-
TIPULIDAE (Stankelbein)									
<i>Tipula</i> sp.	1	1	-	-	1	-	1	-	-
EPHEMEROPTERA	1	2	1	0	3	5	4	4	1
PLECOPTERA	4	5	4	3	6	7	5	5	5
TRICHOPTERA	3	6	4	2	5	3	6	5	3
EPT	8	13	9	5	14	15	15	14	9
ASPT	5,64	6,06	6,25	5,73	6,47	6,73	6,41	6,00	6,69

E-18, mars 2017	Heistadbk. 21032017	Heistadbk. Øv.v. E 18 2803217	Heistadbk. HEI4, nedst. jbane 2803217	Hitterødbk. 21032017	Blåmyrbk. 21032017
TURBELLARIA (Flatmark)	-	-	-	12	-
NEMATODA (Rundormer)	-	12	-	-	8
OLIGOCHAETA (Fåberstemark)					
<i>Eiseniella tetraedra</i>	4	-	1	1	4
Lumbricidae ubest.	-	-	-	-	8
<i>Lumbriculus variegatus</i>	8	4	4	-	36
Ubestemte	336	20	56	8	300
Ubestemte små (Naididae, Enchytraeidae)	48	72	400	4	-
Ubestemte kokonger	12	40	20	4	76
HIRUDINEA (Iglar)					
<i>Helobdella stagnalis</i>	-	-	-	-	24
Ubestemte	-	-	-	-	1
GASTROPODA (Snegl)					
<i>Lymnaea truncatula</i>	-	-	4	-	-
<i>Potamopyrgus antipodarum</i>	8	-	8	-	-
<i>Zonitoidessp.</i>	4	-	-	-	-
BIVALVIA (Muslinger)					
<i>Pisidium spp.</i>	6	3160	120	4	16
CRUSTACEA (Krepsdyr)					
Copepoda, Cyclopoida ubest.	-	20	-	-	-
Ostracoda ubest.	-	-	4	-	-
HYDRACARINA (Vannmidd)	-	4	1	1	12
COLLEMBOLA (Spretthaler)	8	12	1	-	-
EPHEMEROPTERA (Døgnfluer)					
<i>Baëtis rhodani</i>	456	-	104	12	36
<i>Centroptilum luteolum</i>	-	-	-	-	20
<i>Leptophlebia marginata</i>	-	-	-	-	4
<i>Nigrobaëtis niger</i>	12	-	12	-	76
PLECOPTERA (Steinfluer)					
<i>Amphinemura sulcicollis</i>	8	-	-	60	116
<i>Amphinemurasp.</i> (små)	-	-	-	4	-
<i>Brachyptera nisi</i>	-	-	4	52	-
<i>Isoperla grammatica</i>	-	-	-	-	12
<i>Leuctra hippopus</i>	1	-	-	-	100
<i>Leuctra nigra</i>	-	-	-	-	8
<i>Nemoura cinerea</i>	3	48	-	24	-
Nemouridae ubest. (små)	-	60	-	-	-
<i>Nemurella pictetii</i>	-	124	-	-	4
<i>Siphonoperla burneisteri</i>	-	-	-	-	112
TRICHOPTERA (Vårfluer)					
<i>Beraeodes minutus</i>	-	-	-	-	24
<i>Crunoecia irrorata</i>	-	-	-	8	-
<i>Halesus digitatus</i>	-	-	-	-	4
<i>Halesus radiatus</i>	-	4	1	-	4
<i>Halesus sp.</i>	1	-	-	-	-
<i>Lepidostoma hirtum</i>	-	-	-	-	-
Lepidostomatidae ubest. (små)	-	-	-	76	-
Limnephilidae ubest. (små)	28	60	56	-	36
<i>Lype reducta</i>	12	-	-	-	4
<i>Plectrocnemia conspersa</i>	-	12	-	-	24
Polycentropodidae ubest. (små)	-	-	-	3	4
<i>Potamophylax cingulatus</i>	4	-	-	-	-
<i>Rhyacophila fasciata</i>	8	-	3	-	2
<i>Sericostoma personatum</i>	4	-	-	16	40
<i>Silo pallipes</i>	-	-	-	-	4
<i>Wormaldia occipitalis</i>	-	-	-	8	-
<i>Wormaldia subnigra</i>	-	-	-	-	4
MEGALOPTERA (Mudderfluer)					
<i>Sialis fuliginosa</i>	-	-	-	-	8
COLEOPTERA (Biller)					
<i>Elmis aenea</i> (larver)	-	-	-	-	4
<i>Elmis aenea</i> (voksne)	-	-	-	-	4
<i>Elodes sp.</i> (larver)	-	-	-	40	4
<i>Hydraena gracilis</i> (voksne)	-	-	20	64	28
DIPTERA (Tovinger)					
CHIRONOMIDAE (Fjærmugg)	2120	400	2060	292	2600
CERATOPOGONIDAE (Svknott)	28	224	52	4	232
SIMULIIDAE (Knott)	4	200	4	456	-
EMPIDIDAE (Dansefluer)	12	-	8	4	4
EPHYDRIDAE (Vannfluer)	-	4	-	4	-
PSYCHODIDAE (Sommerflugmugg)					
<i>Pericomasp.</i>	-	-	-	-	1
<i>Berdeniellasp.</i>	-	16	12	12	-
Ubestemte	4	-	-	-	-
LIMONIIDAE (Småstankelbein)					
<i>Eloeophila sp.</i>	4	2	4	4	-
Ubestemte	8	-	-	-	-
PEDICIIDAE (Småstankelbein)					
<i>Dicranotasp.</i>	32	-	36	4	-
<i>Pedicia rivosa</i>	-	-	-	-	1
TIPULIDAE (Stankelbein)					
<i>Tipulasp.</i>	3	4	1	-	-
Ubestemte Diptera	1	4	-	1	-
EPT	10	4	5	8	19
ASPT	5,33	4,63	4,58	5,69	6,50

Bunndyrprøver langs E18 Langangen–Rugtvedt, resultater fra vår og høst 2018

Forfatter: Kristine Våge
Kvalitetssikring: Silje W. Hereid

1 Bakgrunn

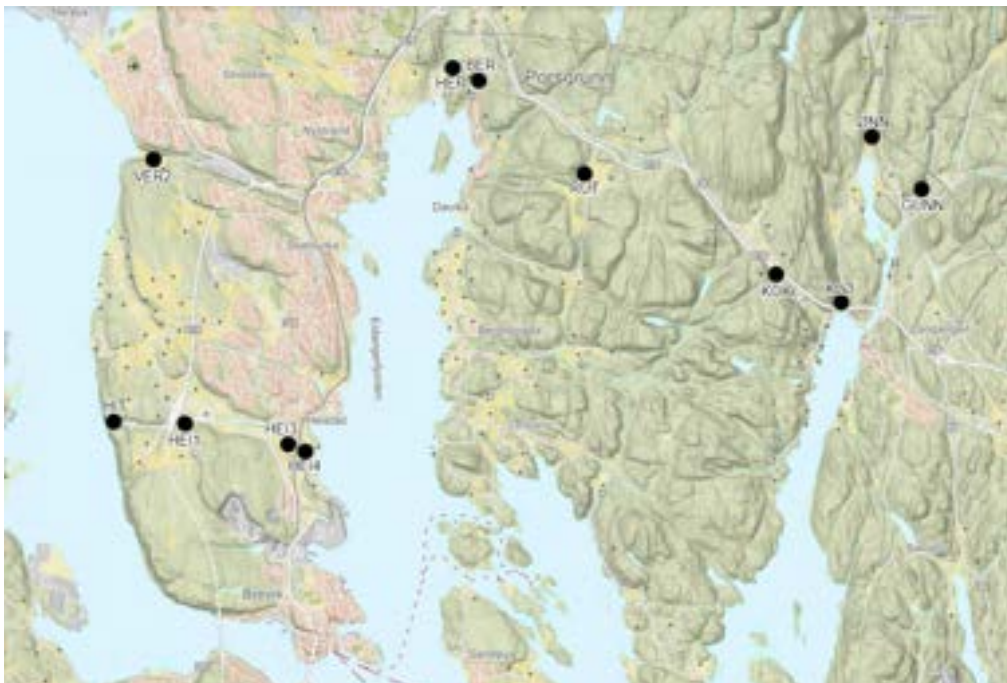
Prøvene er tatt som en del av forundersøkelser i forbindelser med vannmiljø før oppstart av totalentreprise E18 Langangen – Rugtvedt.

2 Metodikk og klassifisering

2.1 Feltarbeid

Feltarbeidet ble gjennomført april/mai av Sigbjørn Rolandsen (Faun) og Yvonne Rognan (NIBIO) og oktober av Ole Roer (Faun) og Yvonne Rognan. Været under feltarbeidet var fint ved begge prøvetakningsrundene. Det er totalt 12 stasjoner som er undersøkt, der alle er tilknyttet den nye traséen mellom Langangen-Rugtvedt (figur 1).

Bunndyrundersøkelsen ble utført etter sparkemetoden, beskrevet i NS EN-ISO 10870:2012 og NS-EN 16150:2012. Artsbestemmelsen av bunndyrene er utført av Silje W. Hereid og Trond Stabell fra Faun Naturforvaltning.

Figur 1. Stasjonsoversikt langs strekningen Langangen–Rugtvedt.

2.2 Klassifisering

I ASPT– indeksen som benyttes i denne undersøkelsen, får alle familier av bunndyr en indeksverdi fra 1 til 10. Følsomhet for organisk forurensning øker med økende indeksverdi. I en sterk forurenset elv vil vi i hovedsak forvente å finne familier som har lave indeksverdier. Ved å ta gjennomsnittet av indeksverdiene

til de familiene som registreres på en stasjon finner vi ASPT (Average Score Per Taxon). I veilederen for klassifisering av miljøtilstand i vann (Direktoratsgruppa, 2018), er det ASPT-indeksen som benyttes for å vurdere grad av organisk belastning. Siden det er tatt prøver av bunndyr både på våren og høsten 2018, blir endelig økologisk tilstand fastsatt ved å regne ut gjennomsnittet av nEQR-verdiene. De ulike klassegrensene er angitt i tabell 1.

Tabell 1. Klassegrenser for ASPT-indeksen hentet fra klassifiseringsveilederen (2018).

Klasse	I Svært god	II God	III Moderat	IV Dårlig	V Svært dårlig
ASPT-indeks	> 6.8	6.8-6.0	6.0-5.2	5.2-4.4	<4.4

En vanlig tilnærming til biologisk mangfold i bekker og elver er en vurdering av forekomsten av ulike indikatortaxa i samfunnet av bunndyr. En mye brukt indeks her er det totale antall EPT-arter/taxa, som tar utgangspunkt i hvor mange arter av døgnfluer (Ephemeroptera), steinfluer (Plecoptera) og vårfluer (Trichoptera) en registrerer på lokaliteten. En reduksjon i antall EPT-arter sammenliknet med forventet naturtilstand danner grunnlaget for vurderingen av påvirkning. Naturtilstanden hos bunndyrfaunaen i våre vannforekomster varierer mye, både etter vannforekomstens størrelse, biotopens utforming og beliggenhet (høyde over havet, nedbørfeltets geologi og geografisk beliggenhet), så systemet må brukes med forsiktighet. Antall EPT-arter er anvendt til vurdering av biologiske mangfold. Ved bruk av EPT-indeks er det i utgangspunktet et krav om at det samles inn bunndyr minst to ganger i løpet av året for å få med vår- og høstspekteret av arter. Resultatet i denne undersøkelsen må benyttes med varsomhet, men er et interessant supplement til ASPT-indeksen.

3 Resultater

3.1. Versvikbekken (VER2)

Det ble tatt bunndyrprøver fra stasjonen både vår og høst 2018. Bunnsubstratet ved stasjonen består av stein i varierende størrelser. Stasjonen er godt egnet som bunndyrstasjon.

Resultatene fra vår- og høstprøvene er relativt like. Det ble registrert 15 EPT-arter i vårprøvene, mens på det ble funnet 12 arter i høstprøven. Når vi ser på den samlede økologisk tilstand (ASPT-indeksen) for stasjonen blir den da fastsatt til å være «*moderat*».

		VER2
Vår	ASPT-indeks	5,56
	EQR	0,81
	nEQR	0,49
Høst	ASPT-indeks	5,69
	EQR	0,82
	nEQR	0,52
Samlet økologisk tilstand		Moderat (0,51)

3.2. Heistadbekken (HEI1, HEI3 og HEI4)

Det er tatt tre prøver i Heistadbekken både vår og høst 2018. HEI1 er den øverste stasjonen, HEI3 ligger ca. 400 m i luftlinje fra utløpet i Eidangerfjorden, mens stasjonen HEI4 er like ved utløpet til fjorden. Heistadbekken har en leirbunn og bunnsstratet består for det meste av silt, noe som gjør den lite egnet som bunndyrstasjon.

Generelt er det funnet få arter ved de ulike stasjonene i Heistadbekken. Ved HEI1 ble det kun funnet to EPT-arter på høsten og to på våren. Det ble ikke funnet noen døgnfluearter hverken i vår- eller høstprøvene. Ved HEI3 ble det funnet noen flere EPT-arter dvs. seks ulike arter i vårprøven og åtte arter i høstprøven. HEI4 ble det funnet fire EPT-arter i vårprøven og sju arter i høstprøven.

Fraværet av EPT-arter har også en innvirkning på ASPT-indeksen. Det forekommer få arter med høye indeks-verdier og en del med lave verdier. Stasjonene HEI og HEI4 får derfor en «*dårlig*» økologisk tilstand, mens HEI3 blir klassifisert som «*moderats*».

		HEI1	HEI3	HEI4
Vår	ASPT-indeks	4,86	4,89	3,83
	EQR	0,70	0,71	0,56
	nEQR	0,31	0,32	0,17
Høst	ASPT-indeks	4,89	5,73	4,80
	EQR	0,71	0,83	0,70
	nEQR	0,32	0,53	0,30
Samlet økologisk tilstand		Dårlig (0,32)	Moderat (0,43)	Dårlig (0,24)

3.3. Hitterødbekken (HIT)

Hitterødbekken ligger vest for Heistadbekken og har utløp i Frierfjorden. Det ble kun tatt prøver fra stasjonen våren 2018, da bekken var helt uttørket høsten 2018. Hitterødbekken er en del av Hitterød naturreservat. Dette området er spesielt bl.a. på grunn av forekomst av flere sjeldne og truede arter av sopp og lav, samt en bekkekloft med funn av flere nasjonalt sett sjeldne vårfluearter. Det er tidligere funnet forekomster av den rødlistede vårfluen *Wormaldia occipitalis*, som er vurdert til *sterket truet* (EN), og arten *Crunoecia irrorata*. Sistnevnte art er ikke rødlistet i Norge, men vurdert til å være hensynskrevende og nasjonalt sjeldent (LFI 2007).

I vårprøvene tatt 2018 ble det registrert totalt 11 EPT-arter ved stasjonen. Steinfluer var den dominerende gruppen i antall, mens vårfluer hadde flest arter (seks stk.). Det ble bl.a. registrert *Rhyacophila fasciata*, som er en tidligere rødlistet vårflueart. Det var ingen funn av arten *Crunoecia irrorata*. Det ble registrert individer i slekten *Wormaldia*, men det var ikke mulig å bestemme disse ned til artsnivå.

Flere av EPT-artene tilhører samme familie, noe som gjør at ASPT-indeksen ikke blir like høy som man kanskje ville forventet. Stasjonen blir klassifisert som «*moderats*», men det er verdt å merke seg at den ligger veldig nærme klassegrensen til tilstandsklasse «*god*».

		HIT
Vår	ASPT-indeks	5,93
	EQR	0,86
	nEQR	0,58
Høst	ASPT-indeks	-
	EQR	-
	nEQR	-
Samlet økologisk tilstand		Moderat (0,58)

3.4. Herregårdsbekken (HER)

Stasjonen er lokalisert like ved et boligfelt før utløpet i Eidangerfjorden. Bunnssubstratet består av stein i varierende størrelse. Det ble tatt prøver både våren og høsten 2018.

Det ble funnet ganske mange flere EPT-arter på høsten (12 stk), sammenlignet med våren (fire stk.). På våren ble det kun registrert én steinflueart, *Brachyptera risi*, og tre vårfluearter. I høstprøven ble det registrert to døgnfluearter, seks steinfluearter og fire vårfluearter.

Den samlede økologiske tilstanden er basert på ASPT-verdien. Det ble registrert mange arter med høye indeksverdier, noe som fører til at den samlede økologiske tilstanden ved stasjonen blir «god».

		HER
Vår	ASPT-indeks	6,17
	EQR	0,89
	nEQR	0,64
Høst	ASPT-indeks	6,38
	EQR	0,92
	nEQR	0,69
Samlet økologisk tilstand		God (0,67)

3.5. Bergsbygdabekken (BER)

Bergsbybekken er lokalisert øst for Herregårdsbekken. Det er tatt prøver fra stasjonen både vår og høst 2018. Bunnssubstratet består av stein i varierende størrelser.

Også i denne bekken ble det funnet ganske mange flere EPT-arter på høsten (18 stk.), sammenlignet med våren (ni stk.). På våren ble det registrert fire steinfluearter, mens på høsten ble det registrert 12 stk. Steinfluer er generelt sensitive mot eutrofiering og organisk belastning og et høyt antall arter innenfor denne gruppen er således positivt.

Den samlede økologiske tilstanden er basert på ASPT-verdien. Det ble registrert mange arter med høye indeksverdier, noe som fører til at den samlede økologiske tilstanden ved stasjonen blir «svært god».

		BER
Vår	ASPT-indeks	7,33
	EQR	1,06
	nEQR	1,0
Høst	ASPT-indeks	6,0
	EQR	0,87
	nEQR	0,60
Samlet økologisk tilstand		Svært god (0,80)

3.6. Rutua (RUT)

Stasjonen ligger like ved et jorde før utløpet i Eidangerfjorden. Bunnssubstratet består av stein i varierende størrelser. Det er tatt prøver fra stasjonen både vår og høst 2018.

Det ble registrert relativt mange EPT-arter både i vår- og høstprøven hhv. 10 stk. og 17 stk. Mange av artene tilhører samme familie, slik at ASPT- indeksen ikke blir veldig høy. Den samlede økologiske tilstanden blir likevel vurdert til «god».

		RUT
Vår	ASPT-indeks	6,18
	EQR	0,90
	nEQR	0,65
Høst	ASPT-indeks	6,48
	EQR	0,94
	nEQR	0,72
Samlet økologisk tilstand		God (0,69)

3.7. Kokkersvollbekken (KOK)

Stasjonen i Kokkersvollbekken er lokalisert langs gamle E18 og har utløp i Langangsfjorden. Bunnssubstratet består av stein i varierende størrelse og er en egnet bunndyrstasjon. Det er tatt bunndyrprøver fra stasjonen både vår og høst 2018.

Det ble registrert relativt mange EPT-arter både i vår- og høstprøven hhv. 10 stk. og 17 stk. Mange av artene tilhører samme familie, slik at ASPT- indeksen ikke blir veldig høy. Den samlede økologiske tilstanden blir likevel vurdert til «*god*».

		KOK
Vår	ASPT-indeks	6,50
	EQR	0,94
	nEQR	0,73
Høst	ASPT-indeks	6,23
	EQR	0,90
	nEQR	0,66
Samlet økologisk tilstand		God (0,70)

3.8.Kjøyabekken (KJØ)

Kjøyabekken er lokalisert nordøst for Kokkersvollbekken. Den har også utløp i Langangsfjorden. Det er kun tatt prøver fra bekken på våren 2018.

Det ble totalt registrert 15 EPT-arter. Stein- og vårfluer var gruppene med flest arter (hhv. seks og sju arter). ASPT-scoren er også relativt høy, noe som gjør at stasjonen blir vurdert til å ha «*god*» økologisk tilstand.

		KJØ
Vår	ASPT-indeks	6,53
	EQR	0,95
	nEQR	0,73
Høst	ASPT-indeks	-
	EQR	-
	nEQR	-
Samlet økologisk tilstand		God (0,73)

3.9. Ønnabekken (ØNN)

Ønnabekken er lokalisert innerst i Langangsfjorden. Det er kun tatt prøver fra bekken på våren 2018.

Det ble totalt registrert ni EPT-arter. Vårfluer var gruppen med flest arter (totalt fem stk.). ASPT-scoren er også relativt høy, noe som gjør at stasjonen blir vurdert til å ha «god» økologisk tilstand.

		ØNN
Vår	ASPT-indeks	6,53
	EQR	0,95
	nEQR	0,73
Høst	ASPT-indeks	-
	EQR	-
	nEQR	-
Samlet økologisk tilstand		God (0,73)

3.10. Gunnarsrødbekken (GUN)

Gunnarsrødbekken er lokalisert sørøst for Ønnabekken og har utløp i Langangsfjorden.

Det ble totalt registrert 7 EPT-arter av disse var det kun én døgnflueart: *Baetis rhodani*. Det ser ut som bekken ikke var betydelig påvirket av eutrofiering våren 2018, da ASPT-verdien er relativt høy. Stasjonen blir vurdert til å ha «god» økologisk tilstand.

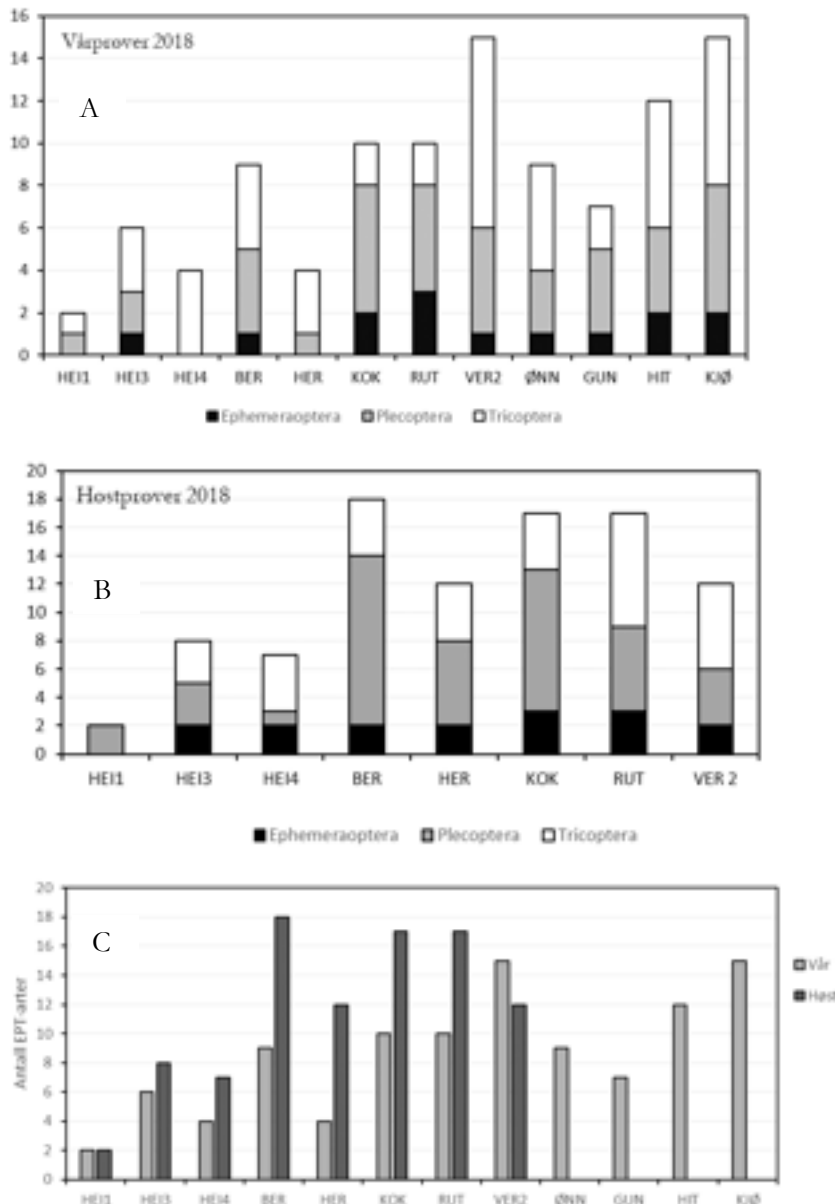
		GUNN
Vår	ASPT-indeks	6,70
	EQR	0,97
	nEQR	0,78
Høst	ASPT-indeks	-
	EQR	-
	nEQR	-
Samlet økologisk tilstand		God (0,78)

4 Samlet vurdering

EPT-arter

Generelt var artsmangfoldet i vårprøvene lavere enn høstprøvene. Det kan tyde på en påvirkning i sesongen 2017/2018, som ikke har vært tilstede høsten 2018. Det var spesielt lave forekomster av EPT-arter i Heistadbekken.

Antall arter og fordeling av artene på de tre ulike ordenene er vist i figur 2.

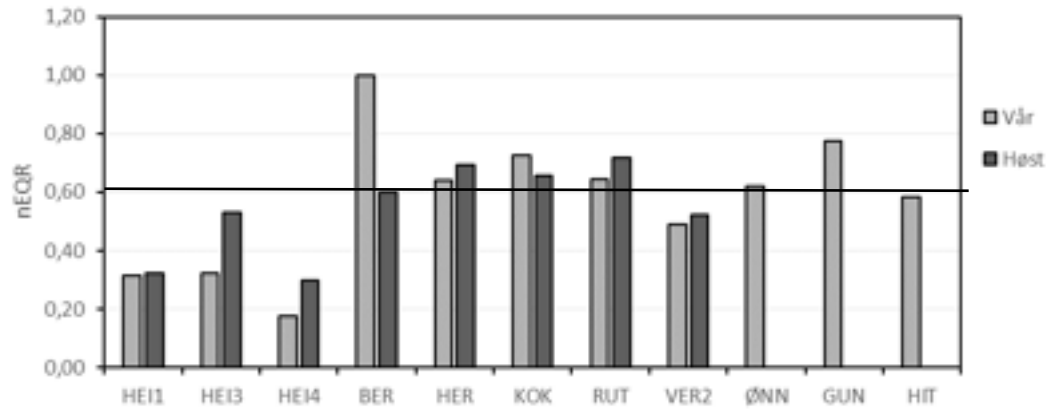

Figur 2. A. Antall registrerte EPT-arter ved stasjonene som er prøvetatt på våren 2018. B. Antall registrerte EPT-arter ved stasjonene som er prøvetatt på høsten 2018. C. Sammenligning av antall EPT-arter registrert i vår- og høstprøvene langs Langangen-Rugtvedt 2018.

ASPT-indeks

Selv om det var noen forskjeller mellom nEQR-verdiene for vår- og høstprøvene, viser den samlede økologisk tilstand at 6 av 9 bekker havner i tilstandsklassen «god» eller «svært god» (figur 3). Det er resultatene fra Heistadbekken, der det er tatt prøver fra 3 stasjoner, som har dårligst forhold.

Den samlede økologisk tilstand er også illustrert i figur 4.

Figur 3. Sammenligning av ASPT-indeksen (nEQR-verdier) for mellom bunndyrprøver tatt vår og høst 2018. Svart linje indikerer nEQR-verdien 0,60, som tilsvarer tilstandsklasse god.

Figur 4. Samlet økologisk tilstand ved stasjonene langs ny trase Langangen-Rugtvedt.

5 Referanser

Direktoratsgruppa vannrammedirektivet (2018). Veileder 02:2018. Klassifisering av miljøtilstand i vann. Økologisk og kjemisk klassifiseringssystem for kystvann, grunnvann, innsjøer og elver. Utgitt av Direktoratets gruppa for gjennomføring av Vanddirektivet. 220 s.

Laboratorium for ferskvannøkologi og innlandsfiske (LFI). 2007. Biologisk mangfold i Dammanevassdraget, Porsgrunn kommune. Rapportnr. 255-2007.

Bunndyrprøver langs E18 Langangen–Rugtvedt, resultater fra vår og høst 2019

Forfatter: Silje W. Hereid

Kvalitetssikring: Kristine Ø. Våge

1 Bakgrunn

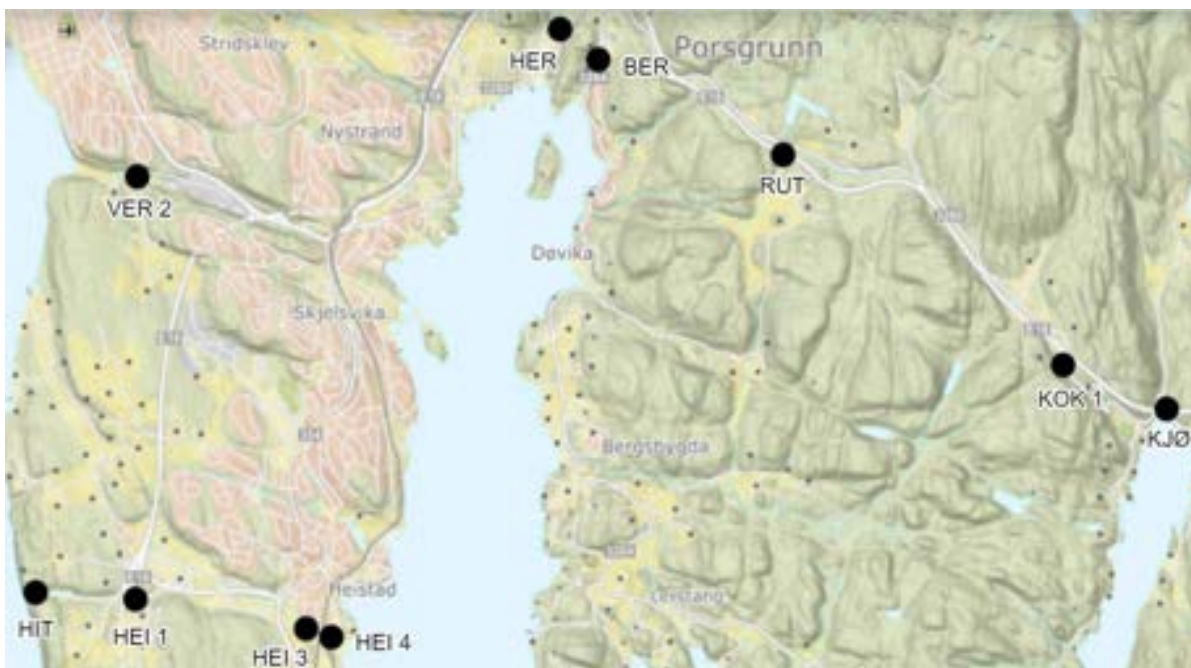
Prøvene er tatt som en del av forundersøkelser i forbindelser med vannmiljø før oppstart av totalentreprise E18 Langangen – Rugtvedt.

2 Metodikk og klassifisering

2.1 Feltarbeid

Feltarbeidet ble gjennomført i april av Sigbjørn Rolandsen (Faun) og Yvonne Rognan (NIBIO) og i oktober av Sigbjørn Rolandsen og Helge Kiland (Faun). Været under feltarbeidet var fint ved begge prøvetakningsrundene. Det er totalt 10 stasjoner som er undersøkt, der alle er tilknyttet den nye traséen mellom Langangen-Rugtvedt (figur 1, tabell 1).

Bunndyrundersøkelsen ble utført etter sparkemetoden, beskrevet i NS EN-ISO 10870:2012 og NS-EN 16150:2012. Artsbestemmelsen av bunndyrene er utført av Silje W. Hereid fra Faun Naturforvaltning.

Figur 1. Oversikt over stasjoner prøvetatt langs strekningen Langangen-Rugtvedt i 2019.

Tabell 1. Oversikt over stasjoner prøvetatt for bunndyr i 2019.

Stasjon	Kode	Vannmiljø-ID	Nord	Øst
Versvikbekken	VER 2	016-59081	6563649	194276
Heistadbekken	HEI 1	016-83520	6560521	194260
Heistadbekken	HEI 3	016-83522	6560302	195553
Heistadbekken	HEI 4	016-83536	6560234	195741
Hitterødbekken	HIT	016-83532	6560570	193509
Herregårdsbekken	HER	016-83540	6564743	197477
Bergbygdabekken	BER	016-83531	6564513	197762
Rutua	RUT	016-83528	6563808	199158
Kokkersvollbekken	KOK 1	016-83534	6562250	201273
Kjøyabekken	KJØ	016-83524	6561928	202055

2.2 Klassifisering

I ASPT-indeksen som benyttes i denne undersøkelsen, får alle familier av bunndyr en indeksverdi fra 1 til 10. Følsomhet for organisk forurensning øker med økende indeksverdi. I en sterk forurenset elv vil vi i hovedsak forvente å finne familier som har lave indeksverdier. Ved å ta gjennomsnittet av indeksverdiene til de familiene som registreres på en stasjon finner vi ASPT (Average Score Per Taxon). I veilederen for klassifisering av miljøtilstand i vann (Veileder 02:2018, Direktoratgruppen, 2018), er det ASPT-indeksen som benyttes for å vurdere grad av organisk belastning etter fastsatte klassegrenser (tabell 1). I tillegg regnes det ut EQR-verdier (Ecological Quality Ratio) og normaliserte EQR-verdier (nEQR). For nEQR er klassegrensene alltid den samme, som gjør at man kan kombinere ulike biologiske og fysisk-kjemiske kvalitetselementer ved tilstandsklassifisering. Mer om utregning av disse verdiene finnes i nevnte veileder og klassegrenser for nEQR presenteres i tabell 2. Siden det er tatt prøver av bunndyr både på våren og høsten 2019, blir endelig økologisk tilstand fastsatt ved å regne ut gjennomsnittet av disse to nEQR-verdiene.

Tabell 2. Klassegrenser for ASPT-indeksen og nEQR-verdier hentet fra klassifiseringsveilederen (Direktoratsgruppen, 2018).

Klasse	I Svært god	II God	III Moderat	IV Dårlig	V Svært dårlig
ASPT-indeks	> 6,8	6,8-6,0	6,0-5,2	5,2-4,4	< 4,4
nEQR	> 0,80	0,80 – 0,60	0,60 – 0,40	0,40 – 0,20	< 0,20

Summen av døgnfluer (Ephemeroptera), steinfluer (Plecoptera) og vårfluer (Trichoptera), såkalte EPT-arter, er brukt som supplement til ASPT-indeksen. Et høyt antall arter innenfor disse gruppene, indikerer ofte gode forhold i elva/bekken. En reduksjon i antall EPT-arter sammenliknet med forventet naturtilstand, kan også danne grunnlaget for vurderingen av påvirkning. Naturtilstanden hos bunndyrfaunaen i våre vannforekomster varierer mye, både etter vannforekomstens størrelse, biotopens utforming og beliggenhet (høyde over havet, nedbørfeltets geologi og geografisk beliggenhet), så systemet må brukes med forsiktighet.

3 Resultater

3.1. Versvikabekken (VER 2)

Bunnssubstratet ved stasjonen består av stein i varierende størrelser. Stasjonen er godt egnet som bunndyrstasjon.

Det ble registrert 5 EPT-arter i høstprøven, og av disse var det en art av døgnflue, to av steinfluer og to av vårfluer. Dette var en reduksjon i antall EPT-arter sammenlignet med prøvene fra 2018 hvor det ble registrert 12 arter på høsten. I vårprøven ble det registrert 8 EPT-arter (En døgnflue, tre steinfluer og fire vårfluer). I 2018 var klassifiseringen basert på både vår- og høstprøver og stasjonen havnet da i tilstandsklasse «moderat». I 2019 klassifiseres stasjonen til «dårlig», men nEQR-verdien ligger rett under klassegrensen for «moderat» tilstand.

		VER 2
Vår	ASPT-indeks	5,57
	EQR	0,81
	nEQR	0,49
Høst	ASPT-indeks	4,75
	EQR	0,69
	nEQR	0,29
Samlet tilstand		0,39

3.2. Heistadbekken (HEI 1, HEI 3 og HEI 4)

Det er tatt tre prøver i Heistadbekken i 2019. Ved stasjonen HEI 1 ble det kun tatt prøver på høsten, mens de to øvrige ble prøvetatt både vår og høst. HEI 1 er den øverste stasjonen, HEI 3 ligger ca. 400 m i luftlinje fra utløpet i Eidangerfjorden, mens stasjonen HEI 4 er like ved utløpet til fjorden. Heistadbekken har en leirbunn og bunnssubstratet består for det meste av silt, noe som gjør den lite egnet som bunndyrstasjon.

Ved stasjonene HEI 3 og HEI 4 ble det registrert 9 EPT-arter ved begge stasjoner på våren. Det ble funnet arter i alle gruppene av steinfluer, døgnfluer og vårfluer. Til tross for noen få arter som gir høy indeksverdi, er det en overvekt av arter som scorer lavt på ASPT og trekker ned gjennomsnittet slik at stasjonene havner i tilstandsklasse «moderat» på våren.

På høsten virket tilstanden noe forverret. Ved stasjonene HEI 3 og HEI 4 ble det nå registrert hhv. 5 og 6 EPT-arter. Ved begge stasjonene ble det kun funnet en steinfluefamilie. For øvrige EPT-arter ble det funnet en vårfluefamilie og en døgnfluefamilie ved HEI 3 og tre vårfluefamilier og en døgnfluefamilie ved HEI 4. Ved stasjonen HEI 1 ble det funnet 6 EPT-arter, fordelt på to steinfluefamilier og tre vårfluefamilier. Her ble det ikke gjort noen funn av døgnfluer.

Fraværet av EPT-arter har også en innvirkning på ASPT-indeksen. Det forekommer få arter med høye indeksverdier og en del med lave verdier. Alle stasjonene får samlet tilstand «dårlig». Stasjonen HEI 1 er kun basert på høstprøven og klassifiseringen regnes dermed som mer usikker. Det er verdt å merke at Heistadbekken er leirpåvirket som kan påvirke bunndyrsamfunnet og at prøvetaking for bunndyr kan være noe vanskelig under slike forhold.

		HEI 1	HEI 3	HEI 4
Vår	ASPT-indeks		5,36	5,33
	EQR		0,78	0,77
	nEQR		0,43	0,43
Høst	ASPT-indeks	5,00	4,14	4,64
	EQR	0,72	0,60	0,67
	nEQR	0,35	0,19	0,26
Samlet tilstand		0,35	0,31	0,35

3.3. Hitterødbekken (HIT)

Hitterødbekken ligger vest for Heistadbekken og har utløp i Frierfjorden. Det ble tatt prøver fra stasjonen både vår og høst 2019. Hitterødbekken er en del av Hitterød naturreservat. Dette området er spesielt bl.a. på grunn av forekomst av flere sjeldne og truede arter av sopp og lav, samt en bekkekløft med funn av flere nasjonalt sett sjeldne vårfluearter. Det er tidligere funnet forekomster av den rødlistede vårfluen *Wormaldia occipitalis*, som er vurdert til *sterket truet* (EN), og vårfluen *Crunoecia irrorata*. Sistnevnte art er ikke rødlistet i Norge, men vurdert til å være hensynskrevende og nasjonalt sjeldent (LFI 2007).

I vårprøvene tatt 2019 ble det registrert totalt 7 EPT-arter ved stasjonen. Som i 2018 var steinfluer den dominerende gruppen i antall, mens vårfluer hadde flest arter (5 arter) av EPT-artene. Det ble gjort funn av vårfluen *Crunoecia irrorata* både vår og høst, som var fraværende i prøvene fra 2018. I år var det også funn av den rødlistede vårfluen *Wormaldia occipitalis* i prøvene.

Forekomst av andre grupper som scorer lavt på ASPT (fjærmygglarver, knottlarver, biller og asell) gjør at gjennomsnittlig ASPT-score på høsten havner i tilstandsklasse «moderat». Samlet havner stasjonen i tilstandsklasse «god», men endelig nEQR-verdi ligger nærme klassegrensen for «moderat» tilstand.

		HIT
Vår	ASPT-indeks	6,55
	EQR	0,95
	nEQR	0,74
Høst	ASPT-indeks	5,58
	EQR	0,81
	nEQR	0,50
Samlet tilstand		0,62

3.4. Herregårdsbekken (HER)

Stasjonen er lokalisert like ved et boligfelt for utløpet i Eidangerfjorden. Bunnsubstratet består av stein i varierende størrelse. Det ble tatt prøver både våren og høsten 2019.

Det ble funnet noen flere EPT-arter på høsten (12 stk.), sammenlignet med våren (ni stk.). Det ble som i 2018 ikke registrert noen døgnfluer i prøvene på våren, mens det på høsten ble gjort funn av individer i slekten *Baetis*. På våren ble det registrert tre familier av steinfluer, og fem familier på høsten. Funn av mange steinfluefamilier som scorer høyt på ASPT tilsier «god» tilstand i Herregårdsbekken.

		HER
Vår	ASPT-indeks	6,17
	EQR	0,89
	nEQR	0,64
Høst	ASPT-indeks	6,77
	EQR	0,98
	nEQR	0,79
Samlet tilstand		0,72

3.5. Bergbygdabekken (BER)

Bergbygdabekken er lokalisert øst for Herregårdsbekken. Det er tatt prøver fra stasjonen både vår og høst 2019. Bunnsubstratet består av stein i varierende størrelser.

Her ble det registrert mange EPT-arter både vår og høst (12 stk.). På våren ble det funnet flest arter av vårfluer (7 stk.), i tillegg til 4 arter steinfluer og 1 art av døgnfluer. Det var steinfluen *Brachyptera risi* som dominerte i antall. På høsten ble det derimot registrert flest arter av steinfluer (8 stk.) sammenlignet med de andre gruppene (3 arter vårfluer og 1 art av døgnfluer), og steinfluen *Brachyptera risi* dominerte i antall også her.

På grunn av høy forekomst av sensitive steinfluefamilier og andre familier som scorer høyt på ASPT, havner stasjonen i tilstandsklasse «god». Verdien for nEQR er i den lavere delen av tilstandsklassen på grunn av forekomst av flere arter biller og tovinger registrert i prøvene, som drar ned gjennomsnittet av ASPT noe.

		BER
Vår	ASPT-indeks	6,33
	EQR	0,92
	nEQR	0,68
Høst	ASPT-indeks	6,25
	EQR	0,91
	nEQR	0,66
Samlet tilstand		0,67

3.6. Rutua (RUT)

Stasjonen ligger like ved et jorde før utløpet i Eidangerfjorden. Bunnssubstratet består av stein i varierende størrelser. Det er tatt prøver fra stasjonen både vår og høst 2019.

Som i 2018 ble det registrert relativt mange EPT-arter både i vår- og høstprøven 2019, med hhv. 11 stk. og 16 stk. På våren ble det registrert fem arter vårfluer, tre arter steinfluer og tre arter av døgnfluer. Selv med registreringer av mange familier som scorer høyt på ASPT havner stasjonen på grensen mellom tilstandsklassene «god» og «moderat» på våren. Dette skyldes en del familier med lave indeksverdier som drar ned gjennomsnittet på ASPT, hovedsakelig biller og tovinger. På høsten er det noen flere EPT-arter, og med 5 steinfluefamilier som har høye verdier på ASPT havner stasjonen i tilstandsklasse «god». Samlet tilstand for stasjonen blir også «god».

		RUT
Vår	ASPT-indeks	6,00
	EQR	0,87
	nEQR	0,60
Høst	ASPT-indeks	6,39
	EQR	0,93
	nEQR	0,70
Samlet tilstand		0,65

3.7. Kokkersvollbekken (KOK 1)

Stasjonen i Kokkersvollbekken er lokalisert langs gamle E18 og har utløp i Langangsfjorden. Bunnssubstratet består av stein i varierende størrelse og er en egnet bunndyrstasjon. Det er tatt bunndyrprøver fra stasjonen både vår og høst 2019.

Det ble registrert relativt mange EPT-arter både i vår- og høstprøven, med hhv. 14 stk. og 15 stk. Med forekomst av flere sensitive arter av både steinfluer og vårfluer gir det en høy gjennomsnittsverdi på ASPT og stasjonen havner i tilstandsklasse «god».

		KOK 1
Vår	ASPT-indeks	6,65
	EQR	0,96
	nEQR	0,76
Høst	ASPT-indeks	6,44
	EQR	0,93
	nEQR	0,71
Samlet tilstand		0,74

3.8.Kjøøyabekken (KJØ)

Kjøøyabekken er lokalisert nordøst for Kokkersvollbekken. Den har også utløp i Langangsfjorden. Det er kun tatt prøver fra bekken på våren 2019.

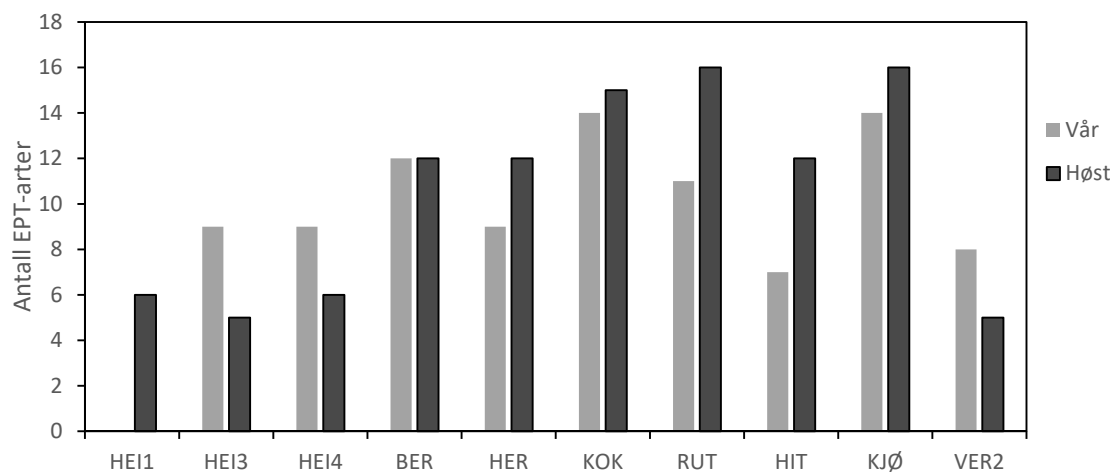
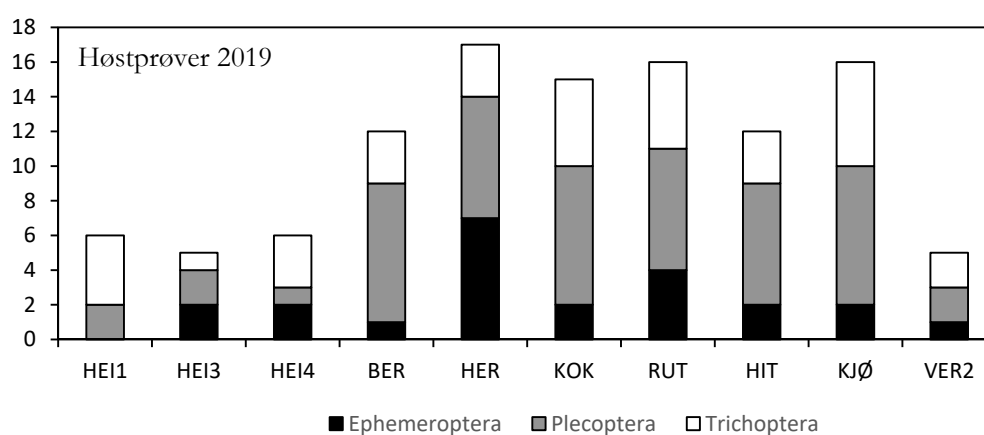
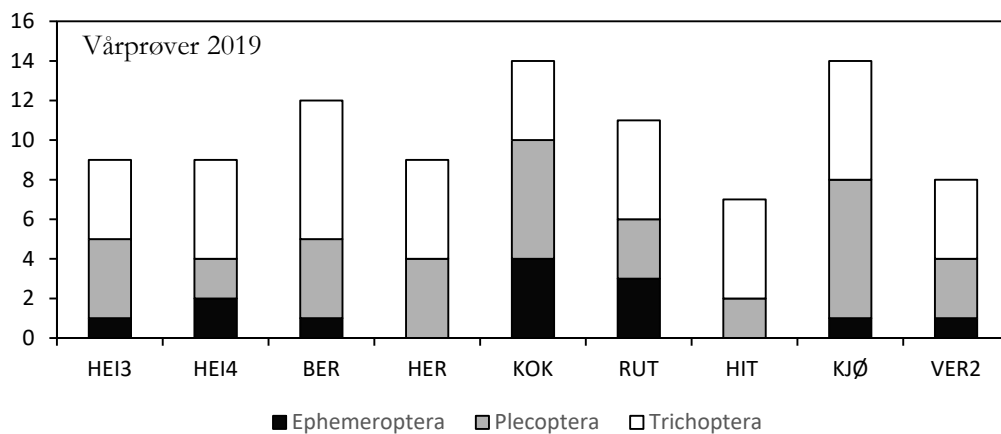
Stasjonen i Kjøøyabekken var den eneste av alle stasjonene som havnet i tilstandsklasse «svært god». Stasjonen hadde mange EPT-arter både vår og høst (hhv. 14 og 16 arter), og det ble registrert mange familier av steinfluer (fem på våren og seks på høsten) som gir et gjennomsnitt på ASPT som tilsvarer «svært god» tilstand. Som i Hitterødbekken ble det funnet mange individer i slekten *Wormaldia* som trives i kalkrike vannforekomster. Den rødlistede *Wormaldia occipitalis* ble også registrert ved denne stasjonen.

		KJØ
Vår	ASPT-indeks	7,00
	EQR	1,01
	nEQR	1,00
Høst	ASPT-indeks	7,29
	EQR	1,06
	nEQR	1,00
Samlet tilstand		1,00

4 Samlet vurdering

Antall EPT-arter var noe høyere på høsten sammenlignet med våren, utenom i Heistadbekken som viste dårligere tilstand på høsten. Det var spesielt lave forekomster av EPT-arter ved stasjonene i Heistadbekken og stasjonen i Versvikabekken (VER 2).

Antall arter og fordeling av artene på de tre ulike ordenene er vist i figur 2.

Figur 2. Fordeling av EPT-arter (Ephemeroptera, Plecoptera og Trichoptera) vår, høst og samlet for stasjonene prøvetatt langs strekningen Langangen-Rugtvedt i 2019.

For ASPT kom fire av de ti stasjonene ut i tilstandsklasse «dårlig», dette var alle stasjonene i Heistadbekken samt stasjonen i Versvikabekken (VER 2). Selv om det ble registrert EPT-arter ved stasjonen, var det også en del arter som scorer lavt på ASPT noe trekker ned gjennomsnittet. Heistadbekken er også noe leirpåvirket som kan påvirke samfunnet av bunndyr ved stasjonene og prøvetaking i bekken. Det ble kun tatt prøver på høsten ved VER 2 og tilstandsvurderingen ved denne stasjonen anses som usikker siden den bare er basert på en prøvetaking.

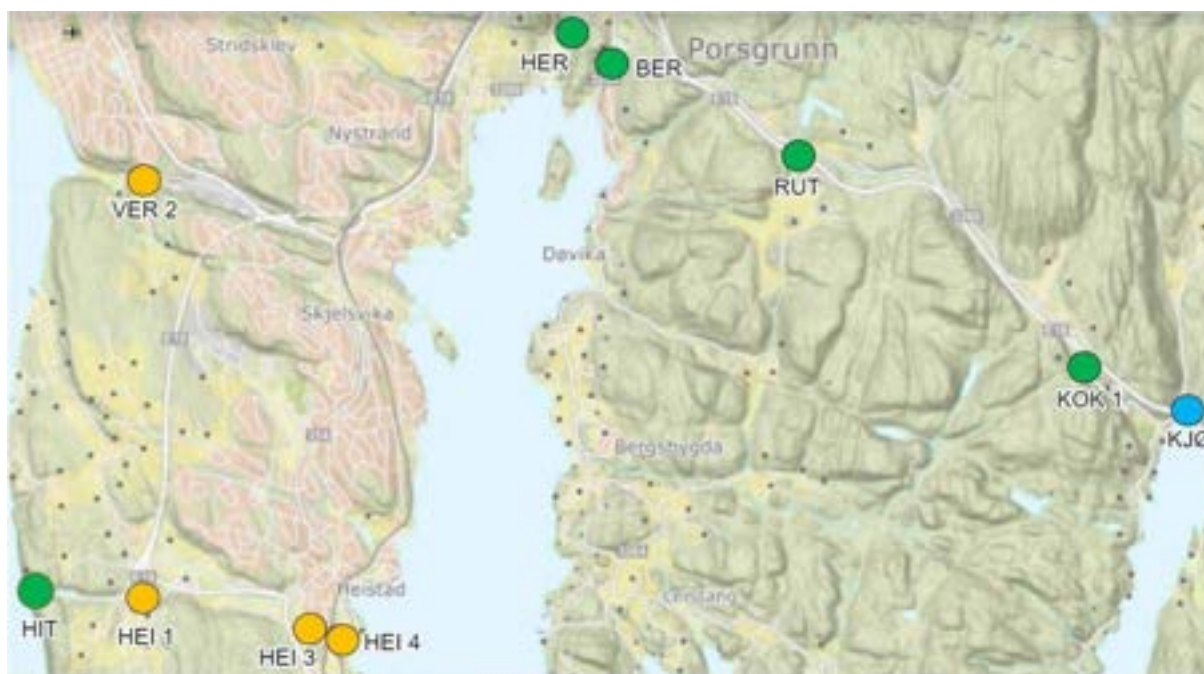
Hitterødbekken havnet rett over grensen til tilstandsklasse «god». Det ble funnet en del sensitive EPT-arter ved stasjonen, men igjen er andre arter som scorer lavt på ASPT med på å trekke ned gjennomsnittet.

Stasjonene HER, BER, RUT og KOK 1 havnet i tilstandsklasse «god» og stasjonen i Kjøybekken (KJØ) fikk «svært god» tilstand. Ved disse stasjonene var flere familier innenfor ulike EPT-arter godt representert.

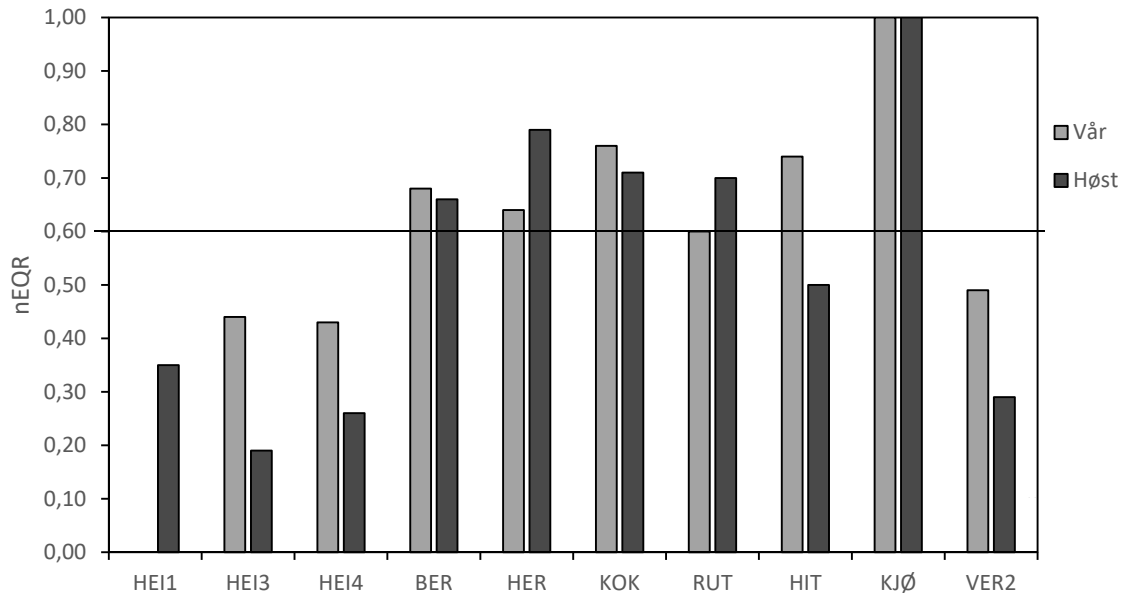
Den samlede økologiske tilstanden er oppsummert i tabell 3 og er også illustrert i figur 3. Figur 4 viser sammenligning av ASPT-indeksen i nEQR-verdier mellom vår og høst 2019.

Tabell 3. Oversikt over stasjoner som ble prøvetatt langs strekningen Langangen-Rugtvedt for bunndyr i 2019 med samlet nEQR-verdier og økologisk tilstandsvurdering.

Stasjon	Kode	Vannmiljø-ID	Samlet nEQR	Økologisk tilstand
Versvikabekken	VER 2	016-59081	0,39	Dårlig
Heistadbekken	HEI 1	016-83520	0,35	Dårlig
Heistadbekken	HEI 3	016-83522	0,31	Dårlig
Heistadbekken	HEI 4	016-83536	0,35	Dårlig
Hitterødbekken	HIT	016-83532	0,62	God
Herregårdsbekken	HER	016-83540	0,72	God
Bergbygdabekken	BER	016-83531	0,67	God
Rutua	RUT	016-83528	0,65	God
Kokkersvollbekken	KOK 1	016-83534	0,74	God
Kjøybekken	KJØ	016-83524	1,00	Svært god

Figur 3. Samlet økologisk tilstand ved stasjonene langs ny trase Langangen-Rugtvedt for bunndyr i 2019.

Figur 4. Sammenligning av ASPT-indeksen (nEQR-verdier) mellom bunndyrprøver tatt vår og høst 2019. Svart linje indikerer nEQR-verdien 0,60, som tilsvarer grensen til tilstandsklasse «god».

5 Referanser

Direktoratsgruppa vannrammedirektivet (2018). Veileder 02:2018. Klassifisering av miljøtilstand i vann. Økologisk og kjemisk klassifiseringssystem for kystvann, grunnvann, innsjøer og elver. Utgitt av Direktoratets gruppa for gjennomføring av Vanddirektivet. 220 s.

Laboratorium for ferskvannsøkologi og innlandsfiske (LFI). 2007. Biologisk mangfold i Dammanevassdraget, Porsgrunn kommune. Rapportnr. 255-2007.

Begroingsalger langs E18 Langangen–Rugtvedt, resultater fra undersøkelse sommer 2018

Forfatter: Kristine Våge, Faun Naturforvaltning
Kvalitetssikring: Trond Stabell, Faun Naturforvaltning

1 Bakgrunn

Prøvene er tatt som en del av forundersøkelser i forbindelser med vannmiljø før oppstart av totalentreprise E18 Langangen – Rugtvedt.

2 Metodikk og klassifisering

I denne undersøkelsen ble det tatt prøver av begroingsalger på én stasjon i 3 ulike bekker . Prøvetakingen ble gjennomført 15. august av Kristine Våge (Faun Naturforvaltning) og Yvonne Rognan (NIBIO).

Prøvetaking av begroingsalger ble gjennomført ved hjelp av vannkikkert der en strekning på ca. 10 meter ble undersøkt. Antatt ulike alger som kunne observeres visuelt som tråder eller belegg, ble overført til hvert sitt prøveglass. Mikroskopiske alger ble samlet ved å børste av overflaten på ti steiner (areal: ca. 8 x 8 cm), hver med en diameter på 10-20cm. I tilfeller der det var nødvendig å avvike fra denne standardiserte metoden, f.eks. på grunn av mangel på steiner, er dette angitt i teksten. Prøvene ble tilsatt Lugols løsning for konservering og algene ble bestemt ved bruk av mikroskop.

Vannforekomstens økologiske tilstand vurderes etter fastsatte indekser angitt i Veileder 02:2018 (Direktoratsgruppa 2018). Klassifisering av økologisk tilstand ble i denne undersøkelsen gjort etter kvalitetselementene «begroingsalger» og «heterotrof begroing». Etter gjeldene veileder skal prinsippet om «verste styren» benyttes, som vil si at det kvalitetselementet med dårligst resultat er det som er avgjørende for den endelige klassifiseringen av lokaliteten.

Klassifisering på bakgrunn av begroingsalger gjøres ved å bruke indeksen som kalles PIT. Prinsippet her er at ulike arter har blitt gitt indeksverdier etter toleranse. Endelig klassifisering gjøres på bakgrunn av gjennomsnittlig indeksverdi. Denne indeksen avdekker primært belastning av næringssalter, og lav indeksverdi indikerer høy sensitivitet. I denne undersøkelsen har alle bekkene et kalsiuminnhold på over 1 mg/l, og da er klassegrensene som angitt i tabell 1.

Tabell 1. Klassegrenser for PIT i lokaliteter med kalsiuminnhold > 1 mg/l.

Kvalitets-element	Referanseverdi	I (Svært God)	II (God)	III (Moderat)	IV (Dårlig)	V (Svært dårlig)
Begroingsalger (PIT)	6,71	< 9,69	9,69 – 16,18	16,18 – 31,34	31,34– 46,50	> 46,50

Ved tilførsel av lett nedbrytbart organisk materiale kan det utvikles samfunn av nedbrytere som sopp og bakterier. Vi kan vurdere belastningen av slik organisk forurensning ved å se på hvor stor forekomst vi har av slik heterotrof begroing. Dette gjøres ved å estimere dekningsgraden denne begroingen har på den undersøkte strekningen av elva eller bekken. Dersom det ikke er synlig begroing av denne typen, men en eller flere av disse mikroorganismene observeres i mikroskop, skal dekningsgraden settes til mindre enn 1 %.

Tabell 2. Klassegrenser for heterotrof begroing (HBI).

Kvalitets- element	Referanseverdi	I (Svært God)	II (God)	III (Moderat)	IV (Dårlig)	V (Svært dårlig)
Begroingsalger (HBI)	0 %	0 %	< 1 %	1 – 10%	10 – 50 %	> 50 %

For alle kvalitetselementer beregnes EQR (*Ecological Quality Ratio*) og normaliserte EQR verdier (nEQR), som så benyttes for tilstandsklassifisering. For nEQR er klassegrensene alltid de samme.

Tabell 3. Klassegrenser etter normalisering av EQR-verdier. Disse gjelder for alle kvalitetselementer.

Tilstands-klasse	I (Svært God)	II (God)	III (Moderat)	IV (Dårlig)	V (Svært dårlig)
nEQR	> 0,80	0,80 – 0,60	0,60 – 0,40	0,40 – 0,20	< 0,20

Som det framgår i tabellene over har hver tilstandsklasse sin egen fargekode. Disse vil bli benyttet sammen med nEQR-verdier i tilstandsvurderingene for hver enkelt bekk under «Resultater».

3 Resultater

Det er tatt prøver fra bekkene Heistadbekken (HEI), Herregårdsbekken (HER) og Rutua (RUT) (Figur 1). Alle bekkene har utløp i Eidangerfjorden. Resultater fra hver stasjon er presentert i avsnittene nedenfor.

Figur 1. Oversikt over stasjoner som det er tatt begroingsalger fra sommer 2018.

3 Resultater

Heistadbekken- HEI

Stasjonen er lokalisert like ved boligfelt før utløpet i Eidangerfjorden. Bekken var nesten uttørket da vi tok prøvene. Det var kun små kulper med vann, som ble undersøkt. Det er kantskog langs bekken, noe som skaper endel skygge. Bunnsstratet består av stein i varierende størrelse.

Figur 2. Oversiktsbilde fra stasjonen i Heistadbekken.

Det ble kun funnet 3 indikatorarter (takson) ved stasjonen fordelt på tre ulike takson. Forekomst av gulgrønnalger fra slekten *Vaucheria* er med på å dra gjennomsnittsverdien til eutrofierings-indeksen opp. Stasjonen plasseres derfor i tilstandsklasse «moderat». Det ble ikke registrert heterotrof begroing.

Overordnet takson	Navn	Indeksverdi, PIT	Heterotrof begroing, HBI
Cyanophyceae	<i>Aphanothece sp.</i>	7,83	
Xanthophyceae	<i>Vaucheria sp.</i>	42,15	
Rhodophyta	<i>Audouinella hermannii</i>	21,25	

PIT / HBI	23,74	0
EQR	0,69	0,90
nEQR	0,50	0,90

Herregårdsbekken- HER

Den har sitt utspring ved Risseeter, nordøst for Jarseng i Skien, og renner gjennom Bjørkedalen før den munner ut innerst i Eidangerfjorden. Strekningen som ble undersøkt hadde mye overhengende vegetasjon, noe som skaper mindre gunstige vekstforhold for alger (Figur 3). Bunnsubstratet består av sand og silt, samt noe stein i varierende størrelse. Det var lite vann i bekken under prøvetakningen.

Figur 3. Oversiktsbilde fra stasjonen i Herregårdsbekken

Det ble i alt registrert 10 indikatorarter ved stasjonen. Grønnalger var den dominerende gruppen. Det det var også forekomst av cyanobakterier fra slekten *Phormidium*, samt den svært vanlige rødalgen *Audouinella*. Det er flere av de registrerte algene som har relativt høye indeksverdier og ved beregning av eutrofieringsindeksen havner bekken i tilstandsklasse «moderat». Det ble ikke registrert heterotrof begroing.

Overordnet takson	Navn	Indeksverdi, PIT	Heterotrof begroing, HBI
Chlorophyceae	<i>Mougeotia</i> c (21-24 μ)	10,71	
Chlorophyceae	<i>Spirogyra</i> a (20-42 μ , 1K, L)	8,38	
Chlorophyceae	<i>Spirogyra</i> sp1 (11-20 μ , 1K, R)	7,77	
Chlorophyceae	<i>Oedogonium</i> c (23-28 μ)	9,09	
Chlorophyceae	<i>Microspora abbreviata</i>	37,63	
Cyanophyceae	<i>Phormidium</i> cf <i>retzii</i>	32,02	
Cyanophyceae	<i>Phormidium</i> cf <i>favosum</i>	28,01	
Cyanophyceae	<i>Leptolyngbya</i> sp.	7,83	
Xanthophyceae	<i>Vaucheria</i> sp.	42,15	
Rhodophyta	<i>Audouinella bermannii</i>	21,25	

PIT / HBI	20,48	0
EQR	0,75	0,90
nEQR	0,54	0,90

Rutua- RUT

Stasjonen ligger like ved et jorde før utløpet i Eidangerfjorden. Lysforholdene for algevekst blir vurdert som moderate og men bunnsubstratet består av stein i varierende størrelser (Figur 4).

Figur 4. Oversiktsbilde fra stasjonen i Rutua

Det ble totalt registrert 5 indikatortakson ved stasjonen. Dei fleste av artene har relativt lave PIT indeksverdier. Stasjonen plasseres derfor i tilstandsklasse «god». Det ble ikke registrert heterotrof begroing.

Overordnet takson	Navn	Indeksverdi, PIT	Heterotrof begroing, HBI
Chlorophyceae	<i>Oedogonium</i> b (13-18 μ)	7,73	
Cyanophyceae	<i>Aphanothece</i> sp.	7,83	
Cyanophyceae	<i>Leptolyngbya</i> sp.	7,83	
Rhodophyta	<i>Audouinella hermannii</i>	21,25	
Rhodophyta	<i>Batrachospermum</i> sp.	7,68	

PIT / HBI	10,46	
EQR	0,93	0,90
nEQR	0,77	0,90

4 Samlet vurdering

De ulike stasjonene ble fordelt på to tilstandsklassene «moderat» og «god». Rutua var den eneste stasjonen som får «god» tilstand.. Det ble ikke observert «*lammebaler*» eller annen heterotrof begroing under prøvetakingen, og det ble heller ikke påvist mikroskopiske funn.

Slekten *Vaucheria* har høye indeksverdier, og ble funnet på to av stasjonene. Samtidig er det en del vanlige arter som har relativt lav indeksverdi. Dette trekker den gjennomsnittlige verdien (PIT) mot midten.

Ved fastsettelse av klassegrensene ble PIT interkalibrert med et datasett som hadde uvanlig høye fosfornivåer sammenliknet med hva som er vanlig i norske vassdrag. Dette gjør at PIT sjelden oppnår dårlig eller svært dårlig tilstand i norske vassdrag (Eriksen *et al.* 2015). I praksis vil klassen «moderat» derfor ofte inkludere lokaliteter som burde ha vært i klassene «dårlig» eller «svært dårlig».

En oppsummering av tilstandsvurderingen for alle lokalitetene er vist i tabell 1.

Tabell 4. Økologisk tilstand i tre stasjoner langs E18 Langangen-Rugtvedt .

Stasjon	Kode	PIT	EQR, PIT	nEQR, PIT	HBI (%)	EQR, HBI	nEQR, HBI	Økologisk tilstand
Herregårdsbekken	HER	20,48	0,75	0,54	0	0,90	0,90	Moderat
Heistadbekken	HEI	23,74	0,69	0,50	0	0,90	0,90	Moderat
Rutua	RUT	10,46	0,93	0,77	0	0,90	0,90	God

5 Referanser

Direktoratsgruppa (2018). Veileder 02:2018. Klassifisering av miljøtilstand i vann. Økologisk og kjemisk klassifiseringssystem for kystvann, grunnvann, innsjøer og elver. Utgitt av Direktoratets gruppa for gjennomføring av Vanddirektivet. 220 s.

Eriksen TE, Lindholm M, Kile MR, Solheim AL, Friberg N (2015). Vurdering av kunnskapsgrunnlag for leirpåvirkede elver. NIVA rapp. 6792-2015.

Fagnotat 016-2019

Resultater fra undersøkelser av begroingsalger og heterotrof begroing langs E18 Langangen-Rugtvedt 2019

Forfatter: Kristine Ø. Våge

Kvalitetssikring: Silje W. Hereid

1 Bakgrunn

Prøvene er tatt som en del av forundersøkelser i forbindelser med vannmiljø før oppstart av totalentreprise E18 Langangen – Rugtvedt.

2 Metodikk og klassifisering

I denne undersøkelsen ble det tatt prøver av begroingsalger og heterotrof begroing. Det ble tatt prøver av begroingsalger på tre stasjoner i 3 ulike bekker. Prøvetakingen ble gjennomført 13 og 14 august 2019 av Kristine Våge (Faun Naturforvaltning) og Yvonne Rognan (NIBIO). Forholdene under prøvetakingen var gode, og vannføringen var vurdert til å være ideell for prøvetakning av begroingsalger. Heterotrof begroing ble undersøkt vår og høst i 2019 hhv. 9-11 april og 30-31 oktober. Det ble tatt prøver fra 9 stasjoner i 7 ulike bekker. Undersøkelsen ble gjennomført av Sigbjørn Rolandsen (Faun) og Yvonne Rognan (NIBIO) i april og av Sigbjørn Rolandsen (Faun) og Helge Kiland (Faun) i oktober.

Prøvetaking av begroingsalger og heterotrof begroing ble gjennomført etter metodikk gitt i gjeldende klassifiseringsveileder 02:2018¹. Det er i tillegg tatt en børsteprøve ved undersøkelse av heterotrof begroing for å undersøke mikroskopiske forekomster. Prøvene av begroingsalger og heterotrof begroing er analysert av Trond Stabell (Norconsult).

Klassifisering på bakgrunn av begroingsalger i forhold til eutrofiering gjøres ved å bruke indeksen som kalles PIT (*Periphyton Index of Trophic status*)¹. Prinsippet her er at ulike arter har blitt gitt ulike indeksverdier etter toleranse. Endelig klassifisering gjøres på bakgrunn av den gjennomsnittlige indeksverdien. Denne indeksen avdekker primært belastning av næringssalter, og lav indeksverdi indikerer høy sensitivitet. I denne undersøkelsen har alle bekkene et kalsiuminnhold på over 1 mg/l, og da er klassegrensene som angitt i tabell 1. Det er i tillegg regnet ut AIP (*Acidification Index Periphyton*) som er en forsuringindeks for begroingsalger¹. Også her avhenger klassegrensene av vanntype. Alle lokalitetene som undersøkes her har et kalsiuminnhold på >4 mg kalsium, og klassegrensene er angitt i tabell 2.

Tabell 1. Klassegrenser for PIT i lokaliteter med kalsiuminnhold > 1 mg/l.

Kvalitets-element	Referanseverdi	I (Svært God)	II (God)	III (Moderat)	IV (Dårlig)	V (Svært dårlig)
Begroingsalger (PIT)	6,71	< 9,69	9,69 – 16,18	16,18 – 31,34	31,34– 46,50	> 46,50

Tabell 2. Klassegrenser for AIP i lokaliteter med kalsiuminnhold > 4 mg/l.

¹ Direktoratgruppen (2018). Veileder 02:2018. Klassifisering av miljøtilstand i vann. Økologisk og kjemisk klassifiseringssystem for kystvann, grunnvann, innsjøer og elver. Utgitt av Direktoratgruppen for gjennomføring av Vanndirektivet. 220 s.

Kvalitets- element	Referanseverdi	I (Svært God)	II (God)	III (Moderat)	IV (Dårlig)	V (Svært dårlig)
Begroingsalger (AIP)	7,10	7,10-7,04	7,04-6,92	6,92-6,80	6,80-6,68	< 6,68

Ved tilførsel av lett nedbrytbart organisk materiale kan det utvikles samfunn av nedbrytere som sopp og bakterier. Indeksen for heterotrof begroing (HBI2) tar utgangspunkt i forekomst av enten soppen *Leptomitus lacteus* og/eller bakterien *Sphaerotilus natans* («lammehaler»). Ved å bruke HBI2 kan vi vurdere belastningen av slik organisk forurensning ved å se på hvor stor forekomst vi har av heterotrof begroing. Dette gjøres ved å estimere dekningsgraden (%) og tykkelsen av kolonier ved stasjonen. Høyere biomasse (tykkelse) gir større utslag på sluttsammen. Ved mikroskopiske observasjoner estimeres dekningsgraden til 0,001 for sjeldne observasjoner, 0,01 % for vanlige og 0,1 for hyppige observasjoner. For å få en årsverdi beregnes gjennomsnitt av indeksverdiene for prøverundene. Klassegrenser for heterotrof begroing vises i tabell 3.

Tabell 3. Klassegrenser og referanseverdier for indeksen HBI2. Klassegrenser og verdier er hentet fra klassifiseringsveileder 02:2018.

Kvalitets- element	Referanseverdi	I (Svært God)	II (God)	III (Moderat)	IV (Dårlig)	V (Svært dårlig)
HBI2	0	0	>0- 1	1 – 10	10 –100	100-400

For alle kvalitetselementer beregnes EQR (*Ecological Quality Ratio*) og normaliserte EQR verdier (nEQR), som benyttes i endelig tilstandsklassifisering. For nEQR er klassegrensene alltid de samme og vises i tabell 4. Ved klassifisering av tilstand ved bruk av flere tilstandsparametere benyttes prinsippet om at «verste styret», dvs. at den indeksen med lavest normalisert EQR-verdi bestemmer det samlede resultatet.

Tabell 4. Klassegrenser etter normalisering av EQR-verdier. Disse gjelder for alle kvalitetselementer.

Tilstands-klasse	I (Svært God)	II (God)	III (Moderat)	IV (Dårlig)	V (Svært dårlig)
nEQR	> 0,80	0,80 – 0,60	0,60 – 0,40	0,40 – 0,20	< 0,20

Som det framgår i tabellene over har hver tilstandsklasse sin egen fargekode. Disse vil bli benyttet sammen med nEQR-verdier i tilstandsvurderingene for hver enkelt bekk under «Resultater».

3 Resultater

Heistadbekken – HEI1

Stasjonen HEI1 er den øverste stasjonen i Heistadbekken. Det er kun undersøkt heterotrof begroing ved stasjonen og det er tatt prøver både vår og høst. Det ble ikke funnet makroskopiske eller mikroskopiske forekomster av heterotrof begroing, hverken i vår- eller høstprøvene. HBI2-indeksen settes derfor til «svært god» (tabell 5).

Tabell 5. HBI2-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for stasjonen HEI1 i Heistadbekken i 2019.

HBI2	0
EQR	1,00
nEQR	1,00

Heistadbekken – HEI3

Stasjonen HEI3 ligger mellom HEI1 og HEI4, langs fv. 354. Det er kun undersøkt heterotrof begroing ved stasjonen og det er tatt prøver både vår og høst. Det ble ikke funnet makroskopiske eller mikroskopiske forekomster av heterotrof begroing, hverken i vår- eller høstprøvene. HBI2-indeksen settes derfor til «svært god» (tabell 6).

Tabell 6. HBI2-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for stasjonen HEI2 i Heistadbekken i 2019.

HBI2	0
EQR	1,00
nEQR	1,00

Heistadbekken – HEI4

Stasjonen er lokalisert like ved et boligfelt før utløpet i Eidangerfjorden. Vannføringen i bekken var god, da vi gjennomførte prøvetakningen. Det er kantskog langs bekken, noe som skaper en del skygge. Bunnsstratet består av stein i varierende størrelse.

Det ble funnet 4 indikatortaksa for PIT-indeksen ved stasjonen. Rødalgen *Audouinella bermannii* har en middels høy PIT-verdi som trekker opp gjennomsnittet av indeksen noe, men gjennomsnittlig PIT-verdi havner fortsatt i tilstandsklasse «god». Når det gjelder AIP-indeksen, ble det registrert tre indikatortaksa. Alle registrerte taksa har relativt høye indeksverdier, noe som gjør at endelig økologisk tilstand blir «svært god» med tanke på forsuring.

Det ble ikke funnet makroskopiske eller mikroskopiske forekomster av heterotrof begroing, hverken i vår- eller høstprøvene. HBI2-indeksen settes derfor til «svært god». I klassifiseringssystemet benyttes prinsippet om at «verste styrer». Dette gjør at stasjonen totalt plasseres i tilstandsklasse «god» (tabell 7).

Tabell 7. PIT-, AIP- og HBI2-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for Heistadbekken (HEI) i 2019.

Overordnet takson	Navn	Indeksverdi, PIT	Indeksverdi, AIP	Heterotrof begroing HBI2
Chlorophyceae	<i>Oedogonium</i> c (23-28 μ)	9,09	7,09	
Chlorophyceae	<i>Oedogonium</i> d (29-32 μ)	10,87	7,27	
Rhodophyta	<i>Audouinella bermannii</i>	21,25	7,05	
Andre	<i>Sphaerotilus natans</i>	22,28		
	PIT AIP HBI2	15,87	7,14	0
	EQR	0,83	1,02	1,00
	nEQR	0,60	1,00	1,00

Herregårdsbekken - HER

Herregårdsbekken har sitt utspring ved Risseter, nordøst for Jarseng i Skien, og renner gjennom Bjørkedalen før den munner ut innerst i Eidangerfjorden. Strekingen som ble undersøkt lå litt ovenfor stasjonen som ble prøvetatt i 2018. Stasjonen hadde lite overhengende vegetasjon, noe som skaper gode vekstmuligheter for begroingsalger, samt et gunstig bunnsstrat med stein i varierende størrelser.

Det ble i alt registrert 9 indikertaksa i PIT-indeksen ved stasjonen. Begroingsalgene bestod av et variert samfunn grønnalger med lave PIT-verdier som indikerer god tilstand. Den svært vanlige rødalgen *Audouinella* ble også funnet her og trekker opp gjennomsnittet av PIT-indeksen noe. Stasjonen havner likevel i tilstandsklasse «god». Når det gjelder AIP-indeksen, ble det registrert sju indikatorer. Alle registrerte taksa har relativt høye indeksverdier, noe som gjør at endelig økologisk tilstand blir «svært god» med tanke på forsuring.

Det ble ikke funnet makroskopiske eller mikroskopiske forekomster av heterotrof begroing, hverken i vår- eller høstprøvene. HBI2-indeksen settes derfor til «svært god».

I klassifiseringssystemet benyttes prinsippet om at «verste styrer». Dette gjør at stasjonen totalt plasseres i tilstandsklasse «god» (tabell 8).

Tabell 8. PIT-, AIP- og HBI2-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for Herregårdsbekken (HER) i 2019.

Overordnet takson	Navn	Indeksverdi, PIT	Indeksverdi, AIP	Heterotrof begroing, HBI2
Chlorophyceae	<i>Microspora amoena</i>	11,58	7,18	
Chlorophyceae	<i>Oedogonium</i> d (29-32 µ)	10,87	7,27	
Chlorophyceae	<i>Oedogonium</i> e (35-43 µ)	16,05	7,27	
Chlorophyceae	<i>Oedogonium</i> c (23-28 µ)	9,09	7,09	
Chlorophyceae	<i>Cosmarium</i> sp.	5,14		
Chlorophyceae	<i>Oedogonium</i> b (13-18 µ)	7,73	6,92	
Chlorophyceae	<i>Spirogyra</i> c1 (34-49 µ, 2-3K, L, 1/b > 3)	7,11	7,23	
Chlorophyceae	<i>Tetraspora</i> sp.	5,34		
Rhodophyta	<i>Audouinella hermannii</i>	21,25	7,05	
	PIT AIP HBI2	10,46	7,14	0
	EQR	0,93	1,02	1,00
	nEQR	0,77	1,00	1,00

Rutua - RUT

Stasjonen ligger like ved et jorde før utløpet i Eidangerfjorden. Lysforholdene for algevekst blir vurdert som moderate, mens bunnsstratet er bra med stein i varierende størrelser.

Det ble totalt registrert 8 indikatortaksa for PIT-indeksen ved stasjonen (tabell 9). Også her var det et variert samfunn av grønnalger med lave PIT-verdier. Det ble registrert to rødalger, *Audouinella* og *Batrachospermum*. Gjennomsnittlig PIT-verdi holder seg lav og stasjonen havner i tilstandsklasse «svært god». Det ble kun registrert to indikatorer for AIP og det er derfor ikke grunnlag til å regne ut AIP-indeksen.

Det ble gjort mikroskopiske observasjon av bakterien *Sphaerotilus natans* («lammehaler») i blandprøven fra april. Dekningsgraden vurderes til å være vanlig og settes derfor til 0,01 %. Siden det ble funnet heterotrof begroing på våren, kommer HBI2-indeks ut i tilstandsklasse «god».

I klassifiseringssystemet benyttes prinsippet om at «verste styren». Dette gjør at stasjonen totalt plasseres i tilstandsklasse «god» (tabell 9).

Tabell 9. PIT-, AIP- og HBI2-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for Rutua (RUT) i 2019.

Overordnet takson	Navn	Indeksverdi, PIT	Indeksverdi, AIP	Heterotrof begroing, HBI2
Chlorophyceae	<i>Oedogonium</i> b (13-18 µ)	7,73	6,92	
Chlorophyceae	<i>Staurastrum</i> sp.	3,05		
Chlorophyceae	<i>Oedogonium</i> a/b (19-21 µ)	7,57		
Chlorophyceae	<i>Mougeotia</i> a (6 -12 µ)	5,24		
Chlorophyceae	<i>Cosmarium</i> sp.	5,14		
Chlorophyceae	<i>Tohyptobrix</i> sp.	5,72		
Rhodophyta	<i>Audouinella hermannii</i>	21,25	7,05	
Rhodophyta	<i>Batrachospermum</i> sp.	7,68		

PIT AIP HBI2	7,92		0,0005
EQR	0,98		0,99
nEQR	0,91		0,79

Hitterødbekken – HIT

Hitterødbekken ligger vest for Heistadbekken og har utløp i Frierfjorden. Det er kun undersøkt heterotrof begroing ved stasjonen og det er tatt prøver både vår og høst. Det ble ikke funnet makroskopiske eller mikroskopiske forekomster av heterotrof begroing, hverken i vår- eller høstprøvene. HBI2-indeksen settes derfor til «svært god» (tabell 10).

Tabell 10. HBI2-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for stasjonen HIT i Hitterødbekken i 2019.

HBI2	0
EQR	1,00
nEQR	1,00

Bergbygdabekken – BER

Bergbygdabekken er lokalisert øst for Herregårdsbekken. Det er kun undersøkt heterotrof begroing ved stasjonen og det er tatt prøver både vår og høst. Det ble gjort mikroskopiske observasjoner av bakterien *Sphaerotilus natans* («lammehaler») i blandprøven fra oktober. Dekningsgraden vurderes til å være sjelden for prøven i oktober og settes derfor til 0,001 %. Siden det kun er gjort mikroskopiske observasjoner av heterotrof begroing, gjør dette at HBI2-indeksen kommer ut med tilstandsklasse «god» (tabell 11).

Tabell 11. HBI2-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for stasjonen BER i Bergbygdabekken i 2019.

HBI2	0,0005
EQR	0,99
nEQR	0,79

Versvikabekken – VER2

Det er kun undersøkt heterotrof begroing ved stasjonen og det er tatt prøver både vår og høst. Det ble gjort mikroskopiske observasjoner av bakterien *Sphaerotilus natans* («lammehaler») i blandprøven fra oktober. Dekningsgraden vurderes til å være sjelden for prøven i oktober og settes derfor til 0,001 %. Siden det kun er gjort mikroskopiske observasjoner av heterotrof begroing, gjør dette at HBI2-indeksen kommer ut med tilstandsklasse «god» (tabell 12).

Tabell 12. HBI2-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for stasjonen VER2 i Versvikabekken i 2019.

HBI2	0,0005
EQR	0,99
nEQR	0,80

Kjøyabekken – KJØ

Kjøyabekken er lokalisert nordøst for Kokkersvollbekken. Den har også utløp i Langangsfjorden. Det er kun undersøkt heterotrof begroing ved stasjonen og det er tatt prøver både vår og høst. Det ble ikke funnet makroskopiske eller mikroskopiske forekomster av heterotrof begroing, hverken i vår- eller høstprøvene. HBI2-indeksen settes derfor til «svært god» (tabell 13).

Tabell 13. HBI2-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for stasjonen KJØ i Kjøyabekken i 2019.

HBI2	0
EQR	1,00
nEQR	1,00

Kokkersvollbekken – KOK1

Stasjonen i Kokkersvollbekken er lokalisert langs gamle E18 og har utløp i Langangsfjorden. Det er kun undersøkt heterotrof begroing ved stasjonen og det er tatt prøver både vår og høst. Det ble ikke funnet makroskopiske eller mikroskopiske forekomster av heterotrof begroing, hverken i vår- eller høstprøvene. HBI2-indeksen settes derfor til «svært god» (tabell 14).

Tabell 14. HBI2-indeks med tilhørende EQR og nEQR-verdier for stasjonen KOK1 i Kokkersvollbekken i 2019.

HBI2	0
EQR	1,00
nEQR	1,00

4 Samlet vurdering

Tilstanden ved de ulike stasjonene holdt seg i tilstandsklassene «god» og «svært god» med tanke på eutrofiering, og «svært god» med tanke på forsuring. Rutua var den eneste stasjonen som har en PIT-indeksverdi, som tilsvarer «svært god» tilstand.

Det ble tatt prøver av heterotrof begroing fra flere stasjoner, sammenlignet med begroingsalger. Det er første gangen HBI2-indeksne er benyttet i overvåkingen. Denne baseres på to prøvetakinger som tas utenom sommermånedene. Av totalt 10 prøver ble det gjort mikroskopiske funn på fire av stasjonene. Disse stasjonene havner i tilstandsklasse «god». De resterende seks stasjonene ble det hverken gjort makroskopiske eller mikroskopiske funn og disse havner da i tilstandsklasse «svært god».

Tabell 15 viser oppsummering av tilstandsvurderingen for alle lokalitetene i 2019. Halvparten av lokalitetene ender opp i tilstandsklasse «svært god» og de resterende stasjonene havner i tilstandsklasse «god». Det må likevel presiseres at siden det kun er benyttet et kvalitetselement, heterotrof begroing, ved flere stasjoner, er denne klassifiseringen mer usikker sammenlignet med stasjonene der det både er tatt begroingsalger og heterotrof begroing.

En sammenligning med resultatene fra 2018 er oppsummert i tabell 16. Resultatene fra 2019 er bedre, sammenlignet med resultatene fra 2018. I 2018 var vannstanden svært lav, noe som førte til at det var vanskelig å ta prøver. Dette kan igjen ha påvirket resultatene. Prøvetakingsforholdene i 2019 var ganske ideelle og det ble funnet en del flere indikatortaksa.

Tabell 15. Oversikt over resultater fra begroingsalgeprøver tatt ved stasjoner langs E18 Langangen-Rugtvedt i 2019. nEQR-verdier for PIT er utregnet etter klassegrensene til vannforekomster med kalsiuminnhold på > 1 mg/l. nEQR-verdier for AIP er utregnet etter klassegrensene til vannforekomster med kalsiuminnhold på > 4 mg/l.

Stasjon	Kode	PIT	AIP	HBI2	nEQR, PIT	nEQR, AIP	nEQR, HBI2	Økologisk tilstand
Heistadbekken	HEI1			0			1,0	Svært god
	HEI3			0			1,0	Svært god
	HEI4	15,87	7,14	0	0,60	1,00	1,00	God
Herregårdsbekken	HER	10,46	7,14	0	0,77	1,00	1,00	God
Rutua	RUT	7,92		0,0005	0,91		0,79	God
Hitterødbekken	HIT			0			1,00	Svært god
Bergbygdabekken	BER			0,0005			0,79	God
Versvikabekken	VER2			0,0005			0,80	God
Kjøyabekken	KJØ			0			1,00	Svært god
Kokkersvollbekken	KOK1			0			1,00	Svært god

Tabell 16. Oversikt over resultater fra stasjonene som er prøvetatt i årene 2018 og 2019 av begroingsalger og heterotrof begroing tatt langs E18 Langangen-Rugtvedt. ØT er forkortelse for økologisk tilstand.

Stasjon	Kode	2018				2019			
		PIT nEQR	HBI nEQR	AIP nEQR	ØT	PIT nEQR	HBI nEQR	AIP nEQR	ØT
Heistadbekken	HEI4	0,50	0,9	-	Moderat	0,60	1,0	1,0	God
Herregårdsbekken	HER	0,54	0,9	-	Moderat	0,77	1,0	1,0	God
Rutua	RUT	0,77	0,9	-	God	0,91	0,79	-	God

Fiskeundersøkelser langs E18 Langangen-Rugtvedt 2018

Forfatter: Ole Roer, Faun Naturforvaltning

Kvalitetssikret av: Morten Meland, Faun Naturforvaltning

Innledning

I anleggsperioden for utbygging av ny E18 på strekning Langangen-Rugtvedt skal det som del av miljøoppfølgingsprogrammet utføres undersøkelser av biologiske kvalitetselement på oppdrag fra Nye Veier AS. Dette notatet sammenstiller resultatene fra undersøkelse av miljøtilstand for fisk, for bekkelokaliteter som potensielt kan påvirkes av utbyggingen. Fiskeundersøkelsene i 2018 ble gjennomført i 3 bekker i Porsgrunn kommune i Telemark; Heistadbekken (en stasjon), Herregårdsbekken (en stasjon) og Rutua (en stasjon).

Metodikk og klassifisering

Feltarbeidet ble gjennomført 20. september 2018 av Ole Roer fra Faun Naturforvaltning og Jonas Reinemo fra NIBIO. Været under feltarbeidet skiftet mellom overskyet oppholdsvær og perioder med sol. Sommeren 2018 var preget av tørke, noe som resulterte i svært lav vannføring i mange vassdrag i store deler av sommerhalvåret. I september når fisket ble utført i de aktuelle vassdragene var vannføringen kommet opp på et mer normalt nivå, selv om vannføringen enda var under middelvannføring i de undersøkte vassdragene.

Bonitering

Boniteringen er gjennomført for å kartlegge fysisk habitat, inkludert å vurdere egnethet for gyting og oppvekstområder for laksefisk. Boniteringen har tatt utgangspunkt i klassifiseringsveilederen og Miljødirektoratets veileder 2013 (Sandlund m.fl. 2013). Dette inkluderer vurdering av bunnsubstrat, fallgradient, dekningsgrad av moser og alger, hulrom, vannhastighet, vanddyp, gytemuligheter, oppvekstområder, skjul, kantvegetasjon og andre menneskeskapte påvirkningsfaktorer. Boniteringen ble utført på hver av stasjonene som ble elfisket ved skjønnsmessig vurdering av samme strekning som ble overfisket, dvs. for et vanddekt areal fra 40-90 m² per stasjon. Resultat av boniteringene ble notert i en feltprotokoll.

Elfiske

Fiskeundersøkelsene ble gjennomført med elfiskeapparat (Terik GeOmega FA 4) etter standard prosedyre (NS-EN 14011). Ved samtlige stasjoner ble det utført tre omgangers suksessivt overfiske med 30 minutter mellom hver omgang. Tilleggsparametere som ledningsevne og vanntemperatur ble målt med YSI multiparameterlogger.

All fisk som ble fanget ble artsbestemt og lengdemålt (total lengde) fra snutespiss til enden av naturlig utfoldet halefinne. For ørret og laks ble det skilt mellom årsyngel (0+) og eldre fisk (>0+). Øvrige fiskearter ble kun lengdemålt. Alt utstyr ble desinfisert ved bruk av Virkon S før forflytning mellom vassdragene. All fisk ble satt tilbake i elva etter avsluttet elfiske.

Der resultatet ga grunnlag for det er tettheten (y) beregnet basert på avtagende fangst over 3 fiskeomganger (Zippin 1958, Bohlin 1989). Fangbarheten av årsyngel (0+) og eldre fisk (>0+) estimeres ut ifra det totale antall fisk (T) og antall fisk fanget ved den x -gangen (C_x). Deretter kan tettheten for årsyngel og eldre fisk regnes ut etter følgende formel:

$$y = T / (1 - ((T - C_1) / (T - C_3))^3)$$

Økologisk tilstand for lokalitetene er satt ut ifra kriteriene gitt i klassifiseringsveilederen av miljøtilstand i vann (Tabell 1). For laksefisk i rennende vatn er *tetthet av ungfiske* (årsyngel og eldre ungfisk) eneste brukte parameter for å klassifisere økologisk tilstand. Legg merke til at det er stor forskjell på klasseinndelingen basert på fisketetthet i vannforekomster der laksefisk lever sammen med flere fiskearter («sympatrisk») kontra der laksefiskene lever sammen med få andre arter («allopatrisk»). I tillegg kan nevnes at tetthetsestimater for fisk for en hel vannforekomst ifølge Sandlund m.fl. (2013) må baseres på 5-10 elfiskestasjoner i samme vassdrag, hvor det fra hver stasjon bør foreligge estimater fra flere år. Dette for å redusere usikkerheten i beregnede tettheter.

Tabell 1. Klassegrenser for økologisk tilstand i bekker og små elver i lavlandet med laksefisk. Verdiene (antall ungfiske per 100 m²) etter «habitat ikke beskrevet» gjelder der habitatdata ikke er registrert. Habitatklasse 1 er «lite egnet», habitatklasse 2 er «egnet», habitatklasse 3 er «velegnet». Nårvar av flere aldersgrupper (både 0+ og ≥1+ og voksenfisk) støtter en konklusjon om at bestanden er i god eller svært god tilstand. Fravær av en årsklasse man forventer å finne medfører nedklassifisering ett trinn dersom vurderingen ellers tilsier at dette skyldes menneskeskapte påvirkninger. Der forventete tettheter er svært lave bør verdiene bare brukes til å skille mellom god og moderat. Etter Sandlund m.fl. (2013).

Artssamfunn	Svært god	God	Moderat	Dårlig	Svært dårlig
Anadrom, habitat ikke beskrevet	>70	69-53	52-35	34-18	<18
Anadrom, habitatklasse 2	>49	49-37	36-25	25-12	<12
Anadrom, habitatklasse 3	>81	81-61	60-41	40-20	<20
Anadrom sympatrisk, habitat ikke beskrevet	>19	18-15	14-10	9-5	<5
Anadrom sympatrisk, habitatklasse 2		≥5	≤4		
Anadrom sympatrisk, habitatklasse 3	>25	24-19	18-13	12-6	<6
Stasjonær allopatrisk, habitat ikke beskrevet	>58	58-44	43-29	28-15	<15
Stasjonær allopatrisk, habitatklasse 1	>34	34-26	25-17	16-9	<8
Stasjonær allopatrisk, habitatklasse 2	>55	55-41	40-28	27-14	<14
Stasjonær allopatrisk, habitatklasse 3	>67	67-50	50-34	33-17	<17
Stasjonær sympatrisk, habitat ikke beskrevet	>10	10-8	8-6	5-3	<3
Stasjonær sympatrisk, habitatklasse 2		≥2	<2		
Stasjonær sympatrisk, habitatklasse 3	>14	14-11	10-7	6-4	<4

Resultater

Under følger oppsummering av resultater fra fiskeundersøkelsene gjennomført i 2018 per stasjon, samt en samlet vurdering for de 3 lokalitetene tilknyttet hvert sitt vassdrag som potensielt kan påvirkes av utslipp fra utbygging av E18 parsellen Langangen-Rugtvedt.

Heistadbekken -HEI

Bonitering

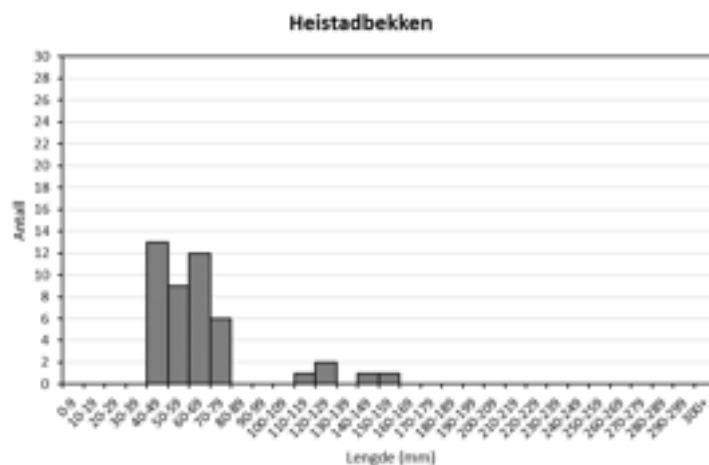
Det ble fisket langs en strekning på 60 m tilsvarende 90 m² vanddekt areal (Figur 1). Stilleflytende partier og kulper dominerte undersøkt strekning (70%), mens øvrige partier bestod av moderate stryk. Bunnsubstratet er dominert av silt, stein (<100 mm) og grus (2-20 mm). Skjulmulighetene for ungfisk ble vurdert som gode og strekningen ble vurdert som egnet for gyting med tilfredsstillende andel gytesubstrat. Vanddyppet på strekningen varierte fra 1-50 cm. Vannføringen ble vurdert som lav og vannet hadde klar farge på tidspunktet når fisket ble utført. Nær alt vanddekt areal hadde overhengende vegetasjon av lauvskog, bregner, urter og gras.

Figur 1. Kart og bilde av stasjon for fiskeundersøkelsen i Heistadbekken gjennomført 20.9.2018. Rød sirkel i kartet viser start for elfiske og rød strek viser avfisket strekning.

Fisk

Det ble til sammen fanget 45 ørret, hvorav 40 årsyngel (0+) med varierende lengder fra 41-76 mm. Årsyngelen var i snitt 57 mm, mens største ørret var 152 mm (Figur 2). Det ble beregnet en tetthet av ørret på 81 individer per 100 m². Fangbarheten var lavere enn normalt både for 0+ og eldre ungfisk, noe som tilskrives ledningsevnen i vannet.

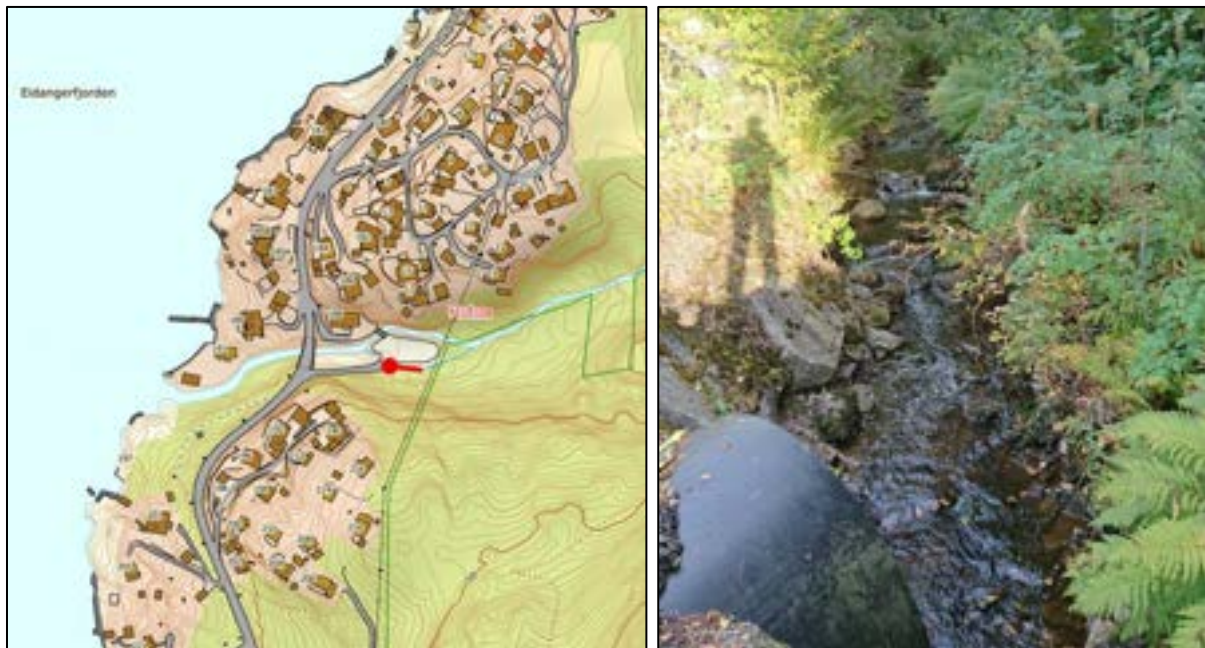

Figur 2. Lengdefordeling av ørret (n = 45) etter tre omganger med overfiske ved stasjonen i Heistadbekken.

Rutua -RUT

Bonitering

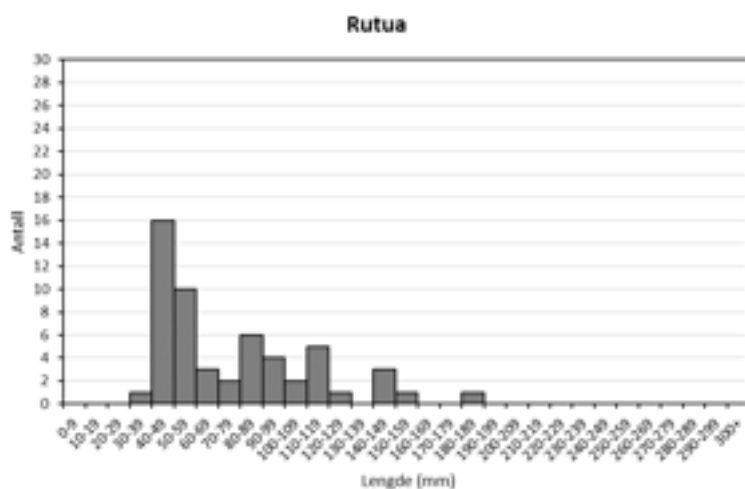
I Rutua ble det elfisket langs en strekning på 20 m med gjennomsnittlig bredde på 2,0 m vanndekt areal tilsvarende 40 m². Fisket startet umiddelbart oppstrøms ei stikkrenne (Figur 3). Moderate stryk dominerte strekningen som ble fisket (50%). Bunnssubstratet var dominert av stein og blokk >100 mm, iblandet grus (10%) og mindre stein <100 mm (25%). Skjulmulighetene for ungfisk ble vurdert til meget gode og lokaliteten ble vurdert som egnet for gyting. Vannføringen ble vurdert som lav til middels og vanddypet varierte fra 3-60 cm på strekningen hvor det ble fisket. Lauvskog, bregner, urter og gras dekte rundt halve arealet av bekken på stasjonen som ble avfisket.

Figur 3. Kart og bilde av stasjon for fiskeundersøkelsen i Rutua gjennomført 20.9.2018. Rød sirkel i kartet viser start for elfiske og rød strek viser avfisket strekning.

Fisk

Det ble fanget 55 ørret totalt etter tre omganger overfiske. 30 av ørretene ble vurdert som årsyngel (0+) med lengder fra 36-63 mm, mens resterende 25 fisk var eldre ungfisk ($\geq 1+$). Den største ørreten var 186mm (Figur 4). Det ble beregnet en tetthet på 209 ørret per 100 m².

Figur 4. Lengdefordeling av ørret ($n = 55$) etter tre omganger med overfiske ved stasjonen i Rutua.

Herregårdsbekken -HER

Bonitering

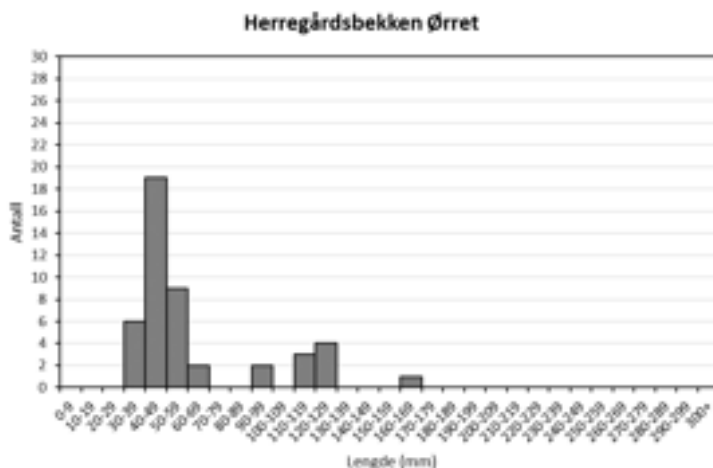
Det ble fisket langs en strekning på 50 m langs søndre del av elva innenfor en bredde på ca. 1,5 m tilsvarende 75 m² (Figur 5). Vanddekt bredde ble i snitt vurdert til 5 m. Vanddypet på undersøkt strekning varierte fra 2-50 cm, mens vannføringen ble vurdert noe lavere enn middelvannføring når fisket ble utført. Bunnssubstratet domineres av stein mellom 20-100 mm (70%), mens resterende 30% er jevnt fordelt mellom øvrige fraksjoner. Moderate stryk utgjorde ca. 30 % av undersøkt strekning, mens resterende parti var dominert av svakere strømninger. Skjulmulighetene for ungfisk ble vurdert som gode og strekningen er egnet for gyting. Lauvskog, gras, bregner og urter dekte > 66% av elva.

Figur 5. Kart og bilde av stasjon for fiskeundersøkelsen i Herregårdsbekken gjennomført 20.9.2018. Rød sirkel i kartet viser start for elfiske og rød strek viser avfisket strekning.

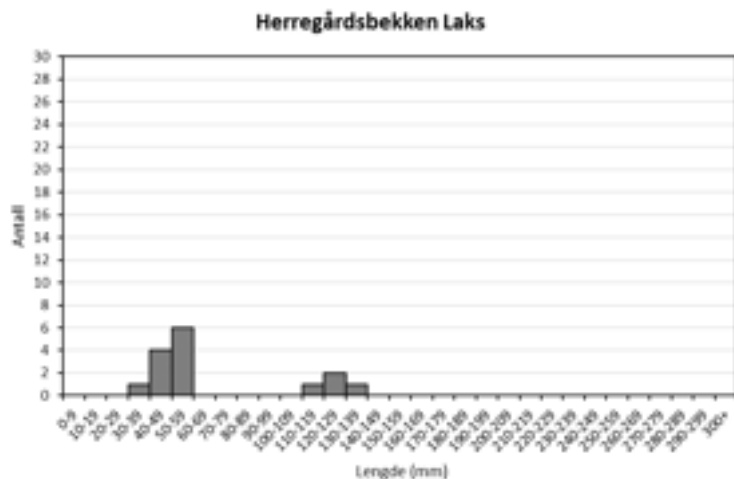
Fisk

Det ble fanget 46 ørret og 15 laks. 36 av ørretene var årsyngel (0+) med varierende lengder fra 34-63 mm. Største ørret var 169 mm (Figur 6). 11 laks var årsyngel (0+), mens resterende var ungfisk ($\geq 1+$). Største laks var 138 mm (Figur 7). Tettheten av ørret og laks ble beregnet til hhv. 85 og 26 individer per 100 m². Det ble også fanget 2 ål nedstrøms Movegen noe lenger ned i elva en undersøkte stasjon. For klassifisering av økologisk tilstand ble ørret og laks slått sammen til ei gruppe, tettheten ble da samlet beregnet til 109 individer per 100 m².

Figur 6. Lengdefordeling av ørret (n = 46) etter tre omganger med overfiske ved stasjonen i Herregårdsbekken.

Figur 7. Lengdefordeling av laks ($n = 15$) etter tre omganger med overfiske ved stasjonen i Herregårdsbekken.

Samlet vurdering

Fisk

Det ble avfisket et areal mellom 40-90 m² per stasjon. Antall fisk fanget varierte fra 45 ørret i Heistadbekken til 61 ørret og laks i Herregårdsbekken. Beregnet tetthet av laksefisk varierte fra 81 (Heistadbekken)-209 (Rutua) fisk per 100 m² (Tabell 2).

Tabell 2. Oversikt over fiskefangst, tetthet, estimert fangbarhet, samt økologisk tilstand basert på tetthet av laksefisk for stasjonene som ble undersøkt i 2018. Benyttede habitatklasser fremgår av tabell 3.

Stasjonsnavn	Avfisket areal (m ²)	Fangst tot			Fangst >0+			Fangst 0+			Tetthet tot pr 100 m ²	Tetthet >0+ pr 100 m ²	Tetthet 0+ pr 100 m ²	Fangbarhet >0+	Fangbarhet 0+	Økologisk tilstand fisk
		1	2	3	1	2	3	1	2	3						
Heistadbekken**	90	20	15	10	3	1	1	17	14	9	81	7	74	0,47	0,26	Moderat
Rutua	40	27	19	9	16	6	3	11	13	6	209	67	141	0,58	0,22	Svært god
Herregårdsbekken	75	30	19	12	7	4	3	23	15	9	109	25	84	0,36	0,37	Svært god

*Benyttet fangbarhet på 0,45 og 0,62 for hhv. 0+ og >0+ dersom en omgang overfiske, ikke-avtagende fangst eller fangst av svært få fisk

**Økologisk tilstand nedklassifisert ett trinn pga lavere tetthet av årsyngel eller eldre ungfisk enn forventet

Basert på vurdering av habitatklasse kombinert med lav tetthet av eldre ungfisk er økologisk tilstand nedklassifisert med ett trinn fra «God» til «Moderat» for Heistadbekken. Årsaken til få av eldre ungfisk er ukjent. De andre lokalitetene har «Svært god tilstand» basert på beregnet tetthet av laksefisk. Det skal nevnes at det kan være knyttet en viss usikkerhet til enkelte av tetthetsestimaterne, bl.a. ble det observert flere eldre ungfisk i Heistadbekken som ikke ble fanget.

Bonitering

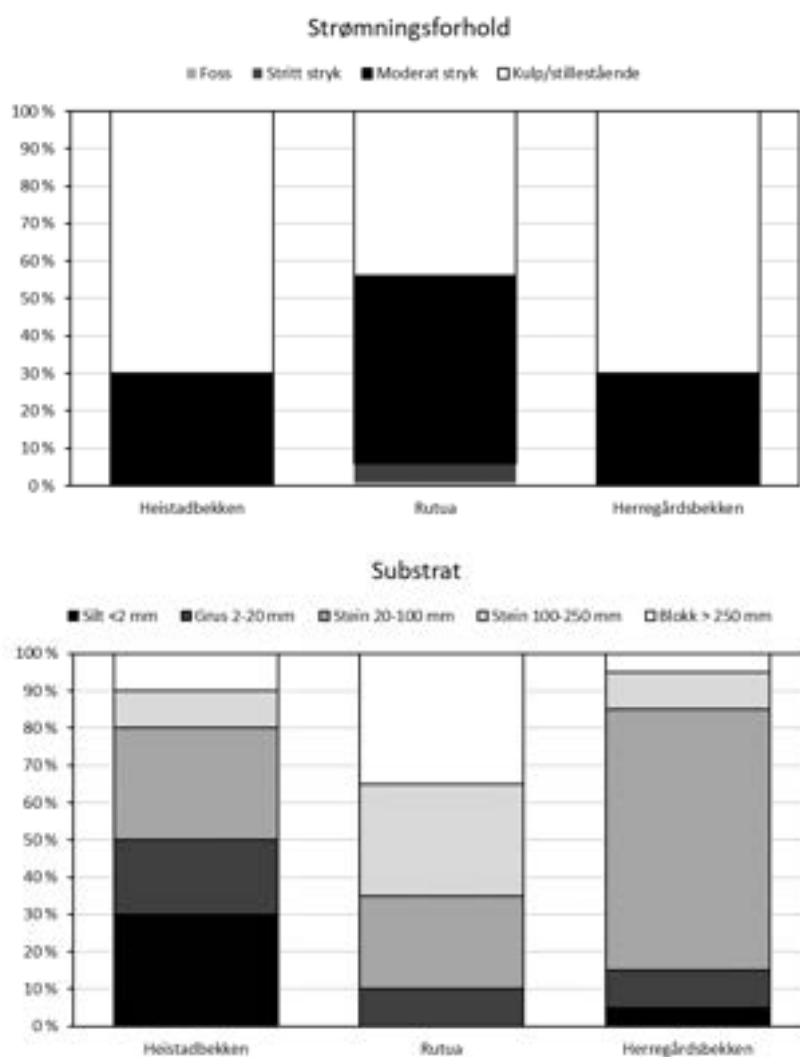
Strekningen som ble fisket i Rutua var dominert av moderate stryk (50%) med innslag av stritt stryk i tillegg til snaue halvdelene av strekningen som bestod av mer saktestrømmende vann og kulper. For de øvrige to stasjonene dominerte stillestående partier og kulper, med anslagsvis 30% moderate stryk for begge.

Heistadbekken hadde relativt høyt innslag av silt (30%) noe som var fraværende i Rutua på undersøkt stasjon grunnet høyere vannhastighet. Herregårdsbekken skilte seg ut med høy andel stein (20-100 mm). Alle tre lokaliteter hadde egnet gytesubstrat i tilstrekkelig omfang til å vurderes som egnede gytelokaliteter (Figur 8). De mest relevante resultatene fra bonitering av stasjonene hvor det ble gjennomført elfiske høsten 2018 fremgår av tabell 3 og figur 8.

Tabell 3. Oversikt over sentrale parametere for kartlegging av fysiske habitat (bonitering) for tre undersøkte elfiske stasjoner fordelt på ulike vassdrag i Porsgrunn kommune, Telemark. Merk at vurderingene gjelder undersøkte stasjoner og således ikke utgjør noen samla vurdering av hver enkelt bekk/elv i full lengde.

Stasjonsnavn	Vannføring	Vannndyp, cm		Vannfarge	Anadrom strekning (ja/nei)	Dekningsgrad overhengende vegetasjon (%)	Skjultmuligheter	Egnethet for gyting	Habitatklasse
		Min	Maks						
Heistadbekken	Liten	1	50	Klart	Ja	> 66	Gode	Egnet	3
Rutua	Liten	3	60	Klart	Ja	34-66	Meget gode	Egnet	3
Herregårdsbekken	Liten	2	50	Klart	Ja	> 66	Gode	Egnet	3*

*Sympatriske habitatklasse hvor ørret lever i sameksistens med andre fiskearter

Figur 8. Fordeling av strømningsforhold (øvre figur) og bunnssubstrat (nedre figur) for kartlagte strekninger på 3 undersøkte elfiske stasjoner fordelt på ulike elver i Porsgrunn kommune, Telemark. Merk at vurderingene gjelder undersøkte stasjoner og således ikke utgjør noen samla vurdering av hver enkelt bekk/elv i full lengde.

Litteratur

Bohlin, T., Hamrin, S., Heggeberget, T. G., Rasmussen, G. og Saltveit, S. J. 1989. Electrofishing Theory and practice with special emphasis on salmonids. *Hydrobiologica* 173: 9-43.

Direktoratsgruppa 2013 (revidert 2015). Klassifisering av miljøtilstand i vann: økologisk og kjemisk klassifiseringssystem for kystvann, innsjøer og elver i henhold til vannforskriften (Bind 02:2013). Trondheim: Direktoratets gruppa for gjennomføringen av vanndirektivet.

Forseth, T. & Forsgren, E. (red.) 2008. El-fiskemetodikk. Gamle problemer og nye utfordringer. NINA Rapport 488. 74 s.

Sandlund, O.T. (red.) 2013. Vannforskriften og fisk – forslag til klassifiseringssystem. Miljødirektoratet rapport 22-2013. 60s.

Skaalsveen, K., Roseth, R. og Reinemo, J. 2016. Biologisk forundersøkelse – utbygging av E18 Rugtvedt-Dørdal. NIBIO-rapport. 35 s.

Zippin, C. 1958. The removal method and population estimation. *Journal of wildlife management* 22: 82-90.

Fagnotat 017-2019

Til: NIBIO ved Yvonne Rognan og Roger Roseth
Fra: Faun Naturforvaltning ved Ole Roer og Morten Meland
Kopi: Nye Veier ved Espen Hoell

Fiskeundersøkelser langs E18 Langangen-Rugtvedt 2019

Innledning

I anleggsperioden for utbygging av ny E18 på strekning Langangen-Rugtvedt skal det som del av miljøoppfølgingsprogrammet utføres undersøkelser av biologiske kvalitetselement på oppdrag fra Nye Veier AS. Dette notatet sammenstiller resultatene fra undersøkelse av miljøtilstand for fisk, for bekkelokaliteter som potensielt kan påvirkes av utbyggingen. Fiskeundersøkelsene i 2019 ble gjennomført i 3 bekker i Porsgrunn kommune i Telemark; Heistadbekken (en stasjon), Herregårdsbekken (en stasjon) og Rutua (en stasjon).

Metodikk og klassifisering

Feltarbeidet ble gjennomført 11. september 2019 av Ole Roer fra Faun Naturforvaltning og Yvonne Rognan fra NIBIO, samt 18. september 2019 av Ole Roer og Morten Meland (Faun Naturforvaltning). Været under feltarbeidet skiftet mellom overskyet vær med regn i lufta til perioder med sol. Sommeren 2019 er vurdert som normal i forhold til nedbør. Vannføringen var noe høyere enn ønskelig når fisket ble gjennomført, men dette vurderes ikke å ha påvirket resultatene nevneverdig.

Bonitering

Boniteringen er gjennomført for å kartlegge fysisk habitat, inkludert å vurdere egnethet for gyting og oppvekstområder for laksefisk. Boniteringen har tatt utgangspunkt i klassifiseringsveilederen og Miljødirektoratets veileder 2013 (Sandlund m.fl. 2013). Dette inkluderer vurdering av bunns substrat, fallgradient, dekningsgrad av moser og alger, hulrom, vannhastighet, vanddyp, gytemuligheter, oppvekstområder, skjul, kantvegetasjon og andre menneskeskapt påvirkningsfaktorer. Boniteringen ble utført på hver av stasjonene som ble elfisket ved skjønnsmessig vurdering av samme strekning som ble overfisket, dvs. for et vanddekt areal fra 50-120 m² per stasjon. Resultat av boniteringene ble notert i en feltprotokoll.

Elfiske

Fiskeundersøkelsene ble gjennomført med elfiskeapparat (Terik GeOmega FA-55) etter standard prosedyre (NS-EN 14011). Modusen «auto-tune» ble benyttet slik at apparatet automatisk justerer spenningen i forhold til endringen i konduktiviteten/ledningsevnen i vassdragene. Dette sikrer optimal fangbarhet. Ved samtlige stasjoner ble det utført tre omgangers suksessivt overfiske med 30 minutter mellom hver omgang.

All fisk som ble fanget ble artsbestemt og lengdemålt (totallengde) fra snutespiss til enden av naturlig utfoldet halefinne. For ørret og laks ble det skilt mellom årsyngel (0+) og eldre fisk (>0+). Øvrige fiskearter ble kun lengdemålt. Alt utstyr ble desinfisert ved bruk av Virkon S for forflytning mellom vassdragene. All fisk ble satt tilbake i elva etter avsluttet elfiske.

Tettheten av fisk (y) er beregnet basert på avtagende fangst over 3 fiskeomganger (Zippin 1958, Bohlin 1989). Fangbarheten av årsyngel (0+) og eldre fisk (>0+) estimeres ut ifra det totale antall fisk (T) og antall fisk fanget ved den x -gangen (C_x). Deretter kan tettheten for årsyngel og eldre fisk regnes ut etter følgende formel:

$$y = T / (1 - ((T - C_1) / (T - C_3))^3)$$

Økologisk tilstand for lokalitetene er satt ut ifra kriteriene gitt i klassifiseringsveilederen av miljøtilstand i vann (Tabell 1). For laksefisk i rennende vann er *tetthet av ungfisk* (årsyngel og eldre ungfisk) eneste brukte parameter for å klassifisere økologisk tilstand. Legg merke til at det er stor forskjell på klasseinndelingen basert på fisketetthet i vannforekomster der laksefisk lever sammen med flere fiskearter («sympatrisk») kontra der laksefiskene lever sammen med få andre arter («allopatrisk»). I tillegg kan nevnes at tetthetsestimater for fisk for en hel vannforekomst ifølge Sandlund m.fl. (2013) må baseres på 5-10 elfiskestasjoner i samme vassdrag, hvor det fra hver stasjon bør foreligge estimater fra flere år. Dette for å redusere usikkerheten i beregnede tettheter.

Tabell 1. Klassegrenser for økologisk tilstand i bekker og små elver i lavlandet med laksefisk. Verdiene (antall ungfisk per 100 m²) etter «habitat ikke beskrevet» gjelder der habitatdata ikke er registrert. Habitatklasse 1 er «lite egnet», habitatklasse 2 er «egnet», habitatklasse 3 er «velegnet». Nærvar av flere aldersgrupper (både 0+ og ≥1+ og voksenfisk) støtter en konklusjon om at bestanden er i god eller svært god tilstand. Fravær av en årsklasse man forventer å finne medfører nedklassifisering ett trinn dersom vurderingen ellers tilsier at dette skyldes menneskeskapte påvirkninger. Der forventete tettheter er svært lave bør verdiene bare brukes til å skille mellom god og moderat. Etter Sandlund m.fl. (2013).

Artssamfunn	Svært god	God	Moderat	Dårlig	Svært dårlig
Anadrom, habitat ikke beskrevet	>70	69-53	52-35	34-18	<18
Anadrom, habitatklasse 2	>49	49-37	36-25	25-12	<12
Anadrom, habitatklasse 3	>81	81-61	60-41	40-20	<20
Anadrom sympatrisk, habitat ikke beskrevet	>19	18-15	14-10	9-5	<5
Anadrom sympatrisk, habitatklasse 2		≥5	≤4		
Anadrom sympatrisk, habitatklasse 3	>25	24-19	18-13	12-6	<6
Stasjonær allopatrisk, habitat ikke beskrevet	>58	58-44	43-29	28-15	<15
Stasjonær allopatrisk, habitatklasse 1	>34	34-26	25-17	16-9	<8
Stasjonær allopatrisk, habitatklasse 2	>55	55-41	40-28	27-14	<14
Stasjonær allopatrisk, habitatklasse 3	>67	67-50	50-34	33-17	<17
Stasjonær sympatrisk, habitat ikke beskrevet	>10	10-8	8-6	5-3	<3
Stasjonær sympatrisk, habitatklasse 2		≥2	<2		
Stasjonær sympatrisk, habitatklasse 3	>14	14-11	10-7	6-4	<4

Resultater

Under følger oppsummering av resultater fra fiskeundersøkelsene gjennomført i 2019 per stasjon, samt en samlet vurdering for de 3 lokalitetene tilknyttet hvert sitt vassdrag som potensielt kan påvirkes av utslipp fra utbygging ny E18 Langangen-Rugtvedt.

Heistadbekken -HEI

Bonitering

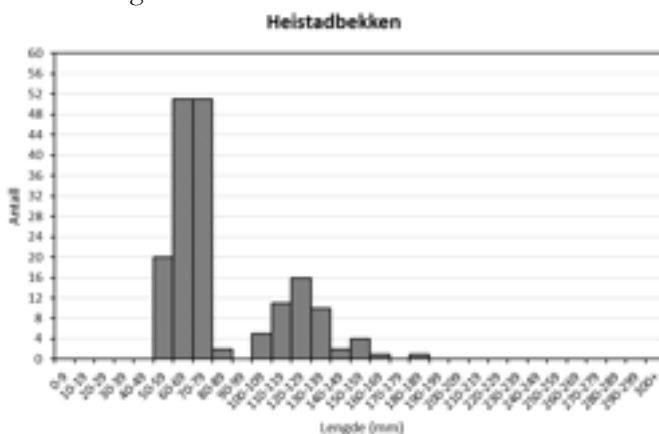
Det ble fisket langs en strekning på 60 m tilsvarende 120 m² vanddekt areal (Figur 1). Stilleflytende partier og kulper dominerte undersøkt strekning (70%), mens øvrige partier bestod av moderate stryk (30%). Bunnsubstratet var dominert av silt, stein (<100 mm) og grus (2-20 mm). Skjulmulighetene for ungfisk ble vurdert som gode og strekningen ble vurdert som egnet for gyting med tilfredsstillende andel gytesubstrat. Vanddypet på strekningen varierte fra 5-70 cm. Vannføringen ble vurdert som middels og vannet hadde klar farge på tidspunktet når fisket ble utført, med unntak av siste overfiske da økt vannføring som følge av nedbør ga uklart vann. Nær alt vanddekt areal hadde overhengende vegetasjon av lauvskog, bregner, urter og gras.

Figur 1. Kart og bilde av stasjon for fiskeundersøkelsen i Heistadbekken gjennomført 11.9.2019. Rød sirkel i kartet viser start for elfiske og rød strek viser avfisket strekning.

Fisk

Det ble til sammen fanget 174 ørret, hvorav 124 årsyngel (0+) med lengder fra 52-84 mm. Årsyngelen var i gjennomsnitt 67 mm, mens største ørret var på 188 mm (Figur 2). Det ble beregnet en tetthet av ørret på 177 individer per 100 m², hvorav en tetthet på 134 årsyngel per 100 m². Beregnet fangbarhet etter 3 omgangers overfiske var 0,38 for 0+ og 0,67 for eldre ungfisk.

Figur 2. Lengdefordeling av ørret ($n = 174$) etter tre omganger med overfiske ved stasjonen i Heistadbekken.

Rutua -RUT

Bonitering

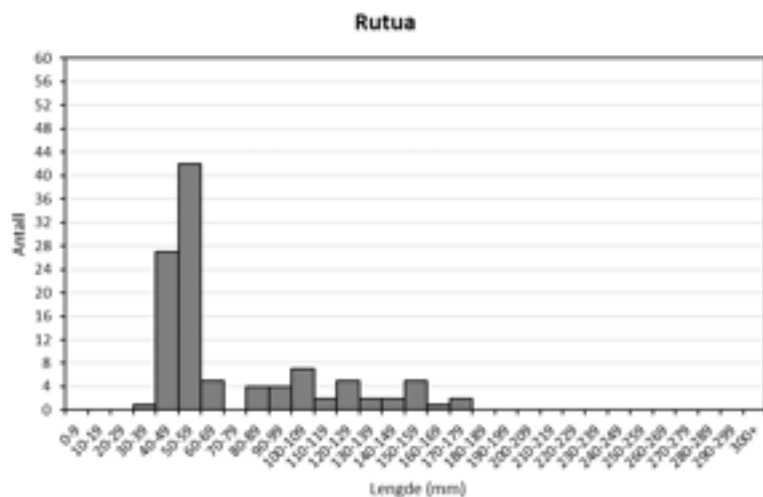
I Rutua ble det elfisket en strekning på 25 m med snitt bredde på 2,0 m vanndekt areal tilsvarende 50 m². Fisket startet umiddelbart oppstrøms ei stikkrenne (Figur 3). Moderate stryk dominerte strekningen som ble fisket (50%). Bunnsubstratet var dominert av stein og blokk >100 mm (65%), iblandet grus (10%) og mindre stein <100 mm (25%). Skjulmulighetene for ungfisk ble vurdert til meget gode og lokaliteten ble vurdert som egnet for gyting. Vannføringen ble vurdert som noe over middels og vanddypt varierte fra 5-70 cm på strekningen hvor det ble fisket. Lauvskog, bregner, urter og gras dekte ca. halve arealet av bekken på stasjonen som ble avfisket.

Figur 3. Kart og bilde av stasjon for fiskeundersøkelsen i Rutua gjennomført 11.9.2019. Rød sirkel i kartet viser start for elfiske og rød strek viser avfisket strekning.

Fisk

Det ble fanget 109 ørret totalt etter tre omgangers overfiske. 75 av ørretene ble vurdert som årsyngel (0+) med lengder fra 38-69 mm, mens resterende 34 fisk var eldre ungfisk ($\geq 1+$). Største ørret ble målt til 176 mm (Figur 4). Det ble beregnet en tetthet på 243 ørret per 100 m².

Figur 4. Lengdefordeling av ørret ($n = 1095$) etter tre omganger med overfiske ved stasjonen i Rutua.

Herregårdsbekken -HER

Bonitering

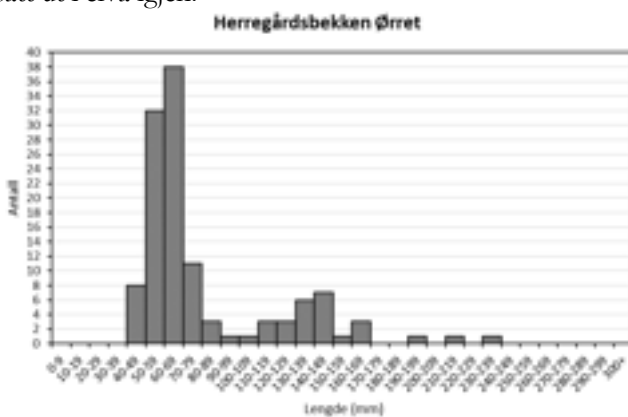
Det ble fisket langs en strekning på 35 m langs søndre del av elva innenfor en bredde på ca. 2,0 m tilsvarende 70 m² (Figur 5). Total vanddekt bredde ble i snitt vurdert til 5 m. Vanddypet på undersøkt strekning varierte fra 2-60 cm, mens vannføringen ble vurdert å være nær middelvannføring da fisket ble utført. Bunnsubstratet ble dominert av stein mellom 20-100 mm (70%), mens resterende 30% var jevnt fordelt mellom øvrige fraksjoner. Moderate stryk utgjorde ca. 30 % av undersøkt strekning, mens resterende parti var dominert av svakere strømninger. Skjulmulighetene for ungfisk ble vurdert som gode og strekningen er egnet for gyting. Lauvskog, gras, bregner og urter dekte > 66% av elva.

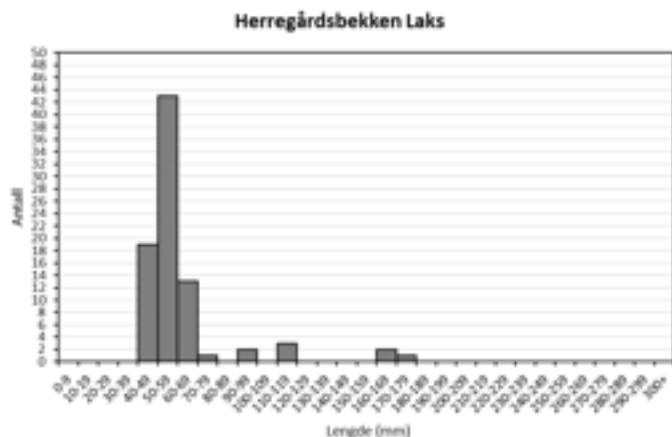
Figur 5. Kart og bilde av stasjon for fiskeundersøkelsen i Herregårdsbekken gjennomført 18.9.2019. Rød sirkel i kartet viser start for elfiske og rød strek viser avfisket strekning.

Fisk

Det ble fanget 120 ørret og 84 laks. 92 av ørretene var årsyngel (0+) med varierende lengder fra 42-87 mm. Største ørret var på 237 mm (Figur 6). 76 laks var årsyngel (0+) med varierende lengder fra 41-71 mm, mens største laks var 171 mm (Figur 7). Tettheten av ørret og laks ble beregnet til hhv. 188 og 134 individer per 100 m². Det ble også fanget 1 ål på 86 mm. Under fisket ble det i tillegg fanget 3 sjøørret og en voksen laks, hvorav den største sjøørreten og laksen begge ble vurdert til mellom 3 til 4 kg. Det ble også fanget en ål på snaue 70 cm. Disse ble ikke tatt opp for måling, men umiddelbart satt ut i elva igjen.

Figur 6. Lengdefordeling av ørret ($n = 120$) etter tre omganger med overfiske ved stasjonen i Herregårdsbekken.

Figur 7. Lengdefordeling av laks (n = 84) etter tre omganger med overfiske ved stasjonen i Herregårdsbekken.

Samlet vurdering

Fisk

Avfisket areal varierte mellom 50-120 m² per stasjon. Antall fisk fanget varierte fra 109 ørret i Rutua til 204 ørret og laks i Herregårdsbekken. Beregnet tetthet av laksefisk i 2019 varierte fra 177 fisk per 100 m² i Heistadbekken til 322 ørret og laks per 100 m² i Herregårdsbekken (Tabell 2).

Tabell 2. Oversikt over fiskefangst, tetthet, estimert fangbarhet, samt økologisk tilstand basert på tetthet av laksefisk for stasjonene som ble undersøkt i 2019. Benyttede habitatklasser fremgår av tabell 3.

Stasjonsnavn	Avfisket areal (m ²)	Fangst tot			Fangst >0+			Fangst 0+			Tetthet tot pr 100 m ²	Tetthet >0+ pr 100 m ²	Tetthet 0+ pr 100 m ²	Fangbarhet >0+	Fangbarhet 0+	Økologisk tilstand fisk
		1	2	3	1	2	3	1	2	3						
Heistadbekken	120	96	52	26	34	13	3	62	39	23	177,3	43,2	134,1	0,67	0,69	Svært god
Rutua	50	64	31	14	20	10	4	44	21	10	243,6	75,4	168,2	0,54	0,52	Svært god
Herregårdsbekken*	70	117	49	38	16	6	14	101	43	24	322,7	54,4	268,3	0,62	0,53	Svært god

*Benyttet fangbarhet på 0,62 for >0+ pga. ikke-avtagende fangst for eldre ungfisk

Alle lokalitetene har «Svært god tilstand» basert på beregnet tetthet av laksefisk i 2019. Det skal nevnes at det kan være knyttet en viss usikkerhet til enkelte av tetthetsestimaterne. I Herregårdsbekken ble det bl.a. ikke registrert avtagende fangst for eldre ungfisk.

Sammenlignet med resultatene fra fiskeundersøkelsene i 2018 ble det registrert betydelig høyere tetthet av laksefisk ved samtlige stasjoner i 2019 (Tabell 3). Årsaken til lavere fisketetthet i 2018 antas å kunne ha sammenheng med sist års tørkesommer, noe som trolig resulterte i høy dødelighet for årsyngel og ungfisk.

Tabell 3. Sammenligning av beregnet tetthet for laksefisk ved stasjoner undersøkt i hhv. 2019 og 2018. 2018 tall fra Roer m.fl. (2018).

Stasjon	Kode	2019 Tetthet tot pr 100 m ²	2018 Tetthet tot pr 100 m ²
Heistadbekken	LR-HEI	177,3	80,7
Rutua	LR-RUT	243,6	208,5
Herregårdsbekken	LR-HER	322,7	108,9

Bonitering

Strekningen som ble fisket i Rutua var dominert av moderate stryk (50%) med innslag av stritt stryk i tillegg til snau halvdel av strekningen som bestod av mer saktestrømmende vann og kulper. For de øvrige to stasjonene dominerte stillestående partier og kulper, med anslagsvis 30% moderate stryk for begge.

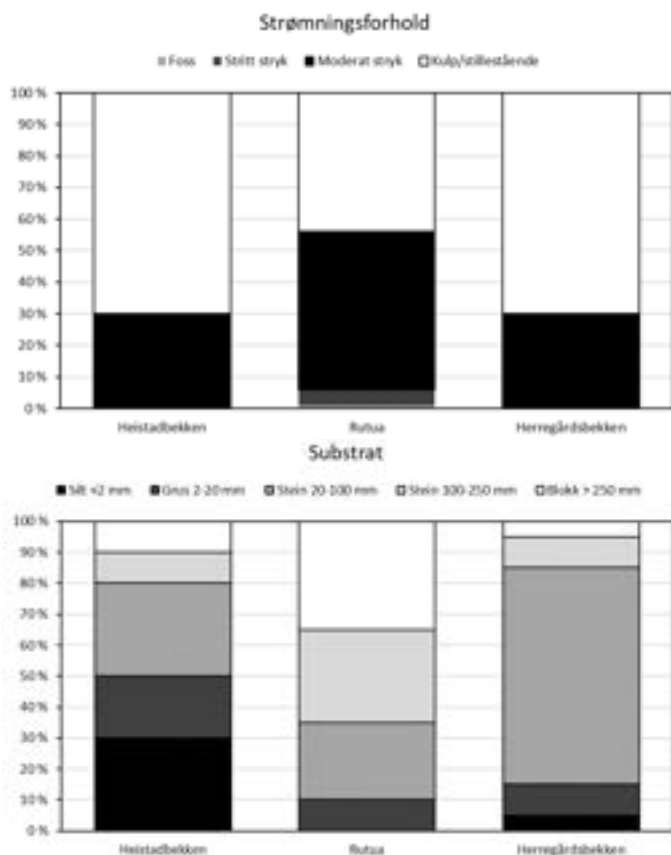
Heistadbekken hadde relativt høyt innslag av silt (30%) noe som var fraværende i Rutua på undersøkt stasjon grunnet høyere vannhastighet. Herregårdsbekken skilte seg ut med høy andel stein (20-100 mm). Alle tre lokaliteter hadde egnet gytesubstrat i tilstrekkelig omfang til å vurderes som egnede gytelokaliteter (Figur 8).

De mest relevante resultatene fra bonitering av stasjonene hvor det ble gjennomført elfiske høsten 2019 fremgår av tabell 4 og figur 8.

Tabell 4. Oversikt over sentrale parametere for kartlegging av fysisk habitat (bonitering) for tre undersøkte elfiske stasjoner fordelt på ulike vassdrag i Porsgrunn kommune, Telemark. Merk at vurderingene gjelder undersøkte stasjoner og således ikke utgjør noen samla vurdering av hver enkelt bekk/elv i full lengde.

Stasjonsnavn	Vannføring	Vanddyb, cm		Vannfarge	Anadrom strekning (ja/nei)	Dekningsgrad overhengende vegetasjon (%)	Skjulmuligheter	Egnethet for gyting	Habitatklasse
		Min	Maks						
Heistadbekken	Middels	5	70	Klart	Ja	> 66	Gode	Egnet	3
Rutua	Middels	5	70	Klart	Ja	34-66	Meget gode	Egnet	3
Herregårdsbekken	Middels	2	60	Klart	Ja	> 66	Gode	Egnet	3*

*Sympatrisk habitatklasse hvor ørret lever i sameksistens med andre fiskearter

Figur 8. Fordeling av strømingsforhold (øvre figur) og bunnssubstrat (nedre figur) for kartlagte strekninger på 3 undersøkte elfiske stasjoner fordelt på ulike elver i Porsgrunn kommune. Merk at vurderingene gjelder undersøkte stasjoner og ikke utgjør en samla vurdering av hvert enkelt vassdrag.

Litteratur

- Bohlin, T., Hamrin, S., Heggeberget, T. G., Rasmussen, G. og Saltveit, S. J. 1989. Electrofishing Theory and practice with special emphasis on salmonids. *Hydrobiologica* 173: 9-43.
- Forseth, T. & Forsgren, E. (red.) 2008. El-fiskemetodikk. Gamle problemer og nye utfordringer. NINA Rapport 488. 74 s.
- Roer, O., Reinemo, J. og Meland, M. 2018. Fiskeundersøkelser langs E18 Langangen-Rugtvedt 2018. Faun-notat. 8 s.
- Sandlund, O.T. (red). 2013. Vannforskriften og fisk – forslag til klassifiseringssystem. Miljødirektoratet rapport 22-2013. 60s.
- Skaalsveen, K., Roseth, R. og Reinemo, J. 2016. Biologisk forundersøkelse – utbygging av E18 Rugtvedt- Dørdal. NIBIO-rapport. 35 s.
- Zippin, C. 1958. The removal method and population estimation. *Journal of wildlife management* 22: 82-90.

Fagnotat 020-2020

Til: NIBIO ved Yvonne Rognan og Roger Roseth
Fra: Faun Naturforvaltning ved Morten Meland og Ole Roer
Kopi: Nye Veier ved Espen Hoell

Fiskeundersøkelser langs E18 Langangen-Rugtvedt 2020

Innledning

I anleggsperioden for utbygging av ny E18 på strekning Langangen-Rugtvedt skal det som del av miljøoppfølgingsprogrammet utføres undersøkelser av biologiske kvalitetselement på oppdrag fra Nye Veier AS. Dette notatet sammenstiller resultatene fra undersøkelse av miljøtilstand for fisk, for bekkelokalteter som potensielt kan påvirkes av utbyggingen. Fiskeundersøkelsene i 2020 ble gjennomført i 3 bekker i Porsgrunn kommune i Telemark; Versvikabekken (en stasjon), Herregårdsbekken (en stasjon) og Rutua (en stasjon).

Metodikk og klassifisering

Feltarbeidet ble gjennomført 3-4. september 2020 av Ole Roer fra Faun Naturforvaltning og Yvonne Rognan fra NIBIO. Været under feltarbeidet skiftet mellom overskyet vær til perioder med sol. Vannføringen var lav.

Bonitering

Boniteringen er gjennomført for å kartlegge fysisk habitat, inkludert å vurdere egnethet for gyting og oppvekstområder for laksefisk. Boniteringen har tatt utgangspunkt i klassifiseringsveilederen og Miljødirektoratets veileder 2013 (Sandlund m.fl. 2013). Dette inkluderer vurdering av bunnsubstrat, fallgradient, dekningsgrad av moser og alger, hulrom, vannhastighet, vanddyb, gyttemuligheter, oppvekstområder, skjul, kantvegetasjon og andre menneskeskapte påvirkningsfaktorer. Boniteringen ble utført på hver av stasjonene som ble elfisket ved skjønsmessig vurdering av samme strekning som ble overfisket, dvs. for et vanddekt areal fra 25-60 m² per stasjon. Resultat av boniteringene ble notert i en feltprotokoll.

Elfiske

Fiskeundersøkelsene ble gjennomført med elfiskeapparat (Terik GeOmega FA-55) etter standard prosedyre (NS-EN 14011). Modusen «auto-tune» ble benyttet slik at apparatet automatisk justerer spenningen i forhold til endringen i konduktiviteten/ledningsevnen i vassdragene. Dette sikrer optimal fangbarhet. Ved samtlige stasjoner ble det utført tre omgangers suksessivt overfiske med 30 minutter mellom hver omgang.

All fisk som ble fanget ble artsbestemt og lengdemålt (total lengde) fra snutespiss til enden av naturlig utfoldet halefinne. For ørret (*Salmo trutta*) og laks (*Salmo salar*) ble det skilt mellom årsyngel (0+) og eldre ungfisk ($\geq 1+$). Øvrige fiskearter ble kun lengdemålt. Fisken ble håndtert så skånsomt som mulig og oppbevart i bakker med oksygenrikt vann. All fisk ble satt tilbake i elva etter avsluttet elfiske. Alt utstyr ble desinfisert ved bruk av Virkon S før forflytning mellom vassdragene.

Tettheten av fisk (y) er beregnet basert på avtagende fangst over 3 fiskeomganger (Zippin 1958, Bohlin 1989). Fangbarheten av årsyngel (0+) og eldre ungfisk ($\geq 1+$) estimeres ut ifra det totale antall fisk (T) og antall fisk fanget ved den x -gangen (C_x). Deretter kan tettheten for årsyngel og eldre ungfisk regnes ut etter følgende formel:

$$y = T / (1 - ((T - C_1) / (T - C_3))^3)$$

Økologisk tilstand for lokalitetene er satt ut ifra kriteriene gitt i klassifiseringsveilederen av miljøtilstand i vann (Tabell 1). For laksefisk i rennende vann er *tetthet av ungfisk* (årsyngel og eldre ungfisk) eneste brukte parameter for å klassifisere økologisk tilstand. Legg merke til at det er stor forskjell på klasseinndelingen basert på fisketetthet i vannforekomster der laksefisk lever sammen med flere fiskearter («sympatrisk») kontra der laksefiskene lever sammen med få andre arter («allopatrisk»). I tillegg kan nevnes at tetthetsestimater for fisk for en hel vannforekomst ifølge Sandlund m.fl. (2013) må baseres på 5-10 elfiskestasjoner i samme vassdrag, hvor det fra hver stasjon bør foreligge estimater fra flere år. Dette for å redusere usikkerheten i beregnede tettheter.

Tabell 1. *Klassegrenser for økologisk tilstand i bekker og små elver i lavlandet med laksefisk. Verdiene (antall ungfisk per 100 m²) etter «habitat ikke beskrevet» gjelder der habitatdata ikke er registrert. Habitatklasse 1 er «lite egnet», habitatklasse 2 er «egnet», habitatklasse 3 er «velegnet». Nærvar av flere aldersgrupper (både 0+ og $\geq 1+$ og voksenfisk) støtter en konklusjon om at bestanden er i god eller svært god tilstand. Fravær av en årsklasse man forventer å finne medfører nedklassifisering ett trinn dersom vurderingen ellers tilsier at dette skyldes menneskeskapt påvirkning. Der forventete tettheter er svært lave bør verdiene bare brukes til å skille mellom god og moderat. Etter Sandlund m.fl. (2013) og Direktoratgruppen, 2018)*

Artssamfunn	Økologisk tilstand				
	Svært god	God	Moderat	Dårlig	Svært dårlig
Anadrom, habitat ikke beskrevet	>70	69-53	52-35	34-18	<18
Anadrom, habitatklasse 2	>49	49-37	36-25	25-12	<12
Anadrom, habitatklasse 3	>81	81-61	60-41	40-20	<20
Anadrom, sympatrisk habitat ikke beskrevet	>19	18-15	14-10	9-5	<5
Anadrom, sympatrisk habitatklasse 2		≥ 5	≤ 4		
Anadrom, sympatrisk habitatklasse 3	>25	24-19	18-13	12-6	<6
Stasjonær allopatrisk, habitat ikke beskrevet	>58	58-44	43-29	28-15	<15
Stasjonær allopatrisk, habitatklasse 1	>34	34-26	25-17	16-9	<8
Stasjonær allopatrisk, habitatklasse 2	>55	55-41	40-28	27-14	<14
Stasjonær allopatrisk, habitatklasse 3	>67	67-50	50-34	33-17	<17
Stasjonær sympatrisk, habitat ikke beskrevet	>10	10-8	8-6	5-3	<3
Stasjonær sympatrisk, habitatklasse 2		≥ 2	<2		
Stasjonær sympatrisk, habitatklasse 3	>14	14-11	10-7	6-4	<4

Resultater

Under følger oppsummering av resultater fra fiskeundersøkelsene gjennomført i 2020 per stasjon, samt en samlet vurdering for de 3 lokalitetene tilknyttet hvert sitt vassdrag som potensielt kan påvirkes av utslipp fra utbygging ny E18 Langangen-Rugtevd.

Versvikabekken - VER

Bonitering

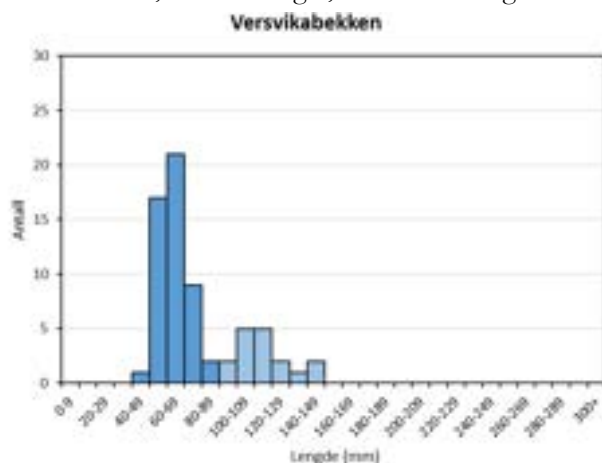
Det ble fisket langs en strekning på 40 m tilsvarende 32 m² vanddekt areal (Figur 1). Stilleflytende partier og kulper dominerte undersøkt strekning (70%), mens øvrige partier bestod av moderate stryk (30%). Bunnsubstratet var dominert av silt, stein (<100 mm) og grus (2-20 mm). Skjulmulighetene for ungfisk ble vurdert som gode og strekningen ble vurdert som egnet for gyting med tilfredsstillende andel gytesubstrat. Vanddypet på strekningen varierte fra 1-25 cm og vannføringen var lav. En betydelig andel av vanddekt areal hadde overhengende vegetasjon av lauvskog, bregner, urter og gras.

Figur 1. Kart og bilde av stasjon for fiskeundersøkelsen i Versvikabekken gjennomført 3.9.2020. Rød sirkel i kartet viser start for elfiske og rød strek viser avfisket strekning.

Fisk

Det ble til sammen fanget 67 ørret, hvorav 50 årsyngel (0+) og 17 eldre ungfisk ($\geq 1+$). Årsyngelen var i gjennomsnitt 64 mm, og varierte fra 41 til 81 mm. Den lengste ørreten ble målt til 143 mm (Figur 2). Det ble beregnet en tetthet av ørret på 222 individer per 100 m², hvorav en tetthet på 168 årsyngel per 100 m². Beregnet fangbarhet etter 3 omgangers overfiske var 0,58 for 0+ og 0,74 for eldre ungfisk.

Figur 2. Lengdefordeling av ørret ($n=67$) etter tre omganger med overfiske ved stasjonen i Versvikabekken. Årsyngel er markert med blåfarge ($n=50$) og eldre ungfisk ($n=17$) med lyseblå farge.

Rutua - RUT

Bonitering

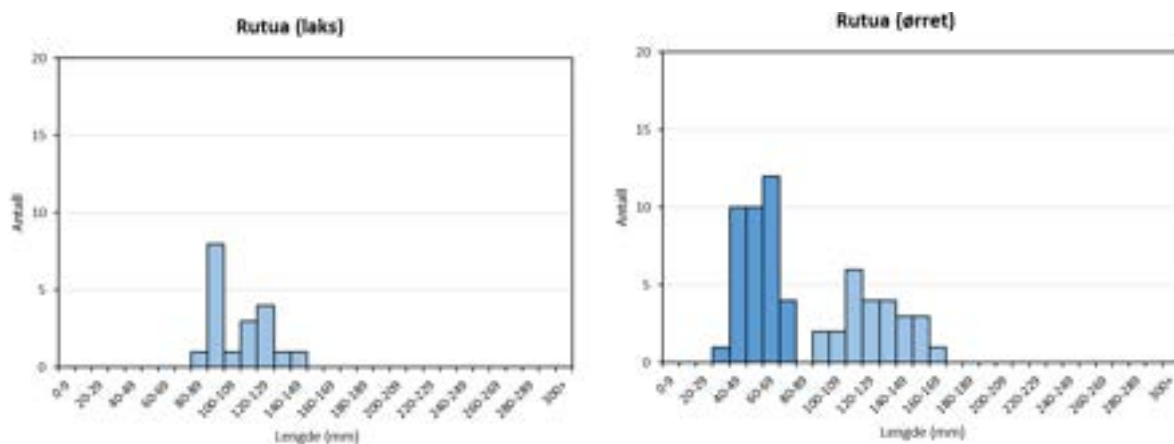
I Rutua ble det elfisket en strekning på 25 m med snitt bredde på 1 m vanndekt areal tilsvarende 25 m². Fisket startet umiddelbart oppstrøms ei stikkrenne (Figur 3). Moderate stryk dominerte strekningen som ble fisket. Bunnsubstratet var dominert av stein og blokk >100 mm (65%), iblandet grus (10%) og mindre stein <100 mm (25%). Skjulmulighetene for ungfisk ble vurdert til meget gode og lokaliteten ble vurdert som egnet for gyting. Lauvskog, bregner, urter og gras dekte ca. halve arealet av bekken på stasjonen som ble avfisket.

Figur 3. Kart og bilde av stasjon for fiskeundersøkelsen i Rutua gjennomført 4.9.2020. Rød sirkel i kartet viser start for elfiske og rød strek viser avfisket strekning.

Fisk

Det ble fanget 62 ørret og 19 laks totalt etter tre omgangers overfiske. For ørret utgjorde årsyngel hoveddelen av fangsten ($n=37$) med lengder fra 39-72 mm (Figur 4). Det ble ikke fanget årsyngel av laks. Vi beregnet en tetthet av ørret og laks på hhv. 300 og 82 individer per 100 m².

Figur 4. Lengdefordeling av laks ($n=19$) (venstre figur) og lengdefordeling av ørret ($n=62$) (høyre figur) etter tre omganger med overfiske ved stasjonen i Rutua. Årsyngel av ørret er markert med blåfarge ($n=37$) og eldre ungfiske ($n=25$) med lyseblå farge.

Herregårdsbekken - HER

Bonitering

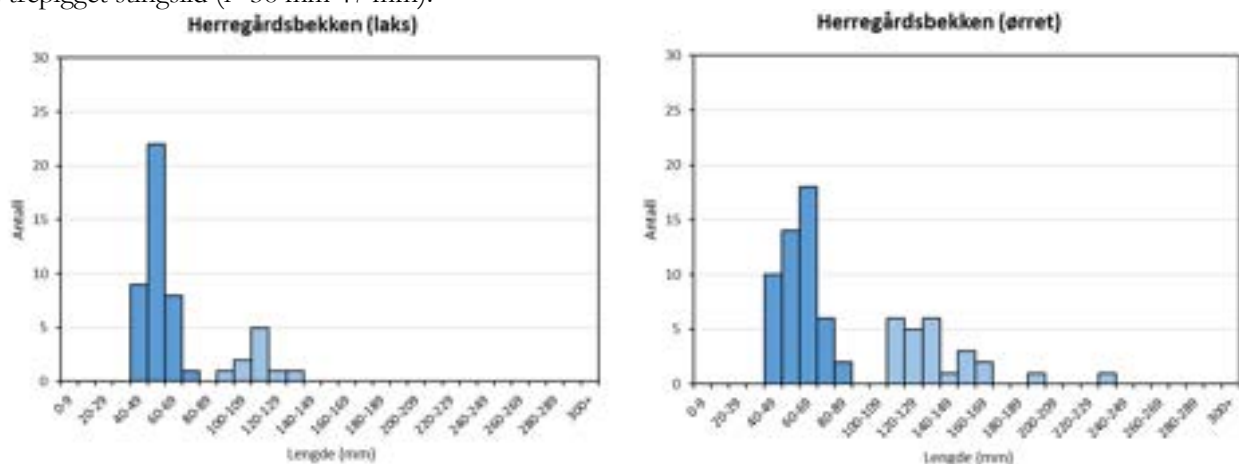
Det ble fisket langs en strekning på 40 m langs søndre del av elva innenfor en bredde på ca. 1,5 m tilsvarende 60 m² (Figur 5). Bunnsubstratet var dominert av stein mellom 20-100 mm (70%), mens resterende 30% var jevnt fordelt mellom øvrige fraksjoner. Moderate stryk utgjorde ca. 30 % av undersøkt strekning, mens resterende parti var dominert av svakere strømninger. Skjulmulighetene for ungfisk ble vurdert som gode og strekningen er egnet for gyting. Lauvskog, gras, bregner og urter dekte > 66% av elva. Det bemerkes at avfisket areal hadde høy dekning av begroingsalger i 2020 i motsetning til hva som ble observert i 2018 og 2019.

Figur 5. Kart og bilde av stasjon for fiskeundersøkelsen i Herregårdsbekken gjennomført 4.9.2020. Rød sirkel i kartet viser start for elfiske og rød strek viser avfisket strekning.

Fisk

Det ble fanget 75 ørret og 50 laks (Figur 6). Årsyngel dominerte fangsten for både ørret (n=50) og laks (n=40). Gjennomsnittlige lengder for årsyngel for ørret og laks var hhv. 60 og 55 mm. Største ørret var på 234 mm. Tettheten av ørret og laks ble beregnet til hhv. 137 og 95 individer per 100 m². Det ble også fanget 2 ål (l= 71 mm og 89 mm) og 2 trepigget stingsild (l=38 mm og 47 mm).

Figur 6. Lengdefordeling av laks (n = 50) (venstre figur) og ørret (n = 75) etter tre omganger med overfiske ved stasjonen i Herregårdsbekken. Årsyngel av laks og ørret er markert med blåfarge (n=40) og eldre ungfiske (n=10) med lyseblå farge.

Samlet vurdering

Fisk

Avfisket areal varierte mellom 25-60 m² per stasjon. Beregnet tetthet av laksefisk i 2020 varierte fra 222 fisk per 100 m² i Versvikabekken til 381 fisk per 100 m² i Rutua (Tabell 2). På stasjonene der det ble fanget både ørret og laks, ble det registrert høyest tetthet for ørret. Ut ifra forventet fangbarhet for årsyngel og eldre ungfisk på hhv. 0,4 og 0,6 jf. Forseth og Harby (2013), oppnådde vi jevnt over høy fangbarhet på stasjonene for både ørret og laks i 2020. Det bemerkes at det ikke ble fanget årsyngel av laks i Rutua. Årsaken til dette er ikke kjent. Trolig er bekken viktigere for rekruttering av ørret, og mindre egnet for laks.

Som for 2019 oppnådde alle stasjoner svært god økologisk tilstand i 2020 basert på beregnet tetthet, både for ørret og laks.

Tabell 2. Oversikt over fiskefangst, tetthet, estimert fangbarhet, samt økologisk tilstand basert på tetthet av laksefisk for stasjonene som ble undersøkt i 2020. Benyttede habitatklasser fremgår av tabell 3. Merk at det er beregnet tetthet og økologisk tilstand for både ørret og laks, samt for laksefisk samlet sett. l = laks og ø = ørret.

Stasjonsnavn	Areal (m ²)	Fangst tot			Fangst ≥1+			Fangst 0+			Tetthet tot pr 100 m ²	Tetthet ≥1+ pr 100 m ²	Tetthet 0+ pr 100 m ²	p ≥1+	p 0+	Økologisk tilstand fisk
		1	2	3	1	2	3	1	2	3						
VER	32	46	13	8	13	3	1	33	10	7	222,4	54,0	168,4	0,74	0,58	Svært god
RUT	25	46	27	8	30	11	2	16	16	6	381,3	176,9	216,0	0,70	0,33	Svært god
HER	60	80	26	19	25	6	4	55	20	15	231,5	60,9	169,3	0,65	0,51	Svært god
RUT (l)	25	12	5	2	12	5	2	0	0	0	81,7	81,7	0,0	0,66	0,00	Svært god
RUT (ø)	25	34	22	6	18	6	1	16	16	5	299,6	102,2	197,4	0,7	0,37	Svært god
HER (l)	60	30	12	8	6	2	2	24	10	6	94,5	19,5	75,0	0,47	0,52	Svært god
HER (ø)	60	50	14	11	19	4	2	31	10	9	137,0	42,6	94,4	0,72	0,51	Svært god

Tettheten av laksefisk har variert betydelig i årene fiskeundersøkelsene har pågått. I Rutua dokumenterte vi høye tettheter av både og årsyngel og ungfisk i 2020, og vi beregnet en nær dobling av fisketetthet fra 2019 til 2020. Tettheten av fisk i Herregårdsbekken var lavere i 2020 enn i 2019, men fortsatt mer enn det dobbelte så høy som registrert i 2018. En medvirkende årsak til særlig høy fisketetthet i 2020 antas å skyldes den lave vannføringen. Generelt vil lav vannføring redusere tilgjengelig vanndeckt areal, og dermed medføre at fisken konsentreres på mindre bekkereale. I sum synes det klart at rekrutteringen av laksefisk har vært vedvarende høy over tid i samtlige bekker (Tabell 3). Årsaken til lavere fisketetthet i 2018 antas å kunne ha sammenheng med høy fiskedødelighet som følge av ekstrem lav vannføring og tørkesommer i nevnte år. Det bemerkes også at høy dekning av begroingsalger i Herregårdsbekken i 2020 kan ha vært medvirkende til lavere tetthet her enn i 2019. Under fisket i 2020 ble det observert ca. 10 stk døde årsyngel (0+) som satt fast i begroingstråder.

Tabell 3. Sammenligning av beregnet tetthet for laksefisk ved stasjoner undersøkt i 2020 med tidligere år. Hentet fra Roer og Meland (2019).

Stasjon	Kode	Tetthet av laksefisk pr 100 m ²		
		2020	2019	2018
Rutua	LR-RUT	381	244	209
Herregårdsbekken	LR-HER	232	323	109
Versvikabekken	LR-VER	222		

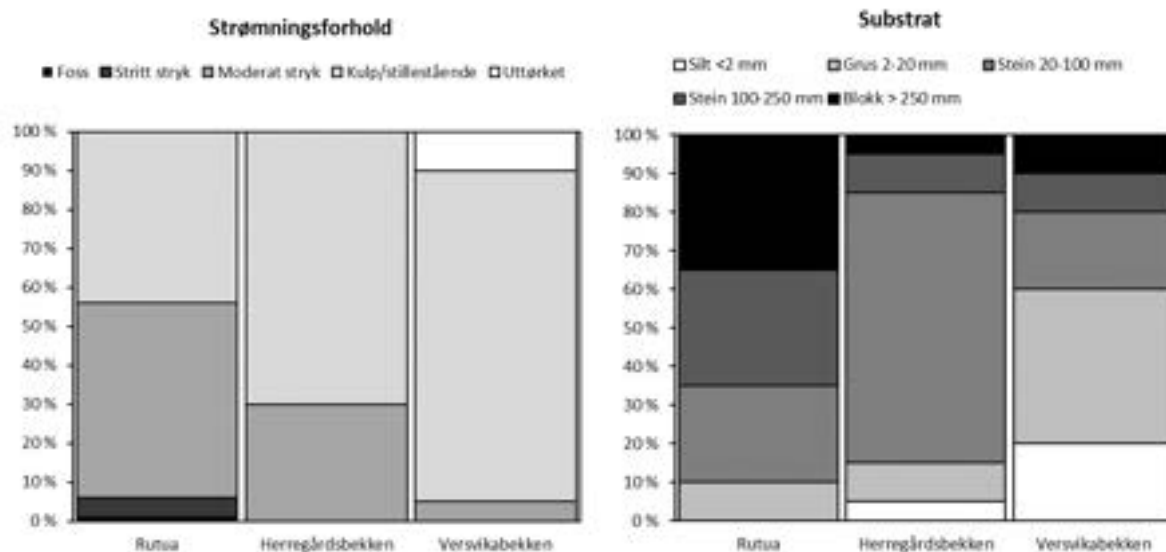
Bonitering

Strekningen som ble fisket i Rutua var dominert av moderate stryk (50%) med innslag av stritt stryk i tillegg til snaue halvdelene av strekningen som bestod av mer saktestrømmende vann og kulper. For øvrige stasjoner dominerte stillestående partier og kulper.

Versvikabekken hadde relativt høyt innslag av silt (20%), sammenlignet med de to andre stasjonene. Herregårdsbekken skilte seg ut med høy andel gytegrus i størrelsesorden 2-10 cm. Alle tre lokaliteter hadde imidlertid egnet gytesubstrat i tilstrekkelig omfang til å vurderes som egnede gytelokaliteter (Figur 7). De mest relevante resultatene fra bonitering av stasjonene hvor det ble gjennomført elfiske høsten 2020 fremgår av tabell 4 og figur 8.

Tabell 4. Oversikt over sentrale parametere for kartlegging av fysisk habitat (bonitering) for tre undersøkte elfiske stasjoner på strekningen Langangen-Rugtvedt. Merk at vurderingene gjelder undersøkte stasjoner og således ikke utgjør noen samla vurdering av hver enkelt bekk/elv i full lengde.

Stasjonsnavn	Vannføring	Vanddyb, cm		Vannfarge	Anadrom strekning	Dekningsgrad overhengende vegetasjon (%)	Skjulmuligheter	Egnethet for gyting	Habitatklasse
		Min	Maks						
Rutua	Lav	5	70	Klart	Ja	34-66	Meget gode	Egnet	Anadrom, hk. 3
Herregårdsbekken	Lav	2	60	Klart	Ja	> 66	Gode	Egnet	Anadrom sympatrisk, hk. 3
Versvikabekken	Lav	1	25	Blakket	Ja	> 66	Gode	Egnet	Anadrom, hk. 3

Figur 7. Fordeling av strømningsforhold (venstre figur) og bunnsubstrat (høyre figur) for kartlagte strekninger på de undersøkte elfiske stasjonene. Merk at vurderingene gjelder undersøkte stasjoner og ikke utgjør en samla vurdering av hvert enkelt vassdrag.

Litteratur

- Bohlin, T., Hamrin, S., Heggeberget, T. G., Rasmussen, G. og Saltveit, S. J. 1989. Electrofishing Theory and practice with special emphasis on salmonids. *Hydrobiologica* 173: 9-43.
- Direktoratsgruppen, 2018. Veileder 02:2018. Klassifisering av miljøtilstand i vann. Økologisk og kjemisk klassifiseringssystem for kystvann, grunnvann, innsjøer og elver. , s.l.: s.n.
- Forseth, T. & Harby, A. (red.). 2013. Håndbok for miljødesign i regulerte laksevassdrag. - NINA Temahefte 52. 1-90 s.
- Roer, O, og Meland, M. 2019. Fiskeundersøkelser langs E18 Langangen-Rugtvedt 2019. Faun-notat. 8 s.
- Sandlund, O.T. (red). 2013. Vannforskriften og fisk – forslag til klassifiseringssystem. Miljødirektoratet rapport 22-2013. 60s.
- Zippin, C. 1958. The removal method and population estimation. *Journal of wildlife management* 22: 82-90.

Feltrapport fra el-fiske i 3 bekker ved Langangen 1/5 -21

Av Ingar Aasestad

På oppdrag fra NIBIO har vi undersøkt om Kjøyabekken, Kokkersvollbekken og Lillegårdsbekken er henholdsvis sjøørret og ørretførende. Disse bekkene har ikke blitt undersøkt for fisk tidligere som en del av forundersøkelsene for ny E18 Rugvedt – Langangen, og de har ikke blitt beskrevet som sjøørretførende i tidligere undersøkelser av sjøørretbekker langs Telemarkkysten.

Det er likevel knyttet usikkerhet til om de har oppgang og oppvekst av sjøørret i de nedre delene. Det ble derfor den 1/5-21 utført et helt enkelt overfiske med el-apparat for å sjekke dette. Fiskestatus er et nødvendig underlag før omsøking av utslippstillatelse som straks skal sendes til Statsforvalteren.

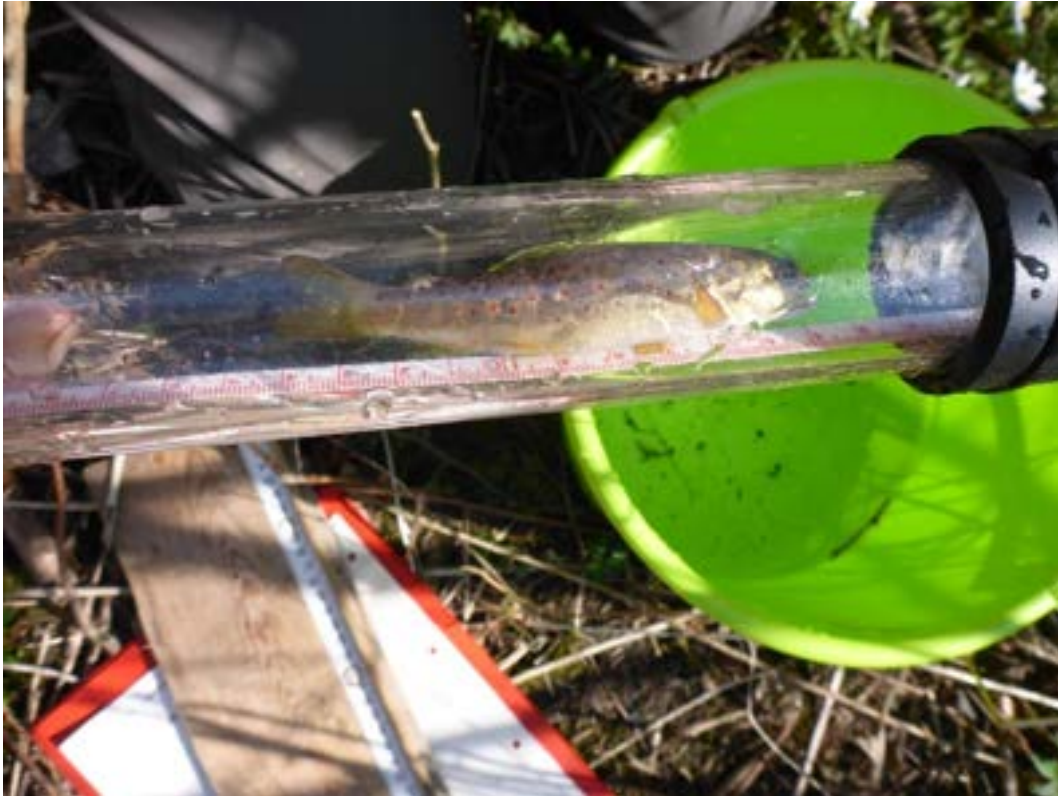
Et utvalg av den fangede fisken ble lengdemålt til nærmeste millimeter før den ble sluppet ut igjen. Så tidlig på sesongen er ikke årsyngelen fangbar. Vi registrerte dermed bare fisk på ett år og eldre.

Kjøyabekken

Strekningen som angitt med rød strek på bilde 1, ble undersøkt ved el-fiske. I nedre del ble det fanget en ørret på 104 cm (bilde 2). Bekken var forholdsvis lite egnet for ørretoppvekst. Det var lite med dypere kulper og lite skjul, foruten litt overhengende elvebanke (bilde 5). Det var noen få m³ med egnet gytesubstrat. For øvrig var bunnsubstratet hovedsakelig sand (bilde 4). Ca 40 meter opp for munningen kommer det meste av vannføringen ut av en lengre rørgate. Ovenfor var det svært lite vann i bekken og den var ikke egnet for ørret.

Bilde 1. Undersøkt strekning i Kjøyabekken.

Bilde 2. Eneste ørret fanget i Kjøyabekken.

Bilde 3. Utløpet av Kjøyabekken

Bilde 4. Bunns substratet var preget av sand og uten noe særlig med kulper.

Bilde 5. Noe overhengende elvebanker i Kjøyabekken

Bilde 6. 40 meter opp for munningen går det meste av bekken ut av en rørgate.

Kokkersvollbekken

Bekken ble sjekket ved el—fiske opp til første oppgangshinder, en foss 50 meter opp for munningen (kart 1, bilde 10). Det var ørret hele veien opp. Det var fine oppvekstforhold for ørret. Det ble også el-fisket opp for fossen, der veien krysser over bekken, uten å registrere fisk.

Fisken som ble fanget på de 10 første meterne av bekken ble lengdemålt (tabell 1). Av 6 ørret, var antakelig 4 fjorårsyngel. 2 ørret var litt større og åpenbart i ferd med å smoltifisere. Det ble på strekningen i tillegg fanget en 3-pigget stingsild og en ål.

Bilde 7. 3-pigget stingsild fanget i Kokkersvollbekken.

Tabell 1. Lengde (mm) av fisken fanget nederst i Kokkersvollbekken

ørret	3-pigget stingsild	ål
141	58	115
135		
61		
87		
85		
79		

Kart 1. Blå strek viser første oppgangshinder 50 meter fra sjøen. Det var ørret hele veien opp dit. Overfor ble det ikke fanget fisk.

Bilde 8. Munningen av Kokkersvollbekken mot sjøen. Her ble fanget fisk lengdemålt.

Bilde 9. Det ble fanget en ål i Kokkersvollbekken.

Bilde 10. Kokkersvollbekken opp mot oppgangshinder.

Bilde 11. 2 av ørretene fanget nederst i Kokkersvollbekken ga inntrykk av at de var i ferd med å smoltifisere.

Lillegårdsbekken i Rutua

Lillegårdsbekken var generelt vanskelig tilgjengelig for el-fiske p.g.a. mye overhengende vegetasjon, mye dødt trevirke i bekken og mye bløt myrbunn. Strekingen som vist på kart 2, ble befart langs land. Det ble observert fisk hele veien. En kort strekning på 15 meter nedenfor kulvert under Langangenveien var egnet for el-fiske (bilde 12).

Et lite utvalg av fisken i kulpen ble tatt opp for artsbestemmelse og lengdemåling (tabell 2). Det ble fanget både bekkerøye og ørret.

Tabell 2. Målte lengder (mm) av fisken fanget i Lillegårdsbekken.

Bekkerøye	Ørret
255	203
239	154
197	98
180	
179	
166	
140	

Kart 2. El-fisket strekning i Lillegårdsbekken er markert med oransje strek. Bekken ble befart på hele strekingen som kartet viser.

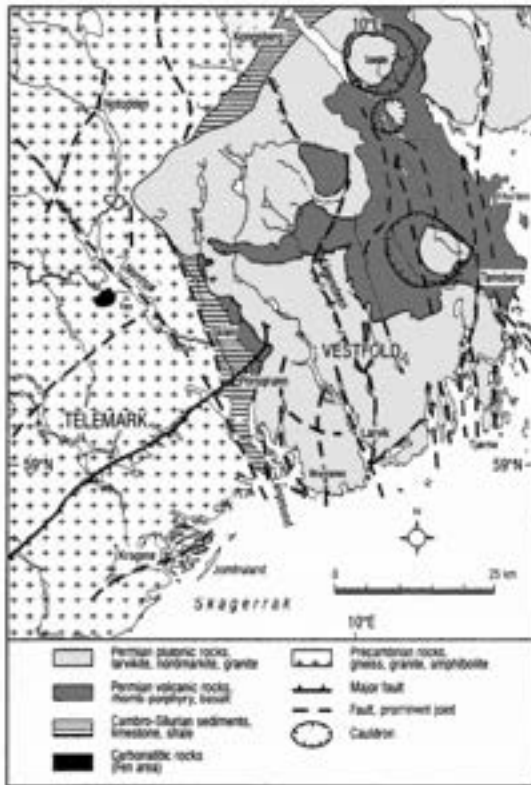

Bilde 12. El-fisket område i Lillegårdsbekken.

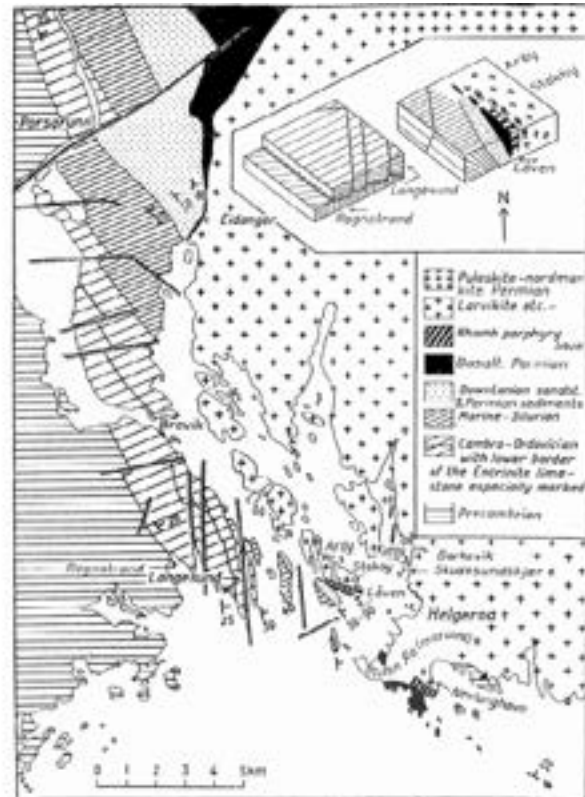

Bilde 13. Bekkerøye fanget i Lillegårdsbekken

Vedlegg VI – Oversikt over berggrunn i området

Forenklet geologisk kart over den SE'lige del av Oslofeltet (Vestfold-segmentet).
Etter Dons & Jorde (1978) og Larsen et al. 1978

Geologisk oversiktskart over Langesundsfjordområdet
(etter Oftedal, 1960)

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.

